

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

✠

5^η ΕΚΔΟΣΗ

Έργο του Κομοτηναίου καλλιτέχνη Αγγελου Γεωργίου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΒΑΣΩ ΔΕΜΙΡΗ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Αγαπητοί μου μαθητές.

Οι σημειώσεις αυτές αποτελούν ένα σημαντικό βοήθημα στο μάθημα της Έκθεσης με δεδομένη τη δυσκολία που παρουσιάζεται στην επίτευξη υψηλών βαθμολογιών αλλά και στην υποκειμενικότητα που παρατηρείται κατά την αξιολόγησή του στις εξετάσεις.

Πρόκειται για μια συλλογή απόψεων από διάφορες πηγές, κυρίως δοκίμια αλλά και άρθρα ή μελέτες ανθρώπων που έχουν εκφράσει τους προβληματισμούς τους και τις σκέψεις τους σε θέματα που θα απασχολήσουν και εσάς φέτος και που προκύπτουν από το σχολικό σας βιβλίο.

Η κριτική προσέγγιση αυτών κατά τη διάρκεια των μαθημάτων θα σας δώσει τη δυνατότητα να πετύχετε επάρκεια και πληρότητα στο περιεχόμενο της έκθεσής σας.

Σας εύχομαι να έχετε μια καλή σχολική χρονιά και καλή επιτυχία στις εξετάσεις σας.

Βάσω Δεμίρη.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

=>έκφραση της ανθρώπινης κοινωνίας

ΠΡΟΣΦΟΡΑ:

στο άτομο => ευρωστία, δύναμη, ομορφιά, φυσική αντοχή, καλλιέργεια φιλοδοξιών, ιδανικών, στόχων, ψυχική ευφορία, ζωντάνια, διάθεση για ζωή, ενεργητικότητα, διαύγεια πνεύματος, απόλαυση της νίκης-αντιμετώπιση της ήττας > διαμόρφωση προσωπικότητας.

Καλλιέργεια αρετών: θέληση, αντοχή, υπομονή, επιμονή,αγωνιστικότητα, εργατικότητα, αυτοπεποίθηση, κοινωνικότητα, πειθαρχία, αυτοέλεγχος, υπευθυνότητα.

στην κοινωνία => επαφή ατόμων & λαών με διαφορετική κουλτούρα
ειρηνική συνύπαρξη
άσκηση στο «ευ ζην» και όχι απλώς στο «ζην», μέσο απομάκρυνσης νέων από κακές συνήθειες

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ: ΣΗΜΕΡΑ

- εμπορευματοποίηση: η ευγενής άμιλλα μετατρέπεται σε ανταγωνισμό συμφερόντων
- αθέμιτος ανταγωνισμός (ντοπάρισμα αθλητών, χρήση αναβολικών)
- επαγγελματοποίηση αθλητή >βιοποριστική αντίληψη αθλητισμού, μέσο πλουτισμού / μετατροπή αθλητή σε βεντέτα, ίνδαλμα, αντικείμενο αγοραπωλησίας, μέσο διαφήμισης προϊόντων
- οπαδοποίηση, φανατισμός, βία στα γήπεδα.

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

1. αποστασιοποίηση αθλητισμού από οικονομικές και πολιτικές σκοπιμότητες ώστε να μη γίνεται όργανο στα χέρια παραγόντων
2. ερασιτεχνισμός στον αθλητισμό
3. πλατειά ενημέρωση για την αξία του αθλητισμού
4. ίδρυση περισσότερων αθλητικών κέντρων
- 5.αυστηρότερος έλεγχος για περιορισμό φαινομένων βίας, δωροδοκιών, χρήσης αναβολικών κ.λ.π.

ΑΝΑΓΚΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΣΤΑ ΙΔΑΝΙΚΑ & ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ

Ορισμός:

Αλλοτρίωση => (από το επίθετο «αλλότριος» =ξένος, εχθρικός, αποξενωμένος) είναι η αποξένωση, η απομάκρυνση του σύγχρονου ανθρώπου από τον εαυτό του, τη βαθύτερη ουσία της ύπαρξής του, από τους συνανθρώπους του και το κοινωνικό περιβάλλον του, από την εργασία και από τη φύση.

Από τον ορισμό βλέπουμε πως η αλλοτρίωση είναι φαινόμενο που διαποτίζει, ασκώντας αρνητική επίδραση, όλες τις πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας, όλους τους θεσμούς και τους τομείς δράσης του ανθρώπου.

Ανάλυση της έννοιας:

A. Αλλοτρίωση στην εργασία: αφετηρία της αλλοτρίωσης και των γενικότερων αρνητικών επιπτώσεων, που αυτή δημιουργεί=>

αίτια=> Η βιομηχανοποίηση της εργασίας επέβαλε την εξειδίκευση του εργάτη και τη χρήση της μηχανής (=αυτοματοποίηση) στην παραγωγή με αποτέλεσμα:

συνέπειες=> -να αποξενωθεί ο εργάτης από το παραγόμενο προϊόν που πλέον δεν του ανήκει, -να χάσει τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας που προσφέρει η εργασία και να στερείται δυνατότητας ν' αναπτύξει τις φυσικές και πνευματικές δυνάμεις του, τις κλίσεις και δεξιότητες του. Έτσι το άτομο αποξενώνεται από τη διαδικασία παραγωγής και η εργασία γίνεται γι' αυτό καταναγκαστική, παύει ν' αποτελεί πηγή ευφορίας και γίνεται φορέας άγχους και ανίας.

B. Αλλοτρίωση στις διαπροσωπικές-κοινωνικές σχέσεις:

αίτια=> η αστικοποίηση, ο συνωστισμός σε πολυάνθρωπες πόλεις, η έλλειψη χρόνου για περισυλλογή και επαφή με άλλους ανθρώπους, η πρόταξη του ατομικού συμφέροντος, η μαζοποίηση και τυποποίηση που δημιουργούν η ιδεολογία του καταναλωτισμού και η διαφήμιση. Η ιδεολογία του καταναλωτισμού και η διαφήμιση οδήγησαν:

συνέπειες=> στην «πραγματοποίηση» (=φαινόμενο, όπου οι ανθρώπινες σχέσεις παίρνουν τη μορφή πράγματος, εμπορευματοποιούνται, ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται σαν πράγμα, ως ανταλλάξιμη αξία)

- επικρατεί ο ατομικισμός
- οι ανθρώπινες σχέσεις γίνονται ανταγωνιστικές, ιδιοτελείς κι ωφελμιστικές
- λείπει η επικοινωνία και η συνεργασία
- επικρατεί η μοναξιά κι η αδιαφορία για το συνάνθρωπο
- η ιδεολογία του καταναλωτισμού ταυτίζει την ανθρώπινη αξία με τα υλικά αγαθά, το μέγεθος της επιτυχίας και κοινωνικής καταξίωσης ενός ατόμου ταυτίζεται με το «έχειν» κι όχι με το «είναι»
- δημιουργούνται φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας (βία, εγκληματικότητα, πορνεία, ναρκωτικά...)

Γ. Αλλοτρίωση και ηθική: (από τον εαυτό μας)

αίτια => η κρίση των αξιών κι ο αμοραλισμός (=ανηθικότητα) που χαρακτηρίζουν την εποχή μας, η χρησιμοθηρία κι ο ατομικισμός:

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

συνέπειες => διαβρώνουν την ηθική στάση των σύγχρονων ανθρώπων κι έτσι τη συμπεριφορά των ατόμων δεν καθορίζουν πλέον αξίες, όπως ο σεβασμός, η ανιδιοτέλεια, ο αλτρουισμός, ενώ τις σχέσεις αλληλοσεβασμού τις αντικαθιστούν η απανθρωπιά, η έλλειψη κατανόησης, η εκμετάλλευση.

Δ. Αλλοτρίωση και πολιτική:

- απόκλιση του ατόμου-πολίτη από τη στάση του ιδανικού πολίτη
- το άτομο απομονώνεται στην προσωπική του ευδοκίμηση και δεν ενημερώνεται για τις πολιτικές εξελίξεις, ούτε ενδιαφέρεται για τα κοινά
- ο μέσος πολίτης υποτιμά την πολιτική και τους πολιτικούς, νοιώθει απογοητευμένος
- η εξουσία βρίσκεται στα χέρια λίγων εξουσιαστών, είναι συγκεντρωτική (αδυναμία τοπικής αυτοδιοίκησης) και οι πολίτες αποκλείονται από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ο λαός, λοιπόν, μόνο κατά ιδεολογία είναι κυρίαρχος, ενώ στην πραγματικότητα είτε δεν μετέχει, είτε μετέχει ελάχιστα στην εξουσία.
- ο πολίτης αδιαφορεί για το «πολιτικό γίνεσθαι», απέχει από τη συλλογική δημιουργική δράση
- φτάνει στα όρια πολιτικής ανευθυνότητας, «οπαδοποιείται» σ' ένα κόμμα, παθητικοποιείται και χειραγωγείται

Ε. Αλλοτρίωση και πολιτισμός: (τέχνη, γλώσσα, παράδοση)

αίτια => η χρεοκοπία της παράδοσης, η απάρνηση των ηθών και εθίμων, η ξеноμανία:
συνέπειες => οδηγούν στη στασιμότητα της Τέχνης, του πολιτισμού γενικότερα, η Τέχνη υποβιβάζεται κι εμπορευματοποιείται, τα καλλιτεχνήματα μετατρέπονται σ' εμπορεύματα, - στη νόθευση της γλώσσας.

ΣΤ. Οικολογική αλλοτρίωση:

αίτια => καταδυνάστευση της φύσης, χρησιμοποίησή της ως πηγή πλουτισμού, διαταραχή οικολογικής ισορροπίας.

συνέπειες => ο άνθρωπος αποξενώθηκε από τη φύση, που του χαρίζει ψυχική ηρεμία, ήρθε σε διάσταση με το φυσικό περιβάλλον, η σχέση του μ' αυτό έγινε εχθρική.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. ΤΟΜΕΙΣ

- α. αλλοτρίωση στην εργασία
- β. αλλοτρίωση στις διαπροσωπικές σχέσεις
  - α. αλλοτρίωση ατόμου από τον εαυτό του
    - πνευματική
    - ηθική
    - πολιτική
  - δ. αλλοτρίωση από τη φύση
  - ε. στον πολιτισμό

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

2. ΑΙΤΙΑ (=παράγοντες που διαμορφώνουν- ενισχύουν το φαινόμενο)

α.) τεχνολογική ανάπτυξη

- αυτοματισμός / μηχανοποίηση
- εξειδίκευση της εργασίας

β.) αστυφιλία / αστικοποίηση

- γρήγορος ρυθμός ζωής
- έλλειψη χρόνου για συναναστροφή κι επικοινωνία
- αποπροσωποποίηση ατόμου, ανωνυμία, μοναξιά

γ.) μέσα μαζικής ενημέρωσης / διαφήμιση

- επιβολή προτύπων ζωής
- μαζοποίηση-τυποποίηση
- προπαγάνδα

δ.) καταναλωτισμός

- επιδίωξη υλικών αγαθών
- απόρριψη πνευματικών αξιών
- νοοτροπία ευδαιμονισμού

ε.) κρίση ηθικών αξιών / αμοραλισμός

- πρόταξη ατομικού συμφέροντος
- ανταγωνισμός
- χρήση αθέμιτων μέσων
- χρεοκοπία παράδοσης και παραδοσιακών αξιών

στ.) οικονομικά-πολιτικά συμφέροντα

ζ.) έλλειψη πνευματικών ανθρώπων-προτύπων

η.) καταστρατήγηση- αλόγιστη εκμετάλλευση φύσης

3. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

α.) στον πνευματικό τομέα:

- πνευματική αδράνεια και νωθρότητα => αδρανοποίηση
- παθητικοποίηση = παθητική αποδοχή μηνυμάτων
- στένεμα πνευματικού ορίζοντα: συρρίκνωση κριτικής ικανότητας, πρωτοβουλίας, δημιουργικότητας, φαντασίας.

β.) στον ηθικό τομέα:

- αδιαφορία για το συνάνθρωπο, απανθρωποποίηση
- εκμετάλλευση, καχυποψία, ιδιοτέλεια
- εμπορευματοποίηση ανθρώπινων σχέσεων.

γ.) στον ψυχολογικό τομέα:

- έλλειψη επικοινωνίας και κατανόησης => μοναξιά, απομόνωση
- ανία, πλήξη.

δ.) στον κοινωνικό τομέα:

- επικράτηση ατομικισμού
- σχέσεις συμβατικές, ανούσιες, επιφανειακές
- επιδίωξη ατομικού συμφέροντος σε βάρος του κοινωνικού
- φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας (βία, εγκληματικότητα,...)

ε.) στον πολιτικό τομέα:

- αδιαφορία για τα κοινά

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- αποστασιοποίηση από το πολιτικό «γίνεσθαι»
- κατάρρευση θεσμών
- χειραγώγηση, ετεροκαθορισμός

στ.) στον πολιτιστικό τομέα:

- πολιτιστική αδράνεια
- η Τέχνη εξυπηρετεί σκοπιμότητες
- νόθευση γλώσσας

ζ.) στον επαγγελματικό τομέα:

- στέρηση χαράς δημιουργίας
- μονοτονία

4. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ:

α.) ανθρωπιστική παιδεία => δημιουργία ώριμων, υπεύθυνων σκεπτόμενων ατόμων με κοινωνική και πολιτική συνείδηση

β.) επαναπροσδιορισμός αξιών => καλλιέργεια ηθικών αξιών: δικαιοσύνη, συνεργασία, αλtruισμός

γ.) ανάληψη ευθύνης πνευματικών ανθρώπων => συνειδητοποίηση του ρόλου τους, προάσπιση θεσμών και αξιών, αφύπνιση του λαού

δ.) εξυγίανση Μ.Μ.Ε => έλεγχος διαφημίσεων, ποιότητα προγραμμάτων

ε.) πολιτική συμμετοχή => ενεργοποίηση πολίτη, ήθος πολιτικής ζωής, κοινωνική πρόνοια

στ.) επαφή ανθρώπου με τη φύση => αποκατάσταση σχέσης τους

ζ.) αποκέντρωση, ενίσχυση τοπικής αυτοδιοίκησης

η.) ουσιαστική επαφή με την Τέχνη

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΤΟΜΟΥ-ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ

Προσδιορισμός εννοιών:

α.) Κοινωνία < κοινωνέ-ω = συμμετέχω, ενώνομαι με κάποιον, συμφωνώ, έχω σχέσεις με κάποιον ή κάποιους.

Είναι το σύνολο των ανθρώπων που συμβιώνουν σ' έναν τόπο ή σε μία εποχή και που συνδέονται μεταξύ τους και συναπαρτίζουν μια αυτοδιδαιωνιζόμενη ομάδα, που προσδιορίζεται από συγκεκριμένους σκοπούς, θεσμούς, κουλτούρα κ.τ.λ.

β.) Κοινωνικοποίηση < κοινωνικός+ ποίηση – κοινωνικότητα = η κοινωνική συμπεριφορά.

Είναι η διαδικασία ενσωμάτωσης του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο. Αρχίζει με τη γέννηση και παύει με το θάνατο. Αποτελεί, δηλαδή, δυναμική και συνεχή διαδικασία για τον άνθρωπο γιατί μεταβάλλονται οι κοινωνικές συνθήκες κι αλλάζουν οι κοινωνικοί ρόλοι, οπότε το άτομο καλείται να προσαρμόζεται, κάθε φορά, στις απαιτήσεις των εκάστοτε ρόλων του.

Φορείς κοινωνικοποίησης:

- οικογένεια
- σχολείο
- κοινωνία-πολιτεία (παρέες, συναναστροφές, επάγγελμα, Μ.Μ.Ε.)
- ένταξη σ' οργανώσεις και συλλόγους => πολιτικούς, αθλητικούς, πολιτιστικούς, οικολογικούς κ.τ.λ.

γ.) Ατομικισμός < ατομικός- συνώνυμος όρος ατομισμού < α στερ. + τέμνω = καθετί που δεν μπορεί να καταμεριστεί με τομή =>

1. Υγιής- δημιουργικός ατομισμός
2. υπερτροφικός-στείρος

Είναι η επιδίωξη του ατομικού- προσωπικού συμφέροντος- εγωισμός, εγωπάθεια: η αχαλίνωτη ορμή του ανθρώπου να προβάλλει παντού το «εγώ» του, η υπερβολική αγάπη για τον εαυτό του.

A. ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΤΟΜΟΥ-ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

=> αλληλεπίδραση- αλληλεξάρτηση > αμφίδρομη σχέση

1. αναγκαιότητα-σημασία κοινωνικοποίησης

- η κοινωνία πλαίσιο ανάπτυξης του ανθρώπου => το άτομο γεννιέται, εξελίσσεται, δημιουργεί μέσα σ' αυτή, αναλαμβάνει ρόλους ανάλογα με τη συγκυρία, το περιβάλλον που ζει
  - ικανοποιεί μέσα, σ' αυτή τις ανάγκες του (υλικές: προσφορά εργασίας, πόρων διαβίωσης)
  - πνευματικές (μόρφωση, δυνατότητα καλλιέργειας)
  - ηθικές (αξίες, αρχές, πίστη σε θεσμούς)
  - αισθητικές-ψυχολογικές (ασφάλεια, ανάγκη σχέσεων)
  - διαμορφώνεται και καθορίζεται από το οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον
- Αριστοτέλης: ο άνθρωπος δεν είναι ούτε «θηρίο» ούτε «θεός» για να ζει εκτός κοινωνίας, αλλά «ζώον κοινωνικόν»

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

2. ρόλος- επίδραση ατόμου στο κοινωνικό - πολιτικό σύστημα - το άτομο είναι πομπός μηνυμάτων στο περιβάλλον με την εργασία του, τη στάση του, τις γνώσεις του. Συμμετέχει και συμβάλλει στην πρόοδο της κοινωνίας. Άτομα αντιδραστικά, αδιάφορα, συντηρητικά (π.χ. αναρχικοί, τρομοκράτες, υπόκοσμοι), αντίθετα, ανακόπτουν την πορεία προς την πρόοδο.

Περιορισμοί:

- από το περιβάλλον => στ' αυταρχικά πολιτεύματα που καταργείται ο διάλογος, ο κριτικός έλεγχος, η ελεύθερη διακίνηση ιδεών και αξιών με τη λογοκρισία ή την προπαγάνδα τ' άτομα χάνουν την ελευθερία τους, αδιαφορούν ή φοβούνται για την εκδήλωση των απόψεων τους.
- η κοινωνική οργάνωση, γενικότερα, ως ένα βαθμό περιορίζει την ελευθερία του ανθρώπου, το «εγώ» περιορίζεται από το «εμείς» και οριοθετείται μέσα στις απαιτήσεις της ομάδας
- απαραίτητοι είναι όμως οι συμβιβασμοί κι οι υποχωρήσεις των μελών της ομάδας με την κατασίγαση των παθών, των εγωισμών και των ωφελιμιστικών τάσεων γιατί για να λειτουργήσει ομαλά η κοινωνία δεν μπορεί ο καθένας να κάνει ότι θέλει ειδικά όταν αυτό έχει αρνητικό αντίκτυπο στον συνάνθρωπό του. Υπάρχει ένας κοινός κώδικας από θεσμούς ήθη και έθιμα, νόμους που πρέπει να τηρείται. Εξάλλου απόλυτη ελευθερία δε νοείται.

ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ

Χώροι εκδήλωσης: σχολείο, οικογένεια, εργασία, πολιτική, σχέσεις

A. ΑΙΤΙΑ

1. ατομικά

- εγωισμός, αίσθηση υπεροχής απέναντι στους άλλους
- ένστικτο αυτοσυντήρησης, που παίρνει διαστάσεις υπερβολικής αγάπης προς το «εγώ»
- έλλειψη αυτογνωσίας και αυτοκριτικής, ενδιαφέροντος για τα κοινά

2. κοινωνικά

- ανεπαρκής ρόλος φορέων κοινωνικοποίησης
- έλλειψη ορθής διαπαιδαγώγησης από την οικογένεια, τραυματικά παιδικά βιώματα που επιδεινώνουν την τάση του νέου για περιθωριοποίηση και αποξένωση, υπερβολικοί και ανεδαφικοί έπαινοι που οδηγούν σε υπερεκτίμηση του «εγώ»
- έλλειψη ολοκληρωμένης παιδείας, αποπροσωποποίηση μαθητών, αδυναμία ολοκλήρωσης προσωπικότητας εφήβου από το σχολείο
- η πολιτεία δεν προσφέρει στους πολίτες κοινωνική σταθερότητα, οι πολιτικοί δε λειτουργούν ως πρότυπα => αδιαφορία για τα κοινά
- το κλίμα της εποχής
- ανταγωνισμός, πνεύμα υλικού ευδαιμονισμού
- ζωή στις μεγαλούπολεις (εντατικοί ρυθμοί, έλλειψη ελεύθερου χρόνου) => απανθρωποποίηση, έλλειψη επικοινωνίας και σχέσεων, βία και εγκληματικότητα
- χρεοκοπία ηθικών αξιών, κρίση κοινωνικών και πολιτικών θεσμών

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

B. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

1. στο άτομο

- δυσκολία στη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων, μοναξιά => ψυχολογικά προβλήματα
- ηθική αναληψία, έλλειψη ευαισθησίας και ανθρωπιάς, απώλεια αρχών και αρετών, φθόνος, ζήλια για τους άλλους => αλλοτρίωση ατόμου, εφόσον ξεχνά τον κοινωνικό χαρακτήρα της ύπαρξής του => έλλειψη ευτυχίας
- αδυναμία πνευματικής καλλιέργειας και ολοκλήρωσης, εμμονή σε υποκειμενικές και δογματικές θέσεις

2. στην κοινωνία

- καταστρατήγηση της έννοιας «κοινωνική ελευθερία» που δίνει ίσες δυνατότητες ανάπτυξης στα μέλη μιας κοινωνίας => αναξιοκρατία, ανταγωνισμός
- έλλειψη οικονομικής προόδου («όταν ευτυχεί το όλον, ευτυχεί και το μέρος»), έλλειψη συνεργασίας
- αντικοινωνική συμπεριφορά => εμφάνιση φαινομένων κοινωνίας παθογένειας
- υπονόμηση δημοκρατίας => κυριαρχεί το δίκαιο του ισχυρότερου, η εκμετάλλευση, οι ταραχές, η αναρχία, ο πόλεμος
- κίνδυνος για το έθνος => διχόνοιες, αδιαφορία για τα κοινά : «όταν ο άνθρωπος καταντήσει άτομο και δε νοιώθει δεσμούς με τους γύρω του ή τους προγόνους του, τότε γίνεται στενά εγωιστής, αντικοινωνικός. Κάθε παράδοση παλιά είναι μηδενική γι' αυτόν, κάθε ελπίδα ξεραίνεται και τα μέλλοντα είναι αδειανά σαν τα περασμένα» (Ιων. Δραγούμης)

Γ. ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

1. ευθύνη ατόμου

- συνειδητοποίηση «κοινωνικής φύσης» του
- πρόταξη του κοινωνικού συμφέροντος
- ενεργή συμμετοχή στα κοινά, αποφυγή παθητικότητας και αποστασιοποίησης
- σεβασμός στις παραδόσεις, τους νόμους, τους θεσμούς
- ανταγωνιστικότητα, συνεργασία, δραστηριοποίηση των δυνάμεων και ικανοτήτων του στην εργασία
- σεβασμός στο συνάνθρωπο
- τήρηση υποχρεώσεων

2. ευθύνη κοινωνίας

- διασφάλιση ατομικών ελευθεριών, δημοκρατία
- εξανθρωπισμός κοινωνίας => ποιότητα ζωής, ισονομία, δικαιοσύνη, καταπολέμηση προβλημάτων και αδικιών
- αναβάθμιση παιδείας, μέριμνα για την ολόπλευρη ανάπτυξη των νέων
- προβολή προτύπων από πνευματική και πολιτική ηγεσία
- σεβασμός στις ιδιομορφίες των ατόμων στο βαθμό που αυτές δε γίνονται κοινωνικά επικίνδυνες

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

Προσδιορισμός έννοιας

-Ανθρωπισμός ή ουμανισμός (humanismus) είναι το πνευματικό κίνημα που παρατηρήθηκε στους χρόνους της Αναγέννησης (14^{ος} -15^{ος} αι.) και σκοπό είχε τη διάπλαση ενός νέου τύπου ανθρώπου με αρμονική ανάπτυξη των σωματικών και πνευματικών δυνατοτήτων του.

Μέσο για την επίτευξη αυτού του στόχου θεωρούσε την παιδεία βασισμένη στο πνεύμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

-Με την ευρύτερη έννοια, είναι η πίστη στην ιδέα και την αξία του ανθρώπου, ως «κέντρο» κάθε ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας, ο σεβασμός ειδικότερα των δικαιωμάτων του, της ελευθερίας, της ακεραιότητας, της αξιοπρέπειας του.

-Είναι η εκδήλωση συμπόνοιας και συμπαράστασης στο διπλανό που βρίσκεται σε δύσκολη θέση, η ανθρωπιά: «ανθρωπισμός είναι η συμφιλίωση του ανθρώπου με τον άνθρωπο, η προσπάθεια να εννοηθεί ο άνθρωπος από το συνάνθρωπο, αυτό που κοινότυπα ονομάζουμε ανθρωπιά» (Ι.Μ.Παναγιωτόπουλος)

Σημείωση: Ο ανθρωπισμός είναι έννοια πολύ σημαντική γι' αυτό κι ο ορισμός του πρέπει να καλύπτει τις περισσότερες σημασίες του.

Χαρακτηριστικά ανθρωπισμού-ανθρωπιστικά ιδανικά

-σε ατομικό επίπεδο:

- εσωτερική ελευθερία ατόμου => απαλλαγή από πάθη
- πνευματική ολοκλήρωση, σύμμετρη ανάπτυξη σώματος-πνεύματος
- σεβασμός στην αξία ανθρώπου, συμπαράσταση στο συνάνθρωπο
- προτεραιότητα στο κοινωνικό κι όχι στο ατομικό συμφέρον, ικανότητα για προσωπική «θυσία» αν χρειαστεί
- ηθική ολοκλήρωση
- συνειδητή πολιτικοποίηση, τήρηση υποχρεώσεων, διεκδίκηση δικαιωμάτων
- πίστη στις ικανότητες του, στην ψυχική του δύναμη, στο λογικό του- υπευθυνότητα, ο ίδιος ρυθμιστής της ζωής του (‘μοίρα της μοίρας του,, Δελμούζος), χωρίς να γίνει φερέφωνο και ουραγός «επιτηδείων»
- εργατικότητα, καλύτερευση συνθηκών ζωής με υλικά και πνευματικά μέσα

-σε κοινωνικό επίπεδο:

- δημοκρατική οργάνωση κοινωνίας, ισότητα, αξιοκρατία, δικαιοσύνη
- υποστήριξη ανθρώπινων δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από χρώμα ή φυλή
- αρμονικές κοινωνικές σχέσεις, καλλιέργεια διαλόγου και συνεργασίας
- ανθρωποκεντρική παιδεία, σύμμετρη ανάπτυξη υλικού και πνευματικού πολιτισμού
- παροχή, γενικά, ευνοϊκών συνθηκών για την καταξίωση του ατόμου και την κατάκτηση της ευτυχίας του.

-σε εθνικό-διακρατικό επίπεδο:

- εθνική ανεξαρτησία, αυτοδιάθεση λαών, σεβασμός στην ιδιαιτερότητα του πολιτισμού κάθε λαού, δικαίωμα ρύθμισης της τύχης του
- ποιότητα ζωής για όλους => καταπολέμηση πείνας, ασθενειών, ανθρώπινες συνθήκες εργασίας, περιορισμός φαινομένων κοινωνικής παθογένειας
- ειρηνική συνύπαρξη λαών, καταπολέμηση ρατσισμού και σοβινιστικών τάσεων
- συνεργασία, άμιλλα μεταξύ των λαών της γης.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΚΡΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

-ΑΙΤΙΑ

- υλικός ευδαιμονισμός=> η καταναλωτική μανία δεν αφήνει περιθώρια ανθρωπιάς, κύριο μέλημα: το χρήμα, η απόκτηση υλικών αγαθών, έλλειψη υψηλών ιδανικών, κρίση αξιών (π.χ. οικογένειας βλ. οίκοι ευγηρίας)
- υπερεκτίμηση τεχνολογικών ανακαλύψεων => ο άνθρωπος έγινε υλιστής, ορθολογιστής, προσπαθώντας να γίνει «υπεράνθρωπος» έχασε το βάθος της ψυχής του
- επικράτηση ατομικισμού => απομόνωση ανθρώπου, αποξένωση απ' το συνάνθρωπο
- αποστασιοποίηση ατόμου από πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα, αδιαφορία
- όξυνση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας
- παραβίαση ανθρώπινων δικαιωμάτων σ' όλο τον κόσμο από τυραννικά καθεστάτα
- κοινωνικός και φυλετικός ρατσισμός π.χ. ρατσιστική αντιμετώπιση εθνικών μειονοτήτων
- οικονομικοί ανταγωνισμοί μεταξύ κρατών, εκμετάλλευση των ασθενέστερων από τα ισχυρά, επεμβάσεις
- πολεμικοί εξοπλισμοί και συγκρούσεις σε πολλά σημεία της γης, ανασφάλεια και φόβος από την απειλή ενός πυρηνικού πολέμου
- οικολογική καταστροφή, έλλειψη σεβασμού στη φύση

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Πώς αυτή εκφράζεται:

- οργάνωση ατόμων σε φιλανθρωπικούς συλλόγους
- δημιουργία Διεθνών οργανισμών για την προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων => Ο.Η.Ε. , Διεθνής Αμνηστία, Διεθνή δικαστήρια (π.χ. Χάγης)
- ύπαρξη πολλών ειρηνιστικών και οικολογικών οργανώσεων => διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες
- γιατροί χωρίς σύνορα, γιατροί του κόσμου
- εκκλησίες και προσπάθειες συντονισμένες από διανοούμενους και καλές τέχνες => κιν/γράφος, θέατρο, λογοτεχνία, ζωγραφική κι άλλες μορφές τέχνης έχουν ως κύριο θέμα τους την ανθρωπιά και τις ανθρώπινες σχέσεις, ευαισθητοποιούν τους ανθρώπους κι αναζωπυρώνουν το ενδιαφέρον τους για τα ανθρώπινα ιδανικά.

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

-άτομο

- συνειδητοποίηση αξίας ανθρωπισμού
- επαναπροσδιορισμός αξιών και στόχων => ευαισθητοποίηση
- διαμόρφωση κοινωνικής και διεθνιστικής συνείδησης
- καλλιέργεια διαλόγου, σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων
- αγωνιστικότητα, υπευθυνότητα, αντίδραση

- οικογένεια

- ηθικοπλαστικός ρόλος => σωστή διαπαιδαγώγηση, κοινωνικοποίηση των νεαρών μελών της

- σχολείο

- παροχή ανθρωπιστικής παιδείας => ολοκλήρωση προσωπικότητας νέου μέσα από τη διαπαιδαγώγηση με ανθρωπιστικά ιδανικά

- μέσα μαζικής ενημέρωσης

- ενημέρωση πάνω στα εθνικά και διεθνή προβλήματα
- όχι αναισθησία και κυνικότητα στην παρουσίαση ειδήσεων φρίκης και απανθρωπιάς

- προώθηση ανθρωπιστικών ιδανικών μέσα από την προβαλλόμενη θεματογραφία τους

- πολιτεία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- δημοκρατικοί τρόποι διακυβέρνησης
- κατοχύρωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- πολιτικοί: πρότυπα ανθρωπιάς
- κοινωνική μέριμνα
- δημιουργία πνευματικών κέντρων και συλλόγων => σύσφιξη ανθρωπίνων σχέσεων

- πνευματικοί άνθρωποι

- προβολή αξιών και ιδανικών

- διεθνής συνεργασία

- συμπαράσταση στους λαούς που υποφέρουν
- διαφύλαξη ειρήνης
- περιορισμός εξοπλισμών
- διαφύλαξη παραδόσεων και ιδιαίτερων πολιτιστικών στοιχείων κάθε λαού

[βλ. και προηγούμενα: αναγκαιότητα ανθρωπισμού]

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ ΙΔΑΝΙΚΟ

Όπως το κάθε άτομο χρειάζεται ένα σκοπό στη ζωή του για να πάρει νόημα η ζωή αυτή, για να συντονίζει όλες του τις προσπάθειες προς μια ενιαία κατεύθυνση και να το βοηθά εντείνοντας τις δυνάμεις του να γίνεται ολοένα καλύτερο, το ίδιο και ένας ολόκληρος λαός. Αλλιώς, άτομο και λαός αφήνονται στην τύχη και ζουν ζωή της στιγμής, χωρίς προοπτική και ελπίδα για πρόοδο πραγματική. Όπως όμως στο άτομο ο σκοπός της ζωής του είναι δυναμογόνος όταν πηγάζει από μέσα του, από τις δικές του ανάγκες και δυνατότητες, έτσι και για το λαό. Κι αυτόν μπορεί να τον συγκινήσει και να τον εμπνεύσει μονάχα ένα ιδανικό που ριζώνει στο δικό του χώμα και στη δική του φυσική ζωή. Ιδανικό δηλαδή που πηγάζει από την ιστορία του και τη ζωντανή του παράδοση, που ταιριάζει με την ψυχολογία του, με τον τόπο του και τις ανάγκες που δημιουργεί.

Τέτοιο ιδανικό βγαλμένο μέσα από το ελληνικό χώμα και την ιστορία του λαού του είναι ο ανθρωπισμός. Ανθρωπισμός θα ειπεί να πλάθουμε ανθρώπους με γερό και ωραίο σώμα, με καθαρό στοχαστικό νου, με δυνατή θέληση και σεβασμό και αγάπη στους συνανθρώπους των. Ανοιχτομάτες που είναι σε θέση να κρίνουν οι ίδιοι υπεύθυνα όσα προβλήματα τους παρουσιάζει η ατομική και ομαδική ζωή τους, χωρίς να παρασύρονται σαν άβουλη αγέλη από τον πρώτο δυνατό ή δημαγωγό της ημέρας· ανθρώπους ικανούς να εξασφαλίζουν οι ίδιοι με την προσωπική τους εργασία τους υλικούς όρους της ζωής των, όσοι χρειάζονται για να κρατιέται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, να καταφάσκουν ελεύθερα τις δεσμεύσεις που επιβάλλει η ομαλή συμβίωση με τους συνανθρώπους των και η προκοπή τους· ικανούς να οργανώσουν τη ζωή της λαϊκής ολότητας όπου ανήκουν έτσι, που και τα άτομα και η ολότητα να προκόβουν και να καλυτερεύουν όλο και περισσότερο το επίπεδο της υλικής και πνευματικής των ζωής· για την προκοπή της να μη ρίχνουν την ευθύνη σε άλλους ή και στην τύχη, παρά να νιώθουν τον εαυτό τους όχι μόνο συνυπεύθυνο με τους φυσικούς ηγέτες αλλά και ως τον κυρίως υπεύθυνο να βάζουν γι' αυτή κάθε δυνατή προσπάθεια, δίνοντας οι ίδιοι την κατεύθυνση και υπερνικώντας εσωτερικές και εξωτερικές αντίθετες δυνάμεις, και να είναι πρόθυμοι να θυσιάσουν γι' αυτή όχι μόνο την ησυχία και τη βολή τους παρά στην ανάγκη και τη ζωή τους την ίδια. Ανθρώπους δηλαδή που έχουν υψωθεί από το ζωικό στο ανθρώπινο επίπεδο, που έχουν δουλέψει μέσα τους όσο γίνεται το ανθρώπινο βάθος και που πραγματικά ελεύθεροι στέκουν μοίρα στη μοίρα τους.

Ανθρωπισμός δε θα ειπεί ισοπέδωση των ατόμων σε μια πολιτεία. Ο κάθε πολίτης έχει βέβαια δικαίωμα να ζήσει και ν' αναπτύξει ελεύθερα τον εαυτό του μέσα στα όρια που επιβάλλουν σε όλους οι δεσμεύσεις για την ομαλή ομαδική συμβίωση ενός λαού και την προκοπή του· να τον αναπτύξει μάλιστα, σύμφωνα με το φυσικό του, γιατί μόνον έτσι μπορεί και τον ψυχικό του κόσμο να δουλέψει

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

βαθύτερα και στην πιο μεγάλη απόδοση να φτάσει. Από την άποψη δηλαδή του δικαιώματος για τη συντήρηση και την ελεύθερη ανάπτυξη της υλικής και πνευματικής των ζωής όλοι είναι ίσοι. Η ισότητα όμως αυτή δεν εξαφανίζει τις φυσικές διαφορές ανάμεσα στα άτομα, διαφορές και ως προς την ψυχοσύνσταση και ως προς τις ικανότητες και τη δυναμικότητα του καθενός. Αναγκαία συνέπεια των διαφορών αυτών σε μια πολιτεία καλά οργανωμένη είναι ο καθένας να παίρνει μέσα σ' αυτή τη θέση που του έχει ορίσει το φυσικό του και όχι η κοινωνική και οικονομική θέση του σπιτιού του, και στις ηγετικές θέσεις σε όλους τους κλάδους της δημόσιας ζωής ν' ανεβαίνουν εκείνοι που πραγματικά αξίζουν γι' αυτές. Συνέπεια δηλαδή είναι η σωστή ιεραρχία των προσωπικών αξιών, ιεραρχία που όχι μόνο θ' αναγνωρίζει ο κάθε πολίτης, παρά θα βοηθά και στο στήσιμο της.

Όπως τα άτομα διαφέρουν μεταξύ τους, έτσι και οι λαοί. Τις διαφορές αυτές δεν τις αρνείται όμως το χωρισμό των λαών σε λαούς κυρίων και λαούς σκλάβων ή λαούς που πρέπει να εξοντωθούν. Γι' αυτό όλοι οι λαοί έχουν την ανθρώπινη τους αξία, την αξία του ανθρώπου, και όλοι έχουν το ίδιο δικαίωμα να ζήσουν ανθρώπινα και ν' αναπτύξουν τον εαυτό τους ελεύθερα. Αλλά κι εδώ εννοούμε την ελευθερία μέσα στα όρια που ορίζουν όσες δεσμεύσεις επιβάλλει σε όλα ανεξαιρέτως τα κράτη αυτό το ίδιο ανθρωπιστικό ιδανικό· η ελεύθερη μάλιστα ανάπτυξη τους πλουτίζει ποικιλότροπα και υψώνει τη ζωή γενικά της ανθρωπότητας και τον πολιτισμό της.

Αλέξανδρος Δελμούζος (1880-1956), κορυφαίος παιδαγωγός, ένα από τα ιδρυτικά μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου (1910).

A. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ – ΕΡΜΗΝΕΙΑ

1. Ποια γενική θέση προβάλλει ο συγγραφέας στην εισαγωγή του δοκιμίου του;
2. Ο συγγραφέας ισχυρίζεται ότι ο ανθρωπισμός είναι ιδανικό και μάλιστα ελληνικό. Γιατί;
3. Στο δοκίμιο ο Α. Δελμούζος δοκιμάζει να ορίσει την έννοια του ανθρωπισμού.
Να συμπληρώσεις επίθετα που αποδίδουν το νόημα που δίνει στον ανθρωπισμό στη δεύτερη παράγραφο.
Ανθρωπισμός   θα   ειπεί   να   πλάθομε   ανθρώπους: .....
.....
....., ..., ..., ...,
.....
4. Αν η παιδεία μπορεί να διαπλάσει αυτοδύναμες προσωπικότητες, γίνεται μέσο για την ατομική και κοινωνική πρόοδο. Με ποια επιχειρήματα στηρίζει ο Α. Δελμούζος αυτή τη θέση;
5. Πως συνδέει ο συγγραφέας τον ανθρωπισμό με την αξιοκρατία;
6. Να γράψεις σύντομη περίληψη του κειμένου (100 λέξεις περίπου).

B. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Με ποιόν τρόπο αναπτύσσεται η προλογική παράγραφος;
2. Ποιο είναι το κέντρο και ποιοι οι άξονες ανάπτυξης του δοκιμίου;

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Γ. ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Πως θα χαρακτηρίζες το ύφος; Αιτιολόγησε την απάντησή σου.

α) χαλαρό β) πυκνό γ) δυσνόητο δ) ασαφές ε) φυσικό.

2. Να χρησιμοποιήσεις σε προτάσεις τις λέξεις, ώστε να γίνει σαφής η διαφορά στη σημασία τους: εντείνω – παρατείνω, άβουλος – άβολος, ευθύνη – υπευθυνότητα, - όρος, ο – όριο, ίσος – όμοιος.

3. Προσδιόρισε ουσιαστικά με το επίθετο ανθρωπιστικός, -ή, -ό και σχημάτισε ονοματικά σύνολα:

ανθρωπιστικός, -ή, -ό .....
.....
....., ...
.....

4. Σχημάτισε σύνθετα με πρώτο συνθετικό τη λέξη άξιος:

άξι(ο) ..... , ... , ...
.....

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Έχει το σύγχρονο ελληνικό σχολείο τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα που οραματίστηκε γι' αυτό ο Α. Δελμούζος; (400 λέξεις).

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ορισμός => Αποτελούν τις βασικές αρχές και αξίες οι οποίες προστατεύουν τον άνθρωπο από κάθε μορφή καταπίεσης κι εξευτελισμού της προσωπικότητας του και του εξασφαλίζουν τα εχέγγυα, για να ολοκληρωθεί πολύπλευρα και να ζήσει ποιοτικά συμβιώνοντας με τον καλύτερο τρόπο με τα μέλη του κοινωνικού συνόλου στο οποίο ανήκει.

Για τον άνθρωπο γίνονται από το χθες ως το σήμερα αντικείμενο μαχητικών κι αέναων διεκδικήσεων, γιατί είναι ίδιο χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης ν' αγωνίζεται για μια ζωή πιο ανθρώπινη, πιο ουσιαστική και πιο δίκαιη. Για την εποχή μας η αναγκαιότητα της τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει γίνει κοινή συνείδηση, καθώς οι μεγάλοι πόλεμοι του 20ού αιώνα οδήγησαν σε κτηνώδη τρόπο εξόντωσης εκατομμύρια αθώων θυμάτων. Ο Ο.Η.Ε. , το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Ολλανδίας), η ΟΥΝΕΣΚΟ, η Διεθνής Αμνηστία και πολυάριθμες άλλες οργανώσεις, στις οποίες περιλαμβάνονται κι εκείνες που αφιερώνουν τη δράση τους στην Προστασία του Περιβάλλοντος, ασχολούνται με την κατοχύρωση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υποχρεώνουν τα κράτη να τα συμπεριλαμβάνουν στις νομοθεσίες τους, να τα εφαρμόζουν έμπρακτα και έχουν τη δυνατότητα με επίσημους «ελεγκτές» να διαπιστώνουν την τήρησή τους και να επιβάλουν αυστηρές κυρώσεις σε άτομα, οργανισμούς οικονομικούς και πολιτικούς και σε κυβερνήσεις που με τη δράση τους καταστρατηγούν τα βασικά κι अपαράγραφα δίκαια του ανθρώπου.

ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

- Δικαίωμα της ζωής και της προσωπικής ασφάλειας
- Δικαίωμα της ελευθερίας τύπου, καλλιτεχνικής και πνευματικής έκφρασης, επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας, πολιτικής δραστηριότητας συνάθροισης
- Δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών και των ατόμων
- Δικαίωμα της Δικαιοσύνης και της Ισονομίας
- Δικαίωμα της Ισότητας
- Δικαίωμα της Ανεξιθρησκίας
- Δικαίωμα της μόρφωσης - παιδείας
- Δικαίωμα της εργασίας
- Δικαίωμα της αξιοκρατίας
- Δικαίωμα για την προστασία της Οικογένειας
- Δικαίωμα για την προστασία της υγείας
- Δικαίωμα για ειρήνη και συνεργασία

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΕΒΑΣΜΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

- α. Για το άτομο:
1. Απρόσκοπτη εξωτερική της ανθρώπινης δημιουργικότητας και διοχέτευση της ζωτικότητας σε θετικές ενασχολήσεις
  2. Ανάπτυξη της κοινωνικότητας, του αυτοσεβασμού και του συλλογικού πνεύματος, άρα και της ομαλής συμβίωσης στα πλαίσια της κοινωνίας
  3. Καλλιέργεια της υπευθυνότητας, της συνεργατικότητας και της αυτοπειθαρχίας, της ασφάλειας και της εσωτερικής γαλήνης
  4. Διεύρυνση του πνεύματος κι απαλλαγή του ανθρώπου από προκαταλήψεις και ταμπού, απόκτηση αυτογνωσίας κι ετερογνωσίας
  5. Διαμόρφωση ορθά πολιτικοποιημένης προσωπικότητας με παρρησία, διαλλακτική και διαλεκτική συμπεριφορά, με ανθρωπισμό
  6. Ολοκλήρωση βιολογική, ψυχική και πνευματική του ατόμου
- β. Για την κοινωνία:
1. Στερέωση της κοινωνίας σε υγιείς αρχές λειτουργίας, εφόσον τα μέλη της είναι άρτιες προσωπικότητες

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

2. Αποφυγή των φαινομένων καταπίεσης κι εκμετάλλευσης, εξομάλυνση των ταξικών και ιδεολογικών διαφορών, περιορισμός της έντονης ανισότητας
3. Αποτελεσματικός περιορισμός της βίας και των αιματηρών ταραχών, επιβολή της ειρήνης, της ομόνοιας και της αλληλεγγύης
4. Εύρυθμη λειτουργία των αρχών της εξουσίας και προστασία του πολίτη απ' τις αυθαιρεσίες τους, παγίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος.
5. Διασφάλιση και προώθηση της προόδου σε όλους τους τομείς της κοινωνίας και του πολιτισμού
6. Προστασία της εθνικής ελευθερίας των λαών και καθιέρωση της ειρήνης και του διαλόγου προκειμένου να επιλύονται οι διακρατικές αντιδικίες

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΗΜΕΡΑ ΠΕΡΙΟΡΙΖΟΝΤΑΙ

- Από οικονομικά συμφέροντα
- Από πολιτικά συμφέροντα, αυταρχικά καθεστώτα, τον κρατικό συγκεντρωτισμό και την τυραννία της γραφειοκρατίας ακόμα και στις Δημοκρατίες
- Από την αναβίωση ρατσιστικών ιδεολογιών και την ύπαρξη διακρίσεων φύλου, φυλής, κοινωνικής τάξης κλπ
- Από την επιβολή του αυτοματισμού, της μηχανής και της τεχνοκρατίας
- Από την ανήθικη λειτουργία της επιστήμης
- Από το Θρησκευτικό δογματισμό
- Από την έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας
- Από την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος
- Από την αδράνεια και την ανοχή των Διεθνών Οργανισμών απέναντι σε περιπτώσεις καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

- Ημιτελής ανάπτυξη του ανθρώπου σε κάθε πλευρά της προσωπικότητάς του
- Απανθρωποποίηση και εκφυλισμός της σκέψης και της συμπεριφοράς του ανθρώπου
- Δέσμευση του ανθρώπου από δογματικές αντιλήψεις, αφού αδυνατώντας να φτάσει στην αυτοπειθαρχία και την αυτογνωσία το άτομο γίνεται έρμαιο των παθών και των ενστίκτων του
- Περιορισμός της ελευθερίας βούλησης και της αυτενέργειας που διευκολύνουν τη διαμόρφωση προσωπικότητας εκμεταλλευτή ή εκμεταλλευόμενου και τη μαζοποίηση ή την απροσωποποίηση του πολίτη
- Διαμόρφωση αντικοινωνικού και ανασφαλούς χαρακτήρα, εκχυδαϊσμένης και αμοραλιστικής στάσης ζωής, κερδοσκοπικής κι αριθμιστικής διάθεσης με περιορισμένους ορίζοντες σκέψης και με ιδιοτελείς προθέσεις
- Ανηθικοποίηση της Επιστήμης, που περιφρονεί τον άνθρωπο παραβιάζοντας το βασικό στόχο της, δηλ. την εξυπηρέτηση των ανθρωπίνων αναγκών
- Επικράτηση απαρχαιωμένων αντιλήψεων που λειτουργούν ως τροχοπέδη για την εξελικτική πορεία της κοινωνίας
- Έξαρση των φαινομένων καταπίεσης, βίας, ανισότητας, αδικίας κι τέλος της περιθωριοποίησης που δημιουργούν ένα κλίμα αναστάτωσης και ταραχών
- Οξυνση των διαφορών που απολήγουν σε αιματηρές, ένοπλες συγκρούσεις σε εμφύλια και διακρατική μορφή
- Στασιμότητα ή και οπισθοδρόμηση του πολιτισμού

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

- Παιδεία με ανθρωπιστικές βάσεις
- Σωστή ενημέρωση από τα Μ.Μ.Ε. και την πνευματική ηγεσία για την αναγκαιότητα και την αξία των ανθρώπινων δικαιωμάτων
- Ενεργοποίηση σωστή των Διεθνών Οργανισμών αλλά και των μικρότερων οργανώσεων για τη αποτελεσματική και δυναμική επέμβαση σε περιπτώσεις καταπάτησης των ανθρώπινων δικαιωμάτων και την επιβολή κυρώσεων αυστηρών
- Διαμόρφωση, νομοθεσίας με σαφή διατύπωση ώστε ν' αποφεύγονται οι αυθαίρετες παραφράσεις του νοήματος των νόμων
- Σωστή κινητοποίηση των συνδικαλιστικών οργάνων μακριά από κομματικά συμφέροντα
- Έλεγχος των τρόπων έρευνας και του αντικειμένου έρευνας των επιστημονικών κέντρων κι απαγόρευση των πειραμάτων που θίγουν τον άνθρωπο
- Μέτρα για την προστασία της φύσης

Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού (1959)

Η Γενική Συνέλευση προβαίνει σ' αυτή την Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού για να μπορεί το παιδί να ζήσει ευτυχισμένο τα παιδικά του χρόνια και να απολαμβάνει, για το δικό του καλό και το καλό της κοινωνίας, τα δικαιώματα που περιέχονται στη Διακήρυξη κ

ΑΡΧΗ ΠΡΩΤΗ

Το παιδί θα απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα που προβλέπονται σε τούτη την Διακήρυξη. Τα δικαιώματα αυτά αναγνωρίζονται σε όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά χωρίς διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, περιουσίας, οικογενειακής προέλευσης ή άλλης κοινωνικής θέσης του ίδιου του παιδιού ή της οικογένειάς του.

ΑΡΧΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Το παιδί θα απολαμβάνει ιδιαίτερη προστασία και θα του παρέχονται, με νομοθετικά ή άλλα μέσα, ευκαιρίες και δυνατότητες για να μπορέσει να αναπτυχθεί σωματικά, ψυχικά, ηθικά, πνευματικά και κοινωνικά με τρόπο φυσιολογικό κι υγιεινό σε συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Όταν θεσπίζονται νόμοι για το σκοπό αυτό, πρωταρχική φροντίδα θα είναι η εξασφάλιση των πραγματικών συμφερόντων του παιδιού

ΑΡΧΗ ΤΡΙΤΗ

Στο παιδί θα αναγνωρίζεται από τη στιγμή της γέννησής του το δικαίωμα να έχει όνομα και εθνικότητα.

ΑΡΧΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Το παιδί θα απολαμβάνει τα δικαιώματα της κοινωνικής ασφάλειας. Θα του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να μεγαλώνει και να αναπτύσσεται με υγεία. Για το σκοπό αυτό θα παρέχεται στο παιδί και στη μητέρα του ιδιαίτερη φροντίδα και προστασία, στην οποία περιλαμβάνεται και η ικανοποιητική προ – γεννητική και μετα – γεννητική μέριμνα. Το παιδί θα έχει το δικαίωμα ικανοποιητικής διατροφής, στέγασης, ψυχαγωγίας και ιατρικής περίθαλψης.

ΑΡΧΗ ΠΕΜΠΤΗ

Το παιδί μειονεκτεί σωματικά, διανοητικά ή κοινωνικά θα απολαμβάνει την ιδιαίτερη μεταχείριση, εκπαίδευση και φροντίδα που απαιτεί η ειδική κατάσταση του.

ΑΡΧΗ ΕΚΤΗ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Το παιδί έχει ανάγκη, για την πλήρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, από αγάπη και κατανόηση. Θα μεγαλώνει, όπου είναι δυνατόν, με την ευθύνη και τη φροντίδα των γονέων του και πάντοτε σε μια ατμόσφαιρα στοργής και ηθικής και υλικής ασφάλειας. Το παιδί της τρυφερής ηλικίας δεν θα χωρίζεται από την μητέρα του παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Η κοινωνία και οι δημόσιες υπηρεσίες θα έχουν το καθήκον να παρέχουν ιδιαίτερη φροντίδα στα παιδιά χωρίς οικογένεια και στα παιδιά που δεν έχουν επαρκή μέσα συντήρησης. Η παροχή κρατικών επιδομάτων και άλλης βοήθειας για την συντήρηση των παιδιών πολυμελών οικογενειών είναι επιθυμητή.

ΑΡΧΗ ΕΒΔΟΜΗ

Στο παιδί αναγνωρίζεται το δικαίωμα εκπαίδευσης, η οποία θα παρέχεται δωρεάν και θα είναι υποχρεωτική, στη στοιχειώδη τουλάχιστο βαθμίδα. Στο παιδί θα παρέχεται μία εκπαίδευση που θα προάγει την γενική παιδεία του και θα του δώσει την δυνατότητα με βάση την αρχή της ισότητας των ευκαιριών να αναπτύξει τις ικανότητες του, την ατομική του κρίση και το αίσθημα της ηθικής και κοινωνικής ευθύνης του και να γίνει χρήσιμο μέλος της κοινωνίας. Τα πραγματικά συμφέροντα του παιδιού αποτελούν την κατευθυντήρια αρχή εκείνων που είναι υπεύθυνοι για την εκπαίδευση και την καθοδήγηση του. Η ευθύνη αυτή ανήκει κατά πρώτο λόγο στους γονείς τους. Το παιδί θα έχει κάθε ευκαιρία για παιχνίδι και ψυχαγωγία που πρέπει να κατευθύνεται προς τους ίδιους σκοπούς που επιδιώκει και η εκπαίδευση. Η κοινωνία και οι δημόσιες υπηρεσίες θα επιδιώξουν να προωθήσουν την απόλαυση του δικαιώματός αυτού.

ΑΡΧΗ ΟΓΔΟΗ

Το παιδί θα είναι σε κάθε περίπτωση από τους πρώτους που θα απολαμβάνουν προστασία και περίθαλψη.

ΑΡΧΗ ΕΝΑΤΗ

Το παιδί θα προστατεύεται από κάθε μορφή εγκατάλειψης, σκληρότητας και εκμετάλλευσης. Δεν θα είναι αντικείμενο κανενός είδους συναλλαγής. Το παιδί δεν θα προσλαμβάνεται σε εργασία πριν φτάσει στην κατάλληλη κατώτατη ηλικία. Σε καμία περίπτωση δεν θα εξαναγκάζεται ή θα του επιτρέπεται να απασχολείται σε εργασία ή επάγγελμα που θα ζημιώνει την υγεία ή την εκπαίδευση του ή θα παρεμποδίζει τη σωματική, πνευματική ή ηθική ανάπτυξη του.

ΑΡΧΗ ΔΕΚΑΤΗ

Το παιδί θα προστατεύεται από κάθε ενέργεια που μπορεί να ενθαρρύνει φυλετικές, θρησκευτικές ή όποιας άλλης μορφής διακρίσεις. Το παιδί θα ανατρέφεται με πνεύμα κατανόησης, ανοχής, φιλίας μεταξύ λαών, ειρήνης και παγκόσμιας αδερφοσύνης και με πλήρη συναίσθηση ότι η δραστηριότητα και οι ικανότητες του πρέπει να αφιερώνονται στην εξυπηρέτηση των συνανθρώπων του.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Χρησιμοποιείστε διάφορα μέσα πειθούς για να υπερασπιστείτε σε μια συζήτηση τα δικαιώματα ενός παιδιού, το οποίο υποχρεώθηκε από τους γονείς του να διακόψει το σχολείο για να εργαστεί. Για να γίνετε πιο πειστικοί μπορείτε να εντάξετε το συγκεκριμένο γεγονός σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο, αναφερθείτε, π. χ. γενικά στο δικαίωμα του παιδιού για μόρφωση. αι καλεί τους γονείς, τους άνδρες και τις γυναίκες σαν άτομα, τις εθελοντικές οργανώσεις, τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και τις εθνικές κυβερνήσεις να αναγνωρίσουν τα δικαιώματα αυτά και να επιδιώξουν την τήρησή τους με νομοθετικά και άλλα μέτρα που θα ληφθούν προοδευτικά σύμφωνα με τις ακόλουθες αρχές:

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

«Το πρόβλημα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»

Ο κάθε άνθρωπος είναι μια μοναδική και ανεπανάληπτη ιδιαιτερότητα στον κόσμο. Είναι μια ατομικότητα με αυταξία. Είναι μια προσωπικότητα με αξιοπρέπεια. Είναι μια συνείδηση σεβαστή. Κι όλα αυτά μονάχα, γιατί είναι άνθρωπος. Γι' αυτό και η αναγνώριση των δικαιωμάτων του αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της ισότητας, της αδελφότητας και της ειρήνης στον κόσμο. Πρέπει να γίνει συνείδηση σε όλους ότι όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι σε αξιοπρέπεια και δικαιώματα.

Είναι προικισμένοι με λογική και κρίση αλλά και με τις αρετές της κοινωνικότητας και της αλληλεγγύης 'ώστε να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας και όχι επιθετικότητας. Και λέγοντας «όλοι οι άνθρωποι» εννοούμε ότι δεν πρέπει να γίνεται διάκριση που να βασίζεται σε φυλή, χρώμα, φύλο, γλώσσα, θρησκεία, πολιτική ή άλλη ιδεολογία, εθνική ή κοινωνική καταγωγή, περιουσία ή άλλη πλεονεκτική ή μειονεκτική κατάσταση. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να ζει ελεύθερα και ανεμπόδιστα, απολαμβάνοντας προσωπική ασφάλεια από την πολιτεία, αυτοδίκως και χωρίς να τη ζητήσει. Κάθε μορφή δουλείας και ιδιαίτερα εκείνη της πνευματικής καταπίεσης και ψυχικής καταδυνάστευσης, πρέπει να θεωρείται στίγμα για ολόκληρη την ανθρωπότητα, που εξ ορισμού είναι αλληλέγγυα προς τον άνθρωπο.

Παρ' όλα αυτά και μολονότι σε γενικές γραμμές το βιοτικό και πνευματικό επίπεδο έχουν ανέβει και τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν κατοχυρωθεί σε μεγαλύτερο βαθμό, στις Δυτικές, ως επί το πλείστον, κοινωνίες, τα κρούσματα της έλλειψης σεβασμού, ακόμα και της κατάφωρης παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εξακολουθούν να υφίστανται και να είναι μάλιστα συγκλονιστικό το γεγονός ότι πολλά από τα ειδεχθέστατα αυτά φαινόμενα σχετίζονται και με την παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών.

Συνταρακτική έκθεση του ΟΗΕ που δόθηκε στη δημοσιότητα, έρχεται να ανατρέψει με τον πιο ωμό τρόπο τη δοξασία σύμφωνα με την οποία «τα παιδικά χρόνια είναι ανέμελα και ξέγνοιαστα». Μάλλον κανείς δεν θα ήθελε να επιστρέψει στα χρόνια της «αθωότητας και της έλλειψης ευθυνών» αν μάθαινε πως:

- Σαράντα χιλιάδες παιδιά, κάτω των πέντε ετών πεθαίνουν καθημερινά, κυρίως στις χώρες του Τρίτου κόσμου από έλλειψη τροφής και φαρμάκων.
- Ο αριθμός των παιδιών που πεθαίνουν από τοπικές συρράξεις αυξάνεται συνεχώς. Το 5% των θυμάτων του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου ήταν άμαχοι. Στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο η αναλογία έφτασε το 30% ενώ στο Βιετνάμ το 70% και στον Λίβανο το 90%.
- Η πορνεία και η πώληση παιδιών για οικιακές εργασίες είναι συνηθισμένη πρακτική σε πολλές περιοχές του κόσμου. Στη Βολιβία και την Κολομβία, τα παιδιά των Ινδιάνων από τα τρία τους χρόνια πωλούνται σε οικογένειες λευκών.
- Ογδόντα εκατομμύρια παιδιά είναι άστεγα ή έχουν εγκαταλειφθεί από τους γονείς τους. Από αυτά, τα εβδομήντα εκατομμύρια ζουν στις αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως στη Λατινική Αμερική.
- Στις ΗΠΑ το 22% των παιδιών κάτω των 18 ετών ζουν σε συνθήκες πενίας.
-

Αλλά και στις προηγμένες χώρες, μπορεί τα Συντάγματα να κατοχύρωναν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, ωστόσο, συχνά οι νόμοι παραβιάζονται και δεν επιδεικνύεται ο απαιτούμενος σεβασμός στον άνθρωπο. Πολλά δυσάρεστα φαινόμενα, δυστυχώς, πιστοποιούν καθημερινά αυτό το γεγονός: φαινόμενα εγκληματικότητας, ναρκωτικών, παραοικονομίας, τεράστιων σκανδάλων – πολιτικών και οικονομικών-, υπερεκμετάλλευσης του φυσικού περιβάλλοντος που αποτελεί πηγή ζωής κ.λ.π.

Είναι χρέος όλων, και κυρίως των αρμοδίων, να ευαισθητοποιηθούν άμεσα και ουσιαστικά, ώστε να προστατευθούν τα δικαιώματα του ανθρώπου και να κατοχυρωθούν Συνταγματικά, όπου αυτό δεν ισχύει.

Στους τελευταίους, τους αρμόδιους, εντάσσονται κυρίως οι άνθρωποι του πνεύματος και περισσότερο οι επιστήμονες.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Το δικαίωμα του ανθρώπου και τα δικαιώματα του επιστήμονα συμπλέκονται αναπόφευκτα. Ο αγώνας του επιστήμονα για τη διατήρηση της ελευθερίας της δράσης έχει στενή σχέση με τον αγώνα της ανθρωπότητας για ευημερία και ευτυχία.

Πρώτο καθήκον του επιστήμονα, ειδικά για χώρες του Τρίτου κόσμου, είναι να μεριμνήσει, ώστε μελανά σημεία της εποχής μας, που είναι η πενία και η ασθένεια είναι πράγματα πολύ συνηθισμένα, να εκλείψουν. Αυτό απαιτεί υποχρεωτικά περισσότερη παγκόσμια επιστημονική κατάρτιση, καθώς και την επιβολή ορισμένων νόμων που να περιορίζουν την ελευθερία της ατομικής δράσης σχετικά με θέματα που αφορούν την υγεία και την χρήση των φυσικών πηγών. Είναι δύσκολο αλλά εφικτό να υλοποιηθεί χωρίς ταυτόχρονα να παραβιαστούν ανθρώπινα δικαιώματα.

Ιδιαίτερα για τους πολιτικούς, οι περισσότεροι από τους οποίους εντάσσονται στο χώρο των επιστημόνων, άμεσος στόχος πρέπει να γίνει η με κάθε τρόπο αποφυγή του πολέμου και προτεραιότητα η απαλλαγή όλων των κοινωνικών ομάδων από το οικονομικό άγχος. Αν γίνει αυτό, τότε σε μια διαρκή περίοδο ειρήνης τα δικαιώματα του ανθρώπου μπορούν σταδιακά να ενισχυθούν και να καταρτιστεί ένας κώδικας ηθικών αρχών που να προσαρμόζει την επιστήμη στο πνεύμα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει ν' αναπροσδιοριστούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε τα στοιχεία τα σημαντικά για την επιτυχία του ανθρώπου να διατηρηθούν.

Και στις πιο «πολιτισμένες κοινωνίες» της Δύσης, όπου το φαινόμενο της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν εμφανίζεται στον ίδιο βαθμό αλλά εξακολουθεί να δίνει σοβαρά δείγματα, είναι πρώτιστο πνευματικό χρέος όλων μας ν' αντιληφθούμε τον κίνδυνο και ν' αντιδράσουμε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο. (150 -170 λέξεις) (25 μόρια)

B. Ασκήσεις

1. Να δώσετε συνώνυμα των παρακάτω λέξεων του κειμένου: ατομικότητα, ανεμπόδιστα, απαλλαγή, αθωότητα, ειδεχθέστατα.

(5 μόρια)

2. «Ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατία, υπανάπτυκτες χώρες, παραβίαση, πολιτικοί ηγέτες, σεβασμός, παιδιά, ήθος»: Να δημιουργήσετε μια αυτοτελή νοηματική ενότητα χρησιμοποιώντας και συνδέοντας μεταξύ τους τις παραπάνω λέξεις.

(8 μόρια)

3. Σχολιάστε το ύφος του συγκεκριμένου κειμένου. Τι επιτυγχάνει ο συγγραφέας με τα παραδείγματα και τα ποσοστά που παρουσιάζει;

(3 μόρια)

4. «Παρόλα αυτά ... των παιδιών»: Να μετατρέψετε τον υποτακτικό λόγο σε παρατακτικό, δηλαδή ν' αποδώσετε το ίδιο ακριβώς νόημα της παραγράφου μόνο με κύριες προτάσεις.

(6 μόρια)

Γ. Παραγωγή κειμένου

Παρά τη γενικότερη άνοδο του βιοτικού και πνευματικού επιπέδου σήμερα εμφανίζεται το φαινόμενο της πολλαπλής και ποικίλης παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ποια κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι η στάση των νέων απέναντι σε κάθε μορφή ηγεσίας, αλλά και των Διεθνών Οργανώσεων και Οργανισμών, ώστε να περιοριστεί ή και να εκλείψει το σοβαρό και πολυδιάστατο αυτό πρόβλημα; (600 λέξεις)

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

- Η ανθρωπότητα ζει στον αστερισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η πενήκοστή επέτειος της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου γιορτάστηκε σε όλο τον κόσμο με μια σειρά εκδηλώσεων, όπου συμμετείχαν πολιτικοί ηγέτες, εκπρόσωποι κυβερνήσεων, διακρατικών και μη κυβερνητικών οργανισμών.
- Οι επετειακές αναφορές στην Οικουμενική Διακήρυξη όμως, δεν πρέπει να μας κάνουν να ξεχνούμε ότι, παρά την αναμφισβήτητη πρόοδο που έχει σημειωθεί, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει ζητούμενο και όχι οριστική κατάκτηση. Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν μαζικές παραβιάσεις μερικών από τα θεμελιωδέστερα ανθρωπίνια δικαιώματα σε πολλά μέρη του πλανήτη μας, ακόμη και στη γειτονιά μας.
- Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί ο σεβασμός τριών βασικών αρχών.
- Η πρώτη θεμελιώδης αρχή είναι η οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία δεν επιτρέπεται να καταπατούνται με πρόφαση τον σεβασμό των εθνικών, πολιτισμικών, θρησκευτικών και άλλων ιδιαιτεροτήτων.
- Η δεύτερη είναι ο αδιαίρετος χαρακτήρας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τόσο τα ατομικά όσο και τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα πρέπει να αναγνωρίζονται και να προστατεύονται στον ίδιο βαθμό, διότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων κάθε μιας από τις κατηγορίες αυτές αποτελεί προϋπόθεση της άσκησης των δικαιωμάτων της άλλης.
- Τρίτη βασική αρχή είναι η κοινωνική ευθύνη του φορέα των δικαιωμάτων, που έχει και καθήκοντα απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.
- Στις μέρες μας αναπτύσσεται ένας έντονος προβληματισμός σχετικά με τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών (στον χώρο της βιοϊατρικής, της πληροφορικής, της επικοινωνίας κ.λ.π.) στα ανθρωπίνια δικαιώματα, ενώ συνειδητοποιείται η ανάγκη να διασφαλισθούν τα δικαιώματα της «τρίτης γενιάς» (όπως το δικαίωμα στο περιβάλλον).
- Στις διακρατικές σχέσεις τα ανθρωπίνια δικαιώματα έχουν μια ολοένα και σημαντικότερη θέση. Κράτη που παραβιάζουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες των πολιτών τους και δεν αναπτύσσουν τους δημοκρατικούς θεσμούς απομονώνονται από την διεθνή κοινότητα και δεν γίνονται δεκτά σε διεθνείς οργανισμούς, ενώ περιορίζονται οι δυνατότητες οικονομικής τους ενίσχυσης. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη νέα αυτή πραγματικότητα. Εξάλλου μάχες δίνονται και κερδίζονται για κατάργηση της ασυλίας και της ατιμωρησίας των υπαιτίων για δολοφονίες, βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.
- Στον αγώνα για την προάσπιση των θεμελιωδών ελευθεριών, η Ελλάδα επιδιώκει να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο. Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει γίνει σημαντική παράμετρος της εξωτερικής πολιτικής μας.
- Θα αποτελούσε βεβαίως εθελουφλία ο ισχυρισμός ότι η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας είναι ιδανική. Είμαστε αποφασισμένοι να αντιμετωπίσουμε με ευαισθησία και ευρύτητα πνεύματος τα προβλήματα των τσιγγάνων, των ξένων, που φιλοξενούνται στην χώρα μας, διαφόρων κοινωνικών ομάδων με ιδιαιτερότητες κ.λ.π. Διότι η εξύψωση του επιπέδου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί θεμελιώδη δέσμευση και υποχρέωση μιας αληθινά δημοκρατικής πολιτείας.

«ΓΙΑΝΝΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ»

A. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (120 λέξεις)

B. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Α) Βρείτε ποια συλλογιστική πορεία ακολουθείται στο κείμενο και εξηγήστε το γιατί.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

B) «Στις διακρατικές σχέσεις... αξιοπρέπεια». Να επισημάνετε την θεματική περίοδο και την πρόταση – κατακλείδα στην παράγραφο αυτή.

2. A) εντοπίστε τρεις αντικειμενικές αλήθειες και τρεις γνώμες στο κείμενο.

B) σχηματίστε τρία σύνθετα παράγωγα της λέξης «μάχες».

3. Σχηματίστε πέντε ονοματικά σύνολα με τη καθεμία από τις παρακάτω λέξεις: προβληματισμός, οργανισμούς.

4. «Διότι η εξύψωση του επιπέδου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί θεμελιώδη δέσμευση και υποχρέωση μιας αληθινά δημοκρατικής πολιτείας»: Να δημιουργήσετε μια παράγραφο με το συγκεκριμένο θέμα, με επίκληση στην λογική και επαγωγική και συλλογιστική πορεία.

5. «Υπάρχει ή όχι σήμερα ουσιαστικός σεβασμός στ' ανθρώπινα δικαιώματα;»

Απαντήστε με τη μορφή θεματικών προτάσεων.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Αντί να κλείσει την ψαλίδα μεταξύ πλουσίων και φτωχών, να θρέψει τους πεινασμένους και να γιατρέψει τους ασθενείς, όπως υποσχόταν, η ραγδαία επιστημονική και τεχνολογική κούρσα των τελευταίων τριάντα χρόνων κατάφερε μόνο να κάνει τους πλουσίους πλουσιότερους και να οδηγήσει τους ήδη φτωχούς στην απελπισία και τον αργό, βασανιστικό θάνατο από την παρατεταμένη αστία, τη βία και τις μολυσματικές ασθένειες. Η διαπίστωση αυτή δεν είναι «ξύλινη» ούτε δημαγωγική: προκύπτει από τα πλέον επίσημα στοιχεία και αρχίζει σιγά σιγά να ανησυχεί ακόμα και τους ηθικούς και φυσικούς αυτουργούς της – τις πολιτικοοικονομικές ελίτ του δυτικού κόσμου.

Παρασύροντας με κερδοσκοπική μαεστρία τις αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας, της Ανατολικής Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής στη δίνη των χρηματοπιστωτικών κρίσεων, η πλούσια Δύση κέρδισε την πατρίδα του «Μονοπολύ», που η ίδια έχει στήσει, καταργώντας εν μία νυκτί τα περιφερειακά «οικονομικά θαύματα» δεκαετιών και καταδικάζοντας στην ανέχεια και στην ύφεση δισεκατομμύρια ανθρώπους. Τώρα όμως που όλα τα σπιτάκια και τα χαρτονομίσματα της ανήκουν και οι πρώην αντίπαλοι είναι φόρου υποτελής της, χάρη στη στρατηγική των διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα, η ολιγομελής ελίτ των υπερπλουσίων που διαχειρίστηκε τη χορταστική παρτίδα μοιάζει να έχει κροκοδείλιες τύψεις.

Οι ΗΠΑ, μουσηγέτης του κοντσέρτου της απελευθέρωσης των αγορών και πλουσιότερη χώρα στον κόσμο, είναι γεμάτη φτωχούς ανθρώπους, άστεγους και ανέργους. Η corporate America των πανίσχυρων επιχειρήσεων, όπως και η εξίσου ένοχη για το κακό τραπεζιτική και βιομηχανική ελίτ της “πρώτης διδάξασας” Δυτικής Ευρώπης έχουν αυτή τη στιγμή συσσωρευμένα κεφάλαια που αρκούν για την επίλυση όλων των κοινωνικών διαφορών.

Οι υποσχέσεις “ανακούφισης,, των ... φιλόφρων Δυτικών βεβαίως δεν έλειψαν ούτε το 2002. Το κατά διαστήματα ανατριχιαστικό αυτό παιχνίδι εντυπώσεων τον “χορτάτων,, άρχισε το καλοκαίρι με τη συνοδό – φάρσα του ΟΗΕ στο Μόντερεϊ για την “καταπολέμηση της παγκόσμιας φτώχειας,, συνεχίστηκε στη σύνοδο για την “αιφόρο ανάπτυξη,, στο Γιοχάνεσμπουργκ και κορυφώθηκε πριν από τρεις εβδομάδες με την έκθεση του ΟΗΕ για την ανθρώπινη ανάπτυξη και τις απίστευτες αποκαλύψεις και συγκρίσεις βιοτικού επιπέδου που αυτή περιελάμβανε [...]

Σε πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ υπολογίζεται μάλιστα ότι η άμεση παραγραφή των αφρικανικών (και μόνο) χρεών θα ήταν αρκετή για να σώσει εφέτος επτά εκατομμύρια παιδιά – γεγονός που σημαίνει, επαγωγικά, ότι η μη παραγραφή τους έχει οδηγήσει στο θάνατο περίπου τέσσερα εκατομμύρια παιδιά. [...]

Μην ξεχάσουμε βεβαίως και μια άλλη πτυχή της παγκοσμιοποίησης, εξίσου υπεύθυνη για την κατάσταση της στέρησης και της φτώχειας των φτωχών χωρών: η εμπλοκή των μεγάλων δυνάμεων στο εμπόριο όπλων, με ετήσιο τζίρο πάνω από 800 δις. δολάρια τον χρόνο. Οι τοπικοί πόλεμοι και οι στρατιωτικές συγκρούσεις τροφοδοτούνται όχι μόνο από τις εσωτερικές εντάσεις αλλά και από το παγκόσμιο εμπόριο όπλων. Στην πραγματικότητα οι παγκόσμιοι ηγέτες, που καταδικάζουν την ανευθυνότητα όσων αντιτίθενται σε αυτήν την παγκοσμιοποίηση, βρίσκονται επικεφαλής των χωρών που αντλούν τα μεγαλύτερα κέρδη από αυτό το εμπόριο. [...]

Δυστυχώς τα στοιχεία είναι αδυσώπητα και δεν εξαντλούνται σε λίγες σε λίγες σελίδες, όπως και δεν ξορκίζεται όλο αυτό το θανατικό με την κίβδηλη “ευαισθησία,, των βολεμένων. Και μακάρι ο λαός μας, που ξέρει όσο λίγοι τι εισί ανέχεια, πείνα και οικονομική προσφυγιά, να υπενθυμίσει επιτέλους στον υπόλοιπο “πολιτισμένο,, πλανήτη τη διαφορά μεταξύ των αρχαιοελληνικών λέξεων φιλανθρωπία και υποκρισία.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

- A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε χωρίς δικά σας σχόλια σε 80-100 λέξεις.
Μονάδες 25
- B1 Ποια συλλογιστική πορεία ακολουθεί ο αρθρογράφος στο κείμενό του; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας;
Μονάδες 5
- B2 Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος στο κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση.
Μονάδες 10
- B3. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η τέταρτη παράγραφος του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
Μονάδες 3
- B4 Να επισημάνετε δύο παραδείγματα στα οποία ο αρθρογράφος κάνει μεταφορική χρήση της γλώσσας.
Μονάδες 2
- B5 Να δώσετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν:
ραγδαία, φυσικού, φτώχειας, αδυσώπητα, κίβδηλη.
Μονάδες 5
- Γ. Σε μία επιστολή σας προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ να διατυπώσετε τους προβληματισμούς σας για τις συστηματικές παραβιάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων, προτείνοντας ταυτόχρονα τρόπους επιβολής των ψηφισμάτων του Οργανισμού.(500 λέξεις)

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Ορισμοί

- Ρατσισμός ονομάζεται η στάση, κατά την οποία τα μέλη μιας φυλής ή εθνικής ομάδας θεωρούν ως μειονεκτούντα τα μέλη άλλης φυλής ή εθνικής ομάδας και ως συνέπεια τούτου αναπτύσσουν μία έντονη πίστη στην ανωτερότητα και υπεροχή τους.
- Είναι η ιδέα ή η αντίληψη ότι στα κληρονομούμενα φυσικά χαρακτηριστικά, καθώς και σε ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, των νοητικών δυνατοτήτων και των πολιτισμικών καταβολών υπάρχει αιτιακή σύνδεση και ότι, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, κάποιες φυλές είναι ανώτερες από άλλες

Ετυμολογία συνώνυμα

Ετυμολογία : ράτσα [+ ισμός] και σημαίνει:

- 1) σύνολο ανθρώπων ή ζώων που ανήκουν στην ίδια φυλή, που έχουν την ίδια καταγωγή
- 2) εκλεκτό γένος
- 3) πανέξυπνος, τετραπέρατος

Συνώνυμα : απαρτχάιντ

Μορφές :

Φυλετικός (φυλετικές διακρίσεις), εθνικός (εθνικισμός, σοβινισμός), κοινωνικός (διακρίσεις πολιτικό-ιδεολογικές, πνευματικές, οικονομικές, πολιτιστικές, διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, των μειονοτήτων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες).

Ιστορική αναδρομή

● Οι Έλληνες χώριζαν τους ανθρώπους σε Έλληνες και βαρβάρους, λέγοντας «πας μη Έλλην βάρβαρος». Διαχώριζαν επίσης, τους ανθρώπους σε ελεύθερους και δούλους. Οι Εβραίοι θεωρούσαν τον εαυτό τους «περιούσιο» λαό ή «εκλεκτό» λαό του Θεού. Οι Ρωμαίοι χώριζαν τους ανθρώπους σε Ρωμαίους και μη Ρωμαίους. Τον 19^ο αιώνα πρώτος θεωρητικός του ρατσισμού ήταν ο Γάλλος Άρθουρ Γκομπινό, αργότερα ο Άγγλος Στιούαρτ Τσάμπερλεν. Στη θεωρία του βασίστηκε ο γερμανικός ναζισμός. Ρατσισμός είναι και οι φυλετικές διακρίσεις στις ΗΠΑ κατά των μαύρων. Ακόμη και σήμερα ένα μεγάλο μέρος του νέγρικου πληθυσμού των ΗΠΑ ζει σε άθλιες συνθήκες.

● Μέσα στο πνεύμα του ρατσισμού μπορεί να ενταχθούν και οι κοινωνικές διακρίσεις, πνευματικές, πολιτιστικές κλπ. Μ' αυτό το πνεύμα θεωρείται κοινωνικός ρατσισμός ή για τόσους αιώνες κοινωνική καταπίεση της γυναίκας, η εκμετάλλευση ορισμένων κοινωνικών ομάδων από κάποιους που θέλουν να θεωρούνται πιο «έξυπνοι», η άσχημη στάση απέναντι στους τσιγγάνους, τους ομοφυλόφιλους, τους ασθενείς του AIDS.

Αίτια του ρατσισμού

1. Ψυχολογικά:

- η τάση ανθρώπων ή ομάδων να θεωρούν τον εαυτό τους ανώτερο από τους άλλους
- το αίσθημα ανασφάλειας και φόβου, που προέρχεται είτε από διαπίστωση αδυναμίας ή από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, τους οδηγεί σε ανεύρεση εξιλαστήριων θυμάτων

2. Κοινωνικά-οικονομικά:

● προέρχονται από την προσπάθεια ορισμένων να εκμεταλλευτούν οικονομικά άλλους. Για να δικαιολογήσουν τη στάση τους αυτή, χρησιμοποιούν ακόμη και την επιστήμη και τη θρησκεία, παρόλο που η επιστήμη αποδέχεται ότι οι λαοί όλων των φυλών έχουν τις ίδιες δυνατότητες για πρόοδο και ανάπτυξη. Η όποια διαφοροποίησή τους οφείλεται στις συνθήκες κάτω από τις οποίες έζησαν

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- στα οικονομικά αίτια υπάγονται και τα φαινόμενα οικονομικής κρίσης, ανεργίας, υποαπασχόλησης, ακρίβειας, έλλειψης οικονομικών πόρων, εκμετάλλευσης.
- η ανομοιογένεια των σύγχρονων κοινωνιών
- η μαζοποίηση
- η περιθωριοποίηση των ξένων εργατών

3. Εθνικιστικά:

- η ανάγκη ορισμένων λαών για συσπείρωση των ομοεθνών τους, με σκοπό την πρόοδο και την εξέλιξη, τους οδηγεί, μετά μάλιστα από την επιτυχία, σε τέτοιο βαθμό εγωισμού και υπερηφάνειας, ώστε να υποτιμούν τους άλλους. Π.χ. οι Έλληνες θεωρούσαν βάρβαρο όποιον δεν ήταν Έλληνας «πας μη Έλλην βάρβαρος»
- η ξενοφοβία των ημερών μας.

4. Θρησκευτικά:

- ο θρησκευτικός προσηλυτισμός, οι θρησκευτικές προλήψεις, χαρακτηρίζει τους άλλους «άπιστους», «ειδωλολάτρες» κλπ.

5. Τα «δήθεν» βιολογικά:

- τον 18^ο αι. διατυπώθηκαν θεωρίες για διαίρεση των ανθρώπων σε πέντε φυλές, από τις οποίες υπερέχει η λευκή φυλή. Σήμερα, οι επιστήμονες έχουν απορρίψει αυτές τις θεωρίες. Κανένας βιολόγος δε μίλησε ποτέ για αρία ή εβραϊκή φυλή. Οι διαφορές ανάπτυξης και συμπεριφοράς είναι το αποτέλεσμα των υλικών ή κοινωνιολογικών συνθηκών της ζωής, κάτω από τις οποίες τελούν οι ανθρώπινες ομάδες και όχι μιας δήθεν βιολογικής κατωτερότητας.

6. Πολιτικά:

- προέρχεται από τη θέληση μερικών να επιβάλουν στους άλλους την ιδεολογία τους
- η εξυπηρέτηση των επεκτατικών βλέψεων κάποιων κρατών σε βάρος άλλων
- ο αποπροσανατολισμός του κοινού από τα σημαντικά προβλήματα και η συγκάλυψη των αποτυχιών από τους πολιτικούς ηγέτες
- η δυσλειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, η κοινωνική αδικία
- ο πολιτικός δογματισμός και φανατισμός, η διάθεση ορισμένων να υπερισχύσουν των άλλων.

7. Πνευματικά:

- οι επενέργεια των προκαταλήψεων και των αναχρονιστικών αντιλήψεων

Συνέπειες

- προσβάλλει την ανθρώπινη προσωπικότητα
- συντελεί στην οικονομική εκμετάλλευση και υποδούλωση του ανθρώπου από τον άνθρωπο
- καλλιεργεί τα πάθη, το φανατισμό, δηλητηριάζει τις σχέσεις των λαών και των ανθρώπων, με αποτέλεσμα την κοινωνική δυσλειτουργία και την ύπαρξη διάσπαρτων εστιών πολέμου σε όλο τον κόσμο
- καλλιεργεί το αίσθημα της υπεροχής και την επιθυμία εκμετάλλευσης του ανθρώπου, την επικράτηση του δίκαιου του ισχυρότερου, εμποδίζοντας τη συνεργασία των λαών και των ανθρώπων
- προκαλεί κοινωνικές ταραχές, εξεγέρσεις, διαχωρίζει τους λαούς, apartheid
- προκαλεί αδικίες, κοινωνικές ανισότητες, περιθωριοποιεί άτομα και ομάδες
- παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις ατομικές ελευθερίες, οδηγεί στην αντιβία από την πλευρά των αδικούμενων μειονοτήτων
- τίθεται σε κίνδυνο η απόσταση του έθνους

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Πώς μπορεί να καταπολεμηθεί

- με την ενεργοποίηση των πνευματικών ανθρώπων για να διαφωτίσουν τους λαούς ότι δεν υπάρχει ανώτερος και κατώτερος. Ακόμη με την παρεχόμενη παιδεία να διαδώσουν τον ανθρωπισμό και τη φιλανθρωπία.
- η εκπαίδευση δεν μπορεί να οδηγεί στην αφομοίωση του ενός από τον άλλο, αλλά στον εθισμό των ατόμων, ώστε να συνυπάρχουν με σεβασμό ο ένας στην κουλτούρα του άλλου
- με την καταπολέμηση της ανεργίας και την κάθε είδους υλική βοήθεια προς τους λαούς που καταπιέζονται από τον ρατσισμό
- η εφαρμογή του πνεύματος της δημοκρατίας από τους πολιτικούς ηγέτες ώστε να μην αδικούνται άτομα και κοινωνικές ομάδες
- διαμόρφωση εθνικής συνείδησης, ώστε να μην παρατηρείται το φαινόμενο του σοβινισμού
- επιβολή κυρώσεων στα κράτη που εφαρμόζουν τις φυλετικές διακρίσεις.

Απαρτχάιντ

χωριστή απομονωμένη διαβίωση. Η πιο άγρια μορφή φυλετικής διάκρισης. Σημαίνει στέρηση ή ουσιαστικό περιορισμό των πολιτικών, κοινωνικοοικονομικών και άλλων δικαιωμάτων μιας ομάδας πληθυσμού που φτάνει ως την απομόνωσή της σε μια ορισμένη περιοχή.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Κοινωνικές ταυτότητες

Οι κοινωνικές ταυτότητες είναι πολλές, είναι ιεραρχημένες και άνισες. Τις ταυτότητες τις αποκτάει ο άνθρωπος μέσα στην κοινωνία, αρχίζοντας από την οικογένεια. Υπάρχουν ταυτότητες πολύ πιο σταθερές από άλλες, γιατί είναι επενδυμένες με μεγάλη κοινωνική αξία. Την εθνική, π.χ., ή τη θρησκευτική τους ταυτότητα οι άνθρωποι την αλλάζουν πολύ σπάνια και σε πολύ ειδικές συνθήκες. Άλλες, αντίθετα, είναι πολύ πιο ρευστές γιατί έχουν λιγότερο βάρος και μικρή κοινωνική αξία.

Σε ορισμένες ταυτότητες άλλοι δίνουν μεγάλη αξία και άλλοι όχι. Άλλοι π.χ., αλλάζουν εύκολα πολιτική ταυτότητα, άλλοι το θεωρούν αθέμιτο και άλλοι σχεδόν ιεροσυλία απέναντι σε ευγενή ιδανικά.

Την επαγγελματική τους ταυτότητα επιδιώκουν οι άνθρωποι να την αλλάζουν όποτε μπορούν για να τη βελτιώσουν.

Οι πιο σταθερές από όλες τις κοινωνικές ταυτότητες είναι εκείνες που αποδίδουν κοινωνική ανωτερότητα, που καταφέρνουν γι' αυτόν ακριβώς το λόγο και αφομοιώνουν χαρακτηριστικά άλλων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ταυτοτήτων που αποδίδουν κατωτερότητα, με βάση μια κοινωνική και αυθαίρετη ταξινόμηση. Ένα εύκολο παράδειγμα είναι η προφορά των αστικών κέντρων σε σχέση με τις τοπικές διαλεκτικές προφορές.

Με την ίδια λογική, οι άνθρωποι προβάλλουν τις ταυτότητες εκείνες που θεωρούνται με υψηλή κοινωνική αξία και ποτέ το αντίθετο. Κανένας άνθρωπος που π.χ., δεν έχει τελειώσει το δημοτικό δεν αυτοπροβάλλεται στους άλλους σαν «αγράμματος».

Μια από τις παραδοσιακά ισχυρές κοινωνικές ταυτότητες είναι η τοπική καταγωγή. Υπάρχουν άνθρωποι που θεωρούν την τοπική τους ταυτότητα σημείο αναφοράς της όλης τους προσωπικότητας. Άλλοι στην τοπική καταγωγή τους αρνούνται την παραδοσιακή κοινωνία, τις πεποιθήσεις και προκαταλήψεις της αγροτικής κουλτούρας.

Ένα παράδειγμα είναι η κρητική καταγωγή. Κάποιος μακρινός συγγενής μου, που ήρθε παιδί στην Αθήνα του 1950 και έγινε με την βοήθεια της οικογένειας μηχανικός, ερμήνευε σε όλη τη ζωή του μεγάλο ποσοστό των πράξεων του με αναφορά στην τοπική του καταγωγή, λέγοντας με καμάρι «είμαι Κρητικός». Απέδιδε στο «Κρητικός» πολλές θετικές αξίες και συστηματικά προέβαλε την τοπική του ταυτότητα γενικά συνώνυμη με τη λεβεντιά, την ντομπροσύνη, την αντοχή, την ειλικρίνεια, την αλληλεγγύη, την τιμιότητα και πολλά άλλα προτερήματα, ακόμη και το χιούμορ.

Η αδερφή του ωστόσο, που έζησε κι εκείνη στην Αθήνα και έγινε παρά τις αντιρρήσεις της οικογένειας γιατρός, απέδιδε στην τοπική της ταυτότητα (που αγαπούσε και αγαπάει πάντα) πολλά αρνητικά στοιχεία δίπλα στα θετικά. Και μιλούσε με πίκρα για μπαλωθιές που βαράνε στη γέννηση αρσενικών παιδιών, για τις σφαγμένες αδερφές, για το αντριλίκι και τον κίνδυνο που συνοδεύει την παράνομη οπλοφορία, για τη ευκολία με την οποία επέλεγαν οι φορείς της τοπικής κουλτούρας τη βία σαν λύση ασήμαντων προβλημάτων, για φόνους εκ προμελέτης με αίτιο οικονομικές διαφορές, τελείως ανάξιες λόγου.

Υπάρχουν λοιπόν οι ταυτότητες, αλλά υπάρχουν και οι αναπαραστάσεις τους στο μυαλό των ανθρώπων. Αυτό σημαίνει ότι οι ταυτότητες δεν επιβάλλονται μηχανικά μέσα στην κοινωνικοποίηση. Αντίθετα, τα άτομα δομούν τις πολλές τους κοινωνικές ταυτότητες ενεργητικά στη διάρκεια της ζωής τους, ανάλογα με πολλούς παράγοντες κοινωνικούς. Άρα οι κοινωνικές ταυτότητες δεν είναι στατικές, ούτε ίδια για πάντα, αλλά μεταμορφώνονται διαρκώς.

Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ταυτότητες ούτε «φυσικές» ούτε «αυθεντικές». Οι κοινωνικές προκαταλήψεις ξεκινάνε ακριβώς από την αντιμετώπιση των ταυτοτήτων σαν να ήταν φυσικές και άρα αυθεντικές.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Ακριβώς επειδή οι κοινωνικές ταυτότητες γίνονται αντιληπτές από το κοινό νου σαν στατικές και «φυσικές», η ζωντανή απόδειξη με την παρουσία «άλλων» που είναι «διαφορετικοί» προκαλεί καχυποψία ή και εχθρικότητα. Η παρουσία και μόνον «άλλων διαφορετικών» αμφισβητεί τη «φυσικότητα», γιατί καθρεφτίζει την απόδειξη ότι όλες οι ταυτότητες είναι «ιδιαιτέρως» και καμία δεν είναι ούτε φυσική ούτε αυθεντική.

Οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις στηρίζονται σε στοιχεία των ταυτοτήτων που θεωρούνται αυτονόητα. Με τα «αυτονόητα» και «αυθεντικά» της χαρακτηριστικά ή κάθε κοινωνική ταυτότητα γίνεται στερεότυπο και αυτό οδηγεί στις κοινωνικές διακρίσεις. Εύκολο παράδειγμα είναι οι κοινωνικές ταυτότητες φύλου.

Η ταυτότητα του φύλου βεβαίως είναι κοινωνική και καθόλου «φυσική». Όλα ανεξαιρέτως τα χαρακτηριστικά των αντρών και των γυναικών που προσδιορίζουν τη συμπεριφορά, τις ιδέες, την προσωπικότητα, τη στάση απέναντι στο ιδιωτικό και τη δημόσιο, τα όνειρα, τις φιλοδοξίες, τις επιλογές κ.ο.κ., είναι προϊόντα της κοινωνίας και όχι της βιολογίας.

Και αποτελεί θεμέλιο των διακρίσεων κατά των γυναικών στην κοινωνία η πλατιά πεποίθηση ότι οι ταυτότητες του φύλου είναι «φυσικές», και ότι άρα το στερεότυπο της θηλυκότητας και του ανδρισμού που επικρατεί στην κοινωνία είναι αυτονόητα δοσμένο από τη φύση.

Άννα Φραγκουδάκη
Από τον ημερήσιο τύπο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

A] Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις.

Μονάδες 25

B1] Να σχολιάσετε σε μία παράγραφο 80-100 λέξεων το νόημα της τελευταίας παραγράφου του κειμένου («Και αποτελεί θεμέλιο..... από τη φύση»).

Μονάδες 10

B2] Να μετατρέψετε τις παρακάτω προτάσεις από την ενεργητική στην παθητική σύνταξη και το αντίστροφο. Για ποιο λόγο επιλέγει η αρθρογράφος την κάθε μια από αυτές;

α. «Απέδιδε στο «Κρητικός» πολλές θετικές αξίες και συστηματικά προέβαλε την τοπική του ταυτότητα γενικά συνώνυμη με τη λεβεντιά, την ντομπροσύνη, την αντοχή, την ειλικρίνεια, την αλληλεγγύη, την τιμιότητα και πολλά άλλα προτερήματα, ακόμη και το χιούμορ».

β. «Οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις στηρίζονται σε στοιχεία των ταυτοτήτων που θεωρούνται αυτονόητα»

Μονάδες 10

B4] Να δώσετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν:

ιδανικά, αλληλεγγύη, προτερήματα, αυθεντική, πεποίθηση

Μονάδες 5

B5] Να δώσετε δύο νέους τίτλους στο κείμενο, έναν με σχόλιο και έναν χωρίς σχόλιο.

Μονάδες 10

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Γ] Σύμφωνα με το κείμενο, οι κοινωνικές ταυτότητες που στηρίζονται σε στοιχεία «αυτονόητα» μετατρέπονται σε στερεότυπα και οδηγούν σε κοινωνικές διακρίσεις και επομένως στο ρατσισμό. Να αναφερθείτε στις διάφορες μορφές ρατσισμού που εμφανίζονται στην κοινωνία μας καθώς και στα αίτια που τις προκαλούν, σε άρθρο που θα δημοσιεύσετε σε νεανικό περιοδικό (400 λέξεις)

Μονάδες 40

Η ΕΠΙΚΑΙΡΗ ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

Ίσως θα ήταν ωραίο να ζούσαμε σ' έναν κόσμο όπου οι συχωριανοί μας, οι κοντοχωριανοί μας, οι κάτοικοι της γειτονικής πόλης και της μακρινής και ολόκληρης της πατρίδας θα είχαν τις ίδιες αντιλήψεις με μας, θα πίστευαν στους ίδιους θεούς και θα τους προσκυνούσαν με τον ίδιο τρόπο, θα μίλαγαν την ίδια γλώσσα, θα είχαν τις ίδιες ιστορικές μνήμες. Η ζωή θα κυλούσε σ' ένα παράδεισο «εθνικής καθαρότητας» που θα ήταν ταυτόχρονα και «φυλετική», θρησκευτική ή ό,τι άλλο. Χωρίς παραφωνίες, χωρίς μειονότητες που να ζητούν δικαιώματα και προστασίες, με μόνες παραδεκτές αποκλίσεις σε κάποια θέματα πολιτικών επιλογών – αλλά κι αυτές μέσα σε προκαθορισμένα εθνικά πλαίσια. Πολλή τάξη και κάμποση πλήξη ...

Το όραμα αυτό σπάνια ανταποκρίνεται σε κάποια πραγματικότητα και, στις μέρες μας, λιγότερο από άλλοτε. Και μόνες οι μετακινήσεις πληθυσμών, άλλες θελημένες κι άλλες αποτέλεσμα προσφυγιάς, που χαρακτηρίζουν της εποχή μας, θα αρκούσαν για να διαταράξουν την υποθετική αρμονία της καθαρότητας. Αλλά το φαινόμενο έχει, προπάντων στη βαλκανική περιοχή μας, βαθύτερες ιστορικές ρίζες: ύστερα από αιώνες διαβίωσης στο ενιαίο αλλά πολυεθνικό και πολυθρησκευτικό κράτος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η γεωγραφία δεν αντιστοιχεί πια με καθαρά περιγράμματα εθνικής ή θρησκευτικής συνείδησης. Χριστιανός ή μουσουλμάνος, Έλληνας, Αρβανίτης ή Σλάβος, ο υπήκοος του σουλτάνου μπορούσε να ζήσει και να ριζώσει όπου ήθελε, ανάλογα με τις δουλειές του ή τις προτιμήσεις του ή κάποιες επιμιξίες. (...)

Το πρόβλημα μπορεί να πάρει διαστάσεις εκρηκτικές και δεν επιδέχεται παρά μια μονάχα λύση: την αποδοχή της συμβίωσης μέσα στην πολυεθνικότητα και την πολυθρησκευτικότητα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες υπέρτατη αρετή γίνεται η ανοχή: πλησίον δεν είναι μόνον όποιος μας μοιάζει, αλλά και όποιος διαφέρει ριζικά από μας – κι αυτόν πρέπει να μάθουμε να τον ανεχόμαστε ή, καλύτερα, να τον αγαπάμε, όπως είναι.

Οι εναλλακτικές λύσεις είναι λύσεις βαρβαρότητας. Η εθνική κάθαρση δεν σημαίνει παρά την εκμηδένιση του διαφορετικού και, βέβαια, ο αποτελεσματικότερος τρόπος εκμηδένισης είναι η θανάτωσή του. Αυτό που, από χρόνια τώρα, γίνεται στην τέως μεγάλη Γιουγκοσλαβία είναι η ίδια βαρβαρότητα που προκάλεσε και παλαιότερα τις γενοκτονίες (Αρμένιοι, Κούρδοι, Εβραίοι, Τσιγγάνοι, Τιμόρ στον Ειρηνικό, αντίπαλες φυλές στην Αφρική, εκχριστιανισμός της Κεντρικής Αμερικής – ο κατάλογος είναι ατελείωτος). Κοινή ρίζα όλων αυτών των εγκλημάτων κατά τμημάτων της ανθρωπότητας είναι η αναγωγή του διαφορετικού σε εχθρικό.

Ως αντίδοτο μπορεί να λειτουργήσει η μετριοπάθεια κάποιου σχετικισμού. Ο φανατισμός της απόλυτης αλήθειας σβήνει τα περιθώρια ανοχής: αν η αλήθεια είναι μία και την κατέχουμε «εμείς», όλοι οι άλλοι πλανώνται και η παρουσία τους (ακόμα και στη ζωή) δεν είναι παρά μια ανωμαλία, μια επιβίωση της πλάνης, κάτι που η φυσική εξαφάνισή του θα αποκαταστήσει την κανονική τάξη των πραγμάτων. Στο χριστιανικό κινήγι των αιρέσεων, η ανωμαλία λεγόταν αμαρτία και η καταπολέμηση της αμαρτίας γινόταν με το θάνατο του αμαρτωλού, στη φωτιά ή με άλλα μέσα. Και με τη συνείδηση πάντα ήσυχη, αφού όλα γίνονταν για την προάσπιση της μιας και μόνης αλήθειας.

Η αριθμητική σχέση των διαφόρων εθνικών ή θρησκευτικών ομάδων δεν πρέπει να έχει αποφασιστική σημασία. Βεβαίως, στη δημοκρατία οι περισσότεροι αποφασίζουν, αλλά σε ευαίσθητα συνειδησιακά θέματα το καλύτερο είναι κανείς να μην αποφασίζει για κάποιον άλλον. Δεν αρκεί η εξασφάλιση ενός συστήματος προστασίας των μειονοτήτων, με κάποια δικαιώματα και με περισσότερα παράπονα. Το θέμα είναι πώς κανείς δεν θα αισθάνεται ως μειονότητα. και αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον όταν ο κρατικός μηχανισμός υιοθετεί μια στάση ουδετερότητας, αφήνοντας τις διάφορες εθνικές ή θρησκευτικές ομάδες να αναπτύσσουν παράλληλα τις δραστηριότητές τους, χωρίς κρατικές προτιμήσεις και ευλογίες. (...)

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (περίπου 120 λέξεις)

(Μονάδες 25)

B.1. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου και ποια η θέση του συγγραφέα γι' αυτό;

(Μονάδες 5)

2. Να αναφέρετε τους τρόπους και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στις δύο πρώτες παραγράφους και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(Μονάδες 10)

3. Να κάνετε δομική ανάλυση της τέταρτης παραγράφου του κειμένου (δομικά στοιχεία – τρόπος ανάπτυξης)

(Μονάδες 5)

4. Να δώσετε τα αντώνυμα των λέξεων:

αρμονία, αποδοχή, δικαιώματα, μετριοπάθεια, μειονότητα.

(Μονάδες 5)

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Οι έντονες εθνικές και εθνικιστικές εξάρσεις και εξεγέρσεις των ημερών μας έχουν σοβαρές επιπτώσεις στον παγκόσμιο χάρτη και τείνουν να θυσιάσουν την ειρήνη στον υποτιθέμενο βωμό της ελευθερίας και της ευημερίας των λαών. Πώς εξηγείτε αυτές τις εξελίξεις; Νομίζετε ότι μπορεί να συμβιβαστεί η έννοια της εθνικής συνείδησης με την εθνική ευημερία και τη διεθνή ειρήνη;

Υποθέστε ότι διατυπώνετε τις απόψεις σας σχετικά με τα παραπάνω σε μια ομιλία στη Βουλή των Εφήβων.

(500 λέξεις)

(Μονάδες 50)

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Γενικά στοιχεία- εισαγωγικά για το διάλογο

Ετυμολογία : διάλογος< διά+λόγος<διαλέγομαι= συζητώ με όρους

Ορισμοί: -διάλογος σημαίνει συνομιλία, συζήτηση, ο διάλογος μπορεί να είναι μια απλή ερωταπόκριση, που αποβλέπει στην τυπική πληροφόρηση ή μια προσπάθεια για βαθύτερη επικοινωνία με στόχο την αναζήτηση της αλήθειας (ορισμός σχολικού βιβλίου)
-η συζήτηση, η ανταλλαγή απόψεων γύρω από κάποιο θέμα διαπροσωπικό, κοινωνικό, επιστημονικό, πολιτικό, πολιτιστικό
-πνευματική ανάγκη του ανθρώπου για αυτοέκφραση και επικοινωνία, όργανο παιδείας, έκφραση ζωτικής λειτουργίας

Μορφές-είδη διαλόγου

α.) –διαπροσωπικός διάλογος => με τους άλλους για τη λύση, ατομικών ή κοινών προβλημάτων εδώ, ανήκει κι ο διδακτικός διάλογος => για τη διάδοση της γνώσης και των ηθικών αρχών από τους παιδαγωγούς, μέθοδος διδασκαλίας.
β.) – εσωτερικός ή προσωπικός => συζήτηση με το εαυτό μας, με τη συνείδηση που μας ελέγχει αυτοκριτική, αυτογνωσία
γ.) – επιστημονικός => με σκοπό την έρευνα την ερμηνεία φυσικών φαινομένων
δ.) –πνευματικός ή «μυστικός» => με βιβλία, έργα Τέχνης, την ομορφιά της φύσης

Προϋποθέσεις για γόνιμο διάλογο:

-ελευθερία έκφρασης και λόγου δημοκρατικό κλίμα
-κοινή γλώσσα και κοινό πνευματικό επίπεδο των συνομιλητών, που διευκολύνουν την αμοιβαία κατανόηση
-έλλειψη: -δογματισμού
-φανατισμού
-ισχυρογνωμοσύνης
-προκαταλήψεων
-σκοπιμοτήτων (κολακεία-προσωπικά οφέλη)
-προσωπικών εμπαθειών (ζήλια, συμπάθεια, αντιπάθεια, εγωισμός)
-ευστάθεια και επάρκεια επιχειρημάτων
-αποφυγή ακραίων θέσεων
-ακρίβεια, σαφήνεια, κατοχή του αντικειμένου που συζητιέται
-ετοιμολογία
-δημοκρατικότητα στη διατύπωση απόψεων, αποδοχή της γνώμης των άλλων
-θάρρος γνώμης, σεμνότητα, παραδοχή πλάνης
-ψυχραιμία, ειλικρίνεια, αξιοπρέπεια, αυτοέλεγχος, ευγένεια

Που γίνεται διάλογος:

- στην οικογένεια => για να υπάρχει αρμονία+επικοινωνία των μελών
- στο σχολείο => βοηθά στην απόκτηση γνώσης
- στην εργασία => βοηθά στην επίλυση προβλημάτων
- στον ίδιο τον άνθρωπο => κατάκτηση αυτογνωσίας
- μεταξύ πολίτη και Κράτους => στα δημοκρατικά καθεστώτα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Αξία-προσφορά διαλόγου:

A. Στο άτομο

-πνευματική καλλιέργεια

- όξυνση νου κρίσης
- πνευματική εγρήγορση
- εύρεση, αλήθεια, αποφυγή πλάνης με την ανταλλαγή απόψεων
- απαλλαγή από προκαταλήψεις, προλήψεις και άγνοια
- γνωριμία ατόμου με τον εαυτό του => αυτογνωσία («εσωτερικός διάλογος»)

-ηθική καλλιέργεια

- σεβασμός στο συνάνθρωπο, ευπρέπεια
- ειρηνική επίλυση διάφορων, όχι βία
- αποφυγή συγκρούσεων: συνεργασία, αλληλοκατανόηση

-σύσφιξη ανθρώπινων σχέσεων

- επαφή, επικοινωνία ατόμων
- απαλλαγή από μοναξιά, εσωστρέφεια, απομόνωση
- ομαλή κοινωνικοποίηση
- δημιουργία δεσμών φιλίας

Γενικά: ολοκλήρωση προσωπικότητας

B. Στην κοινωνία

-κοινωνική ομαλότητα

- συνεργασία, διαπροσωπικές σχέσεις => επίλυση προβλημάτων / διαπαιδαγώγηση-κοινωνικοποίηση νέων
- πολιτική και οικονομική πρόοδος

- θεμελίωση δημοκρατίας («ο διάλογος είναι απαρχή και ουσία της δημοκρατίας και όσοι είναι απόλυτα βέβαιοι για τις γνώμες τους δεν κάνουν για τη δημοκρατία» Παπανούτσος)

-πρόοδος, Επιστημών, Τεχνών, Γραμμάτων

- άρση προκαταλήψεων
- έρευνα, ορθολογισμός

-διεθνής συνεργασία λαών

- εδραίωση παγκόσμιας ειρήνης
- συνεργασία λαών
- επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Περιεχόμενο όρου:

Ο όρος «δημοκρατία» προέρχεται κυριολεκτικά από το «δήμος» και «κρατώ» και σημαίνει την κυριαρχία του δήμου, του λαού

Τομείς-είδη:

α.) Σαν φιλοσοφική θέση η δημοκρατία καθορίζει την έννοια και την αξία του ανθρώπου (η φιλοσοφία της είναι ανθρωποκεντρική) καθώς και τη σχέση του με το κοινωνικό σύνολο

β.) Σαν πολίτευμα (Κοινοβουλευτική-έμμεση Δημοκρατία, σήμερα). Θεμελιώνει τη λαϊκή κυριαρχία, κατοχυρώνει όλες τις μορφές της ελευθερίας και επιτρέπει στο λαό να μετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας διαμέσου των εκλεγμένων αντιπροσώπων του. Η επίλυση των διοικητικών προβλημάτων μέσα στο δημοκρατικό πολίτευμα πραγματοποιείται

βάσει της αρχής: « η εξουσία ανήκει σε όλους, προέρχεται από όλους κι αποβλέπει στην εξυπηρέτηση όλων».

[κοινοβουλευτική δημοκρατία χωρίζεται σε: προεδρική-προεδρευόμενη και βασιλευόμενη].

γ.) Σαν τρόπος ζωής ασχολείται με την προσωπική καλλιέργεια, την πολιτικοκοινωνική δραστηριότητα των ατόμων.

Ιστορική εξέλιξη:

Στην αρχαιότητα: (Αθήνα του Περικλή 5^{ος} αι.π.χ.) η δημοκρατία υπήρξε στην καλύτερη δυνατή μορφή της. Η κυριαρχία του λαού εκφραζόταν με την άμεση συμμετοχή στις υποθέσεις του κράτους. Σήμερα όμως που τα κράτη είναι εξαιρετικά πολυάνθρωπα είναι αδύνατο να λειτουργήσει η άμεση δημοκρατία γι' αυτό αντικαταστάθηκε από την έμμεση κατά την οποία ο λαός εκλέγει αντιπροσώπους, οι οποίοι στο όνομά του, ρυθμίζουν την πολιτική, οικονομική και κοινωνική πορεία του κράτους και λαμβάνουν όλες τις σημαντικές αποφάσεις.

Οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να τους ελέγχουν και να τους ανακαλούν με νέες εκλογές.

Προϋποθέσεις-βασικές αρχές δημοκρατίας:

α.) ο άνθρωπος αποτελεί μοναδική και ανεπανάληπτη αξία

- σεβασμός στην αξία του ανθρώπου, ως πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας
- προστασία των θεμελιωδών φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου: ζωής, ελευθερίας, περιουσίας

β.) ισότητα - ελευθερία - αξιοκρατία

- ισότητα όλων των πολιτών απέναντι στους νόμους-ίδια δικαιώματα και ίδιες υποχρεώσεις- παροχή ίσων ευκαιριών για ανάπτυξη και πρόοδο των πολιτών στην ατομική και οικονομική τους ζωή, παροχή ίδιων δυνατοτήτων για καλλιέργεια προσωπικότητας, για μόρφωση, εργασία, ψυχαγωγία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- συνταγματική κατοχύρωση όλων των μορφών ελευθερίας (ατομικές και κοινωνικές)- ελεύθερη διακίνηση ιδεών, δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης, με την προϋπόθεση όμως ότι η ελευθερία κάποιων δε θίγει την ελευθερία άλλων
- καλλιέργεια κι αποδοχή του διαλόγου σαν του μοναδικού μέσου επίλυσης προβλημάτων-πολυφωνία -πολυκομματισμός -αποβολή φανατισμού
- εφαρμογή της αξιοκρατίας => οι άξιοι και οι ικανοί, όχι οι οικονομικά ισχυροί, αναλαμβάνουν αξιώματα, ανταποκρινόμενοι υπεύθυνα στην κοινωνική τους αποστολή

γ.) ενδιαφέρον για τα κοινά

- άγρυπνη μέριμνα της πολιτείας για την εξασφάλιση των όρων που επιτρέπουν στον άνθρωπο να καλλιεργεί την προσωπικότητά του, να έχει ελεύθερη πολιτική σκέψη και να υψώνεται σε υποδειγματικό πολίτη-ελεύθερη κι αντικειμενική πληροφόρηση στους πολίτες
- παροχή κατάλληλης παιδείας στους νέους που στοχεύει στην καλλιέργεια δημοκρατικού ήθους, κοινωνικής συνείδησης και στη διαμόρφωση υπεύθυνων και δημιουργικών πολιτών

Σημασία της δημοκρατίας

- Προστατεύει τον πολίτη από την αυθαιρεσία των συνανθρώπων του, αλλά και των ιθυνόντων. Δημιουργεί αίσθημα ασφαλείας στον πολίτη.
- Τον κάνει υπεύθυνο, συνεπή και διαλλακτικό, τον ολοκληρώνει σαν προσωπικότητα, γιατί με τους θεσμούς που ισχύουν σε μία ευνομούμενη δημοκρατική πολιτεία, οδηγείται στην αποβολή των παθών και στην αντιμετώπιση του συνανθρώπου του στη σωστή του διάσταση.
- Αναπτύσσει το κοινωνικό αίσθημα και καλλιεργεί την κοινωνική συνείδηση στον πολίτη, ώστε να προτάσσει το κοινωνικό συμφέρον έναντι του ατομικού.
- Το άτομο λαβαίνει μέρος στο πολιτικό «γίγνεσθαι», συμμετέχει στα κοινά, δραστηριοποιείται, πετυχαίνει κοινωνική αναγνώριση, νιώθει ικανοποιημένο και ευτυχισμένο, αξιοποιεί τις ικανότητες και τις κλίσεις του, αλλά και η κοινωνία με την αξιοκρατική οργάνωση που επικρατεί στο δημοκρατικό πολίτευμα, στελεχώνεται από άξια και ικανά μέλη.
- Όπου υπάρχει δημοκρατία, υπάρχει κι ελεύθερη παιδεία, η οποία συμβάλλει στην πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, αλλά και της κοινωνίας.
- Προάγονται οι Επιστήμες, οι Τέχνες και τα Γράμματα, ο Πολιτισμός γενικότερα.
- Πετυχαίνεται οικονομική ανάπτυξη, εξαιτίας κυρίως του ήπιου κλίματος που επικρατεί στο κοινωνικό σύνολο.
- Επιλύονται ειρηνικά και με διάλογο οι διαφορές.
- Ευνοείται η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων.

ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ-ΑΙΤΙΑ

- επικράτηση ολοκληρωτικών καθεστώτων σε πολλά μέρη του κόσμου, με αποτέλεσμα την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- πολύπλοκη η διακυβέρνηση σήμερα-τεράστιος και δυσκίνητος ο μηχανισμός της (γραφειοκρατικές διαδικασίες, συγκεντρωτισμός εξουσίας) => έλλειψη ευκαιριών για συμμετοχή ενεργή του πολίτη στα κοινά
- αντιδημοκρατική η δομή πολλών κομμάτων: είναι αρχηγικά, στηρίζονται πιο πολύ στα πρόσωπα, παρά στις ιδέες

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- υπεύθυνη η στάση των πολιτών γι' αυτή την κατάσταση => η πολιτική από κοινωνικό λειτούργημα έγινε στυγνός επαγγελματισμός, το κομματικό συμφέρον προτάσσεται του κοινού καλού, καταστρατηγείται και η διάκριση των εξουσιών, καθώς το κυβερνητικό κόμμα κατέχει ουσιαστικά και τη νομοθετική εξουσία
- δυσλειτουργία βασικών φορέων κοινωνικοποίησης, όπως η οικογένεια και το σχολείο
- εξυπηρέτηση κομματικών συμφερόντων από τα ΜΜΕ => αποπροσανατολισμός, παραπληροφόρηση πολιτών
- οικονομικά συμφέροντα προωθούν στην ηγεσία πολλών χωρών καιροσκόπους κι αδίστακτους δημαγωγούς
- τεράστια υλικοτεχνική εξέλιξη => εξειδίκευση στην εργασία, στον υλικό ευδαιμονισμό και καταναλωτισμό => η ανθρώπινη ικανότητα περιορίζεται σε υποτυπώδη ρόλο, δημιουργούνται κοινωνικές ανισότητες, οι πολίτες, αλλά και οι ηγέτες τους γίνονται θύματα του ωφελμιστικού και ατομικιστικού πνεύματος που επικρατεί
- κρίση αξιών => καχυποψία, έλλειψη εμπιστοσύνης, ανασφάλεια, ανταγωνισμός χαρακτηρίζουν τις σχέσεις των ανθρώπων => ο πολίτης βλέπει το συνάνθρωπο σαν αντίπαλο, δεν υπάρχει συνεργασία, διάλογος: επικρατούν ο δογματισμός, ο άκρατος φανατισμός, η αδιαλλαξία, η βία, στοιχεία που ευνοούν την καταστρατήγηση κι ανατροπή της δημοκρατίας
- υπάρχουν σήμερα κοινωνίες με μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, οικονομική εξαθλίωση, μορφωτική υπανάπτυξη που εμποδίζει την πολιτική ωρίμανση => έτσι είναι αδύνατο να λειτουργήσει η Δημοκρατία σ' αυτές τις κοινωνίες.

Τσόρτσιλ: «η δημοκρατία είναι το χειρότερο πολίτευμα. Μέχρι τώρα όμως δεν έχει βρεθεί άλλο καλύτερο» => η διακυβέρνηση ενός λαού είναι πολύ δύσκολη υπόθεση και το δημοκρατικό πολίτευμα θέλει πολύ αγώνα για να είναι γνήσιο μιας και απειλείται από πολλούς κινδύνους

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η σταθεροποίηση της δημοκρατίας και η ομαλοποίηση της κοινωνικής και πολιτικής τάξης χρειάζεται τη συνδρομή όλων.

- ενεργή συμμετοχή πολίτη στα κοινά => αποφυγή παθητικότητας και αποστασιοποίησης
- αναπτυγμένη κριτική ικανότητα ατόμου για να μην εξαπατάται και να πέφτει θύμα «πολιτικής απάτης»
- τήρηση του Συντάγματος, γιατί οι νόμοι θεμελιώνουν τη δημοκρατία.
- εγρήγορση και δυναμικότητα στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων του μέσα από προσωπικό αγώνα και μέσα από τους φορείς που είναι ενταγμένος
- καλλιέργεια του διαλόγου- αποβολή φανατισμού, δογματισμού, καλλιέργεια συνεργασίας κι άσκηση εποικοδομητικής κριτικής για τη βελτίωση των κοινωνικών και πολιτικών πραγμάτων, το κοινό καλό
- ο πολιτικός να σέβεται τα δικαιώματα και τα συμφέροντα του πολίτη, να μην το εξαπατά, να μην τον κολακεύει, ν' αποφεύγει τα λάθη και να προσπαθεί να διατηρήσει το πολιτικό ήθος
- αναβάθμιση και παροχή δημοκρατικής παιδείας
- εφαρμογή δημοκρατικού τρόπου ζωής στην οικογένεια
- εναλλαγή προσώπων στην εξουσία, προσφορά στους πολίτες εναλλακτικών επιλογών, που ενισχύουν την αναβάθμιση και τη βελτίωση των πολιτευμάτων

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΘΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

«Φύσει

κοινωνικότητα

έμφυτη τάση

Πολιτικό ζώνον» χαρακτήρισε ο Αριστοτέλης του ανθρώπου

η κοινή συμβίωση
υπόκειται σε μορφές
πολιτικής οργάνωσης

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ : Αρχαία Ελλάδα : πολιτική δε σήμαινε την τέχνη κατάκτησης και άσκησης εξουσίας αλλά είχε το βαθύτερο νόημα ενασχόλησης με τις δημόσιες υποθέσεις

Σύμφωνα με τους νόμους του Σόλωνα προβλέπονταν βαριές κυρώσεις για όσους απείχαν απ' τα κοινά (ιδιώτης= παρισιτικός πολίτης)

Σήμερα: η συμμετοχή στο δημόσιο βίο εξακολουθεί να αναγνωρίζεται δικαίωμα και καθήκον των πολιτών

ΠΑΡΑ ΤΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΙΚΗ ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ ΚΡΥΒΕΤΑΙ ΜΙΑ ΟΥΣΙΩΔΗΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ: η παρουσία του σύγχρονου πολίτη στο δημόσιο βίο είναι ισχνή και περιορισμένη.

ΑΙΤΙΑ:

1. ατομικισμός, χαλάρωση κοινωνικών σχέσεων, διάρρηξη κοινωνικού ιστού, κύριο μέλημα η προσωπική ευδαιμονία.
2. αλλοτριώση, μαζοποίηση, τυποποίηση, αδυναμία αυτόβουλης δράσης
3. Ιδεολογική σύγχυση: έννοιες όπως η δημοκρατία, ειρήνη, δικαιοσύνη, πατρίδα έχασαν την καθαρότητα και την αλήθεια τους. Το ιδεολογικό κενό ήρθαν να καλύψουν οι ιδεολογίες του ωφελισμού, καταναλωτισμού αλλά και οι επικίνδυνες του εθνικισμού, ρατσισμού, θρησκευτικού φανατισμού.
4. Κρίση αξιοπιστίας πολιτικών κομμάτων- πολιτικός αμοραλισμός ΟΜΩΣ «του ατομικού είναι ο συλλογικός βίος επέκταση, και ολοκλήρωμα» και «ακέραιος (ψυχικά) δεν μπορείς να είσαι, όταν έχεις αποκοπεί από το κοινωνικό σώμα και συσπειρώνεται στον εαυτό σου», όπως σοφά παρατήρησε ο Παπανούτσος. Την αλήθεια αυτή οφείλουμε να τη γνωρίζουμε, γιατί διαφορετικά ελλοχεύουν κίνδυνοι για τον ίδιο, για τη δημοκρατία και το έθνος.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στις μέρες μας γίνεται πολύς λόγος για τη δημοκρατία, για τις αρχές της, ως πολιτεύματος, καθώς και για τις ευεργετικές συνέπειές της. Λέγεται ακόμη ότι η ποιότητά της εξαρτάται από το πνευματικό επίπεδο ενός λαού και ότι οι λαοί απαίδευτοι παραμορφώνουν την έννοια της δημοκρατίας, ενώ μορφωμένοι λαοί την τιμούν και την προάγουν συνεχώς. Ποια είναι η τοποθέτησή μας πάνω στο ζήτημα αυτό;

Την τοποθέτησή μας εκφράζει ένας πασίγνωστος λόγος του Τσώρτσιλ: «*Η δημοκρατία είναι το χειρότερο πολίτευμα ... εξαιρουμένων όλων των άλλων*»! Η χιουμοριστική αυτή παραδοξολογία εγκλείει έναν πυρήνα αλήθειας. Όντως, η δημοκρατία μπορεί να γίνει χειρότερο πολίτευμα κι από τυραννία, αν δε στηρίζεται σε δύο άξονες: τη μόρφωση και το ήθος πολιτών και πολιτικών. Όπως έχει συχνά διακηρυχθεί, η δημοκρατία δεν είναι ένα απλό πολίτευμα· είναι βαθμίδα πολιτισμού.

Αλλ' αυτό για να κατανοηθεί, απαιτεί μια αναδρομή σε παλαιότερες μορφές ζωής. Όπως είναι γνωστό, ο άνθρωπος από τα πρώτα χρόνια της ιστορικής του ζωής, εντάχθηκε κι οργανώθηκε σε κοινωνικές ομάδες, που η καθεμιά χαρακτηριζόταν από διαφορετικές – και πολλές φορές σε διαμετρικά αντίθετες – πολιτειακές μορφές και νομικές πλαισιώσεις. Κι είναι ακόμη γνωστό ότι σ' όλη σχεδόν την πορεία της ιστορίας του αναζήτησε κι επιδίωξε τη δικαιότερη και ηθικότερη πολιτειακή οργάνωση, που μπορούσε να επινοήσει, θεμελιωμένη και βασισμένη στις διαχρονικά αναλλοίωτες αρχές και αξίες της ελευθερίας και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Απόδειξη για το αληθές της πρότασης αυτή μπορούμε εύκολα να βρούμε μελετώντας κι αναλύοντας τις σελίδες οποιουδήποτε βιβλίου ιστορίας, που είναι γεμάτο από αγώνες και θυσίες για τ' ανθρώπινα δικαιώματα, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα που δεν είναι υπερβολή να χαρακτηρίσουμε την ανθρώπινη ιστορία ως «*άθλημα ελευθερίας*».

Παρ' όλα αυτά είναι γνωστό ότι στην καθημερινή πολιτική πρακτική τόσο το ήθος όσο και οι άλλες αρχές της δημοκρατίας διακυβεύονται και ταλαιπωρούνται βάνανυσα. Γιατί δεν αρκεί να τιτλοφορούμε το πολίτευμά μας δημοκρατία, για να έχουμε δημοκρατία. Η δημοκρατία, πέρ' από διακηρύξεις, είναι τρόπος ζωής. Δεν αρκεί να ξέρουμε τις αρχές της δημοκρατίας, πρέπει και να τις βιώνουμε. Δυστυχώς, η σημερινή πολιτική πράξη μόνο τις δημοκρατικές αρχές δεν προάγει. Το ήθος των πολιτικών μας δυνάμεων κινείται σε λυκοφωτικές αποχρώσεις. Η αξιοκρατία επίσης. Κι η κομματική αντιπαλότητα εγγίζει τα όρια του πολιτικού διχασμού. Δύσκολα θα βγούμε από την πολιτική κρίση, αν η πολιτική αντιπαράθεση δεν αποφορτισθεί από τα διχαστικά κηρύγματα και τις ψυχώσεις της εμφυλιοπολεμικής περιόδου. Η πολιτική δεν πρέπει ν' αγνοεί το παρελθόν· έχει χρέος όμως να χτίζει το μέλλον.

Διασκευή κειμένου «ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ» Σ. Καργάκος, Εκδόσεις Gutenberg

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

A] Να γίνει η περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις.

(Μονάδες 25)

B]

1. Σύμφωνα με το κείμενο «λαοί απαίδευτοι παραμορφώνουν την έννοια της δημοκρατίας». Πώς συσχετίζεται η δημοκρατία με την παιδεία; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε μία παράγραφο 80-100 λέξεων.

(Μονάδες 10)

2. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας αναφερόμενοι στο ύφος, στη δομή του, στη γλώσσα και στο περιεχόμενο του κειμένου.

(Μονάδες 5)

3. Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στη δεύτερη και στην τρίτη παράγραφο του κειμένου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(Μονάδες 10)

4. Με ποιες μεθόδους οργανώνεται ο λόγος στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου;

(Μονάδες 5)

5. Να δώσετε ένα αντώνυμο για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις: ευεργετικές, απαίδευτοι, διαχρονικά, αξιοκρατία, χρέος.

(Μονάδες 5)

Γ] ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ.

Σε ομιλία που εκφωνείτε στη Βουλή των εφήβων να αναφερθείτε στα σημεία που αποδεικνύουν την κρίση της δημοκρατίας στην εποχή μας και προτείνετε τους τρόπους με τους οποίους αυτή θα μπορούσε να περιορισθεί.

(400 περίπου λέξεις)

(Μονάδες 40)

«ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ» Σαράντος Καργάκος

Δεν είναι δύσκολο να πιστοποιήσουμε ότι με τη σημερινή ανάπτυξη οδηγούμαστε σ' έναν **τεχνοκρατικό φασισμό**, που όμοιο δεν έχει αντιμετωπίσει ακόμη ο άνθρωπος. Ας θυμηθούμε την «Αστυνομία της Σκέψης» του Όργουελ. Στις καθημερινές περιπολίες της, παρακολουθεί την ομιλία μέσα στα σπίτια, ελέγχει κι αυτήν ακόμα τη σκέψη. Πόσο απέχουμε απ' αυτήν την κατάσταση σήμερα; Η ανάπτυξη της τεχνολογίας δίνει την απάντηση: τα αμερικανικής κατασκευής ελικόπτερα τύπου Cobra ή «Απάτσι» και τα γνωστά σοβιετικά «αλιευτικά» είναι εξοπλισμένα με τα τελειότερα ηλεκτρονικά μέσα και μπορούν να κατασκοπεύουν και τα πιο ηχομονωμένα δωμάτια. Οι δορυφόροι έχουν τη δυνατότητα να φωτογραφίσουν από μια τεράστια απόσταση και τις λεπτομέρειες ενός βότσαλου. Δεν είναι λοιπόν δύσκολο να φωτογραφίσουν και την καθημερινή μας ζωή. Και βέβαια, οι τρόποι παρακολούθησης δε σταματούν εδώ. Χρειάζεται απλώς ο «εμπνευσμένος» ηγέτης (δηλαδή ο προικισμένος τρελός), που θα θέσει όλα αυτά τα μέσα στην υπηρεσία του «καλού».

Ας μην πάει η φαντασία μας τόσο μακριά. Ένας μικρός πομπός-και τέτοια υπάρχουν άφθονοι στην αγορά-που θα εγκατασταθεί μέσα στην τηλεόραση ή στο τηλέφωνο, χωρίς τη συγκατάθεσή μας βέβαια, ίσως αποτελέσει το πρώτο αντί του “Μεγάλου Αδελφού” στο σαλόνι μας. Αύριο ηλεκτρονικές συσκευές σε μέγεθος κοριού μπορούν να υποκαταστήσουν τον εγκέφαλό μας.

Αλλά ο “Μεγάλος Αδελφός” έχει μπει στο σπίτι μας με τη μορφή ενός αγαπημένου, προσωπικού κομπιούτερ. Ήδη στην Αμερική, πολλές γυναίκες έχουν ζητήσει και πετύχει την έκδοση διαζυγίου με το αιτιολογικό ότι οι άντρες τους αδιαφορούσαν γι' αυτές, αφιερώνοντας όλο τον ελεύθερο χρόνο τους στη λατρεία μιας μικρής ηλεκτρονικής συσκευής. Πρόκειται για μια ιδιότυπη μοιχεία. Ας το σκεφθούμε καλύτερα: δε χρειάζεται ν' απαγορευθεί από κάποιον “Μ.Α.” τύπου Χομεινί, με αυστηρό διάταγμα κάθε μορφή ψυχαγωγίας και απόλαυσης. Αρκεί αυτός να μας δελεάσει με κάτι άλλο, κάτι που θα <<επιπλώνει>> το χρόνο μας, ώστε ν' αποφεύγεται το πραγματικά ευχάριστο και να επιζητείται το φανταστικά ευχάριστο.

Όμως με τη διάδοση των κομπιούτερ, συμβαίνει και κάτι άλλο. Το τεχνολογικό κατεστημένο, προσφέρει γνώσεις κονσέρβα και προωθεί μια καινούργια γλώσσα στερημένη από ποικιλία, εκφραστικότητα και φαντασία. Ο άνθρωπος έχει τις απορίες που του επιτρέπει το πρόγραμμα του συστήματος και τις απορίες αυτές μόνο το ίδιο το πρόγραμμα μπορεί να λύσει. Και το χειρότερο: δεχόμαστε σαν αναμφισβήτητη τη <<σκέψη>> της μηχανής. Ήδη κυκλοφορούν ανάμεσά μας άνθρωποι που ονομάζονται <<προγραμματιστές>>, που χρησιμοποιούν ένα δικό τους περιορισμένο λεξιλόγιο, μια **τεχνοκρατική <<αργκό>>**.

Το φοβερό με τις μοντέρνες δικτατορίες είναι πως κανείς δεν μπορεί να προβλέψει το τέλος τους και οι πιο πολλοί δε θέλουν το τέλος τους. Παλιότερα κάθε μορφή τυρρανίας έπεφτε, χάρη στην ανθρώπινη φύση που διψούσε για λευτεριά. Τώρα, η ανθρώπινη φύση κινδυνεύει από τον έλεγχο του λόγου και της σκέψης, καθώς και από τα μαζικά πρότυπα ζωής που προβάλλονται και επιβάλλονται παντού.

Αλλά ας μην είμαστε τόσο πολύ απαισιόδοξοι. Υπάρχουν κάποιες ενθαρρυντικές ενδείξεις, που λειτουργούν ως αντισώματα στην εισβολή του τεχνοκρατικού ολοκληρωτισμού. Συγκεκριμένα, ο λαός της Γερμανίας που έχει πικρή πείρα από ολοκληρωτική καθεστώτα, όταν του <<τέθηκε>> το ερώτημα, αποφάσισε ότι δεν πρέπει να φτάσουμε στο “1984” ούτε τώρα, ούτε στο μέλλον. Και γι' αυτό εναντιώθηκε στην κυβέρνησή του, όταν αυτή αποφάσισε να επιβάλει την ηλεκτρονική καταμέτρηση του πληθυσμού και την καθιέρωση της μηχανογραφημένης ταυτότητας.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η παραδοσιακή δημοκρατία έχει τη δύναμη ν' αντιδρά στην ηλεκτρονική δημοκρατία, που είναι μια καμουφλαρισμένη δικτατορία. Ο άνθρωπος αντέχει ακόμη. Αλλά πρέπει να σπεύσει για να προλάβει, όσο είναι καιρός. Οι καταστάσεις πιέζουν, και η Ωκεανία του Όργουελ προβάλλει στον ορίζοντα: Σκοτεινή και Αδυσώπητη.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις)

[Μονάδες 25]

B1. Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος σε 70-80 λέξεις: <<Η ανθρώπινη φύση κινδυνεύει από τον έλεγχο του λόγου και της σκέψης, καθώς και από τα μαζικά πρότυπα ζωής που προβάλλονται και επιβάλλονται παντού>>.

[Μονάδες 7]

B2. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο που διαβάσατε;
Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

[Μονάδες 3]

B3. Ποια συλλογιστική πορεία ακολουθεί ο συγγραφέας στο κείμενο και ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί;
Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

[Μονάδες 10]

B4. Να βρείτε τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου.

[Μονάδες 2,5]

B5. Να γράψετε τα αντώνυμα των λέξεων που ακολουθούν: αδιαφορούσαν, ιδιότυπη, αναμφισβήτητη, άφθονοι, αυστηρό.

[Μονάδες 2,5]

Γ. Η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου αποτελούν από έναν από τους παράγοντες που οδηγούν στον τεχνοκρατικό φασισμό που ο συγγραφέας περιγράφει στο κείμενο. Θεωρείτε ότι η τοποθέτηση αυτή είναι μονομερής και έτσι αποφασίζετε, σε άρθρο που δημοσιεύεται στον τύπο, αφού σχολιάσετε τους κινδύνους που προκύπτουν από αυτά (Η/Υ και διαδίκτυο), να αναφερθείτε και στα οφέλη που αποκομίζει ο άνθρωπος από τη χρήση τους, τόσο σε σχέση με τη δημοκρατία, όσο και σε άλλους τομείς (500 λέξεις).

[Μονάδες 50]

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Προσδιορισμός έννοιας:

Ελευθερία είναι το αναφαίρετο δικαίωμα του ανθρώπου να σκέφτεται να εκφράζεται και να δρα, χωρίς εξωτερικούς και εσωτερικούς καταναγκασμούς, αλλά εκείνους που υπαγορεύει η αρμονική του συμβίωση με τους άλλους ανθρώπους.

Μορφές ελευθερίας:

Α΄ Εξωτερική: η μορφή ελευθερίας κατά την οποία το άτομο πράττει χωρίς κανένα εξωτερικό περιορισμό και μπορεί να πραγματοποιεί τις επιθυμίες του, χωρίς να παρεμβάλλεται κανένα εμπόδιο ή ελευθερία εκ του νόμου: το σύνολο των κανόνων που είναι θεσπισμένοι από το κράτος και κατοχυρώνουν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα

Υποδιαιρείται σε:

- ατομική ελευθερία (δικαίωμα ζωής, τιμής, περιουσίας, ελευθερίας έκφρασης, ασύλου κατοικίας κ.α.)
- κοινωνική ελευθερία (προστασία θεσμών, ισοτιμία, δικαιοσύνη, αξιοκρατία)
- πολιτική ελευθερία (δικαίωμα «εκλέγειν» και «εκλέγεσθαι», δικαίωμα «συνέρχεσθαι» = δηλ. δικαίωμα πολιτών να σχηματίζουν ομάδες και κόμματα κ.τ.λ., ελευθερία συνείδησης).
- οικονομική ελευθερία (ελεύθερη επιλογή άσκησης επαγγέλματος, δικαίωμα «συνεταιρίζεσθαι» οικον. ανεξαρτησία)
- εθνική ελευθερία (εθνική ανεξαρτησία, εδαφική ακεραιότητα).

Β΄ Εσωτερική ή εκ του ήθους ελευθερία:

Ανώτερη μορφή ελευθερίας, που απορρέει από την ηθική συνείδηση κι επιτρέπει στη βούληση του ανθρώπου να αυτοκαθορίζεται και ν' απαλλάσσεται από πάθη, προλήψεις κι άγνοια

Υποδιαιρείται σε:

- πνευματική (ελευθερία πνεύματος, απαλλαγή από προλήψεις, δεισιδαιμονίες κι αναχρονιστικές αντιλήψεις)
- ψυχολογική (απελευθέρωση από κάθε εσωτερικό εξαναγκασμό, άγχη, φοβίες, ανασφάλειες)
- ηθική (κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στα πάθη του, αναγνώριση των ορίων της ελευθερίας του)

Ιστορική αναδρομή:

Πρωτόγονη κοινωνία: άνθρωπος ελεύθερος από καταναγκασμούς, πλην αυτών που του επέβαλλε η φύση.

Αρχαίες κοινωνίες: ύπαρξη δούλων

Μεσαίωνας: φεουδαρχίες, αυταρχισμός

Νεότερα χρόνια: διακήρυξη Αμερικανικής Ανεξαρτησίας (1776) => «όλοι οι άνθρωποι πλάστηκαν ίσοι» και δήλωση Δικαιωμάτων ανθρώπου (Γαλλία 1789) => «όλοι οι άνθρωποι γεννήθηκαν ελεύθεροι με ίσα δικαιώματα». Από τότε δε σταμάτησε ο αγώνας για πλήρη απόκτηση ελευθερίας από την κατοχύρωση δημοκρατικών πολιτευμάτων.

Αξία ελευθερίας

α.) Για το άτομο =>

- πνευματική ανάπτυξη => διευρύνονται οι πνευματικοί ορίζοντες του ατόμου: με την ελεύθερη διακίνηση ιδεών και την ελευθερία του τύπου πετυχαίνει σφαιρική ενημέρωση, διαμορφώνει δική του αντίληψη, καλλιεργείται και ξεφεύγει από μηχανισμούς χειραγώγησης και προπαγάνδας

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- ψυχολογική ισορροπία => η ελευθερία κινήσεων κι επιλογών συμβάλλει στην αποβολή του άγχους και της ανασφάλειας, ωθεί το άτομο στην αυτοπεποίθηση, στη χαρά της ζωής, στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου του
- ηθική ανάταση => ο ηθικά ελεύθερος άνθρωπος αποδεσμεύεται από πάθη κι ένστικτα, γνωρίζει το μέτρο, διαπνέεται από υψηλές αρχές κι αξίες, οδηγείται στην αυτογνωσία κι ολοκλήρωση
- κοινωνικοποίηση ατόμου => η ύπαρξη ελευθερίας ενισχύει την κοινωνική συνείδηση του ατόμου, καλλιεργεί τις συλλογικές αρετές συνεργασίας και αλληλεγγύης, το άτομο αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις και συμμετέχει στο κοινωνικό «γίνεσθαι».
- οικονομική πρόοδος => το άτομο ασκεί το επάγγελμα που του ταιριάζει, κινείται ελεύθερα και δραστηριοποιείται στον οικονομικό τομέα, προγραμματίζει και ρυθμίζει τη ζωή του, όπως αυτό θέλει
- πολιτική ενεργοποίηση του ατόμου => συμμετέχει στα κοινά, ελέγχει την εξουσία, αγωνίζεται για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων του.

β.) Για την κοινωνία =>

- οικονομική πρόοδος
- εύρυθμη λειτουργία θεσμών (αξιοκρατία, ισονομία...)
- πολιτιστική ανάπτυξη => ελευθερία έκφρασης και δημιουργίας: επιτρέπει την πρωτοτυπία, τη δημιουργία νέων μορφών τέχνης, την ανανέωση
- περιορισμός φαινομένων κοινωνικής παθογένειας
- καλλιέργεια εθνικής συνείδησης => ο λαός αγωνίζεται για τη διασφάλιση της εθνικής του ακεραιότητας
- απόκτηση παγκόσμιας συνείδησης => οι λαοί επικοινωνούν, σέβονται ο ένας τα δικαιώματα του άλλου, τηρείται η παγκόσμια νομιμότητα κι επιλύονται τα προβλήματα

Παράγοντες που περιορίζουν την ελευθερία σήμερα

- η καταναλωτική μανία => δημιούργησε εξαρτήσεις από τα υλικά αγαθά: οι αρχαίοι σοφοί θεωρούσαν ελεύθερο τον αυτάρκη άνθρωπο (υποδούλωση σε χρήμα)
- η μηχανή και η αλλοτρίωση στην εργασία => ο άνθρωπος από κύριος έγινε δούλος της μηχανής, η εργασία από απόλαυση και χαρά της δημιουργίας έγινε δουλεία για το σύγχρονο άνθρωπο, η εξειδίκευση μετέβαλε τον επιστήμονα σε δούλο της λεπτομέρειας και του ειδικού οδηγώντας σε πνευματικό ακρωτηριασμό
- τα μέσα μαζικής ενημέρωσης => υποδουλώνουν τη σκέψη, κάνουν «πλύση εγκεφάλου», η διαφήμιση διαμορφώνει το γούστο μας και χάνεται η ελευθερία της βούλησης
- η οικογένεια => περιορίζει πολλές φορές την ελευθερία των νεαρών μελών της, δεν τα διαπαιδαγωγεί σωστά, ώστε να διαμορφώσουν ελεύθερη κι αδέσμευτη σκέψη
- η έλλειψη σωστής παιδείας => οδηγεί στην άγνοια, προλήψεις και προκαταλήψεις που περιορίζουν το ανθρώπινο πνεύμα και τον προβληματισμό. Το άτομο, έτσι, εύκολα χειραγωγείται κι ετεροκαθορίζεται
- η πολιτική προπαγάνδα => εξυπηρετώντας οικονομικές και άλλες σκοπιμότητες αποπροσανατολίζει τους πολίτες, τους οδηγεί σε φανατισμό, τους μεταβάλλει σε φερέφωνα
- η ύπαρξη αυταρχικών καθεστώτων => εδώ καταλύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και κάθε έννοια ελευθερίας
- η σύνθετη δομή της κοινωνίας και του κράτους- η πολυνομία => ο πολίτης δεσμεύεται από ποικίλους νόμους κι ένα πολύπλοκο δίκτυο διατάξεων, υποδουλώνεται σ' ένα γραφειοκρατικό πνεύμα
- η κρίση των αξιών => οδηγεί σε έλλειψη ηθικής συνείδησης, όπου τα πάθη, η εκμετάλλευση, η υπέρβαση του μέτρου δεσμεύουν την ηθική βούληση και καθορίζουν τις επιλογές του ατόμου
- η καταστροφή της φύσης => περιορίζει τη σωματική και ψυχική υγεία του ανθρώπου, ο άνθρωπος στερείται της δυνατότητας να ζήσει κοντά της, να ηρεμήσει και να ξεφύγει από την καθημερινότητα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- η διακύβευση της ειρήνης στον κόσμο => με την ύπαρξη πυρηνικών όπλων δημιουργεί αβεβαιότητα και φόβο.

Όρια ελευθερίας

Η ελευθερία διακρίνεται σε:

α.) απόλυτη και β.) σχετική

α.) Απόλυτη ελευθερία στην πραγματικότητα δεν υπάρχει κι αν υπήρξε στην προκοινωνική φάση ήταν μόνο προνόμιο των ισχυρών, δεν ίσχυε για τους πολλούς. Η δημιουργία κοινωνίας περιορίζει την απόλυτη ελευθερία και υιοθετεί την αρχή: η ελευθερία του ενός σταματά εκεί που αρχίζει η ελευθερία του άλλου.

β.) Η κοινωνική, λοιπόν, ζωή επιβάλλει την τήρηση κανόνων, θέτει όρια στη συμπεριφορά των ατόμων, όπως οι νόμοι, τα ήθη και τα έθιμα, η κοινωνική ηθική. Η ελευθερία έτσι, καθίσταται σχετική στα κοινωνικά πλαίσια

Η ελευθερία λοιπόν στηρίζεται στην αναγκαιότητα (φυσική, κοινωνική, ηθική), είναι μία συνειδητή επιλογή, αυτοδέσμευση κι εκούσιος αυτοπεριορισμός

Δεοντολογία

- ευθύνη ατόμου => χρειάζεται καθημερινός αγώνας για να διασώζει κανείς την προσωπικότητά του και να πορεύεται πραγματικά ελεύθερος στη ζωή-αυτοκριτική
- ευθύνη πνευματικών ανθρώπων => να κατευθύνουν σωστά, με όπλα τη γνώση και τη φρόνηση
- εξασφάλιση εύρυθμης και δημοκρατικής λειτουργίας νόμων και θεσμών, πολιτιστική αναβάθμιση, ήθος στην πολιτική ζωή
- ευθύνη διεθνών οργανισμών (ΟΗΕ, ΕΕ) => για προστασία Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, διαφύλαξη Διεθνούς Δικαίου και παγκόσμιας ειρήνης
- ευθύνη Μ.Μ.Ε => πολύπλευρη κι αντικειμενική ενημέρωση πολιτών

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ελευθερία, το πολυεδρικό αυτό νόημα, γύρω από το οποίο δίνει τις σκληρότερες μάχες και η φιλοσοφική θεωρία και η πολιτική πράξη, απ' όπου ξεκινά η ζωή του πνεύματος και όπου τείνει αιωνίως να φθάσει. Πολυεδρικό, διότι παρουσιάζει προς κάθε φάση της ζωής μίαν άλλη πλευρά, ενώ στη ρίζα του είναι ενιαίο. Αν από κάποιο άλλο πλανήτη έπεφτε στη γη ένα ον αλλιώτικο από μας και ήθελε με ένα μόνο κατηγορήμα να ξεχωρίσει τον άνθρωπο από όλα τα άλλα όντα, θα τον ονόμαζε ως «το ον που θέλει να είναι ελεύθερο». Ο άνθρωπος ξεχώρισε από την υπόλοιπη φύση τη στιγμή που άρχισε να βαδίζει στο δρόμο της ελευθερίας, κατακτώντας μια μια τις άπειρες πλευρές της.

Όσα είναι τα ανθρώπινα προβλήματα, τόσες είναι και οι ελευθερίες. Ας τις κατατάξουμε σε γενικές κατηγορίες: ελευθερία από το φυσικό περιβάλλον, από την πολιτεία και την Εκκλησία και τους νόμους τους, καθώς και από την κοινωνία και τους εθιμοτυπικούς κανόνες· ελευθερία από το σώμα μας, τις αρρώστιες και τις σωματικές αδυναμίες της ύλης με την οποία είμαστε πλασμένοι· τέλος ελευθερία από τον ίδιο τον εαυτό μας, από τις επιθυμίες και τις απωθήσεις, από το φόβο της ζωής και από το φόβο του θανάτου· ελευθερία από όλα τα κίνητρα της ζωής, εκτός από το Λόγο. (...)

Ελευθερία υπάρχει μόνο όπου υπάρχει «αίρεση» και αίρεση μόνο όπου υπάρχει λόγος. Τούτο «αιρούμαι» είτε στη θεωρία είτε στη πράξη· τούτο είναι και εκείνο δεν είναι· τούτο καταφάσκω και εκείνο αρνούμαι· τούτο θέλω και εκείνο δεν θέλω. Όλα αυτά είναι ελεύθερες αποφάνσεις, όταν η πηγή τους είναι ο λόγος ο δικός μας, το έλλογο εγώ μας.

Και είναι το εγώ μας πραγματικά έλλογο εγώ, η υποκειμενική μας υπόσταση πραγματικά λόγος, όταν δεν προσδιορίζεται από στοιχεία που μας δίνονται απ' έξω, από τις αισθήσεις μας και τις επιθυμίες μας, αλλά από το μόνο στοιχείο που υπάρχει μέσα μας, το νου, τον αντικειμενικό λόγο. Η ύπαρξη του αντικειμενικού λόγου είναι ο όρος, η «υπόθεση» της ελευθερίας. Χωρίς αυτόν δεν κρίνω, δεν αποφασίζω, δεν διαλέγω εγώ, αλλά για μένα διαλέγουν άλλες δυνάμεις, η τύχη, το απύθμενο άγνωστο.

Για να εκδηλώσει όμως και να αξιοποιήσει το έλλογο τούτο εγώ την καθ' αυτό ελευθερία του, πρέπει να του δοθεί και ο εξωτερικός χώρος όπου θα κινηθεί τη σκέψη του και πράξη του. Ο εξωτερικός αυτός χώρος είναι η πολιτεία. Προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της καθ' αυτό ελευθερίας είναι η πολιτική ελευθερία. Όπου λείπει αυτή η ελευθερία, η καθ' αυτό ελευθερία μένει φυλακισμένη στον εσωτερικό άνθρωπο. Και εκεί, στην απομόνωση της, μαραίνεται. Η έλλειψη πολιτικής ελευθερίας, εκτός εξαιρέσεων, σκοτώνει την καθ' αυτό ελευθερία. Γίνεται χωρίς αυτήν δούλος ο άνθρωπος, όχι τόσο διότι, κατά τις εξωτερικές του εκδηλώσεις, συμμορφώνεται στη βία, αλλά διότι σιγά σιγά λησμονεί την καθ' αυτό ελευθερία του, διότι νεκρώνονται μέσα του τα κίνητρα προς ό,τι η ελευθερία ορίζει, ο έρωσ προς την ιδέα.

Γι' αυτό και οι πολιτικές εξουσίες που παρέχουν πνευματική ελευθερία, διότι αδιαφορούν για το πνεύμα, εφόσον δεν τους ενοχλεί, αρνούνται όμως την πολιτική ελευθερία, εμμέσως, και χωρίς αυτό εκ πρώτης όψεως να φαίνεται, τραυματίζουν και την πνευματική ελευθερία. Και όταν αυτές οι πολιτικές εξουσίες διαρκούν υπέρμετρα, τότε δεν την ταυτίζουν μόνο· την εξοντώνουν.

Το πνεύμα χρειάζεται προ παντός το επικίνδυνο κλίμα της πολιτικής ελευθερίας.

Κ. Τσάτσος, Αφορισμοί και Διαλογισμοί, Δ'. Ο Κ. Τσάτσος (1900-1987) υπήρξε καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου, ποιητής, κριτικός και μεταφραστής κλασικών κειμένων. Διετέλεσε Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ – ΕΡΜΗΝΕΙΑ

1. Να βάλεις σε κύκλο το γράμμα της σωστής απάντησης, σύμφωνα με το κείμενο.
  - α) Μια πολιτική εξουσία μπορεί να περιορίζει την πολιτική, όχι όμως και την πνευματική ελευθερία.
  - β) Μια πολιτική εξουσία που περιορίζει την πολιτική ελευθερία περιορίζει και την πνευματική.
  - γ) Ούτε η πνευματική ούτε η πολιτική ελευθερία μπορούν να περιοριστούν από εξουσίες.
2. Να γράψεις σύντομη περίληψη του κειμένου (100 λέξεις περίπου).

Β. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

1. Μπορούμε, και σύμφωνα με το κείμενο, να ισχυριστούμε ότι ο μορφωμένος άνθρωπος είναι πιο ελεύθερος; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου σε μία παράγραφο.
2. Υπάρχουν σήμερα περιορισμοί των ελευθεριών που αναφέρονται στο κείμενο και ποια; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου (500 λέξεις περίπου).

Γ. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Ποιες λέξεις στον πρόλογο προοικονομούν όσα θα αναπτύξει στο κύριο μέρος ο συγγραφέας;
2. Πώς αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος;

Δ. ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Γράψε πέντε τουλάχιστον αντώνυμα του ρήματος αδιαφορώ.
2. Να συνθέσεις τη λέξη «αίρεση» με προθέσεις και να χρησιμοποιήσεις δύο σύνθετα σε προτάσεις.

«ΣΩΜΑ ΔΟΥΛΟΝ, ΝΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ»

Η ελευθερία, η αδέσμευτη σκέψη και η ανεμπόδιστη έκφραση, αποτελεί *πρωταρχικό όρο* για την ύπαρξη του πνευματικού και καλλιτεχνικού δημιουργού.

Τη θέση αυτή αντικρούει η «αντι-θέση», ο αντίλογος, που υποστηρίζει ότι: μεγάλα πνεύματα και σπουδαία ταλέντα μπόρεσαν να γεννηθούν και να διαλάμψουν μέσα σε συνθήκες *ανελεύθερες*, σε καθεστώτα *τυραννικά*. Παραδείγματα – λέει – υπάρχουν πάμπολλα – απ’ τον Αίσωπο και τον Επίκτητο που ήταν καθαυτό δούλοι, ως τόσους και τόσους συγκαιρινούς μας, που ζουν και δρουν κάτω από άλλες δουλείες. «Άρα», συμπεραίνουν οι αντιλέγοντες, «η ελευθερία δεν είναι απαραίτητη για την άνθηση της μεγαλοφυΐας ή της ιδιοφυΐας»...

Η αντι-θέση αυτή, όμως, σταματά στην επιφάνεια και ξαστοχά την ουσία. Γιατί σημασία δεν έχει τόσο η κατάσταση όπου έτυχε να γεννηθείς και να ζεις. Σημασία έχει *αν τη δέχεσαι* (ή, έστω, την ανέχεσαι) την κατάσταση αυτή, για τον εαυτό σου και για τους άλλους. Σημασία έχει *πώς φέρεσαι* μέσα στις ανελεύθερες συνθήκες, *αν προσφέρεις* σ’ αυτές... Οι πραγματικές αλυσίδες δεν βρίσκονται στα χέρια μας, αλλά στο νου και την ψυχή μας. Η πραγματική τυραννία αρχίζει απ’ την ώρα που *συμβιβαζόμαστε* με την τυραννία, δηλαδή *υποταζόμαστε* στην τυραννία.

Μέσα στη μεγαλύτερη ελευθερία, ο άνθρωπος γίνεται ουσιαστικά *δούλος* όταν *παραδέχεται* αδιαμαρτύρητα, έστω και το ενδεχόμενο ν’ απεμπολήσει έστω και μόρια της ελευθερίας του και *αδιαφορεί* αν απεμπολείται η ελευθερία των άλλων... Μέσα στην πιο στυγνή δουλεία, ο άνθρωπος παραμένει *ελεύθερος*, όταν δεν *αποδέχεται* τη δουλεία και μάχεται εναντίον της... Την υλική υποδούλωση του ατόμου την αναιρεί το άυλο μέρος του, αν μένει αδούλωτο;

«*Ει σωμα δουλων, αλλ’ ο νους ελεύθερος*» [Κι αν είναι *σκλαβωμένο το κορμί, αλλ’ ο νους είναι ελεύθερος*], έλεγε ο Σοφοκλής. Ο Ευριπίδης θα εισχωρήσει περισσότερο: την ελευθερία του νου την εξασφαλίζει και την οχυρώνει προπάντων η Παιδεία, η ουσιαστική πνευματική και πολιτική Παιδεία, η γνώση της ανθρώπινης αξίας και η επίγνωση της πνευματικής δύναμης:

«*Κι αν βρίσκομαι μέσα σε συμφορές, ωστόσο η παιδεία μου μ’ έκανε ελεύθερο*».

Πιο πέρα ακόμα: Ο άνθρωπος είναι κιάλας ελεύθερος απ’ τη στιγμή που θέλει να είναι ελεύθερος – κι αν είναι δούλος απ’ την ώρα που δεν *απαρνιέται* τη δουλεία. Γιατί δουλεία είναι η *αβουλία* για ελευθερία, «*δουλεία είναι η υποταγή ενός και δειλού πνεύματος, που δεν διαφεντεύει τη θέλησή του*».

Αντίθετα, την αμάχητη δύναμη τη δίνει και μόνη η *βούληση* ελευθερίας, η έφεση αν-υποταξίας, η ρήξη με τη βίαιη ευ-ταξία.

Έτσι, ελεύθεροι (και ανταγωνιστές της ελευθερίας) δεν είναι μόνο όσοι μάχονται ανοιχτά την τυραννία, με υλικά όπλα. Είναι κι όσοι – πνευματικοί και καλλιτεχνικοί δημιουργοί, ειδικότερα – κρατάνε το *νου τους αδέσμευτο* μέσα στη δουλεία και, με το έργο τους, εικονίζουν άμεσα ή έμμεσα την ειδεχθή μορφή της, ιστορούν την αθλιότητα της εξανδραποδισμένης ζωής, διεκτραγωδούν ή σαρκάζουν τον αβίωτο βίο, την «αλλοτρίωση» του ανθρώπου, που καταντά *«αντικείμενο ανάμεσα σε αντικείμενα»*.

Αυτός ο *κριτικός στιγματισμός* φωτίζει και ξυπνά τους άλλους, σημαίνει τη *«σάλπιγγα της σκέψης»*, συδαιλίζει την εξανάσταση κατά των απάνθρωπων και απο-ανθρωπιστικών κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών.

Και γι’ αυτό οι κέρβεροι της τυραννίας διώκουν, φυλακίζουν, εξορίζουν, «ψυχοθεραπεύουν» ή κι εκτελούν τους *«τολμωντας αεί τι κινειν των μη καλως έχόντων»*, αρνητές ή αμφισβητίες ή και απλά κριτές και «ιστορητές» των δουλικών έργων τους. Ξέρουν πως η αθόλωτη ματιά αυτών των δημιουργών «σφάζει όσο και η πιο κοφτερή ρομφαία». Αλλά κι όλοι μας ξέρουμε πως «μια απ’ τις μεγάλες λειτουργίες της τέχνης, σε μιαν εποχή τεράστιας μηχανικής δύναμης, είναι να δείχνει πως η ελεύθερη απόφαση υπάρχει και πως ο άνθρωπος είναι ικανός να δημιουργήσει τις καταστάσεις που ποθεί και χρειάζεται».

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Α.ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (150 λέξεις)

Β.ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να σχολιάσετε το ύφος του κειμένου.
2. Πώς αντιλαμβάνεστε το νόημα της πρότασης: «Αντίθετα, την αμάχητη δύναμη τη δίνει... με τη βίαιη ευ-ταξία» (σε μία παράγραφο).
3. α) Γιατί οι ηγέτες των ολοκληρωτικών καθεστώτων συχνά διώκουν, φυλακίζουν, εξορίζουν τους πνευματικούς ανθρώπους;
β) «Και γι' αυτό οι κέρβεροι της τυραννίας... που ποθεί και χρειάζεται»: Με ποιον τρόπο έχει αναπτυχθεί η συγκεκριμένη παράγραφος και γιατί;
4. Να αποδώσετε μονολεκτικά τις φράσεις ή περιφραστικά τις λέξεις:
  - ✚ κέρβεροι της τυραννίας
  - ✚ εξανδραποδισμένη ζωή
  - ✚ ανεμπόδιστη έκφραση
  - ✚ οι αντιλέγοντες
  - ✚ διαφεντεύει
5. «Η αντίθεση αυτή... υποτασσόμαστε στην τυραννία»
  - α) Ποια η δομή της συγκεκριμένης παραγράφου;
  - β) Ποια συλλογιστική πορεία ακολουθήθηκε στη συγκεκριμένη παράγραφο;

Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Διαφήμιση > διά+φήμη =η δια της φήμης διάδοση κάποιας είδησης = η γνωστοποίηση και προβολή των πλεονεκτημάτων ενός προϊόντος, με σκοπό την αύξηση των πωλήσεών του (αυστηρά οικονομικός ορισμός)

Γενικότερα: η με κάθε τρόπο δημόσια προβολή προσώπων, ιδεών, προϊόντων ή υπηρεσιών με σκοπό τη γνωστοποίηση των αρετών, του περιεχομένου ή των προτερημάτων τους

ΜΟΡΦΕΣ: Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τύπος, περιοδικά), ο κινηματογράφος και το τυπωμένο χαρτί (διαφημιστικά έντυπα, αφίσες, φεϊγ-βολάν), οι φωτεινές επιγραφές

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Αρχαία εποχή => -κήρυκες (με αμοιβή) προβάλλουν προϊόντα
(Ελλάδα+Ρώμη)

-διασώθηκαν διαφημιστικές πινακίδες που συστήνουν προϊόντα κι εμπόρους
Εξέλιξη –συγχρονισμός => με την ανακάλυψη της τυπογραφίας και την εξέλιξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε) η διαφήμιση έλαβε ευρύτερη διάδοση. Σήμερα η διαφήμιση είναι επιστήμη που διδάσκεται στα Πανεπιστήμια των αναπτυγμένων χωρών. Δανείζεται στοιχεία και συμπεράσματα από τις επιστήμες της Ψυχολογίας, της Κοινωνιολογίας, της Στατιστικής, όπως κι από τις Καλές Τέχνες (Λογοτεχνία, Θέατρο, Ζωγραφική)

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

-πληροφόρηση, ενημέρωση, γνωστοποίηση προϊόντων, χρησιμότητάς τους, τιμών τους (χαρακτηριστικές ιδιότητες, πλεονεκτήματα) => εύκολη και γρήγορη ενημέρωση, συγκρίσεις, αποφυγή, εύστοχες αγορές

● ενημέρωση και σε θέματα πολιτιστικά, όταν η διαφήμιση αναφέρεται σε μουσική, θέατρο, ζωγραφική κ.α. => λειτουργεί έτσι ως παράγοντας πολιτιστικής ανάπτυξης

-περιορισμός της ανεργίας:

● απασχόληση ατόμων στο διαφημιστικό χώρο (γραφίστες, διαφημιστές, αντιπρόσωποι-προωθητές προϊόντων)

● αύξηση κατανάλωσης => αύξηση πωλήσεων => αύξηση παραγωγής => δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, απορρόφηση εργατικού δυναμικού

-οικονομική ανάπτυξη

● ενθάρρυνση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων

● ανάπτυξη βιομηχανίας και εμπορίου

● εξαγωγές => συνάλλαγμα

● χρηματοδότηση Μ.Μ.Ε , που είναι το μέσον έκφρασης των διαφημιστικών μηνυμάτων

-ποιοτική βελτίωση των προϊόντων

● εξαιτίας του σκληρού ανταγωνισμού των εταιρειών

● ανάπτυξη εφευρετικότητας των παραγωγών => ποικιλία, πολυμορφία των προϊόντων =>

● δυνατότητα επιλογής

Γενικά: άνθηση της οικονομίας του κράτους λόγω διακίνησης και συσσώρευσης κεφαλαίου (έντονη οικονομική κίνηση)

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

1.) Οικονομικές

- κυριαρχία μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών εταιρειών => κλείσιμο των μικρών επιχειρήσεων γιατί δεν αντέχουν το σκληρό ανταγωνισμό
- υπέρογκες διαφημιστικές δαπάνες => αύξηση της τιμής του προϊόντος

2.) Η «πλύση εγκεφάλου» από τη διαφήμιση

A.

-δημιουργία καταναλωτικής κοινωνίας:

- πολλαπλασιασμός των αναγκών του ατόμου
- τάσεις υπερκαταναλωτισμού

- παραπληροφόρηση, σύγχυση, αποπροσανατολισμός

- εξαιτίας του αθέμιτου ανταγωνισμού των παραγωγών
- έντεχνη μετάδοση (συνδυασμός εικόνας-ήχου) υπερβολικών, παραπλανητικών, «ψεύτικων» πληροφοριών, προβολή των θετικών πλευρών και αποσιώπηση των αρνητικών

-άμβλυνση της κριτικής ικανότητας και ελεύθερης βούλησης

- δημιουργία τεχνητών-πλασματικών αναγκών (εκμετάλλευση των ορμέφυτων αναγκών και των απωθημένων επιθυμιών του ατόμου)

- ταύτιση επιθυμιών με τα πρότυπα ζωής που επιβάλλουν οι κερδοσκοπικές επιχειρήσεις
- παθητικοποίηση ατόμου => το άτομο μεταβάλλεται σε εξαρτημένο, άβουλο και παθητικό δέκτη μηνυμάτων

-δημιουργία άγχους και εμφάνιση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας

- έντονη προσπάθεια ατόμου γι' απόκτηση διαφημιζόμενων αγαθών
- απογοήτευση, διέξοδος ατόμου σε => βία, έγκλημα, ναρκωτικά-διαταραχή ψυχικής ισορροπίας ατόμου

-πνευματική και πολιτιστική υποβάθμιση

- απομάκρυνση ατόμου από κοινωνικό σύνολο πολιτικά ενδιαφέροντα => αδυναμία κατανόησης και ενασχόλησης με καίρια προβλήματα της εποχής => διόγκωση ατομικών σε βάρος των κοινωνικών αναγκών => όξυνση κοινωνικών διαφορών
- ανάγκη επιπρόσθετης εργασίας για κάλυψη καταναλωτικών αναγκών => έλλειψη ελεύθερου χρόνου => αδυναμία ενασχόλησης με θέατρο, λογοτεχνία, μουσική κ.α.

-εξευτελισμός της ανθρώπινης προσωπικότητας

- ο άνθρωπος γίνεται μέσο για εξοικονόμηση χρημάτων (π.χ. χρησιμοποίηση και διασυρμός της γυναίκας από τη διαφήμιση)
- εμπορευματοποίηση ανθρώπινων σχέσεων και συναισθημάτων (π.χ.: η αγάπη ταυτίζεται με το χρυσό)

B.

-εθισμός μαζών στην υπακοή των μηνυμάτων της διαφήμισης => εθισμός των ανθρώπων και στην υπακοή μηνυμάτων πολιτικού και ιδεολογικού χαρακτήρα

- επιβολή ιδεολογιών και ηγετών
- προπαγάνδα και χειραγώγηση μαζών
- διαιώνιση κατεστημένων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

3.) Άλλες συνέπειες

- μόλυνση και ρύπανση του περιβάλλοντος: αφίσες, τοιχοκολλήσεις κ.α.
- διαστρέβλωση, κακοποίηση γλώσσας => συνθηματική η γλώσσα των διαφημίσεων για να εντυπωσιάσει
- εκνευρισμός ατόμου => διακοπή της ροής του προγράμματος ή του προβαλλόμενου έργου

ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Η διαφήμιση είναι τόσο αποτελεσματική γιατί:

- εκμεταλλεύεται τη δύναμη του λόγου, της εικόνας και του ήχου
- επαναλαμβάνεται συχνά => εθισμός στο μήνυμα
- ο δέκτης δεν μπορεί να ελέγξει την αλήθεια του μηνύματος
- ο τρόπος προβολής του διαφημιζόμενου αγαθού στηρίζεται σε πορίσματα της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας, σε κανόνες αισθητικής, σε επιστημονικά μελετημένες συνήθειες, προτιμήσεις, ανάγκες κατά φύλο, ηλικία κ.τ.λ. του κοινού

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

- Η έντεχνη διαφήμιση ελέγχει τη χρήση του λεξιλογίου της. Επιλέγεται συνήθως λεξιλόγιο λιτό, απλό και κατανοητό. Άλλοτε όμως επιδιώκεται λεκτικός πληθωρισμός, που μετατρέπει το συγκεκριμένο επίθετο σε κραυγή, σε θαυμαστικό επιφώνημα, με εμφανή την ύπαρξη υπερβολής.
- Χρησιμοποιεί χρόνο μέλλοντα και ενεστώτα, τον ενικό αριθμό, την έγκλιση της προστακτικής, σύνταξη παρατακτική ή υποτακτική.
- Επειδή στοχεύει στην απομνημόνευση, χρησιμοποιεί τις συνεχείς επαναλήψεις, το ρυθμό, την παρήχηση ορισμένων γραμμάτων, τη συνθηματολογία ή και τα μηνύματα με ομοιοκαταληξία.
- Επειδή δεν απευθύνεται συνήθως στη λογική, ο λόγος είναι εύληπτος, σφοδρός, άμεσος, εμφαντικός και χιουμοριστικός. Φαινομενικά είναι ατημέλητος, στην πραγματικότητα όμως είναι περίτεχνα οργανωμένος, ώστε να πείθει. Συνοδεύεται με την εικόνα με αποτέλεσμα η εγχάραξη του μηνύματος να είναι άμεση.
- Γίνεται ευρεία χρήση της μεταφοράς, της μετωνυμίας και της υπερβολής.

Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ

...Έτσι πέρα από την καταφανή εξαπάτηση του κοινού, σχετικά με τις πραγματικές ιδιότητες του διαφημιζόμενου προϊόντος, έχουμε μια σειρά αντιλήψεων για την ζωή και για τις ανθρώπινες σχέσεις που προωθούνται με τη διαφήμιση με σκοπό το κέρδος. Η βασική ιδέα που χαρακτηρίζει τη διαφημιστική εκστρατεία του κεφαλαίου εναντίον του ανύποπτου καταναλωτή, είναι να αποδίδονται στα προϊόντα όχι υλικές ιδιότητες, που έτσι κι αλλιώς δεν έχουν, ούτε κι έχει σημασία αν έχουν ή όχι, αλλά ιδιότητες στις οποίες το άτομο μπορεί να καταφύγει ελπίζοντας έτσι να γλιτώσει από την κενότητα και την αθλιότητα της ζωής που του έχει επιφυλάξει ο καπιταλισμός.

Βλέπουμε λοιπόν στην ελληνική τηλεόραση: την μητρική αγάπη να εξαντλείται στην αγορά ορισμένης πούδρας για το μωρό, τη γιαγιά να εξαρτά την αγάπη των εγγονών της γι' αυτήν από την χρησιμοποίηση ορισμένης μάρκας μαγειρικού λίπους, τη συζυγική αγάπη και φροντίδα να ταυτίζεται με τη μακαρονάδα, τον καφέ και το σιδερωμένο πουκάμισο. Βλέπουμε ακόμη την ερωτική σχέση να είναι υπόθεση σαπουνιού, αρώματος και κονιάκ, την επαγγελματική επιτυχία να είναι συνάρτηση κρέμας μαλλιών και αποσμητικού και άλλα πολλά.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Στον κόσμο της διαφήμισης τα εμπορεύματα υποκαθιστούν τα ουσιαστικά στοιχεία της προσωπικότητας, οι ανθρώπινες σχέσεις γελοιοποιούνται, τα συναισθήματα εξευτελίζονται, ο άνθρωπος απανθρωποποιείται.

Η δεύτερη λειτουργία της διαφήμισης είναι πιο έμμεση αλλά και πιο επικίνδυνη απ' αυτήν που αναφέραμε πιο πάνω. Κι αυτή είναι εθισμός των μαζών στο να δέχονται και τελικά να υπακούουν στα μηνύματα της διαφήμισης. Όταν οι μάζες εθίζονται στο να υπακούουν σε διαφημιστικά μηνύματα, τότε είναι ευκολότερο να υπακούσουν και σε μηνύματα πολιτικού ή ιδεολογικού χαρακτήρα. Μ' αυτό τον τρόπο εκείνοι που ελέγχουν τα μέσα μαζικής «ενημέρωσης» αποκτούν μια τρομακτική δύναμη να επιβάλλουν ιδεολογίες και ηγέτες που διαιωνίζουν το status quo σύμφωνα με τα συμφέροντα του κεφαλαίου. Πρόκειται συνεπώς για μια διαδικασία μέσα από την οποία οι μάζες έντεχνα απογυμνώνονται από το αναφαίρετο δικαίωμα και πρωταρχικό καθήκον τους να αποφασίζουν για τις τύχες τους. Πρόκειται για ένα καλοστημένο μηχανισμό προβολής ατόμων και ιδεών που μέλλουν να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα του μεγάλου κεφαλαίου. Πρόκειται για την πιο ανώδυνη αλλά και πιο απάνθρωπη χειραγώγηση των μαζών.

Οι δύο παραπάνω λειτουργίες, δηλαδή η προβολή προτύπων κατανάλωσης και ζωής και ο εθισμός των μαζών στο να δέχονται μηνύματα από ανώνυμους πομπούς, εντάσσονται μέσα στη γενικότερη λειτουργία της διαφήμισης σαν πλύσης εγκεφάλου.

Το παραπάνω απόσπασμα είναι από τα κείμενα του Θεόδωρου Λιανού το οποίο περιλαμβάνεται στα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ, ΟΕΔΒ.

Ο Θεόδωρος Λιανός είναι καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στην ΑΣΟΕΕ και τακτικός συνεργάτης στις εφημερίδες "Τα Νέα" και "Το Βήμα".

ΔΟΜΗ – ΠΥΚΝΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Να συνοψίσετε το περιεχόμενο του κειμένου σε μία παράγραφο 100 περίπου λέξεων.

ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ – ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

2. Να παρουσιάσετε τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο συγγραφέας στο κείμενό του.
3. Ο συγγραφέας διατυπώνει στην τρίτη παράγραφο την εξής θέση: «Στον κόσμο της διαφήμισης τα εμπορεύματα ... απανθρωποποιείται». Με ποιόν τρόπο την αποδεικνύει;
4. Να συμπληρώσετε τα κενά της στήλης Β επιλέγοντας μεταξύ των τεχνικών πειθούς που σας δίνονται, έτσι ώστε να φανεί ποια συγκεκριμένη τεχνική χρησιμοποιείται σε κάθε περίπτωση διαφημιστικού μηνύματος.

A	B
ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΕΙΘΟΥΣ
1. Γρήγορα στο διαστημόπλοιο. Έχουμε μια πελώρια λαχτάρα για Nesquick. Nesquick της Nestle. Κάνει το γάλα απόλαυση.	α. ....
2. Οι πατάτες διαλέγονται προσεκτικά, πλένονται καθαρά, κόβονται και τηγανίζονται σε αγνό λάδι και συσκευάζονται αεροστεγώς. Να	β. ....

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

γιατί οι πατάτες Tasty είναι οι καλύτερες.	
3. Για την ουλίτιδα επιστημονική οδοντόκρεμα Binaca Medical. Η μόνη με μπραντοζόλ. Το μπραντοζόλ της Binaca Medical καταπολεμά τους μικροοργανισμούς.	γ. .... δ. ....
4. Η Balco ξέρει τη θάλασσα. Balco. Γι' αυτούς που ξέρουν.	ε. ....
5. Κυριακή είμαστε όλοι μαζί. Και μας καμαρώνουν. Όλα άρχισαν από τότε που πήρα το ΟΜΟ. Το νέο ΟΜΟ δίνει στα ρούχα μία καθαριότητα όλο φρεσκάδα. Τώρα κάθε μέρα είναι Κυριακή.	στ. ....
6. 29 κατασκευαστές πλυντηρίων συνιστούν Skip. Αυτοί ξέρουν.	

(συνειρμός ιδεών, περιγραφή/επίδειξη ιδιοτήτων προϊόντος, επίκληση στην αυθεντία, επίκληση στο συναίσθημα, επίκληση στη λογική, λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός)

5. Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία των τριών στηλών, ώστε να φανεί ο ιδιαίτερος εκφραστικός τρόπος που χρησιμοποιείται σε κάθε διαφημιστικό μήνυμα και ο στόχος που υπηρετείται μέσα από τη επιλογή του (ένα στοιχείο της στήλης Γ θα χρησιμοποιηθεί δύο φορές).

A	B	Γ
I. Η Nivea αναζωογονεί, φρεσκάρει και ομορφαίνει το δέρμα.	1. Μεταφορά	A. Βέβαιος , απόλυτος ισχυρισμός - γενικού κύρους έκφραση.
II. Λούσου με Ultrex και θα δεις. Ανακαλύψτε το Badedas.	2. Λεκτικός πληθωρισμός – χιασμός	B, Σύνδεση προϊόντος με άλλες έννοιες – βιωματική φόρτιση.
III. Αστήρ. Αστείρευτη πηγή.	3. Χρήση ενεστώτα	Γ. Καθολική σύσταση - Αμεσότητα
IV. Η καρδιά στο σπίτι είναι Bosch.	4. Φωνολογική επανάληψη	Δ. Εκφραστικότητα - αποτελεσματικότητα
V. Σανδάλια Sunshine. Σανδαλίζουν.	5. Προστακτική – β' πρόσωπο	E. απομνημόνευση - ισοδυναμία ήχων – ισοδυναμία σημασιών
VI. Φουντούνια. Τα έτσι των έτσι σου λέω!	6. Νεολογισμός - φωνολογική επανάληψη	Στ. Προσέλκυση προσοχής μέσω του συνήθους - απροσδόκητου. Έμφαση στο προϊόν, ενίσχυση του περιεχομένου του.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

VII. Για τον πραγματικό άντρα Homme. Το άρωμα που γοητεύει, παρασύρει, μαγνητίζει. Homme για τον πραγματικό άντρα.	7. Σημασιολογική απόκλιση	
--	---------------------------	--

6. Να συμπληρώσετε τα κενά που υπάρχουν στο κείμενο, επιλέγοντας μεταξύ των λέξεων που σας δίνονται (δύο λέξεις θα περισσέψουν):

αφιονίζω , προπηλακίζω, μεταχειρίζομαι σοφιστείες, υποθάλπω, υπονομεύω, πειθαναγκασμός, εικασία, παρατάσσω επιχειρήματα, μεταστρέφω, διαστρεβλώνω, συνθηματολογία.

Η διαφήμιση που εξαρτά ευγενή αισθήματα, όπως η μητρική αγάπη, από τη μάρκα συγκεκριμένων προϊόντων απευθύνεται στο συναίσθημα και ασκεί .....(1). Όταν, πάλι, χρησιμοποιεί την επίκληση στη λογική για να πείσει τους δέκτες της, μάλλον..... .....(2), δηλαδή λογικά τεχνάσματα, παρά ..... (3) που έχουν έρεισμα στη λογική. Ειδικότερα η πολιτική διαφήμιση, καταφεύγοντας στην άκρατη .....(4) για να προλάβει πρόσωπα ή κομματικές θέσεις/ιδέες, ...(5) τους δέκτες και συνακόλουθα .....(6) το καθεστώς της πολιτικής και πνευματικής ελευθερίας. Στην αρνητική της μάλιστα μορφή, δε διστάζει να .....(7) τους αντιπάλους, να .....(8) την αλήθεια σε σχέση με τα πεπραγμένα τους, προκειμένου να .....(9) την κοινή γνώμη προς όφελος του πελάτη της.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

7. Υποθέστε πως συμμετέχετε σ' ένα πολιτικό συνέδριο ως εκπρόσωπος μιας οργάνωσης καταναλωτών. Να συνθέσετε ένα κείμενο – έκτασης 250-300 λέξεων – με το οποίο θα παρουσιάσετε τα αιτήματά σας προς τους πολιτικούς που θα αποτελούν το ακροατήριό σας.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Είναι κι αυτός ένας τρόπος, ας πούμε ομοιοπαθητικός, για να προσγειωθείς με κάποια ασφάλεια στην αστική «πραγματικότητα» που σε περιμένει για να σου θυμίσει χαιρέκακη ότι το ψεύδος των διακοπών και της ανάπαυλας, όσο πολύτιμο, έχει ημερομηνία λήξεως: με την επιστροφή σου, από το δρόμο ακόμα, αρχίζεις να καταβροχθίζεις τις διαφημίσεις που κατακλύζουν το άστυ, τις έντυπες, τις επιτοίχιες και τις ηλεκτρονικές, ώστε, συγκρατημένος από το δικό τους φτιασιδωμένο ψέμα, να γλυκάνεις την πτώση συμπεραίνοντας πως η «αλήθεια» είναι εδώ, κι είναι οπωσδήποτε πλαστή, πως η κοιτίδα σε αναμένει ίδια και अपαράλλαχτη, άρα γρήγορα θα αφομοιώσεις το αλλότριο που γεύτηκες και πιο γρήγορα θα αφομοιωθείς από το κοινό και το όμοιο.

Η αγορά της φθινοπωρινής ρεκλάμας είναι πράγματι πλούσια· αγκίστρι και σαγήνες ριγμένες παντού, για να ερεθιστούν και να συλληφθούν οι μελαγχολικοί επανακάμπτοντες και, κυρίως αυτό, για να υποκύψουν και πάλι φυσικότητα στο δόγμα που εξισώνει την ύπαρξη με την κατανάλωση, ώστε ν' αλλάξουν το αυτοκίνητό τους κι ας μην το 'χουν ένα χρόνο το «παλιό», αφού «είναι ευκαιρία τώρα, δε βλέπεις;», να πάρουν ένα ακόμη κινητό, ασορτί με το αυτοκίνητο, ευκαιρία είναι άλλωστε κι αυτό, να πάρουν ένα ακόμη καταναλωτικό δάνειο-σκέτη προσφορά, να το ρίξουν κι αυτό στο Χρηματιστήριο μπας και ρεφάρουν – ένας απέραντος πλούτος που σε περιμένει να γυρίσεις για να σου δοθεί άνευ όρων.

«Τόσον καιρό», παίρνεις λοιπόν κι σκέφτεσαι, «τρεις εβδομάδες εκτός πόλεως, εκτός οθόνης, ένα μήνα σχεδόν, πώς έγινε και τα 'βγαλα πέρα δίχως τηλεόραση, δίχως το μελόδραμα των εφτάμισι και τα απλώς απαράδεκτα παράθυρα, δίχως τα τσιφτετέλια των πρωινάδικων και τον καημό των αυτοπτών και αυτηκόων που τίποτε δεν είδαν και τίποτε δεν άκουσαν, δίχως το ενοχλητικό «έλα Αλέκο ...» και πρωτίστως δίχως το φυσικό «ζήσε στο κανάλι μας», προσοχή, όχι «ζήσε ΜΕ ΤΟ ...» αλλά «ζήσε ΣΤΟ ...», μέσα του φυλακισμένος του; Πώς έγινε και επέζησα χωρίς αυτά που είχα αφεθεί να πιστεύω πως είναι τα σοβαρά και τα «μείζονα»; Μα πριν προλάβεις να λύσεις την ερώτηση, σου επιτίθενται αγριεμένα τα «σοβαρά», τα «μείζονα», τα «συγκλονιστικά». Και κλονίζεσαι. Κι αρχίζεις να πιστεύεις ότι παρανόμησες βαριά που ξέμεινες τόσον καιρό κλειδωμένος έξω από τον εικονικό κόσμο.

Η πρώτη εκδοχή προπαγάνδας που σε περιλαβαίνει είναι παραγωγή των ίδιων των καναλιών: καινούρια σκηνικά, καινούργιες μουσικές και σήματα ... καινούργια σίριαλ που θα ανακυκλώσουν αποδοτικά το σεξισμό και τη βωμολοχία, καινούργιοι διάυλοι ανοιγμένοι στο ίδιο τέλμα που έχει την παράδοση ιδιότητα να λειτουργεί και σαν πλυντήριο συνειδήσεων και χρήματος· ένα νεοφανές τίποτε που, εκμεταλλευόμενο την κόπωσή μας ή την ενίοτε πανικόβλητη αμηχανία μας στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, μας μετατρέπει σε δεσμώτες του δίχως καν εκείνη την ψευδαίσθηση του υλικού κέρδους και της εφήμερης πλην αμέσως μεταφραζόμενης φήμης που έπεισε μια ντουζίνα Ευρωπαίους και άλλους Αμερικανούς το κλειστούν επί εβδομάδες σε ένα σπίτι, τρισάθλια πειραματόζωα, τύποις αυτόβουλα, κι όποιος αντέξει σ' αυτό το άθλιο παιχνίδι της αλληλοφαγίας και της ταυτόχρονης αυτοφαγίας. Αλλά κανείς «Μεγάλος Αδελφός» δε θα ηγεμόνευε αν δεν έβρισκε μυριάδες προθυμότητα «ανιψάκια».

Κι ύστερα αρχίζουν οι άλλες διαφημίσεις οι «κανονικές». Οι μισές, τηρώντας το φθινοπωρινό έθιμο, έχουν θέσει στο στόχαστρό τους τη μαθητιώσα νεολαία: τεχνικές σχολές και κολέγια και «εργαστήρια», και Αγγλίες βέβαια και Αμερικές και «ιδού το μέλλον στα πόδια σας» και «εξασφαλισμένη εργασία» για τους μεγάλους, ώστε να ανακουφιστεί και το Υπουργείο Παιδείας, που φροντίζει να εφοδιάζει ανελλιπώς με «απόβλητους» τη χρυσοπληρωμένη πλάγια παιδεία, την ώρα που διαδίδει ότι τη μάχεται μανιωδώς.

Και φυσικά τα βούκινα διαλαλούν πως έφτασαν οι καινούργιες τσάντες για τους μικρούς, τσάντες που φωσφορίζουν για να μη χαθείς το σούρουπο (να, λοιπόν, γιατί οι καλοίμας δήμαρχοι επιμένουν να αφήσουν σκοτεινούς τους δρόμους), τσάντες-Πόκεμον βεβαίως βεβαίως, τσάντες με ενσωματωμένο κινητό γιατί «και σε διακόσια μέτρα παραμονεύουν ένα σωρό κακοί, ξένοι κακοί, το 'πε τόσες φορές και η τηλεόραση, γι' αυτό ο μπαμπάς δεν παίρνει κανέναν ωτοστοπατζή, δεν βλέπεις;» Και με τι θα τη γεμίσει ο πιτσιρικάς την τσαντούλα του, πού θα βρει μολύβια και χάρακες

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

της προκοπής, και στυλό που μπορεί να μη γράφουν την τρίτη μέρα, αλλά έχουν φανταχτερά χρώματα και σχέδια;

Ουδεμία ανησυχία, το θέμα λύθηκε οριστικά. Και λύτης, ποιος άλλος, η διαφήμιση.

(Παντελής Μπουκάλας, εφημ. *Η Καθημερινή*, 10 Σεπτεμβρίου 2000)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να δώσετε περίληψη του κειμένου σε 80 – 100 λέξεις.

Μονάδες 25

B1. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

B2. Ποιο είναι το ύφος του κειμένου όπως προκύπτει από την τρίτη και την τέταρτη παράγραφο του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

B3. Να προσδιορίσετε τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου.

Μονάδες 5

B4. «...ζήσε στο κανάλι μας». Να προσδιορίσετε, στο απόσπασμα διαφήμισης που παρουσιάζει το κείμενο τη μορφή του μηνύματος, καθώς και την τεχνική της διαφημιστικής πειθούς που αξιοποιεί.

Μονάδες 5

B5. Να δώσετε ένα συνώνυμο και ένα αντώνυμο για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις: κατακλύζουν, πλαστή, αλλότριο, τέλμα, νεοφανές.

Μονάδες 5

Γ. Το κείμενο επισημαίνει μεταξύ άλλων ότι είμαστε ευάλωτοι στα πανταχόθεν μηνύματα, και φυσικά και στα διαφημιστικά, τόσο εξαιτίας της δεδομένης κόπωσής μας, όσο και εξαιτίας της αμηχανίας μας στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου. Ποιοι άλλοι παράγοντες μας καθιστούν ευάλωτους απέναντι στη διαφήμιση; Εσείς θεωρείτε τη διαφήμιση συνολικά επικίνδυνη δραστηριότητα για τον άνθρωπο; Τι προτείνετε για την άμυνά του απέναντι στους αναντίρρητους κινδύνους από αυτή; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε κείμενο 500 λέξεων με τη μορφή ομιλίας που κάνατε, ως μέλος συλλόγου προστασίας του αγοραστικού κοινού, στην πόλη όπου ζείτε μόνιμα.

Μονάδες 50

ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Είναι οι τεχνικές και οι μέθοδοι επηρεασμού ή ελέγχου της στάσης της γνώμης και της συμπεριφοράς των ανθρώπων με τη χρήση λέξεων και άλλων συμβόλων. Πρόκειται σαφώς για μια σκόπιμη προσπάθεια.

ΔΙΑΘΕΤΕΙ ΑΚΑΤΑΜΑΧΗΤΗ ΔΥΝΑΜΗ =>

Είναι προϊόν επιστημονικής μελέτης των προδιαθέσεων, των αναγκών και της συμπεριφοράς του κοινού και μάλιστα κατά ηλικία, φύλο, κοινωνική και οικονομική κατάσταση.

Εκμεταλλεύεται τα πορίσματα της ψυχολογίας και τους κανόνες της αισθητικής.

Βασίζεται σε κοινωνιολογικά δεδομένα, συνήθειες, αντιλήψεις, προτιμήσεις, αξίες παιδεία και στην αξιοποίηση κάθε πολύτιμης λεπτομέρειας που ευνοεί την ευρεία και καταλυτική απήχηση του προπαγανδιστικού μηνύματος.

Δεν απευθύνεται τόσο στη λογική, όσο στο συναίσθημα.

Εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες που προσφέρουν τα σύγχρονα μέσα πληροφόρησης.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ =>

Υποδουλώνεται πνευματικά και ψυχικά ο άνθρωπος, επειδή άλλοι και όχι ο ίδιος κρίνουν και αποφασίζουν για τις ανάγκες του, του υπαγορεύουν στόχους και επιδιώξεις, τον αιχμαλωτίζουν με τεχνητές ανάγκες.

Η προπαγάνδιση προτύπων ζωής οδηγεί στη μαζικοποίηση και την αλλοτρίωση του ανθρώπου, την απώλεια της ιδιαιτερότητας του και της προσωπικότητάς του

Οδηγεί τον πολίτη σε πολιτική ομηρία, αφού δεν τον επιτρέπει να αρθρώνει δικό του πολιτικό λόγο, να κρίνει νηφάλια, να ελέγχει και να προτείνει. Πλήττει την ελευθερία σκέψης.

Προκαλώντας καταστάσεις παροξυσμού και μαζικής υστερίας κάνει τον άνθρωπο να μην μπορεί να αυτοκυριαρχήσει.

Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Η προπαγάνδα είναι πολιτική, κοινωνική, εμπορική. Είναι το σκληρό σφυροκόπημα που επιδιώκει να επιβάλει ένα προϊόν, οποιασδήποτε μορφής. Αυτό το προϊόν μπορεί να είναι μια πίστη, μια κοινωνική οργάνωση, ένα πολιτικό καθεστώς ή ένα είδος της καθημερινής χρήσης. Όλοι οι τρόποι της επικοινωνίας έχουν επιστρατευτεί, για να υπηρετήσουν την προπαγάνδα. Ο άμεσος λόγος, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το τυπωμένο χαρτί, περιοδικό, εφημερίδα, βιβλίο.

Η προπαγάνδα στηρίζεται στην επανάληψη. Πρέπει ο χώρος που απομένει από την καθημερινή έγνοια μέσα σου να γεμίσει από ένα σύνθημα, έτσι που να μην έχεις πια τη δυνατότητα να συλλογιστείς από μόνος σου, με τον εαυτό σου και για τον εαυτό σου. Αυτό μπορεί και να είναι ανακουφιστικό για όλους όσους, από φυσική αδυναμία ή από νωθρότητα, δυσκολεύονται να κατασκευάσουν εσωτερική ζωή. Άλλ' οι άλλοι, οι εξίσου πολλοί; Αυτοί δολοφονούνται ή αυτοχειριάζονται πνευματικά και ψυχικά, και μεταμορφώνονται σε θλιβερά ενεργούμενα. Και η ανθρώπινη μοναξιά μεγαλώνει, γίνεται ανυπόφορος εφιάλης.

Μνημόνευσα και την εμπορική προπαγάνδα, δηλαδή τη διαφήμιση. Είναι δύσκολο να συλλάβει κανείς την έκτασή της και την επίδρασή της στη διαμόρφωση του σύγχρονου ανθρώπου. Η εμπορική διαφήμιση, με τα μέσα που έχει τώρα στη διάθεσή της, βρίσκεται την κάθε στιγμή μπροστά στα μάτια μας, σιμά στα αυτιά μας, μια λέξη, μια φράση. Οι βιομηχανίες της εποχής, για να μπορέσουν να συντηρηθούν, είναι υποχρεωμένες να ανανεώνουν συνεχώς τους τύπους των προϊόντων τους, να επινοούν βελτιώσεις, συχνά χωρίς ωφελιμότητα, να δημιουργούν ένα χώρο γοητείας, που θα την ονόμαζε κανείς μαγανεία, καθώς εκείνη που χρησιμοποιούσε ο Μεφιστοφελής, για να κερδίσει την ψυχή του Φάουστ.

Έτσι θύμα αυτής της μηχανορραφίας, ο άνθρωπος της εποχής είναι υποχρεωμένος, ακόμη και για τη διάσωση της ατομικής του αξιοπρέπειας, να ανανεώνει τα ατομικά μέσα της μεταφοράς του, τα έπιπλά του, τα σκεύη του, να αλλάζει τρόπο ζωής, να γίνεται άλλος. Αυτές οι μεταμορφώσεις απαιτούν πρόσθετες δαπάνες. Και οι δαπάνες πρόσθεσαν το μόχθο. Και ο πρόσθετος μόχθος, προσανατολισμένος προς υλικά αποκτήματα, περιορίζει ολοένα και περισσότερο τον ελάχιστο χρόνο της προσωπικής ζωής.

Έτσι ο άνθρωπος του καιρού μας έχει αλλάξει το αυτοκίνητό του ή το ψυγείο του ή το ραδιόφωνό του, άλλ' έχει συνάμα μεγαλώσει και την εσωτερική μοναξιά του. Η μέριμνα για την συνεχή απόκτηση υλικών αγαθών, κεντριζόμενη από την εμπορική διαφήμιση, κατακαλύπτει το χώρο του εσωτερικού βίου. Γενική διαπίστωση: η εξωστρέφεια. Ο σύγχρονος άνθρωπος διαθέτει ελάχιστο χρόνο για να συνομιλήσει με τον εαυτό του, για να κοιτάξει ο ίδιος τον εαυτό του, δηλαδή για να φιλοσοφήσει, καθώς είπε ο Γιάσπερς.

I. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Λεξιλόγιο

- μαγανεία: θαυματοποιία, μαγεία με τη χρήση βοτάνων, φαρμάκων
- μηχανορραφία: ραδιουργία, δολοπλοκία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

A] Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (100 λέξεις)

(Μονάδες 25)

B]1] Να σχολιάσετε σε 70 – 80 λέξεις το περιεχόμενο της πρότασης που ακολουθεί: «Και η ανθρώπινη μοναξιά μεγαλώνει, γίνεται ανυπόφορος εφιάλτης».

(Μονάδες 10)

2] Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του κειμένου;

(Μονάδες 5)

3] Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας δίνοντας ένα παράδειγμα σε κάθε περίπτωση.

(Μονάδες 5)

4] Να δώσετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν: νωθρότητα, ανυπόφορος, επινοούν, δαπάνες, μέριμνα.

(Μονάδες 5)

Γ] ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σε άρθρο σας σε σχολικό περιοδικό να αναφερθείτε στους παράγοντες που καθιστούν τόσο ισχυρή την προπαγάνδα, ειδικότερα την εμπορική, στη σημερινή εποχή καθώς και στις συνέπειες που έχει αυτή στον άνθρωπο. (400 – 500 λέξεις)

(Μονάδες 50)

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΔΟΛΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΕΞΑΝΔΡΑΠΟΔΙΣΜΟΥ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙ =>

Κριτική δύναμη, διαρκή πνευματική εγρήγορση
Ευψυχία και εγκράτεια.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ

Ορισμοί:

Καταναλωτισμός: <<ιδεολογία>>, που κυριαρχεί στο σύγχρονο τρόπο ζωής, η οποία αποσκοπεί στην παραγωγή όλο και περισσότερων υλικών αγαθών μέσα απ' την τεχνολογία με απώτερο στόχο την άμεση κατανάλωσή τους από το αγοραστικό κοινό.

Εμφανίστηκε στην εποχή μας και σε έξαρση βρίσκεται τα τελευταία χρόνια, γιατί έχει μπει για καλά στη ζωή ακόμη και του ανθρώπου που ζει στην επαρχία και μάλιστα σε απομονωμένα μέρη της.

Ο άνθρωπος του 19^{ου} αι. ήταν «παραγωγός», ενώ ο σύγχρονος άνθρωπος είναι «καταναλωτής» (=homo consumens).

Υπερκαταναλωτισμός: υπέρμετρη κατανάλωση προϊόντων από τον άνθρωπο, που δεν έχουν σχέση με τις πραγματικές ανάγκες του

Κοινωνία της αφθονίας: η κοινωνία που διαθέτει άφθονα υλικά αγαθά

Καταναλωτική κοινωνία: η κοινωνία της οποίας τα μέλη διακατέχονται από έντονη επιθυμία να καταναλώνουν υλικά αγαθά. Στην κοινωνία αυτή η κατανάλωση καταντά αυτοσκοπός, κύριο μέλημα ζωής και μανία

Θετικές επιδράσεις -βελτίωση βιοτικού επιπέδου

της κοινωνίας της αφθονίας -δυνατότητα επιλογής

-οικονομική ανάπτυξη της χώρας

-ποιοτική βελτίωση προϊόντων

-δημιουργία νέων επαγγελματικών

ειδικοτήτων

1.) ΑΙΤΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΥ

-ανάπτυξη της τεχνολογίας

- μαζική παραγωγή και πληθώρα καταναλωτικών αγαθών

-κερδοσκοπία

- νόμος του κέρδους, που απαιτεί υπερπαραγωγή και υπερκατανάλωση αγαθών πέρα από τις πραγματικές ανάγκες του ατόμου

-άνοδος βιοτικού επιπέδου

- αύξηση αμοιβών-κοινωνικών παροχών => δίνει δυνατότητα για περισσότερες αγορές

- νοοτροπία (υλικού) ευδαιμονισμού που επικρατεί

[υλικός ευδαιμονισμός= ευτυχία προέρχεται από τα υλικά αγαθά και την κατανάλωσή τους]

-διαφήμιση

- δημιουργεί «πλύση εγκεφάλου», παθητικοποιεί το άτομο, το αποχαυνώνει, το μεταβάλλει σε απερίσκεπτο και μανιώδη καταναλωτή

- δημιουργεί πλασματικές ανάγκες, στηριγμένες στις κρυφές επιθυμίες και στα απωθημένα του ατόμου

-κρίση αξιών

- θεοποίηση του χρήματος και των υλικών αγαθών

- παραμερισμός των πνευματικών, ηθικών και κοινωνικών αξιών => το «έχειν» κι όχι το «είναι», «είμαι ό, τι καταναλώνω»= σύγχρονη στάση]

-σύγχρονος τρόπος ζωής

- έλλειψη επικοινωνίας με το συνάνθρωπο =>

- απουσία χαράς της δημιουργικής εργασίας =>

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

=> δημιουργεί άγχος, ανασφάλεια, αβεβαιότητα, μοναξιά πλήξη και ανία, που αναπληρώνονται με την κατανάλωση υλικών αγαθών, δίνοντας «νόημα» στη ζωή

-τάση επιδειξιμανίας και αυτοπροβολής, εγωκεντρισμός, νεοπλουτισμός

=> ωθούν το άτομο στην αλόγιστη κατανάλωση

-μόδα

ανάγκη προσαρμογής σε ό, τι συνηθίζεται και φοριέται => εξαναγκάζει το άτομο σε συνεχείς αγορές, καθώς η μόδα σκοπίμως μεταβάλλεται διαρκώς

-σύνδρομο στέρησης (ειδικά των ηλικιωμένων ατόμων)

- επιθυμία απόκτησης αγαθών που στερήθηκαν οι παλιότερες γενιές
=> οδηγεί στην υπερβολή και την καταναλωτική μανία
- έτσι, οι γονείς αποτελούν καταναλωτικά πρότυπα για τα παιδιά τους.

2.) ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

A. ΓΙΑ ΤΟ ΑΤΟΜΟ

-αύξηση αναγκών και απαιτήσεων

- μεγιστοποιεί η τάση για κατοχή και σπατάλη αγαθών που ανταποκρίνονται σε δευτερεύουσες ανάγκες του ανθρώπου
- το άτομο εξαναγκάζεται στην εύρεση δεύτερης εργασίας => έλλειψη ελεύθερου χρόνου
- αποκτά άγχος και ψυχολογικά προβλήματα στην προσπάθεια απόκτησης όλο και περισσότερων αγαθών
- δημιουργείται σύμπλεγμα κατωτερότητας σε άτομα που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν ισάριθμα με άλλους αγαθά

-προβλήματα στην ομαλή κοινωνικοποίηση του ατόμου

- επικρατεί ανταγωνισμός, αντιζηλίες, φθόνος
- κυριαρχεί το προσωπικό συμφέρον => αποτέλεσμα:
◇ έλλειψη φιλίας, συνεργασίας, επικοινωνίας των ατόμων
◇ οι σχέσεις γίνονται υπολογιστικές με γνώμονα το συμφέρον

-αλλοτρίωση ατόμου-μονοδιάστατος άνθρωπος

ο άνθρωπος δεν αναπτύσσει αρμονικά τις σωματικές, ψυχικές και πνευματικές του ικανότητες =>

- τα πνευματικά του ενδιαφέροντα μειώνονται, υποχωρεί η κριτική του σκέψη, αμβλύνεται ο αυτοέλεγχός του
- αδιαφορεί για τις ηθικές αξίες, επικρατεί η ιδιοτέλεια κι η εκμετάλλευση
- τα συναισθήματα ταυτίζονται με υλικά αγαθά, νιώθει χαρά, λύπη, ενθουσιασμό ανάλογα με το αν απέκτησε ή όχι το προϊόν που επιθυμούσε
- αδιαφορεί για τα κοινά, τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα, καθώς διοχετεύει όλη του την ενεργητικότητα στην απόκτηση αγαθών. Έτσι, εύκολα χειραγωγείται και γίνεται έρμαιο πολιτικών σκοπιμοτήτων
- το σώμα δεν εκτιμάται ως φορέας ύπαρξης, αλλά όσο πιο στολισμένο, είναι με καταναλωτικά στολίδια, τόσο γίνεται μέσο κοινωνικής προβολής => μ' όλα αυτά δεν ολοκληρώνεται η προσωπικότητα του ατόμου (πνευματική και ηθική υπόσταση)

-αλλοτρίωση εργασίας

- η εργασία αντιμετωπίζεται χρησιμοθηρικά, ως πηγή πλουτισμού κι εξασφάλισης χρημάτων και αγαθών =>
- λείπει το «μεράκι», η χαρά της δημιουργίας =>
ο χαρακτήρας αυτός της εργασίας οδηγεί στην ψυχική και σωματική εξουθένωση του εργαζομένου

B. ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

-αναστολή κοινωνικής προόδου

- αδιαφορία για κοινωνικά+πολιτικά προβλήματα
- επιδίωξη ατομικού συμφέροντος
- έλλειψη συνεργασίας

-εμφάνιση φαινομένων κοινωνικής παθολογίας

- βία, εγκληματικότητα, πορνεία, ναρκωτικά, αλκοολισμός
- ξενομανία
- κατανάλωση ξένων προϊόντων
- υιοθέτηση ξένων προτύπων συμπεριφοράς

Γ. ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

- μόλυνση, ρύπανση περιβάλλοντος
- αλόγιστη χρήση πρώτων υλών => μείωση φυσικών πόρων

3.) ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

A. ΑΠΟ ΤΟ ΑΤΟΜΟ

-κριτική επεξεργασία μηνυμάτων από Μ.Μ.Ε. διαφήμιση

-αυτοκριτική και αυτοέλεγχος => ιεράρχηση αναγκών, αίσθηση του μέτρου

-δημιουργική αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου

- ψυχαγωγία, επιμόρφωση, διαπροσωπικές σχέσεις
- ενασχόληση με τα κοινωνικά και πολιτικά πράγματα

-επαναπροσδιορισμός αξιών

- αποβολή άποψης ότι η ευτυχία ταυτίζεται με την απόκτηση υλικών αγαθών
- αναζήτηση ποιότητας ζωής: πνευματική και ηθική καλλιέργεια

B. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

-έλεγχος διαφημίσεων από την πολιτεία

- κώδικας δεοντολογίας για τη διαφήμιση
- συναίσθηση ευθυνών των αρμοδίων

-οικογένεια

- ορθή αντίληψη για τα υλικά αγαθά
- συνειδητοποίηση πρωτογενών και δευτερογενών αναγκών
- παροχή σωστών προτύπων στα παιδιά

-εκπαίδευση

- ανθρωπιστική παιδεία => δημιουργία ολοκληρωμένων και καλλιεργημένων ανθρώπων με ενδιαφέροντα, ιδανικά, αξίες, κριτική σκέψη, ελευθερία βούλησης

ΚΕΙΜΕΝΟ:

**ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ.**

Έρχεται η στιγμή που η μυθική αντίληψη γύρω από την κατανάλωση συγκρούεται με τις περιορισμένες υλικές δυνατότητες της συντριπτικής μάζας των νέων ανθρώπων. Και σ' αυτές τις στιγμές ο απροστάτευτος ψυχισμός τους μπαίνει σε βαρύτατη δοκιμασία. Τα στοιχεία της καταναλωτικής κοινωνίας που διαφημίζονται στο έπακρο, φλογίζουν τη φαντασία και μετατρέπονται σε επιούσιες ανάγκες. Κι όταν πια γίνεται φανερό πως δεν μπορούν να ικανοποιηθούν, οι ανάγκες αυτές γίνονται βασανιστικές χίμαιρες, που ταλανίζουν μόνιμα τη συνείδηση. Μια κάπως μακρόχρονη κατάσταση του τέτοιου βασανιστικού ανικανοποίητου γεννάει αναπόφευκτα τα σκληρά ψυχολογικά στρες, που με τη σειρά τους μπορούν, κάτω από ορισμένες συγκυρίες, να βρουν εκτόνωση σε οποιαδήποτε παθολογική πράξη, ακόμα και στο έγκλημα. Στον καιρό που ο Ντοστογιέφσκι είχε περιγράψει μεγαλοφυέστατα το μηχανισμό τέτοιων καταστάσεων. (Μήπως εδώ βρίσκεται το μυστικό της δημοτικότητας του Ντοστογιέφσκι στη νεολαία της Δύσης;)

Όσο για την τεχνική του εγκλήματος, εδώ πια παίζουν, με το παραπάνω, το ρόλο τους τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι κινηματογραφικές ταινίες και οι τηλεοπτικές εκπομπές διδάσκουν άριστα και με όλες τις λεπτομέρειες τη βία, τις ληστείες, τις δολοφονίες.

Εννοείται, πως τα ψυχολογικά στρες δεν καταλήγουν οπωσδήποτε σε εγκληματικές ενέργειες, στη ναρκομανία ή στην ανοιχτή εξέγερση. Δημιουργούν, όμως, την ατμόσφαιρα της μαζικής δυσαρέσκειας και προκαλούν στη νεολαία την αμυντική αντίδραση. Συχνά η διαμαρτυρία της στρέφεται κατά της ίδιας της «καταναλωτικής κοινωνίας», που «πρόδωσε» τις υποσχέσεις της και που οι ελπίδες που καλλιέργησε, μόλις ο νέος βρέθηκε αντιμέτωπος με τη ζωή, αποδείχτηκαν φρούδες, κι ακολούθησε η πικρή απογοήτευση. Μπαίνοντας σαν αυτόνομα άτομα στη ζωή, οι νέοι συγκρούονται με τη σκληρή τεχνολογική πειθαρχία, που τη γεννάει η σύγχρονη τεχνολογία και οι έξαλλοι ρυθμοί της εργασίας, αντιμετωπίζουν τη μόνιμη σωματική κούραση και τη σταθερή νευρική ένταση, την ανιαρή δουλειά και την ανεργία, διαπιστώνουν πως τους είναι αδύνατο να παρακολουθήσουν τη μόδα, ν' αποκτήσουν τα «αγαθά» που τους προβάλλει η ρεκλάμα. Και το σπουδαιότερο είναι που οι νέοι δεν μπορούν να καταλάβουν πως τους ήρθαν έτσι τα πράγματα, για ποιο λόγο ζουν σε τούτη τη ζωή. Εκφράζοντας τη δυσαρέσκεια ενάντια στην «καταναλωτική κοινωνία», αλλά μη συνειδητοποιώντας την ταξική της ουσία, ταυτίζουν συχνά τις αξίες αυτής της κοινωνίας με τους προσανατολισμούς όλης της ενήλικης γενιάς στο σύνολό της.

(Έντουαρτ Ρόζενταλ, Καταναλωτική κοινωνία και ανθρώπινα αδιέξοδα, Στην εξουσία των ψευδαισθήσεων).

A. Να γίνει περίληψη του κειμένου (100-150 λέξεις).

Μονάδες 25

B. 1. Ποιες λέξεις του κειμένου σχετίζονται ετυμολογικά με τα ρήματα: καθίσταμαι, είμαι, πάσχω, εντείνω, αντιλαμβάνομαι, εγκαλώ, άγω, λέγω.

Μονάδες 8

2. Να αντικατασταθούν οι υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες ισοδύναμες στη σημασία.

«Τα στοιχεία της καταναλωτικής κοινωνίας που διαφημίζονται στο έπακρο, φλογίζουν τη φαντασία και μετατρέπονται σε επιούσιες ανάγκες. Και όταν πια γίνεται φανερό πως δεν μπορούν να ικανοποιηθούν, οι ανάγκες αυτές γίνονται βασανιστικές χίμαιρες που ταλανίζουν μόνιμα τη συνείδηση.»

Μονάδες 5

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

3. Καταλαβαίνω, κούραση : Να γράψετε δύο συνώνυμα για την κάθε λέξη.

Μονάδες 2

4. Μια ολοκληρωμένη παράγραφος περιέχει:

- τη θεματική πρόταση
- τις λεπτομέρειες
- βασικές προτάσεις
- βοηθητικές προτάσεις
- την πρόταση κατακλείδα

Μεταξύ των αρετών μιας παραγράφου είναι:

α. η ενότητα: να μην περιέχει λεπτομέρειες άσχετες με τη βασική ιδέα της θεματικής πρότασης.

β. η αλληλουχία: οι λεπτομέρειες να μπαίνουν σε λογική σειρά (βασικές και βοηθητικές).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στις προτάσεις που ακολουθούν να επισημάνετε:

- τη θεματική πρόταση.
- τις βασικές προτάσεις.
- τις βοηθητικές προτάσεις.
- την πρόταση κατακλείδα
- προτάσεις που δεν ανταποκρίνονται στη βασική ιδέα της παραγράφου και διασπούν την ενότητα της.

α. Το άτομο καθίσταται δέσμιο των πλασματικών του αναγκών.

β. Ο ορθός λόγος υποτάσσεται στις εσωτερικές εξαρτήσεις και τα πάθη.

γ. Επικρατούν η νευρική υπερένταση, η ζήλια και ο φθόνος.

δ. Δημιουργούνται σχέσεις τυπικές και επιφανειακές.

ε. Οι δευτερογενείς ανάγκες μετατρέπονται στη συνείδηση του ατόμου σε πρωτογενείς.

στ. Ο καταναλωτισμός συνιστά μορφή ψυχολογικής ανελευθερίας.

ζ. Η ύπαρξή του κυριεύεται από την αίσθηση του ανικανοποίητου.

η. Η ψυχολογική ανελευθερία, λοιπόν, η χειρότερη μορφή δουλείας.

θ. Το άτομο απομακρύνεται από αξίες και ιδανικά.

ι. Προκαλούνται ψυχολογικά προβλήματα.

ια Περιορίζεται η αυτονομία των επιλογών του.

Μονάδες 10

Γ. Να αναπτύξετε (σε 400 περίπου λέξεις) τις αρνητικές επιδράσεις της καταναλωτικής κοινωνίας στην προσωπικότητα και στη ζωή, γενικότερα, του σύγχρονου ανθρώπου.

Μονάδες 50

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Θεωρητική αντίληψη που εμφανίστηκε τέλη 19^{ου} αι. Είναι το κοινωνικό φαινόμενο, σύμφωνα με το οποίο «σπάνε» τα σύνορα των κρατών, εξομαλύνονται οι διαφορές και οι αντιθέσεις μεταξύ των εθνών και ενώνονται όλοι οι λαοί κάτω από τις οικουμενικές αξίες της ισότητας, της δικαιοσύνης, της αδελφοσύνης.

Κοσμοπολιτισμός: Είναι η γνωριμία των εθνικών πολιτισμών, συγχώνευση σ' ένα μοντέλο πολιτισμού που αφορά όλη την ανθρωπότητα.

- 1. Διεθνισμός }
- 2. Οικουμενισμός } συνώνυμες έννοιες
- 3. Κοσμοπολιτισμός }

Διεθνισμός: προέκταση του εθνισμού

Εθνισμός: Εθνική συνείδηση, πατριωτισμός: προστατεύει την εδαφική ακεραιότητα του έθνους, διασφαλίζει την πολιτιστική κληρονομιά, αφομοιώνει τα ξένα πολιτισμικά στοιχεία και δεν αντιστρατεύεται τη συνεργασία των εθνών, προάγοντας έτσι τον εθνικό πολιτισμό.

- 1. Εθνικισμός }
  - 2. Σωβινισμός } αντίθετες-αρνητικές
  - 3. Τοπικισμός } έννοιες
  - 4. Ρατσισμός }
- 1. Πατριωτισμός } συνώνυμες
  - 2. Φιλοπατρία } έννοιες

Εθνικισμός-Σωβινισμός: ο άγονος και στείρος πατριωτισμός, ακραία μορφή του Εθνισμού. Είναι η πίστη στην ανωτερότητα του έθνους συνοδευόμενη από την περιφρόνηση των άλλων λαών και την υποτίμηση του πολιτισμού τους, φτάνει σε τάσεις εδαφικής επέκτασης σε βάρος άλλων εθνών.

Τοπικισμός: προσήλωση του ατόμου στα συμφέροντα της ιδιαίτερης πατρίδας του.

Ρατσισμός: είναι το δόγμα της φυλετικής υπεροχής

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Αριστοτέλης: ο άνθρωπος «ζών πολιτικών» (έμφυτη κοινωνικότητα ανθρώπου, ανάγκη για κοινή διαβίωση, συνεργασία, αλληλοβοήθεια).

Στωικοί φιλόσοφοι: για πρώτη φορά η ιδέα του διεθνισμού: «όπου γης πατρίς» (ομόνοια, πολιτειακή ένωση όλων των ελληνικών πόλεων).

Αρχαίες αμφικτιονίες

ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑΣ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΥ

-Οι ανθρώπινες κοινωνίες έχουν διευρυνθεί και έχουν μεταξύ τους πολλά κοινά σημεία σ' όλους τους τομείς της ζωής.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

-Οι λαοί γνωρίζονται μεταξύ τους άμεσα, εφόσον τα σύνορα έχουν ανοίξει για κάθε άνθρωπο, που αν έχει διάθεση και μέσα, εύκολα μπορεί να γίνει πολίτης της ανθρωπότητας.

-Γίνονται ανταλλαγές πολιτικών ιδεολογιών (=>πολιτική ζύμωση)

-Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών επηρεάζουν την οικονομία της στενής προσωπικής ζωής κάθε πολίτη.

-Μιλάμε για παγκόσμια οικονομία, ίδρυση διεθνών τραπεζών, διεθνοκοποίηση νομίσματος, οικονομική αλληλεξάρτηση κρατών.

-Επιστήμες, τέχνες, γράμματα επηρεάζονται από την εξέλιξη της κοινωνικής ζωής και διευρύνουν τα προβλήματα που απασχολούν την ανθρωπότητα σε διεθνές επίπεδο (=> οργάνωση παγκόσμιων συνεδρίων μ' εκπροσώπους απ' όλα τα κράτη=> ανταλλαγή απόψεων για εξεύρεση λύσεων)

-Σμίκρυνση αποστάσεων, εξέλιξη μεταφορικών μέσων: διευκολύνει την άμεση επικοινωνία των λαών (τουρισμός, επαγγελματικά ταξίδια κ.λ.π)

-M.M.E. μεταφέρουν τα νέα όλου του κόσμου

-Τηλεφωνική και τηλεγραφική επικοινωνία => δυνατότητα για επαφή σ' όλα τα μήκη και πλάτη της γης

-Παγκόσμιοι οργανισμοί: ΟΗΕ, UNESCO, διεθνές δικαστήριο Χάγης

-Ευρύτατη διάδοση και εκμάθηση ξένων γλωσσών

-Τέλος ψυχρού πολέμου ΗΠΑ -Σοβιετικής Ένωσης

-Κύριος συντελεστής σ' αυτή τη διεθνοποίηση=> η αλματώδης τεχνολογική ανάπτυξη που διαμόρφωσε ριζικά τις φυσικές και κοινωνικές συνθήκες.

ΘΕΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΥ

-Άνοδος βιοτικού επιπέδου

- παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη => ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών, κατάργηση τελωνειακών ελέγχων
- μεταφορά τεχνογνωσίας από χώρα σε χώρα => αύξηση παραγωγικότητας, βελτίωση ποιότητας προϊόντων
- «άνοιγμα» αγοράς-εύρεση εργασίας

-Διακίνηση ιδεών-διεύρυνση πνευματικών οριζόντων

- πλατιά ενημέρωση
- βελτίωση εκπαιδευτικών συστημάτων

-Πολιτιστικές ανταλλαγές

- μετάγχιση πολιτισμών
- ανάπτυξη Γραμμάτων - Επιστημών -Τεχνών

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

-Διακρατική συνεργασία-διάλογος

- συνεργασία στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων
- κατάργηση φυλετικών διακρίσεων και ιδεολογικών διαφορών-αρμονία
- κοινωνική συμβίωση

-Βελτίωση πολιτικών συστημάτων

- θεμελίωση δημοκρατικού πολιτεύματος
- κατοχύρωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- αξιοκρατικοί θεσμοί, ισότητα, ελευθερία

-Εδαφική ακεραιότητα και εθνική ανεξαρτησία λαών

- σεβασμός της ιστορικής τους παράδοσης

-Διαφύλαξη παγκόσμιας ειρήνης

- καταπολέμηση παγκοσμίων προβλημάτων
- δημιουργία υπερεθνικών οργανισμών

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ – ΚΙΝΔΥΝΟΙ

-Υποτέλεια αδύναμων λαών στους ισχυρούς

- οικονομική εξάρτηση
- πολιτική εξάρτηση => απώλεια πολιτικής αυτονομίας, επέμβαση μεγάλων κρατών σε εσωτερικά θέματα των μικρότερων=> εκμετάλλευση

-Μιμητισμός-Ξενομανία

- καλλιέργεια αισθήματος κατωτερότητας στους λιγότερο ισχυρούς λαούς=> δουλκή μίμηση=>απώλεια εθνικής ταυτότητας και φυσιογνωμίας

-Μαζοποίηση

- καθιέρωση ομοιόμορφου τρόπου ζωής => οι άνθρωποι από επώνυμα άτομα γίνονται απρόσωποι αριθμοί
- λαοί έχασαν την ιδιαιτερότητα τους προκειμένου να οικειοποιηθούν=>άλλους τρόπους ζωής και «παρθένοι» πολιτισμοί σταδιακά εκφυλίστηκαν.

-Κρίση αξιών

- καλλιέργεια της αντίληψης «το δίκαιο είναι το μέρος του ισχυρότερου»
- αμφισβήτηση διαχρονικών αξιών: πατρίδα, εθνική ελευθερία.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

-Σεβασμός στην παράδοση και τις ιδιαιτερότητες κάθε λαού

- διατήρηση πολιτιστικής φυσιογνωμίας και εθνικής ταυτότητας
- αποφυγή άγονης ξενομανίας

-Αποδοχή πολιτικών και πολιτιστικών αξιών

- ανοιχτό πνεύμα στις γόνιμες ξένες επιδράσεις
- όχι στην προγονολατρεία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

-Σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα

- εξάλειψη προκαταλήψεων, ακραίων εθνικιστικών και ρατσιστικών αντιλήψεων

-Προσπάθεια ανάπτυξης των ασθενέστερων εθνών=> για να εξελιχθούν και να ενταθούν ισάξια δίπλα στα προοδευμένα

-Παραγκωνισμός οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων των ισχυρών λαών έναντι των αδύνατων-οικονομική ή άλλη στήριξη

-Απόκτηση οικουμενικής συνείδησης

- συνειδητοποίηση της ανάγκης συνεργασίας για την επίλυση των παγκόσμιων προβλημάτων

-Ειρηνική συνύπαρξη λαών

- μείωση εξοπλισμών

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

-Ευαισθητοποίηση, κινητοποίηση, αγωνιστικότητα κάθε πολίτη

-Ανθρωπιστική παιδεία=>καλλιέργεια πανανθρώπινου πνεύματος

-Αξιοποίηση επιτευγμάτων τεχνολογίας για το καλό της ανθρωπότητας

-Ευαισθητοποίηση ηγετών, πολιτικών ευθυνόντων

-Ανάπτυξη επικοινωνίας και αλληλογνωριμίας λαών

-Οργανωμένες προσπάθειες με τη σύσταση παγκόσμιων οργανισμών

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας

Ο εκσυγχρονισμός, δηλαδή η παρακολούθηση και προσαρμογή προς τις εκάστοτε διεθνείς οικονομικές κυρίως συνθήκες, ώστε να διασφαλίζεται η σταθερότητα και η συνεχής πρόοδος και να προλαμβάνονται οι οπισθοδρομήσεις και τα αδιέξοδα, δεν νοείται χωρίς να λαμβάνει υπόψη δύο κυρίως παράγοντες:

- την τάση παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, που είναι κυρίως αναπόφευκτο αποτέλεσμα της απελευθέρωσης του διεθνούς εμπορίου, και
- την ανάπτυξη της τεχνολογίας κυρίως στον τομέα της επικοινωνίας χάριν της πληροφορικής, η οποία αποφασιστικά επιβάλλει και καθοδηγεί την παγκοσμιοποίηση.

Αυτά σημαίνουν, ότι βαθμιαία, ολόκληρος ο πλανήτης γίνεται ένας ενιαίος χώρος. Ό,τι κάνει κάθε άνθρωπος, όπου γης, μπορεί να επηρεάσει τη ζωή και το μέλλον των άλλων ανθρώπων στον υπόλοιπο πλανήτη. Λ.χ. η άφρων ληστρική εκμετάλλευση των δασών της Ινδονησίας και του Αμαζονίου στη Βραζιλία προκαλεί τεράστιες και ανεξέλεγκτες πυρκαγιές, που επηρεάζουν τις κλιματολογικές συνθήκες σ' ολόκληρη τη γη. Η το ύψος των επιτοκίων στις ΗΠΑ ή τη Γερμανία έχει άμεσο αντίκτυπο στις υπόλοιπες οικονομίες όπου γης, και συνεπώς και στην Ελλάδα, όπως άλλωστε η άνοδος ή η υποχώρηση των τιμών του πετρελαίου, από το οποίο είναι πλήρης η ενεργειακή εξάρτηση της Ελλάδας. Όπως μία κρίση στο χρηματιστήριο του Χονγκ – Κονγκ προκαλεί αναστάτωση σ' όλο τον κόσμο και στο Χρηματιστήριο Αθηνών, έτσι προκαλεί ρίγη στην κυβέρνηση η άνοδος των επιτοκίων.

Τα οικονομικά σύνορα ισοπεδώνονται από την κατάργηση προστατευτικών δασμών, ποσοστώσεων και απαγορεύσεων εισαγωγής, ενώ τα εθνικά σύνορα δεν μπορούν να παρεμποδίσουν την επικοινωνία, την πληροφόρηση, τον επηρεασμό μια χώρας, ενός λαού από τους άλλους. Οι τηλεπικοινωνιακοί δορυφόροι υπήρξαν η κύρια αιτία της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού, αφού τα ψέματα πάνω στα οποία στηριζόταν η προπαγάνδα του δεν άντεξαν στη δορυφορική απομυθοποίησή τους. Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ξεκίνησε για να σταματήσουν οι πόλεμοι διά την οικονομικής συνεργασίας, αλλά, τα τελευταία χρόνια, προχωρεί με την οικονομική και νομισματική ενοποίηση, για να μπορέσουν οι χώρες – μέλη με το ενιαίο νόμισμα και τη μεγιστοποίηση των οικονομικών χωρών να επιβιώσουν σε συνθήκες συχνά ανελέητου διεθνούς ανταγωνισμού.

Σήμερα τον έλεγχο της παγκόσμιας οικονομίας έχουν κυρίως η Βόρεια Αμερική, η Ιαπωνία και η Ευρωπαϊκή ένωση. Όμως, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Διεθνούς Τράπεζας, μετά 20 έτη νέες οικονομικές δυνάμεις θα αμφισβητήσουν αυτή την οικονομική κυριαρχία. Πρόκειται για τις

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

πυκνότερες σε πληθυσμό χώρες του κόσμου, που με τους αναπτυξιακούς ρυθμούς που καλπάζουν προς εντυπωσιακές οικονομικές κατακτήσεις. Τα ονόματα τους: Κίνα, Ινδία, Ινδονησία, Βραζιλία και Ρωσία (αν η τελευταία ξεπεράσει τους κλυδωνισμούς κατά τη μετάβαση της από κεντρικά διευθυνόμενη σε ελεύθερη οικονομία).

Η απάντηση στο εύλογο ερώτημα «κι εμείς οι Έλληνες τι πρέπει να κάνουμε;» είναι απλή, αλλά κι εξαιρετικά δύσκολο να υλοποιηθεί. Θα πρέπει να γίνουμε ανταγωνιστικοί σε όλα τα επίπεδα. Αυτό σημαίνει: α) να παράγουμε προϊόντα που ζητά η διεθνής, αλλά και η ελληνική αγορά, β) να παράγουμε σε κόστος που επιτρέπει τιμές ανάλογες προς τις διεθνείς και, ει δυνατόν, χαμηλότερες, γ) τα προϊόντα μας να έχουν ποιότητα και ποικιλίες, που προτιμά η διεθνής κατανάλωση, δ) να συναλλασσόμαστε με προοπτική χρόνου, και όχι με τη λογική του ό,τι αρπάξουμε μια κι έξω. Δηλαδή με συνέπεια προς τις συμβατικές δεσμεύσεις μας, καλόπιστα και με σεβασμό στον πελάτη.

Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να συνεχίσουμε και να αυξήσουμε τις εξαγωγές μας και θα μπορούν τα ελληνικά προϊόντα να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τα ξένα και μέσα στην ελληνική αγορά.

Η πρόκληση αυτή είναι ζήτημα ζωής και θανάτου. Ζήτημα ζωής και θανάτου στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού είναι και ο εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού μας συστήματος και γενικότερα της σε συνεχή υποχώρηση παιδείας μας, αφού η ανταγωνιστικότητα προϋποθέτει ανθρώπους με γνώσεις και δεξιότητες και άσκηση στο σκέπτεσθαι και όχι απλώς πτυχιούχος.

Από το περιοδικό *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ*

A] Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις.

Μονάδες 25

B] 1. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου, επισημαίνεται ότι ο εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος μας είναι ζήτημα ζωής και θανάτου. Να επιχειρηματολογήσετε για αυτήν την πρόταση σε μια παράγραφο 80-100 λέξεων.

Μονάδες 10

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

2. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο που σας δόθηκε; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας σε 3-4 σειρές, αναφερόμενοι στο ύφος του κειμένου, τη γλώσσα και το θέμα του.

Μονάδες 6

3. Να κάνετε δομική ανάλυση της 5^{ης} παραγράφου του κειμένου (μέθοδος οργάνωσης, δομικά στοιχεία).

Μονάδες 5

4. Να εντοπίσετε τους τρόπους πειθούς στη 2^η και 3^η παράγραφο του κειμένου. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

5. Να δώσετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν: καθοδηγεί, βαθμιαία, ενιαίο, ανελέητου, υλοποιηθεί.

Μονάδες 5

6. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να κάνετε μια νέα σύνθετη λέξη με καθένα από αυτά: καθοδηγεί, τηλεπικοινωνιακοί.

Μονάδες 4

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης είναι ήδη ορατές στη σημερινή εποχή. Από άλλους κρίνονται αρνητικά, εφόσον παρατηρείται άνιση κατανομή του πλούτου με το 1/5 των ανθρώπων της γης να ζουν σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας και από άλλους θετικά.

Σε ομιλία που καλείστε να εκφωνήσετε στη Βουλή των Εφήβων να αναφερθείτε τόσο στις αρνητικές συνέπειες της όσο και στα οφέλη που αυτή προσφέρει με τις κατάλληλες προϋποθέσεις. (400-500 λέξεις)

Μονάδες 40

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΚΕΙΜΕΝΟ:

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Τούτη την ώρα αισθάνομαι πως είμαι ο ίδιος μια αντίφαση. Αλήθεια, η Σουηδική Ακαδημία έκρινε πως η προσπάθεια μου σε μια γλώσσα περιλάλητη επί αιώνες, αλλά στην παρούσα μορφή της περιορισμένη, άξιζε αυτή την υψηλή διάκριση. Θέλησε να τιμήσει τη γλώσσα μου και να, εκφράζω τώρα τις ευχαριστίες μου σε ξένη γλώσσα. Σας παρακαλώ να μου δώσετε τη συγνώμη που ζητώ πρώτα πρώτα από τον εαυτό μου.

Ανήκω σε μια μικρή χώρα. Ένα πέτρινο ακρωτήριο στη Μεσόγειο, που δεν έχει άλλο αγαθό παρά τον αγώνα του λαού του, τη θάλασσα και το φως του ήλιου. Είναι μικρός ο τόπος μας, αλλά η παράδοση του είναι τεράστια και το πράγμα που τη χαρακτηρίζει είναι ότι μας παραδόθηκε χωρίς διακοπή. Η ελληνική γλώσσα δεν έπαψε ποτέ της να μιλιέται. Δέχθηκε τις αλλοιώσεις που δέχεται καθετί ζωντανό, αλλά δεν παρουσιάζει κανένα χάσμα. Άλλο χαρακτηριστικό αυτής της παράδοσης είναι η αγάπη της για την ανθρωπιά· κανόνας της είναι η δικαιοσύνη. Στην αρχαία τραγωδία, την οργανωμένη με τόσο ακρίβεια, ο άνθρωπος που ξεπερνά το μέτρο πρέπει να τιμωρηθεί από τις Ερινύες. Ο ίδιος νόμος ισχύει και όταν ακόμη πρόκειται για φυσικά φαινόμενα: «Ηλιος ουχ υπερβήσεται μέτρα» λέει ο Ηράκλειτος «ει δε μη, Ερινύες μιν Δίκης επίκουροι εξευρήσουσιν».

Συλλογίζομαι πως δεν αποκλείεται ολωσδιόλου να ωφεληθεί ένας σύγχρονος επιστήμων αν στοχαστεί τούτο το απόφθεγμα του Ίωνα φιλοσόφου. Όσο για μένα, συγκινούμαι παρατηρώντας πως η συνείδηση της δικαιοσύνης είχε τόσο πολύ διαποτίσει την ελληνική ψυχή, ώστε να γίνει κανόνας και του φυσικού κόσμου. Και ένας από τους διδασκάλους μου, των αρχών του περασμένου αιώνα γράφει: «...θα χαθούμε γιατί αδικήσαμε...». Αυτός ο άνθρωπος ήταν αγράμματος είχε μάθει να γράφει στα τριάντα πέντε χρόνια της ηλικίας του. Αλλά στην Ελλάδα των ημερών μας η προφορική παράδοση πηγαίνει μακριά στα περασμένα όσο και η γραπτή. Το ίδιο και η ποίηση. Είναι για μένα σημαντικό το γεγονός ότι η Σουηδία θέλησε να τιμήσει και τούτη την ποίηση και όλη την ποίηση γενικά, ακόμη και όταν αναβρύζει ανάμεσα σ' έναν λαό περιορισμένο. Γιατί πιστεύω πως τούτος ο σύγχρονος κόσμος όπου ζούμε, ο τυραννισμένος από τον φόβο και την ανησυχία, τη χρειάζεται την ποίηση. Η ποίηση έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη ανάσα, και τι θα γινόμασταν αν η πνοή μας λιγότευε; Είναι μια πράξη εμπιστοσύνης και ένας Θεός το ξέρει αν τα δεινά μας δεν τα χρωστάμε στη στέρηση εμπιστοσύνης.

Παρατήρησαν τον περασμένο χρόνο γύρω από τούτο το τραπέζι την πολύ μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις ανακαλύψεις της σύγχρονης επιστήμης και στη λογοτεχνία· παρατήρησαν πως ανάμεσα σ' ένα αρχαίο ελληνικό δράμα και ένα σημερινό η διαφορά είναι λίγη. Ναι, η συμπεριφορά του ανθρώπου δεν μοιάζει να έχει αλλάξει βασικά. Και πρέπει να προσθέσω πως νιώθει πάντα την ανάγκη ν' ακούει τούτη την ανθρώπινη φωνή που ονομάζουμε ποίηση. Αυτή η φωνή που κινδυνεύει να σβήσει κάθε στιγμή από στέρηση αγάπης και ολοένα ξαναγεννιέται. Κυνηγημένη, ξέρει που να βρει καταφύγιο, απαρνημένη, έχει το ένστικτο να πάει να ριζώσει στους πιο απροσδόκητους τόπους. Γι' αυτήν δεν υπάρχουν μεγάλα και μικρά μέρη του κόσμου. Το βασίλειο της είναι στις καρδιές όλων των ανθρώπων της γης. Έχει τη χάρη να αποφεύγει πάντα τη συνήθεια, αυτή τη βιομηχανία. Χρωστάω την ευγνωμοσύνη μου στην Σουηδική Ακαδημία που ένιωσε αυτά τα πράγματα· που ένιωσε πως οι γλώσσες, οι λεγόμενες περιορισμένης χρήσης, δεν πρέπει να καταντούν φράχτες όπου πνίγεται ο παλμός της ανθρώπινης καρδιάς· που έγινε ένας Άρειος Πάγος ικανός:

να κρίνει με αλήθεια επίσημη την άδικη μοίρα της ζωής,

για να θυμηθώ τον Σέλετ, τον εμπνευστή, καθώς μας λένε, του Αλφρέδου Νομπέλ, αυτού του ανθρώπου που μπόρεσε να εξαγοράσει την αναπόφευκτη βία με τη μεγαλοσύνη της καρδιάς του.

Σ' αυτόν τον κόσμο, που ολοένα στενεύει, ο καθένας μας χρειάζεται όλους τους άλλους. Πρέπει ν' αναζητήσουμε τον άνθρωπο, όπου και να βρίσκεται.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Όταν στον δρόμο της Θήβας ο Οιδίπους συνάντησε τη Σφίγγα και αυτή του έθεσε το αίνιγμα της, η απάντηση του ήταν: Ο άνθρωπος. Τούτη η απλή λέξη χάλασε το τέρας. Έχουμε πολλά τέρατα να καταστρέψουμε. Ας συλλογιστούμε την απάντηση του Οιδίποδα.

(Γιώργος Σεφέρης, [Ομιλία κατά την τελετή απονομής του βραβείου Νόμπελ Λογοτεχνίας]).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να δώσετε περίληψη του κειμένου σε 80-100 λέξεις.

Μονάδες 25.

B. Γιατί, σύμφωνα με τον ομιλητή, η διαφορά ανάμεσα στη λογοτεχνία του παρόντος και σε αυτή του παρελθόντος είναι μικρή; Πώς εξηγείτε εσείς ότι η αντίστοιχη διαφορά στις ανακαλύψεις της επιστήμης είναι πολύ μεγάλη; Να απαντήσετε σε κείμενο 10-12 γραμμών.

Μονάδες 8.

Γ. 1. Να προσδιορίσετε στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου («Ανήκω σε μια χώρα .... επίκουροι εξευρήσουσιν») τις βασικές θέσεις του ομιλητή και τον τρόπο με τον οποίο τις αποδεικνύει. Ποια κατηγορία συλλογισμού αξιοποιεί όταν συνδέει τις ανθρώπινες αντιδράσεις με τα φυσικά φαινόμενα;

Μονάδες 3.

Γ. 2. Ποια έννοια συνδέει τη δεύτερη με την τρίτη παράγραφο του κειμένου; Ποιος είναι ο ρόλος της στο κείμενο;

Μονάδες 2.

Γ. 3. Ποια μέσα πειθούς νομίζετε ότι αξιοποιεί ο ομιλητής; Να σημειώσετε με X τις σωστές απαντήσεις στο οικείο τετράγωνο και να τις τεκμηριώσετε την απάντησή σας δίνοντας ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση.

α. Επιχειρήματα

β. Τεκμήρια

γ. Περιγραφή

δ. Αφήγηση

ε. Χιούμορ

στ. Ειρωνεία

ζ. Αξιοπιστία λόγων του πομπού

η. Αυτούσια παράθεση άποψης αυθεντίας

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

θ. Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου

Μονάδες 5.

Δ. 1. «Τούτη την ώρα ... πρώτα από τον εαυτό μου». Να μετασχηματίσετε στην παράγραφο αυτή το λόγο από ευθύ σε πλάγιο.

Μονάδες 3.

Δ. 2. Να προσδιορίσετε τρεις φράσεις του κειμένου με λογική ακρίβεια και τρεις με συγκινησιακή φόρτιση.

Μονάδες 4.

Ε. «Σ' αυτόν τον κόσμο, που ολοένα στενεύει, ο καθένας μας χρειάζεται όλους τους άλλους. Πρέπει να αναζητήσουμε τον άνθρωπο όπου και να βρίσκεται». Η εποχή μας, απαντώντας στο κάλεσμα του ποιητή, οραματίζεται και προσπαθεί να πραγματώσει την ιδέα της παγκόσμιας κοινωνίας. Να αναπτύξετε σε κείμενο 500 λέξεων, με τη μορφή πολιτικού λόγου που απευθύνετε στους συμπολίτες σας, τις απόψεις σας σχετικά με τους λόγους που καθιστούν πλέον την παγκοσμιοποίηση αναπόδραστη ανάγκη αλλά και τις προϋποθέσεις για την ουσιαστική πραγμάτωση της.

Μονάδες 50.

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Ορισμός: η αποκλειστική και υπερβολική προσήλωση στα εθνικά ιδεώδη

Χαρακτηριστικά-γνωρίσματα όρου

- η αφοσίωση στο ιδεώδες της δημιουργίας και προάσπισης ενός ανεξάρτητου εθνικού κράτους
- η πίστη πως κάθε δημιουργική δραστηριότητα και οικονομική ευημερία πηγάζει από την εθνική ανεξαρτησία => η πίστη αυτή συνοδεύεται από την πεποίθηση πως αυτός ο εθνικός πολιτισμός είναι ανώτερος από τον πολιτισμό άλλων εθνών (εθνοκεντρισμός)
- αυτή η ιδέα της ανωτερότητας συνεπάγεται μια αίσθηση ευθύνης για τη διάδοση της «αληθινής» πίστης και σ' άλλες εθνικές ομάδες (π.χ. ναζισμός, φασισμός)=> υπονόμευση και εκμετάλλευση άλλων εθνών κατά τον εθνικισμό, υπέρτατο χρέος είναι η νομιμοφροσύνη προς την εθνικότητα και το εθνικό κράτος.

ΑΙΤΙΑ

-Πνευματικά-ηθικά

- πνευματική ανωριμότητα=>αδυναμία ανθρώπου ν' απεγκλωβιστεί από στερεότυπα και αναχρονιστικές ιδέες του παρελθόντος.
- Ευθύνη εκπαίδευσης=> έλλειψη ενημέρωσης για πολιτιστικές αξίες άλλων εθνών, αδυναμία οριοθέτησης στη σωστή της διάσταση της έννοιας «έθνος».
- Κρίση ανθρωπισμού-άμβλυνση αξιών και ιδανικών=> ανταγωνιστικές σχέσεις, εξαχρείωση και αποθηρίωση ατόμου.

-Οικονομικά-κοινωνικά

- Οικονομικά συμφέροντα ατόμων (φιλόδοξων ηγετών), ομάδων χωρών υποδαυλίζουν εθνικιστικά φαινόμενα=> παραγκωνισμός των άλλων, εκμετάλλευση.
- Ανεργία, κοινωνικά αδιέξοδα (π.χ. νεοναζισμός στη Γερμανία=> στόχος το ξενόφερτο εργατικό δυναμικό από μετανάστες και πρόσφυγες.

-Πολιτικά

- Κατάρρευση σοβιετικού κράτους και ιδεολογίας υπαρκτού σοσιαλισμού=> αναζωπύρωση εθνικιστικών ανταγωνισμών όπου πιο πριν ο υπάρχων συσχετισμός δυνάμεων δεν επέτρεπε την εκδήλωσή τους (π.χ.διάλυση Γιουγκοσλαβίας=> η αυτοδιάθεση των εθνοτήτων που είχε παγώσει μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο βρίσκει πρόσφορο έδαφος στις μέρες μας)
- Εδαφικές διεκδικήσεις με στόχο την υλοποίηση ανεκπλήρωτων εθνικών οραμάτων, ειδικά από τα νέα εθνικά κράτη που δημιουργήθηκαν, σε βάρος άλλων.
- Επιθυμία μεγάλων δυνάμεων να δημιουργήσουν σφαίρες επιρροής.

-Ευθύνη Μ.Μ.Ε.

- υποκινούμενα από συμφέροντα προβάλλουν πρότυπα και διαμορφώνουν ακραίες εθνικιστικές αντιλήψεις.

-Ψυχολογικά

- συμπλέγματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας
- τόνωση αυτοπεποίθησης, ανάγκη επιβεβαίωσης μέσα από την προσπάθεια υποτίμησης άλλων.

-Εθνικά

- κίνδυνος πολιτιστικής αφομοίωσης=> ξενοφοβία
- προγονοπληξία κάποιων λαών, μυθοποίηση ιστορίας
- καταπάτηση δικαιωμάτων μειονοτήτων-συσπείρωση και υπερτόνιση εθνικιστικών χαρακτηριστικών.

ΠΑΤΡΙΔΑ - ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ (Φιλοπατρία)

Προσδιορισμός έννοιας

Είναι το υψηλό εκείνο συναίσθημα της αγάπης προς την πατρίδα κι ό, τι αυτή εκφράζει (ζωτικό χώρο, ήθη-έθιμα, γλώσσα, ιστορία, παράδοση, σύμβολα κ.λ.π.), που εξωτερικεύεται με συνεχή προσπάθεια και αγώνα για την πρόοδο και προάσπισή της από κάθε επιβουλή, εξωτερική ή εσωτερική.

Ο πατριωτισμός, βέβαια, δεν εκδηλώνεται μόνο σε περίπτωση εξωτερικής απειλής ή σε πολεμικές περιόδους, αλλά και με την προσφορά του ατόμου σε σύνολο πάντοτε και σ' όλα τα επίπεδα.

ΣΗΜΑΣΙΑ - ΠΡΟΣΦΟΡΑ

-Οικονομικός τομέας

- Επαγγελματική συνείδηση (επάγγελμα: μέρος προσφοράς προς το κοινωνικό σύνολο)
- Απαλλαγή από φαινόμενα παραοικονομίας, φοροδιαφυγής, κερδοσκοπίας
- Γνήσιος πατριώτης=>υπεύθυνος πολίτης=>οικονομική ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα στα πλαίσια της διεθνούς ελεύθερης αγοράς

-Πολιτιστικός τομέας

- Σεβασμός στην παράδοση, διατήρηση πολιτιστικής ταυτότητας
- Αντίδραση στην ξενομανία και αφομοίωση
- Δημιουργική πνοή στην τέχνη, επιστήμη, παιδεία κ.τ.λ
- Διάσωση και διαφύλαξη της γλώσσας.

-Κοινωνικός / πολιτικός τομέας

- Ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης, διασφάλιση κοινωνικής συνοχής
- Πειθαρχία στους νόμους, ενδιαφέρον για τους θεσμούς
- Συλλογικότητα, επικοινωνία=> επίλυση κοινωνικών προβλημάτων
- Γνώση δικαιωμάτων και διεκδίκησή τους, έλεγχος ηγεσίας, καταδίκη ατασθαλιών, τήρηση υποχρεώσεων
- Απαλλαγή από τυφλό κομματισμό.

-Εθνικός / διακρατικός τομέας

- Καλλιέργεια εθνικής συνείδησης, προάσπιση εθνικής ακεραιότητας
- Γνώση και όχι πλαστογράφηση ιστορίας

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- Συνειδητοποίηση ότι η «πατρίδα» είναι μέρος μιας παγκόσμιας κοινότητας, μιας ευρύτερης πατρίδας=> ειρήνη και συνεργασία σε διεθνή κλίμακα.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

- Αγάπη κι ενδιαφέρον για την πατρίδα, χωρίς μυθοποίηση κι υπερβολές
- Υπευθυνότητα, αγωνιστικότητα, δημιουργική πρωτοβουλία, χωρίς ιδιοτέλεια και πάθη
- Ενημέρωση σε εθνικά θέματα και προβλήματα
- Δημιουργική αμφισβήτηση των «κακώς κειμένων»
- Αντίσταση στην προπαγάνδα, τη μαζοποίηση, το φανατισμό, που διαμορφώνουν υπηκόους κι όχι ενεργούς πολίτες
- Πρόταξη του κοινωνικού-εθνικού συμφέροντος έναντι του ατομικού
- Απαλλαγή από στείρα προγονολατρεία
- Απαλλαγή από ξενοφοβία=> γόνιμη πολιτισμική ανταλλαγή

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

- Κατάλληλη παιδεία=>υπεύθυνη ανθρωπιστική αγωγή από οικογένεια και σχολείο=>καλλιέργεια κριτικής στάσης στο νέο, μετάγγιση ιδανικών και αξιών
- Συμβολή Μ.Μ.Ε.
- Πολιτεία=> σωστή στάση πολιτικών, επίλυση προβλημάτων του πολίτη, ώστε κι εκείνες να ευαισθητοποιείται για τις υποχρεώσεις του απέναντι στην κοινωνία, εκδηλώνοντας πατριωτικό φρόνημα, υπεράσπιση εθνικών συμφερόντων
- Υποδειγματική στάση πνευματικών ανθρώπων=>καθοδήγηση

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Προφητικός στάθηκε ο λόγος του «πατέρα της Νίκης» Ουϊνστον Τσόρτσιλ, το Σεπτέμβριο του 1946 στη Ζυρίχη που αναφέρθηκε στις «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης»

- 1948: ίδρυση Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, που είχε αμυντικό χαρακτήρα
- 1949: ίδρυση του Συμβουλίου της Ευρώπης, στόχος του η σύσφιξη των πολιτιστικών και κοινωνικών δεσμών.
- 1951: δημιουργία Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας με τη Συνθήκη της Ρώμης (ΕΟΚ)

Το 1981 προσχωρεί κι η χώρα μας

Η ΕΟΚ μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση ή Ένωση με τη συνθήκη του Μάαστριχ (1992)

Δομή και λειτουργία των θεσμών της Ε.Ε.

α) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: έδρα Στρασβούργο. Αποτελείται από Ευρωβουλευτές όλων των χωρών. Λειτουργία => νομοθετική εργασία, έλεγχος προϋπολογισμού Κοινότητας, πολιτικός έλεγχος αποφάσεων κοινοτικών οργάνων.

β) Συμβούλιο των Υπουργών: έδρα Βρυξέλες. Λειτουργία => συντονισμός οικονομικής πολιτικής, γενική πολιτική Κοινότητας, νομοθετεί. Σε σοβαρά θέματα απαιτείται ομοφωνία και κάθε χώρα έχει το δικαίωμα του veto (της αρνησικυρίας)

γ) Ευρωπαϊκή Επιτροπή: έδρα Βρυξέλες. Αποτελεί ένα είδος κυβέρνησης της ΕΟΚ.

δ) Κοινοτικό δικαστήριο: έδρα Στρασβούργο. Σκοπός του η τήρηση και ερμηνεία των κανόνων

ε) Το Ελεγκτικό Συνέδριο: έδρα Λουξεμβούργο. Φροντίζει για την ορθή δημοσιοοικονομική διαχείριση της Κοινότητας. Ελέγχει όλες τις χρηματιστικές δραστηριότητες, πρωτίστως όμως τον τρόπο εκτέλεσης του κοινοτικού προϋπολογισμού

ΣΤΟΧΟΙ-ΣΗΜΑΣΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

-Στον οικονομικό τομέα

- υπάρχει ελευθερία κίνησης αγαθών, κεφαλαίων, προσώπων, υπηρεσιών
- χορήγηση οικονομικής βοήθειας και τεχνικής στις καθυστερημένες περιοχές της Κοινότητας
- ενίσχυση αγροτικής οικονομίας όλων των κρατών και καθιέρωση κοινής αγροτικής πολιτικής
- καθιέρωση κοινής οικονομικής πολιτικής και σ' άλλους τομείς
- εκσυγχρονισμός της παραγωγικής μηχανής των κρατών με ανανέωση μηχανικού εξοπλισμού
- εναρμόνιση δασμών-φόρων κάθε χώρας-μέλους
- δημιουργία κοινού Ευρωπαϊκού ταμείου και Τράπεζας επενδύσεων
- σύγκλιση οικονομιών με την οικονομική και νομισματική ένωση
- διεθνής ανταγωνισμός=>ταχύρυθμη οικονομική ανάπτυξη

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

-Στον κοινωνικό τομέα

- κοινωνική πρόνοια=> αναβάθμιση ποιότητας ζωής μελών της Ένωσης
- παροχή βοήθειας για ανέγερση σχολείων-νοσοκομείων και άλλων κοινωφελών έργων
- κοινή εργατική νομοθεσία
- αντιμετώπιση ανεργίας=> χρηματοδότηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης για τους ανέργους

-Στον πολιτικό τομέα

- εμπέδωση δημοκρατικού πολιτεύματος, πολιτική ελευθερία, υποστήριξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- κοινή πολιτική για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προβλημάτων, οικολογικό, ειρήνη, ασιτία.
- κοινή αμυντική πολιτική => διασφάλιση ειρήνης στα κράτη-μέλη
- δημοκρατική λειτουργία οργάνων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο υπουργών κ.λ.π.)

-Στον Πολιτιστικό τομέα

- Πολιτιστική προσέγγιση λαών με σεβασμό όμως στις παραδόσεις λαών στον πολιτισμό τους.
- Διατήρηση Εθνικής Φυσιογνωμίας κρατών-μελών
- Βελτίωση βιοτικού και πνευματικού επιπέδου
- Υλοποίηση του οράματος της Μεγάλης Ευρώπης

ΚΙΝΔΥΝΟΙ-ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

- Στον Οικονομικό τομέα

- Κίνδυνος τα ελληνικά προϊόντα να μην μπορούν ν' αντεπεξέλθουν στον ανταγωνισμό με τα ευρωπαϊκά => εισαγόμενα προϊόντα ποιοτικά ανώτερα και φθηνότερα => αύξηση καταναλωτισμού στα ξένα προϊόντα => εξαγωγή πολύτιμου συναλλάγματος
- Οικονομική περιθωριοποίηση της χώρας μας

- Στον Κοινωνικό τομέα

- Υιοθέτηση ξένων τρόπων ζωής που δεν ανταποκρίνονται στη νοοτροπία και την ψυχοσύνθεση του Έλληνα=> αμφισβήτηση θεσμών, όπως της οικογένειας
- Κίνδυνοι στις διαπροσωπικές σχέσεις (π.χ. απώλεια αυθορμητισμού)
- Αλλαγή στον τρόπο ψυχαγωγίας

- Στον Πολιτικό τομέα

- Αποδυνάμωση κυβερνήσεων των κρατών-μελών
- Πολιτική χειραγώγηση ασθενέστερων κρατών-μελών από ισχυρότερες
- Άνοιγμα συνόρων=> κύματα μεταναστών στην Ελλάδα

- Στον Πολιτιστικό τομέα

- Αποδυνάμωση παραδοσιακών αξιών
- Ξενομανία, υιοθέτηση ξένων γλωσσικών στοιχείων=> ισοπέδωση εθνικών ιδιομορφιών=> απώλεια εθνικής ταυτότητας, άμβλυνση αισθήματος εθνικής υπερηφάνειας.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΛΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ-ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

(σχετικά με τη χώρα μας)

- Στον Οικονομικό τομέα

- Υιοθέτηση νέων τεχνικών και μεθόδων=> ανταγωνιστική οικονομία
- Αξιοποίηση ιδιαίτερων φυσικών πόρων
- Προγραμματισμός και οργάνωση=> επιμόρφωση εργαζομένων, πάταξη παραοικονομίας, ανανέωση φορολογικού συστήματος, γόνιμη εκμετάλλευση χρημάτων από τα ταμεία της Ε.Ε.

- Στον Πολιτικοκοινωνικό τομέα

- Ανανέωση εκπαιδευτικού συστήματος
- Πνευματική αναβάθμιση
- Εκσυγχρονισμός συστήματος υγείας
- Έλεγχος-περιορισμός γραφειοκρατίας
- Κλίμα πολιτικής συναίνεσης και διαλόγου
- Ήθος ηγεσίας, αποφυγή ατασθαλιών
- Μεταλαμπάδευση του οράματος της Ε.Ε. από τους πολιτικούς στο λαό.

-Στον Πολιτιστικό –Εθνικό τομέα

- Στροφή στην ανθρωπιστική παιδεία => επίγνωση ιστορίας συνειδητοποίηση των αξιών του Ελληνικού πολιτισμού
- Στήριξη υγιών στοιχείων της παράδοσης
- Όχι στην ξενοφοβία και τον απομονωτισμό
- Προβολή του πολιτισμού μας στο εξωτερικό
- Εθνική ενότητα, περηφάνια και ομοψυχία

ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ-ΠΡΟΣΦΟΡΑ

-Ιστορική αναδρομή =>

Ρόλος κλασσικής Ελλάδας στη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού πολιτισμού.

- Φιλοσοφικές αντιλήψεις Πλάτωνα κι Αριστοτέλη διαμορφώνουν την πνευματική πορεία της Ευρώπης
- Ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας ελληνικού πολιτισμού => κίνημα Ανθρωπισμού στην Ευρώπη-Αναγέννηση (11^{ος}-15^{ος} αιών.)
- Ορθολογική αντιμετώπιση, απαλλαγή από υπερφυσικές δυνάμεις και δόγματα=> κίνηση Διαφωτισμού το 18^ο αι., πίστη στη λογική σκέψη=> ανάπτυξη Επιστήμης, δημοκρατία 5^ο αι. στην Αθήνα=> ελευθερία, ισότητα, αξιοκρατία=> επηρέασε πολιτική σκέψη Ευρώπη πολιτιστική συμβολή=> ανάπτυξη Τέχνης-αθλητικά ιδεώδη=> αναβίωση Ολυμπιακής ιδέας.

-Συγχρονισμός – η Ελλάδα σήμερα

- Προνομιακή γεωγραφική θέση- «συνάντηση» δυτικού και ανατολικού πολιτισμού
- Η Ελλάδα εμπορικός ή συγκοινωνιακός κόμβος
- Σημαντικός ο ρόλος της στο Βαλκανικό χώρο
- Διάθεση ενός ισχυρού εμπορικού στόλου

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- Μεταλαμπάδευση των αξιών της πνευματικής μας κληρονομιάς ανάπτυξη σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού=> σημασία ελληνικής γλώσσας, αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας και του πολιτισμού μας, αναγκαία η διατήρηση, εκμάθηση και διάδοσή της στις ευρωπαϊκές χώρες.
- Η Ελλάδα: μόνη ορθόδοξη χώρα στην Κοινότητα=> μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις ορθόδοξες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Την πολιτιστική ενότητα της Ευρώπης αποδεικνύουν στοιχεία ιστορικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά.

Κύρια γνωρίσματα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού:

Η πίστη στην αξία και ελευθερία του ανθρώπου=> ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας (Αναγέννηση).

Η Χριστιανική θρησκεία όπου η αρχαία ανθρωπιά συναντά τη χριστιανική αγάπη.

Ο ορθολογισμός και η πίστη στη δύναμη της επιστήμης

Η πίστη και τήρηση στις αρχές της Δημοκρατίας=> Οι Ευρωπαϊκοί λαοί πιστεύουν στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τα προασπίζονται, αγωνίζονται για την επικράτηση της Δημοκρατίας του πολιτικού συστήματος.

«Έχουν συνειδητοποιήσει την αναγκαιότητα συνεργασίας τους για την ανάκαμψη της οικονομικής κρίσης, αλλά και τη δημιουργία της Μεγάλης Ευρώπης» (Α.Αγγελόπουλος)

Σήμερα, οι Ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως όσες ανήκουν στην Ε.Ε. αποτελούν μια κοινωνία με Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Ευρωπαϊκή δημόσια εξουσία, Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, Ευρωπαϊκά ήθη και έθιμα.

Με τον όρο Ευρωπαϊκό Πολιτισμό, εννοούμε «τις ομοιότητες των διαφόρων χωρών ως αναφορά τους πολιτισμούς τους και φυσικά, ακόμη και μέσα στην Ευρώπη μερικοί πολιτισμοί είναι ποιο στενά συνδεδεμένοι από άλλους» (Τ.Σ. ELIOT).

ΘΕΜΑΤΑ

1^ο «Με δεδομένη την πρόοδο που παρατηρείται στην πορεία για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση επισημαίνεται από ορισμένους, ο κίνδυνος απώλειας της Εθνικής ταυτότητας των Ευρωπαϊκών Χωρών». Πιστεύετε ότι η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και εθνική ταυτότητα είναι έννοιες που αποκλείει η μία την άλλη.

Να αναπτύξετε τεκμηριωμένα τις απόψεις σας.(γεν. εξετάσεις 1990)

2^ο Η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα της δίνει την ευκαιρία να μπει στο δρόμο της προόδου και της ανάπτυξης. Για να υλοποιήσει όμως το σκοπό της θα πρέπει, ανάμεσα σε άλλα, να αναμορφώσει το εκπαιδευτικό της σύστημα, που δίκαια χαρακτηρίζεται αναχρονιστικό κι αναποτελεσματικό.

α) Ποιες αδυναμίες της εκπαίδευσης μας είναι ασυμβίβαστες με τις απαιτήσεις της ευρωπαϊκής πραγματικότητας;

β) Ποιους στόχους πρέπει να θέσει και να υλοποιήσει η παιδεία μας για την ομαλή προσαρμογή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΥΛΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ.

Παρακολουθούμε στις μέρες μας μια πολύ σοβαρή προσπάθεια. Την προσπάθεια που γίνεται (πρώτη φορά, είναι η αλήθεια, με τόσες ελπίδες επιτυχίας) για μια ενοποίηση των λαών της Ευρώπης. Αγώνες και ατέρμονες διαβουλεύσεις για τα οικονομικά προβλήματα, για τις πρακτικές πτυχές ενός ιδανικού, που ωστόσο ξέρουμε ότι δε θα είναι δυνατόν ποτέ να πραγματοποιηθεί και να διαρκέσει, εάν πίσω του δε διαγραφεί καθαρά το πνευματικό του υπόβαθρο. Μιλούμε για το ιδανικό μιας κοινότητας' πόσο μάλλον της ευρωπαϊκής, που, όχι αδικώς, έχει και τις αξιώσεις της πλέον μακραίωνης παράδοσης.

Μου εδόθηκε η ευκαιρία, κατά καιρούς, να μιλήσω στα θεωρητικά μου κείμενα, για την αρχή της διαφάνειας. Είναι μια αρχή που βασίζεται στο φως και στη θάλασσα της Μεσογείου. [...]

[...] Η αρχή αυτή αφορά την αναλογία που, υπάρχει ανάμεσα στα φυσικά φαινόμενα και στα φαινόμενα του πνεύματος. Και που επιτρέπει να διακρίνει κανείς, μεσ' απ' το πρώτο και το δεύτερο και το τρίτο επίπεδο ενός δημιουργημένου αποτελέσματος, τους παράγοντες εκείνους – κάποτε και αντιφατικούς – που έχουν συμπέσει επί το αυτό, ώστε να δημιουργηθεί το αποτέλεσμα και ν' αποκτήσει την οριστική του μορφή.

Σύμφωνα με μια τέτοια άποψη, δεν έχει κανείς παρά να διαπιστώσει, με την πρώτη πέτρα που θ' ανασηκώσει στο οικοδόμημα του ευρωπαϊκού μας πολιτισμού, τις ελληνικές και τις ρωμαϊκές καταβολές που το στηρίζουν. Και εννοώ την έννοια της Δημοκρατίας, όπως έφτασε ν' αποκτήσει τη μέγιστη καθαρότητά της στα χρόνια του Περικλέους' και την έννοια του Δικαίου, όπως επέτυχε να την αναπτύξει και μ' αυτήν να θωρακίσει τις κοινωνίες μας έως τις μέρες μας η ρωμαϊκή πρακτική. Αυτά, σε μια ευρύτερη προοπτική. Και σε μια πιο στενή: την ελληνική ή τη λατινική ρίζα των όρων των επιστημονικών που επιτρέπουν τη συνεννόησή μας. Αυτά είναι πλέον αδιαφιλονίκητα και δεν υπόκεινται σε μια παραγραφή.

Εάν προσθέσουμε το χριστιανικό πνεύμα, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ήρθε αργότερα να επικαθίσει σε ό,τι άξιο είχαμε κληρονομήσει από τους αρχαίους καιρούς, διαθέτουμε μια πλήρη εικόνα του προτύπου επάνω στο οποίο – και μόνον σ' αυτό – είναι δυνατόν να βασίσουμε τη συνεργασία μας στο μέλλον.

Βέβαια, εδώ μπορεί ν' αναρωτηθεί κανείς: καλά' και η ποίηση [...] τι ρόλο μπορεί να παίξει και με ποιον τρόπο να συμβάλει σε μια τέτοιου είδους εξόρμηση; Απαντώ: ένα ρόλο αφανή αλλά μεγάλο' δυσκολοερμηνευτικό αλλ' αποτελεσματικό' κι επιπλέον, αναντικατάστατο.

Είτε το θέλουμε είτε όχι, έχει δημιουργηθεί σιγά σιγά, μέσα στους αιώνες, με τη συνεχή άσκηση και πρακτική, ένα σταθερό απόθεμα, ένα ταμείον από έργα τέχνης και έργα των γραμμάτων, που δεν υπόκεινται όπως τα νομίσματα – και ας είναι φορείς αξιών – στον κίνδυνο ούτε της αχρήστευσης ούτε του πληθωρισμού. Επειδή αναπτύχθηκαν αείποτε πέραν από το πλέγμα των ιστορικών συγκυριών και αποβλέψανε στην ουσία και μόνον: στον πυρήνα που κρύβει κάθε άνθρωπος μέσα του και που δυσκολεύεται να δει καθαρά – τόσο πολλά είναι τα επικαθίσματα προλήψεων προαιώνιων, εθνικών εγωισμών και ατομικών συμφερόντων που τον παρεμποδίζουν.

Αυτό είναι άλλωστε το δράμα των σημερινών κοινωνιών μας: ότι με το να κυνηγάμε τον βαθύτερο, τον πέραν των περιστάσεων εαυτό μας, απομακρυνθήκαμε τόσο πολύ ο ένας από τον άλλον, που καταδικασθήκαμε στην πλέον άδοξη και παράδοξη μοναξιά. Όμως εδώ η ποίηση έχει τον πρώτο λόγο. Περισσότερο και από τους μουσικούς ή τους ζωγράφους, που κατ' ανάγκην εκφράζονται με ορισμένες αναλογίες στον κόσμο των ήχων ή των χρωμάτων, ο ποιητής, που έχει σαν αποκλειστικό του όργανο τη γλώσσα, πηγαίνει κατευθείαν στην πηγή. Εκεί όπου οι ψυχικές καταστάσεις, οι ονειρικοί συνειρμοί, οι ιδέες ανοίγουν τα χαρτιά τους' και όπου – για να εκφράσουμε απόλυτα – και μόνον με την ονομασία τους τα πράγματα ξαναγεννιούνται.

Μπορεί να μειδιούν οι πρακτικοί άνθρωποι, κάποτε και να τρομάζουν μπροστά σε ό,τι υπερβαίνει την καθημερινή πραγματικότητα. Δεν έχει σημασία. Η στιγμή φτάνει που, με μαθηματική

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ακρίβεια, συνειδητοποιούν ότι, σ' όλο το μάκρος της ζωής τους και σ' όλη την έκταση των σχέσεών τους με τους άλλους, δεν είχαν να κάνουν παρά μ' αυτά που τόσο επιπόλαια περιφρονούσαν.

Οδ. Ελύτης, Εν λευκώ, εκδ. Ίκαρος, 1992, σελ. 302-305

A. Να δοθεί μια σύντομη περίληψη του κειμένου σε 80-100 λέξεις.

(Μονάδες 25)

B1. Με βάση το κείμενο, να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις – θέσεις ως σωστές ή λανθασμένες.

	Σ	Λ
α. Ο Οδ. Ελύτης επισημαίνει τον κίνδυνο απώλειας της πολιτισμικής μας ταυτότητας στο πλαίσιο της ενοποιημένης Ευρώπης.	☐	☐
β. Η αρχή της διαφάνειας που εισάγει ο Ελύτης ορίζει ότι, όπως στα φυσικά έτσι και στα πνευματικά φαινόμενα, σ' ένα αποτέλεσμα μπορούμε να διακρίνουμε τους παράγοντες που συντέλεσαν σ' αυτό	☐	☐
γ. Η έννοια της Δημοκρατίας είναι η μία από τις δύο βασικές καταβολές του ευρωπαϊκού πολιτισμού.	☐	☐
δ. Ο πρακτικός άνθρωπος δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει ότι οι σχέσεις του και η ζωή του συνδέονται με τον ψυχικό παράγοντα που υπερβαίνει την καθημερινή πραγματικότητα.	☐	☐

(Μονάδες 8)

B2. Να αποδώσετε σε 4-5 σειρές το νόημα της παρακάτω φράσης του κειμένου:

«... δεν έχει κανείς παρά να διαπιστώσει, με την πρώτη πέτρα που θα ανασηκώσει στο οικοδόμημα του ευρωπαϊκού μας πολιτισμού, τις ελληνικές και τις ρωμαϊκές καταβολές που το στηρίζουν».

(Μονάδες 4)

Γ1. Ως δοκιμακό κείμενο ο λόγος του Ελύτη θα χαρακτηριζόταν στοχασμού ή ως αποδεικτικό δοκίμιο; Αιτιολογήστε την άποψή σας.

(Μονάδες 4)

Γ2. Εντοπίστε δύο σημεία του κειμένου στα οποία κυριαρχεί η ποιητική λειτουργία της γλώσσας και δύο στα οποία κυριαρχεί η αναφορική.

(Μονάδες 4)

Δ. Αντικαταστήστε τις λέξεις του κειμένου που είναι υπογραμμισμένες με άλλες συνώνυμες τους, ώστε να αποδίδεται το ίδιο νόημα και το ίδιο ύφος.

α) Αγώνες κι ατέρμονες διαβουλεύσεις...

β) ...για τις πρακτικές πτυχές ενός ιδανικού...

γ) ...τους παράγοντες εκείνους – κάποτε και αντιφατικούς – που έχουν συμπέσει επί το αυτό...

δ) ...έφτασε ν' αποκτήσει τη μέγιστη καθαρότητα της...

ε) ...που δεν υπόκεινται όπως τα νομίσματα [...] στον κίνδυνο της αχρήστευσης ούτε του πληθωρισμού.

στ) ...στην πλέον άδικη και παράδοξη μοναξιά.

(Μονάδες 3)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Ε. Το παραπάνω κείμενο είναι γραμμένο κυρίως σε πρώτο πρόσωπο, επειδή είναι λόγος που απευθύνθηκε σε ακροατήριο. Μεταφέρετε το παρακάτω απόσπασμα σε πλάγιο λόγο, σαν να παρουσιάζετε εσείς το λόγο του σε κάποιους άλλους: «Μου εδόθηκε η ευκαιρία, κατά καιρούς, να μιλήσω, στα θεωρητικά μου κείμενα, για την αρχή της διαφάνειας [...]. Η αρχή αυτή αφορά την αναλογία που, πιστεύω, υπάρχει ανάμεσα στα φυσικά φαινόμενα και στα φαινόμενα του πνεύματος».

(Μονάδες 2)

ΣΤ. Η Ελλάδα, κατά τον Ελύτη, θεμελίωσε τον ευρωπαϊκό πολιτισμό παρέχοντας ως βάση του την ιδέα της Δημοκρατίας. Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι ιδέες, οι αρχές και, γενικότερα, η πολιτισμική προσφορά που θα πρέπει να παρουσιάσει η σύγχρονη Ελλάδα, έτσι ώστε να μην είναι απλά ουραγός αλλά ισότιμος συνδιαμορφωτής του παγκοσμιοποιημένου πολιτισμού του μέλλοντος. (400 λέξεις).

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΤΕΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΡΟΤΕΡΗΜΑΤΑ

Αγάπη για την ελευθερία
Φιλοτιμία, φιλαλήθεια, αξιοπρέπεια, ήθος, εντιμότητα. Πνεύμα θυσίας-αυτοθυσίας
Φιλαλληλία και ανθρωπισμός-φιλοξενία, γενναιοδωρία
Φιλοπατρία
Ευσέβεια στο θείον χωρίς φανατισμό και μισαλλοδοξία
Έντονη ατομικότητα>θετική φιλοδοξία, ευγενή άμιλλα
Φιλομάθεια, περιέργεια, ευφυΐα, ευστροφία, εφευρετικότητα
Καλαίσθητη ευαισθησία (επίδοση στις Τέχνες)
Φιλελεύθερη πολιτική συνείδηση-διαχρονική αγάπη προς τη Δημοκρατία
Ηρωικό φρόνημα (λεβεντιά), γενναιοφροσύνη
Πνεύμα υγιούς αθλητισμού και φυσικής αγωγής
Αγάπη προς την οικογένεια και τις παραδόσεις

ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ

Ροπή προς την άπρατη ελευθερία
Ξενομανία, δουλοφροσύνη
Ζηλοφθονία-διχόνοια, φιλοκατηγορία
Υπέμετρη πολιτικολογία, χαμηλό πολιτικό ήθος
Ματαιοδοξία, πάθος για προβολή ή διάκριση, φιλαρχία
Σοφιστική ικανότητα, πονηριά με τάση προς την απάτη
Υπερτροφικός εγωισμός, υπεροψία ανεδαφική, έπαρση, φιλαυτία κα ιδιοτέλεια

ΑΞΙΕΣ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Πνευματικός τομέας : Ορθός Λόγος, παιδεία ανθρωπιστική (=σφαιρική μόρφωση-πολύπλευρη καλλιέργεια)

Ηθικός τομέας : Μέτρο, ανθρωπισμός, αυτογνωσία, φιλότιμο

Ψυχολογικός τομέας : Θάρρος, τόλμη, λεβεντιά, ηρωισμός

Κοινωνικός τομέας : Ελευθερία, ισοτιμία, αξιοκρατία

Πολιτικός τομέας : Διάλογος, συμμετοχή στα κοινά, δημοκρατία

Πολιτιστικός τομέας : Ωραίο-φιλοκαλία:τέχνη, αθλητικό ιδεώδες, γλώσσα, θρησκεία

Εθνικός τομέας : Πατρίδα

Διεθνιστικός-Διακρατικός τομέας : Πνεύμα Ολυμπισμού

«Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ελλήνων»

Πριν απαριθμήσουμε και αναλύσουμε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των Ελλήνων, τα προτερήματα και ελαττώματα, που απαρτίζουν την εθνική τους ταυτότητα, θα πρέπει να επισημάνουμε ένα γεγονός που μαρτυρείται από την ιστορική, λαογραφική και εθνολογική (εθνογραφική και εθνοψυχολογική) έρευνα: το γεγονός ότι οι νεοέλληνες διατηρούν σχεδόν όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής των αρχαίων προγόνων τους, παρά τις επιδράσεις των διαφόρων κατακτητών. Και αυτό εις πείσμα της παραπλανητικής επιχειρηματολογίας του Γερμανού ιστορικού Fallmerayer (1790 – 1861), που ισχυρίστηκε πως οι σύγχρονοι Έλληνες δεν έχουν ούτε σταγόνα ελληνικό αίμα, γιατί η κατοχή των Τούρκων και η κάθοδος των Σλάβων και Αλβανών εις την Πελοπόννησο αλλοίωσε τη σύσταση του πληθυσμού. Η αλήθεια είναι πως όλες εκείνες οι διαχρονικές φυλετικές διασταυρώσεις δεν είχαν την τεράστια σημασία που μερικοί της απέδωσαν. Άλλωστε για τις επιμειξίες, η σύγχρονη Εθνολογία δέχεται πως κανένας λαός δεν είναι φυλετικά απόλυτα καθαρόαιμος, αφού στο πέρασμα των αιώνων διασταυρώθηκε οπωσδήποτε με άλλους λαούς. Η συνέχει της γλώσσας και της πνευματικής συνείδησης των νέο-Ελλήνων με τους αρχαίο- Έλληνες, είναι μια θεμελιακή μαρτυρία του γεγονότος. Το ονομαστικό ελληνικό φιλότιμο (μαζί με τη θρησκεία, τη γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα) συντέλεσε καθοριστικά στη διατήρηση της φυλετικής συνέχειας των Ελλήνων, ιδίως κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Στον ελληνικό χώρο δεν είχε θέση η Ελληνίδα που τη βίαζε Τούρκος ή πήγαινε με Τούρκο. Αυτοκτονούσε ή γινότανε Τουρκάλα (και τα παιδιά της ήταν τουρκόπουλα). Η ιστορία μαρτυρεί ότι τον Απρίλιο του 1821 Τουρκαλβανοί του Κεχαγια – μπέη βιάσανε δεκαοκτώ Ελληνίδες, νέα κορίτσια, στο Άργος. Και τα δεκαοκτώ αυτοκτόνησαν. πέσανε σε πηγάδια. Οι λόγοι αυτοί –όπως και άλλοι- είναι ισχυρές αποδείξεις ότι οι σημερινοί Έλληνες είναι οι «περισσότερο» απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων. Ο Σκώτος ιστορικός Th. Gordon (1781-1841) επισημαίνει τα κοινά γνωρίσματα του χαρακτήρα που συνδέουν τους νέους με του αρχαίους Έλληνες: « Την ίδια εξυπνάδα και ευελιξία πνεύματος συνδυασμένη με δίψα γνώσης και προκοπής, την ίδια άμιλλα στις επιδιώξεις, την ίδια αγάπη για τους ‘νεωτερισμούς’ δηλαδή για την αλλαγή και την περιπέτεια, την ίδια ματαιοδοξία και φλυαρία, την ίδια ακούραστη φιλοδοξία και λεπτολόγηση». Και ο Γάλλος ιστορικός Fr. Rouquevill (1770-1838) συμπληρώνει: «Όπως στους ακρωτηριασμένους κορμούς της σχολής του Φειδία ξαναβρίσκει κανείς τα σημάδια του ιδανικού κάλλους, έτσι και στα χαρακτηριστικά των Ελλήνων, που δυο φορές υποδουλώθηκαν, ξεχωρίζει την ευγενική του καταγωγή».

Ένα δεύτερο σημείο που θα πρέπει ακόμα προεισαγωγικά να επισημάνουμε είναι ότι στη σημερινή εποχή, ύστερα από την κρίση (και την ισοπέδωση) των ηθικών αξιών μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, με την υπερπληροφόρηση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, με την κατάργηση των αποστάσεων και την ανάπτυξη του τουρισμού, με την έντονη πολιτικοποίηση και τη συμπλήρωση των εθνών, οι διαφορές της νοοτροπίας και του ήθους ανάμεσα στους λαούς, έχουν πολύ μικρύνει.

Πανάρχαια φυλή του Μεσογειακού χώρου οι Έλληνες φέρνουν επάνω τους όλα εκείνα τα κληρονομικά αλλά και τα επίκτητα χαρακτηριστικά (που διαμορφώνουν το χαρακτήρα τους), δηλαδή την επίδραση των φυσικών (περιβαλλοντικών) και βιολογικών (φυλετικών) καταβολών, την επιρροή της ιστορικής – πολιτιστικής τους κληρονομιάς, τις επιπτώσεις από την κοινωνική δομή και την παιδευτική αγωγή κ.λ.π. Όλα αυτά βέβαια διαμορφώνουν και σε κάθε λαό τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα, τα οποία είναι μεν κοινά σε όλους τους λαούς, έχουν όμως και την ιδιαιτερότητα τους, που αυτή ακριβώς διαμορφώνει και την «ειδοποιό διαφορά» του κάθε λαού.

Τα χαρακτηριστικά ψυχικά γνωρίσματα των Ελλήνων με την περίπλοκη προσωπικότητα, είναι μια περίεργη και αινιγματική σύνθεση αντιθέσεων, έτσι που ορισμένοι μελετητές χαρακτηρίζουν το λαό αυτό ως «περιούσιο» και άλλοι ως «παλιολαό». Η συνύπαρξη και ο συνδυασμός προτερημάτων και ελαττωμάτων υψηλής έντασης, προκαλεί κατάπληξη στους μελετητές που επιχειρούν ν’ ανιχνεύσουν την εθνική μας ταυτότητα. Την περασμένη δεκαετία, μια από τις μεγαλύτερες εφημερίδες της Washington προκήρυξε διαγωνισμό με χρηματικές αμοιβές για τον επιτυχέστερο χαρακτηρισμό

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

λαών και της ψυχολογίας τους. Το βραβείο απέσπασε ο δικαστής Ν. Κελλί με τον εξής χαρακτηρισμό του Έλληνα: «Μπροστά στο Δικαστήριο της αδέκαστης Ιστορίας, ο Έλληνας αποδείχθηκε ανέκαθεν κατώτερος από της περιστάσεις, παρότι από άποψη διανοητική κατείχε πάντοτε τα πρωτεία. Ο Έλληνας είναι ευφύεστατος αλλά και εγωιστής, δραστήριος αλλά και αμέθοδος, φιλότιμος αλλά και γεμάτος από προλήψεις, θερμόαιμος, ανυπόμονος αλλά και πολεμιστής. Έκτισε τον Παρθενώνα και αφού μέθυσε από την αίγλη του, τον άφησε αργότερα να γίνει στόχος των ερίδων. Ανέδειξε τον Σωκράτη για να τον δηλητηριάσει. Θαύμασε το Θεμιστοκλή για να τον εξορίσει. Υπηρέτησε τον Αριστοτέλη για να τον κυνηγήσει. Γέννησε το Βενιζέλο για να τον δολοφονήσει. Έκτισε το Βυζάντιο για να το εκτουρκίσει. Έφερε το 1821 για να το διακυβέψει. Τη μια στιγμή κόβεται για την αλήθεια και την άλλη μισεί εκείνον που αρνείται να υπηρετήσει το ψεύδος.

Παράδοξο πλάσμα, ατίθασο, περίεργο, ημίκαλο, ημίκακο, με αβέβαιες διαθέσεις, εγωπαθές και σωφόμωρο ο Έλληνας. Οικτίρατε τον. Θαυμάστε τον αν θέλετε. Ταξινομείστε τον, αν μπορείτε. Δεν θα το καταφέρετε».

Εκτός από τα γενικά και κοινά χαρακτηριστικά των Ελλήνων, που διαμορφώνουν τον «εθνικό χαρακτήρα» τους, πρέπει να προσέξουμε και τα κατά τόπους χαρακτηριστικά τους. Στην αρχαιότητα υπήρχε διαφορά σκέψης και συμπεριφοράς μεταξύ των Αθηναίων και των Λακεδαιμονίων. Σήμερα υπάρχει επίσης αισθητή διαφορά στο χαρακτήρα ανάμεσα στους στερεοελλαδίτες και τους νησιώτες. Ο Α. Βακαλόπουλος στο βιβλίο του «Ο χαρακτήρας των Ελλήνων» (Θεσσαλονίκη 1983) γράφει:

«Ο χαρακτήρας των Νεοελλήνων ποικίλλει κατά τόπους σαν αποτέλεσμα μιας ποικίλης και πολύπλοκης αλληλεπιδράσεως γενετικών παραγόντων και παραγόντων του περιβάλλοντος. Έτσι ο ορεσίβιος είναι γενικά ανδρείος, ριψοκίνδυνος, δραστήριος, ζωηρός, φίλος της περιπέτειας και της χαράς, φιλόξενος, μεγαλόψυχος, άστατος. Και για να μιλήσουμε πιο σωστά, πιο συγκεκριμένα, αν θελήσουμε ν' αναζητήσουμε και να εντοπίσουμε τα κύρια και γνήσια χωριουδάκια ή τα λημέρια των κλεφτών επάνω στα βουνά ή ταξιδεύοντας με του ναύτες ανάμεσα στα απόμακρα νησιά του Αιγαίου, εκεί όπου οι Έλληνες έμειναν μακριά από τις επιδράσεις των Ευρωπαίων και από τις καταπιέσεις του δεσποτισμού, εκεί θα βρούμε τους Έλληνες ζωηρούς, περίεργους, επιχειρηματικούς, φιλόπρονους, εγκρατείς και ευσεβείς κατά τον τρόπο τους, αφοσιωμένους με πάθος στη γενέτειρα τους, φιλομαθείς, γεμάτους ζήλο για τη μόρφωση τη δική τους, και συχνά με τραχιά, αλλά γνήσια αίσθηση της τιμής. Θα τους βρούμε επίσης ματαιόδοξους, άστατους, θορυβώδεις, πονηρούς και δόλιους».

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΓΛΩΣΣΑ

Θέμα : Με δεδομένο το γεγονός ότι η Νέα Ελληνική υφίσταται αθρόα εισβολή ξένων όρων και εκφράσεων που απειλούν να αλλοιώσουν τη φυσιογνωμία της, πως κατά τη γνώμη σας θα μπορούσε να διαφυλαχτεί η γλωσσική μας ταυτότητα;

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Κ. Ι.=> νέα ελληνική γλώσσα

Δεδομένα : α.) κίνδυνος για τη γλώσσα=> εισβολή ξένων όρων και εκφράσεων

β.) συνέπεια=> αλλοίωση φυσιογνωμίας της γλώσσας

Ζητούμενο: γ.) τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ: α.) συγκριτική μέθοδος: ιστορική εξέλιξη της γλώσσας

β.) ορισμός-αξία της γλώσσας (γενικά)

2. ΚΥΡΙΟ ΘΕΜΑ: α.) κίνδυνος για τη γλώσσα=> αναφορά σε παραδείγματα που αποδεικνύουν την εισβολή ξένων λέξεων στη γλώσσα μας, π.χ. τεχνικοί όροι, γλωσσικό ιδίωμα νέων κ.α.

β.) αίτια=> ξενομανία

● ξένα πρότυπα (μόδα, γλώσσα, ψυχαγωγία), παραδοχή ανωτερότητας των ξένων

● γλωσσομάθεια=> μίμηση ξένων λέξεων

● τεχνολογία=> ανάγκη χρησιμοποίησης ξένων όρων

● επηρεασμός από τουρισμό-εμπόριο

● ΜΜΕ, διαφημίσεις=> προβολή ξένων προϊόντων

● έλλειψη συνειδητοποίησης της αξίας της γλώσσας

γ.) συνέπειες=> αλλοίωση φυσιογνωμίας

● συρρίκνωση ελληνικού λεξιλογίου

● απώλεια εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας

δ.) τρόποι αντιμετώπισης=>

π.χ.-σχολείο

● περισσότερη διδασκαλία γλώσσας

● επαφή με αρχαία βαθύτερη

● επαφή με εξωσχολικό βιβλίο

-πολιτεία

● επιτροπή μεταγλώττισης ξένων λέξεων (τεχνικών όρων)

● υπεύθυνες μεταρρυθμίσεις στη διδασκαλία της γλώσσας

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ : σημασία της γλώσσας στη διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας.

ΓΛΩΣΣΑ

ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

A. ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

● στο άτομο (μέσο επικοινωνίας+έκφρασης)

● στην κοινωνία (φορέας κοινωνικοποίησης)

● στον πνευματικό τομέα (διατήρηση+κατανόηση διαχρονικών ηθικών αξιών)

● στον καλλιτεχνικό τομέα (ανάπτυξη Τεχνών, μέσο έκφρασης καλλιτεχνικής δημιουργίας)

● στο έθνος (διαφύλαξη εθνικής ταυτότητας, συνθετικός κρίκος λαού, ιστορική επιβεβαίωση+συνέχεια)

● στις διακρατικές σχέσεις (επικοινωνία λαών+επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων)

● στην πολιτική (μέσο πολιτικού λόγου)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Β. ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- λεξιπενία+παραφθορά της γλώσσας
- συνθηματολογία
- χρήση ιδιότυπου λεξιλογίου-παραγλώσσας-αργκό
- χρήση ξένων λέξεων
- χρήση στερεότυπων εκφράσεων

Γ. ΑΙΤΙΑ

- εκπαίδευση
- γλωσσικό ζήτημα
- καταναλωτισμός+κρίση ηθικών αξιών
- Μ.Μ.Ε.
- μιμητισμός, ξενομανία
- ψυχαγωγία
- πολιτικό-κομματικό λεξιλόγιο
- αποφυγή+έλλειψη σχέσης Νεοέλληνα με βιβλίο

Δ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- στον πνευματικό τομέα (πνευματική υποβάθμιση)
- στον καλλιτεχνικό τομέα (μίμηση ξένων προτύπων)
- στον κοινωνικό τομέα (έλλειψη διαλόγου και διαπροσωπικών σχέσεων)
- στον πολιτικό τομέα (κλονισμός δημοκρατίας, ξεγέλασμα του λαού-δημαγωγία)

- στον εθνικό τομέα (πολιτιστική εξάρτηση και αλλοτρίωση)

Ε. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

- άτομο
- οικογένεια
- εκπαίδευση
- πολιτική ηγεσία
- πνευματική ηγεσία
- Μ.Μ.Ε.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Θέμα : Η γλώσσα αποτελεί γνήσια έκφραση του εθνικού χαρακτήρα. Οι ιδιαιτερότητες που συνιστούν την ταυτότητα ενός έθνους κι η ιστορική του πορεία αποτυπώνονται στη γλώσσα του. Σχολιάστε την άποψη αναφερόμενοι στην ελληνική γλώσσα κι εντοπίστε το πρόβλημα της γλώσσας στις μέρες μας.

ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΕΝΝΟΙΑ: γλώσσα

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ: -γλώσσα και εθνική ταυτότητα
-πρόβλημα της γλώσσας

εντοπισμός του προβλήματος α.)αίτια

β.)συνέπειες

γ.)τρόποι αντιμετώπισης

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Ορισμός:

γλώσσα <αρχ.Ρ. γλάζω-κλάζω (=παράγω ήχο, φωνάζω, κραυγάζω): το σύνολο των λέξεων και φράσεων που χρησιμοποιεί ένας λαός για να επικοινωνεί γραπτά ή προφορικά.

Μέσο έκφρασης και επικοινωνίας, τρόπος οργάνωσης του κόσμου μέσα στη συνείδηση και μέσο το οποίο ο άνθρωπος εγκαθίσταται στον κόσμο.

- Ο πολίτης γνωρίζει τα ιστορικά γεγονότα, τις σχέσεις της χώρας του με άλλες, παραδειγματίζεται από τα σφάλματα του παρελθόντος, συνειδητοποιεί τη βαθύτερη φυσιογνωμία του, γιατί η γλώσσα αποθανατίζει εμπειρίες και μνήμες, συνδέει το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον ενός λαού
- Η ιστορική επιβίωση ενός έθνους εξαρτάται αποφασιστικά από τη διατήρηση της γλώσσας, ενώ η παρακμή του συνδέεται με την απώλεια της.
- «Η ελληνική γλώσσα-η σημερινή-ισοδυναμεί με την ιστορική συνέχεια της φυλής των Ελλήνων»(Ανδριώτης)
- Η γλώσσα ένωνε τους Έλληνες επί Τουρκοκρατίας, μ' αυτή εξέφραζαν τα προβλήματα, τους πόθους και τα οράματά τους.
- Η κοινή γλώσσα συντήρησε τη συνοχή προς την Ελλάδα και την ελπίδα για παντοτινή ένωση τμημάτων του ελληνισμού που βρέθηκαν ή βρίσκονται έξω από τα σύνορά της, όπως η Κύπρος και η Β. Ήπειρος.

Μεταβατική πργφ. : Αυτή όμως η θαυμάσια γλώσσα φαίνεται, παρά την ανθεκτικότητά της, ότι διατρέχει κάποιους κινδύνους στην εποχή μας. Δεν μπορέσαμε να προστατεύσουμε και να διατηρήσουμε ακέραιο το θησαυρό που μας παρέδωσαν οι πρόγονοί μας.

Ιστορική εξέλιξη:

Η γλώσσα αποτελεί κατάκτηση του ανθρώπου από τη στιγμή που κατανόησε ότι έπρεπε να επικοινωνήσει στη συλλογική πραγματικότητα όπου συμβιώνει.

Έτσι, η πορεία της επικοινωνίας πέρασε από διάφορα σημάδια και σινιάλα, αλλά ο πιο σύντομος οικονομικός και ολοκληρωμένος τρόπος συνεννόησης στάθηκε ασφαλώς η γλώσσα. Αυτή αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για τη συνεργασία των πρώτων ανθρώπων και στη συνέχεια, για τη μεταλλαγή των απλών κοινωνιών σε οργανωμένες πολιτείες, μέσω της διατύπωσης γραπτών νόμων. Κατά τη διάρκεια των χιλιετιών, η γλώσσα εξελίσσεται, ανάλογα με τις κοινωνικοπολιτικές μεταβολές και καθρεπτίζει την κουλτούρα ενός λαού. Η ελληνική γλώσσα, μία από τις πιο πλούσιες και ευέλικτες στον κόσμο, η οποία φανερώνει την ποιότητα και την αντοχή του πολιτισμού μας, γνωρίζει σήμερα κρίση, ώστε κινδυνεύει να διακοπεί η ιστορική μας συνέχεια.

Προσφορά - αξία γλώσσας:

-αποτελεί όργανο επικοινωνίας (επικοινωνιακή λειτουργία της γλώσσας)

=> μέσω αυτής οι άνθρωποι έρχονται σε επαφή, ενημερώνουν και ενημερώνονται, πληροφορούν και πληροφορούνται, επιλύουν τα προβλήματα τους, εκφράζουν τα συναισθήματά τους

-συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη=>

- είναι φορέας απόψεων και ιδεών, οδηγεί στον προβληματισμό, στη διεύρυνση του γνωστικού επιπέδου, στην ανάπτυξη της κρίσης
- η ανάπτυξη των Επιστημών στηρίχτηκε στη μελέτη, στη σύγκριση, στην ανάλυση δεδομένων, στους συλλογισμούς και στην εμπάθυνση των εννοιών, που πετυχαίνονται με τη βοήθεια της γλώσσας
- ολόκληρη, η πνευματική δημιουργία και κληρονομιά ενός λαού διαιωνίζεται με τη γλώσσα
- χάρη σ' αυτή γνωστοποιούνται και διαδίδονται από γενιά σε γενιά τα επιστημονικά πορίσματα, ώστε πραγματοποιείται η ραγδαία εξέλιξη επιστήμης και τεχνολογίας
- αποτελεί το κυριότερο μέσο παιδαγωγικής

-συντελεί στην κοινωνικοποίηση του ατόμου και στην καλλιέργεια της κοινωνικής συνείδησης=>

- μέσω της γλώσσας γίνεται η πρόσβαση από το «εγώ» στο «εμείς»
- οι άνθρωποι με την επικοινωνία και το διάλογο έρχονται πιο κοντά, δημιουργούνται δεσμοί φιλίας

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- με το λόγο το άτομο επιβεβαιώνεται, καταπολεμά την εσωστρέφεια, τη μοναξιά και την ανασφάλεια του
- με το μετριασμό της αποξένωσης απαλλάσσεται η κοινωνία από τη βία, την εγκληματικότητα, τις αυτοκτονίες κι άλλες παρόμοιες ακραίες καταστάσεις
- με τη γλώσσα γίνονται κατανοητές οι ηθικές αξίες
- η διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα προϋποθέτει πειστική ηθική διαπαιδαγώγηση, που πετυχαίνεται με τη γλώσσα
- διατηρούνται διαχρονικές αξίες, όπως το μέτρο, ο ανθρωπισμός, η δημοκρατία για τον ελληνικό πολιτισμό

-ο πολιτικός λόγος γεννήθηκε με τη γλώσσα =>

- η δημοκρατία στηρίζεται στο διάλογο, που αυτός με την σειρά του απαιτεί καλλιέργεια της γλώσσας
- με τη γλώσσα ανταλλάσσονται πολιτικές απόψεις, υπάρχει πολυφωνία και γόνιμη πολιτική αντιπαράθεση
- ελέγχεται η εξουσία

-κυρίαρχος ο ρόλος της γλώσσας και στην καλλιτεχνική δημιουργία=>

- μέσο έκφρασης καλλιτεχνικών ανησυχιών στο θέατρο, στην ποίηση, στη λογοτεχνία

-αποτελεί γνήσια έκφραση του εθνικού χαρακτήρα=>

- η γλώσσα εκφράζει το «πρόσωπο», την ταυτότητα, την ιδιαίτερη φυσιογνωμία ενός λαού, ολόκληρη την ιστορία και τον πολιτισμό του
- «γλώσσα και πατρίδα είναι το ίδιο» (Ψυχάρης)
- με τη γλώσσα βιώνεται και μεταβιβάζεται η πολιτιστική κληρονομιά, η παράδοση, η γνώση της οποίας δημιουργεί την εθνική συνείδηση
- η κοινή γλώσσα, το «ομόγλωσσο», μολονότι η γλωσσική ομοιογένεια δε συμπίπτει πάντα με τη φυλετική, είναι το συνεκτικό στοιχείο που ενώνει ένα λαό, η έναρθη ενσάρκωση της κοινής καταγωγής και της κοινής ιστορικής συνέχειας.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

α.) Εντοπισμός του προβλήματος-κίνδυνοι:

-λεξιπενία => συρρίκνωση του λεξιλογίου

- περιορισμένο και φτωχό λεξιλόγιο

-παραφθορά+αλλοίωση ελληνικής γλώσσας

- βαρβαρισμοί (=γραμματικά λάθη)
- σολοικισμοί (=συντακτικά λάθη)
- έλλειψη ακριβολογίας στην έκφραση
- συχνές επαναλήψεις / άκριτη υιοθέτηση νέων

- χρήση στερεότυπων, συνθηματολογικών εκφράσεων και ηχηρών λέξεων, με σκοπό μόνο τον εντυπωσιασμό

- χρήση ιδιότυπου λεξιλογίου-παραγλώσσας, από τη νεολαία ιδίως, και περιορισμένου

- συνεννόηση με χειρονομίες, γκριμάτσες κ.α.
- εξεζητημένες ή ξεχασμένες λέξεις
- περιθωριακό λεξιλόγιο (αργκό)
- νέες άγνωστες λέξεις χωρίς νόημα (π.χ. καράφλιασμα, ψάρωσα, μου τη δίνει κ.α.)

-ξενομανία-μιμητισμός

- άκριτη αποδοχή και οικειοποίηση ξένων λέξεων
- ξενόγλωσσες επιγραφές

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

«Στους καιρούς μας οι λέξεις κατάντησαν προσωπεία και τα νοήματα έχουν διαστρεβλωθεί»
(Ι.Μ.Παναγιωτόπουλος)

β.) Αίτια προβλήματος:

-οικογένεια => δε δίνει σημασία στη γλωσσική αγωγή των παιδιών => χάσμα γενεών=αντίθεση και ως προς τη γλώσσα

-εκπαίδευση => εξειδικευμένη γνώση και υποβάθμιση της γλωσσικής κατάρτισης στην εκπαίδευση

-το γλωσσικό ζήτημα => πρόβλημα διγλωσσίας (καθαρεύουσα-δημοτική) που βασάνισε τις παλιότερες γενιές κι ο αντίκτυπος του υπάρχει ως σήμερα.

- μέσα μαζικής ενημέρωσης => υποχώρηση λόγου έναντι της εικόνας-μη ορθή χρήση της γλώσσας από δημοσιογράφους (πλατειασμοί, ακυριολεξίες, χρήση ξένων λέξεων, γλώσσα διαφήμισης)

-καταναλωτισμός+κρίση ηθικών αξιών => το άτομο ενδιαφέρεται για τις υλικές κι όχι για τις ηθικές αξίες, για την απόκτηση αγαθών κι όχι πνευματικού επιπέδου και καλύτερης γλωσσικής παιδείας

-μμητισμός +ξενομανία => εύκολη αποδοχή υποπροϊόντων των ξένων πολιτισμών

-σύγχρονος τρόπος ψυχαγωγίας ειδικά των νέων (μπαρ, ηλεκτρονικά παιχνίδια) δεν ευνοεί την καλλιέργεια του λόγου

-το πολιτικό-κομματικό λεξιλόγιο => η «ξύλινη» γλώσσα των πολιτικών, η συνθηματολογία, οι σοφιστείες, η έλλειψη διαλόγου

-το φαινόμενο να μην διαβάζει αρκετά ο Νεοέλληνας => απομάκρυνση από βιβλίο και λογοτεχνία

γ.) Τρόποι αντιμετώπισης:

-άτομο => προσωπική ευαισθητοποίηση, καλλιέργεια διαλόγου και διαπροσωπικών σχέσεων, επαφή με το βιβλίο

-οικογένεια => ορθή γλωσσική αγωγή νέου

-εκπαίδευση => εκσυγχρονισμός μεθόδων ελληνικής γλώσσας, επαφή με τις γλωσσικές ρίζες μέσω της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών, γλωσσική επιμόρφωση εκπαιδευτικών, περισσότερη εξάσκηση μαθητών στον γραπτό και προφορικό λόγο

-M.M.E => έλεγχος από υπεύθυνους φορείς για τη γλώσσα των δημοσιογραφικών κειμένων

-πολιτικοί => ορθός πολιτικός λόγος κι όχι κομματική συνθηματολογία, ευαισθησία για το γλωσσικό πρόβλημα, παροχή σωστών προτύπων ως προς την έκφραση για το λαό, υπευθυνότητα στις αλλαγές-μεταρρυθμίσεις που προτείνονται για την εκπαίδευση, ενίσχυση των φορέων του εθνικού πολιτισμού που προάγουν τη γλώσσα (βιβλίο, θέατρο, κιν/φος. Τύπος...)

-πνευματική ηγεσία => διαφωτιστικός ρόλος για τη σπουδαιότητα της γλώσσας για το έθνος, διαλέξεις, επισήμανση γλωσσικών σφαλμάτων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Η έννοια της κακοποίησης της γλώσσας

Ως γλωσσολόγος γίνομαι πολύ συχνά αποδέκτης παραπόνων και παρατηρήσεων για την «κακοποίηση» που υφίσταται η γλώσσα μας. Πρόκειται συνήθως για μορφωμένους ανθρώπους, επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων, αλλά και συχνά για λιγότερο μορφωμένους ανθρώπους, με κάποια φανερά έγνοια για τη γλώσσα που μιλάμε και γράφουμε. Τα παράπονα είναι για την «κατάντια» της γλώσσας μας, για τα «άθλια» Ελληνικά που ακούγονται από την Τηλεόραση, για την «άγνοια» της Ελληνικής από τους μαθητές, για το πώς γράφονται σήμερα οι λέξεις της γλώσσας μας, για το πώς μιλούν οι νέοι κ.λ.π. Στις γραμμές που ακολουθούν θα προσπαθήσω να εξηγήσω τι σημαίνει γλωσσολογικά η λεγόμενη κακοποίηση της γλώσσας.

Θα ήταν εκτός πραγματικότητας, αν πίστευε κανείς ότι η σημερινή κατάσταση της γλώσσας μας (γνώση - χρήση - αξιοποίησή της) είναι ό,τι πρέπει ή ό,τι θα θέλαμε να είναι. Θα ήταν εκτός πραγματικότητας, αν δεν αναγνώριζε ότι υπάρχουν ουσιώδη προβλήματα. Θα ήταν εκτός πραγματικότητας, αν δεχόταν ότι με τη γλωσσική μεταρρύθμιση του '74 λύθηκαν αυτομάτως όλα τα προβλήματα της γλώσσας μας, τα ουσιαστικά προβλήματα μιας ποιοτικής γνώσης και χρήσης της ελληνικής γλώσσας. Άλλο τόσο όμως είναι εκτός πραγματικότητας, όποιος δεν βλέπει ότι η γλώσσα μας βρίσκεται στο σωστό δρόμο και βελτιώνεται σταδιακά. Ένας μέσος μαθητής σήμερα μπορεί να συντάξει ένα κείμενο γλωσσικά καλύτερο, πιο δηλωτικό, πιο επικοινωνιακό, πιο συγκροτημένο από το κείμενο που θα συνέτασσε ο αντίστοιχος μαθητής πριν από μερικές δεκαετίες (συνήθως ένα κείμενο έντονα βερμπαλιστικό, συχνά κακοδιατυπωμένο, σε μια γλωσσική μορφή που δεν του ήταν τόσο οικεία, με γλωσσική συνήθως δυσκαμψία και μειωμένη επικοινωνιακή δύναμη). Πείρα πολλών ετών από κείμενα μαθητών και φοιτητών πριν και μετά από τη γλωσσική μεταρρύθμιση επιτρέπει στον γράφοντα αυτές τις εκτιμήσεις. Και επιτρέπει, γενικότερα, μια συγκρατημένη αισιοδοξία.

Συγκεκριμένα, δεν φταίει η μεταρρύθμιση και η δημοτική ή, ακριβέστερα, η νεοελληνική κοινή γλώσσα για τις όποιες αδυναμίες παρατηρούνται στη χρήση της σύγχρονης γλώσσας μας. Αντίθετα, το γεγονός ότι γράφουμε την ίδια μορφή γλώσσας που χρησιμοποιούμε και όταν μιλάμε είναι λογικό να διευκολύνει και πράγματι διευκολύνει τη γλωσσική μας επικοινωνία. Άλλο να γράφεις σ' έναν γλωσσικό κώδικα (την καθαρεύουσα) που πρέπει επιπροσθέτως και εκ των υστέρων να κατακτήσεις και άλλο να γράφεις στη μητροδίδακτη γλώσσα, σ' έναν κώδικα που ήδη κατέχεις. Αλλού, λοιπόν, θα πρέπει να αναζητηθούν οι πραγματικές δυσκολίες και αδυναμίες στη χρήση της γλώσσας μας. Πρέπει να καταλάβουμε ότι το σημερινό παιδί, το «παιδί της τηλεόρασης» δεν μπορεί εξ ορισμού παρά να έχει μειωμένη ικανότητα στη χρήση της γλώσσας. Αν έχουμε το παιδί μας εκτεθειμένο για πολύ στη βλαπτική επίδραση της κακής τηλεοπτικής γλώσσας, αν έχει περιορισμένα διαβάσματα καλής χρήσης της γλώσσας, αν η γλώσσα που ακούει στο οικογενειακό και φιλικό του περιβάλλον είναι υποβαθμισμένη κ.τ.ο., είναι φυσικό να έχει προβλήματα στη γλωσσική του έκφραση γραπτή και προφορική. Και γλώσσα, μην το ξεχνάμε, δεν είναι αν θα γράφει κανείς μια ξενικής προέλευσης λέξη με ε και αι (τρένο ή τραίνο) ή αν θα γράφει να έλθει ή να έλθη (με ει ή η), αλλά ποια λέξη θα επιλέξει κάθε φορά ανάμεσα στο συνέπεια και το επίπτωση, ανάμεσα στο επίδραση, επιρροή και επήρεια ή ανάμεσα στον κόπο, τον μόχθο και την κούραση.

Γλώσσα είναι αν θα συντάξεις σωστά μια πρόταση και αν θα χρησιμοποιήσεις τους σωστούς γραμματικούς τύπους στη σωστή τους κάθε φορά θέση. Και πάνω απ' όλα γλώσσα είναι το να μπορείς να συνθέσεις σωστά ένα κείμενο: με πληρότητα νοημάτων, με νοηματική και γλωσσική αλληλουχία και με επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα, να μπορείς δηλ. να γίνεις κατανοητός από τον ακροατή /αναγνώστη σου και να επιτύχεις τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποίησες το κείμενο σου (προφορικό ή γραπτό). Η σύνταξη κειμένων προφορικών και γραπτών (το να μιλάς δηλ. και να γράφεις) είναι μια δύσκολη, απαιτητική, λεπτή και σύνθετη διανοητική ικανότητα, κατ' εξοχήν δημιουργική, μια τέχνη και μια τεχνική που χρειάζεται καλούς δασκάλους, μεγάλη άσκηση, ευρύτερη καλλιέργεια και συνεχή επαφή με πρότυπα γλώσσας, με κείμενα γραμμένα ή ειπωμένα από ανθρώπους που έχουν, με τη σειρά τους, κατακτήσει οι ίδιοι σε εξαιρετικό βαθμό αυτή την ικανότητα.

Γ. Μπαμπινιώτης (από τον ημερήσιο τύπο)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ:

- A.** Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε 80 – 100 λέξεις.
Μονάδες 25
- B.1.** Ο αρθρογράφος χαρακτηρίζει τη γλώσσα της τηλεόρασης βλαπτική και την επίδρασή της κακή. Να αιτιολογήσετε τη θέση αυτή σε μία παράγραφο 80 – 100 λέξεων.
Μονάδες 10
- B.2.** Να επισημάνετε τον τρόπο ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου του κειμένου. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
Μονάδες 5
- B.3.** Να μετατρέψετε τις ακόλουθες προτάσεις από την ενεργητική στην παθητική σύνταξη ή αντίστροφα, όπου είναι εφικτό.
α. ... είναι λογικό να διευκολύνει και πράγματι διευκολύνει τη γλωσσική μας επικοινωνία.
β. Αλλού, λοιπόν, θα πρέπει να αναζητηθούν οι πραγματικές δυσκολίες και αδυναμίες στη χρήση της γλώσσας μας.
Μονάδες 10
- B.4.** Να δώσετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις:
έγνοια, ουσιώδη, μεταρρύθμιση, βλαπτική, συνεχή.
Μονάδες 10
- Γ.** Κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης στη σχολική σας τάξη με θέμα τη γλώσσα ορισμένοι μαθητές επικαλούνται την αξία της λακωνικότητας για να υποστηρίξουν την άποψη ότι η χρήση περιορισμένου λεξιλογίου δεν πρέπει να θεωρείται μειονέκτημα, εφόσον η επικοινωνία γίνεται κατορθωτή.
Εσείς συμφωνείτε με αυτή τη θέση ή πιστεύετε ότι η λακωνικότητα σε αυτή την περίπτωση συγγέεται με την εσωστρέφεια και την αδυναμία γλωσσικής έκφρασης; Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι αιτίες της κακοποίησης της γλώσσας; Να εκθέσετε τις απόψεις σας σε ένα κείμενο που θα δημοσιεύσετε στη σχολική σας εφημερίδα. (400 – 500 λέξεις)

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ορισμός

Επιστήμη < από το ρ. «επίσταμαι» (=γνωρίζω πάρα πολύ καλά). Είναι η δραστηριότητα που αποσκοπεί στην προαγωγή και ανάπτυξη της γνώσης. Είναι το σύνολο των γνώσεων και των μεθόδων, που απορρέουν από τη συστηματική μελέτη και παρατήρηση των διάφορων φυσικών και κοινωνικών φαινομένων (φυσικές-κοινωνικές ή ανθρωπιστικές επιστήμες). **Στόχος** της η κατάκτηση της αλήθειας, η διατύπωση γενικών νόμων και κανόνων, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής του ανθρώπου.

Κέντρο της ο άνθρωπος κι όχι «επιστήμη για την επιστήμη»

Μέθοδος της η έρευνα, το πείραμα, η σύγκριση.

Διάκριση επιστημών

α.) Φυσικές ερευνούν τους νόμους της φύσης δίνουν στον άνθρωπο τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τη φύση να παράγει αγαθά να κάνει άνετη τη ζωή του (αστρονομία, γεωγραφία, φυσική, γεωλογία, βιολογία κ.α.).

β.) Κοινωνικές ή ανθρωπιστικές μελετούν την κοινωνική ζωή και τον άνθρωπο (ψυχολογία, ιστορία, φιλοσοφία, κοινωνιολογία, επιστήμες των τεχνών κ.α.)

Εύρος της επιστήμης

- η επιστήμη σήμερα καλύπτει όλους τους τομείς του επιστητού και της ανθρώπινης δραστηριότητας μετά τις θεωρητικές γνώσεις προχωρεί στην εφαρμογή των θεωριών και επιστημονικών ανακαλύψεων-αιώνας της τεχνολογίας.
- τα επιστημονικά επιτεύγματα είναι σήμερα προσιτά σ' όλους τους ανθρώπους των πολιτισμένων χώρων (αυτοκίνητο, αεροπλάνο, τηλεόραση, ηλεκτρονικοί υπολογιστές κ.τ.λ.)

Ιστορική αναδρομή

- Ο άνθρωπος στα πρώτα στάδια των αναζητήσεών του ερμήνευε τα φαινόμενα με το μύθο.
- Πρώτοι οι Ίωνες φιλόσοφοι (7^{ος} αι. π.χ.) αποδεσμεύτηκαν από τη μυθική ερμηνεία των φυσικών φαινομένων και προσπάθησαν να τα ερμηνεύσουν με τρόπο ορθολογικό.
- Με το Σωκράτη τους Σοφιστές τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη θεμελιώθηκαν και εξελίχθηκαν οι επιστήμες.
- Στο Μεσαίωνα έχουμε επιβράδυνση της επιστημονικής εξέλιξης λόγω του σκοταδισμού των δογματικών αντιλήψεων και της θρησκοληψίας που επικρατούσε.
- Από την Αναγέννηση κι αργότερα το Διαφωτισμό έχουμε επιτάχυνση της επιστημονικής προόδου κι επικράτηση του ορθολογισμού.

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Κυριαρχία του ανθρώπου στη φύση
- Άνοδος βιοτικού επιπέδου (άνετη η καθημερινή ζωή με τις τεχνολογικές εφαρμογές).
- Αύξηση παραγωγικότητας, μείωση κόστους, βελτίωση των συνθηκών εργασίας (με την αυτοματοποίηση της εργασίας).
- Εξοικονόμηση ελεύθερου μόχθου.
- Περιορισμός ανθρώπινου μόχθου.
- Αύξηση μέσου όρου ζωής, καλύτερευση όρων περίθαλψης, περιορισμός πόνου (με τα επιτεύγματα της ιατρικής).
- Τεχνολογία- άνοιξε τις πύλες του διαστήματος, γνωριμία με νέους κόσμους.
- Όξυνση του νου-κυριαρχία ορθολογισμού γνώση.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- Απαλλαγή από άγνοια, απελευθέρωση από προλήψεις και δεισιδαιμονίες.
- Επικοινωνία ατόμων (με τα μέσα μαζικής μεταφοράς)- διαπροσωπικές σχέσεις.
- Μεγαλύτερες δυνατότητες πληροφόρησης (δορυφόροι, ΜΜΕ, φωτογραφία).
- Διάδοση τέχνης ανταλλαγή ιδεών, κατάργηση εθνικών συνόρων.
- Επίλυση προβλημάτων μέσα από τις δυνατότητες που παρέχει η γνώση.
- Ειδικότερα, οι ανθρωπιστικές επιστήμες- διαμορφώνουν ήθη και συμπεριφορές, επηρεάζουν τον τρόπο σκέψης του ανθρώπου τον οδηγούν στη γνώση του «καλού» και στην αποφυγή του «κακού».

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Οικολογική καταστροφή- ρύπανση περιβάλλοντος, εξάντληση φυσικών πόρων, έλλειψη ποιότητας προϊόντων.
- Η επιστήμη σήμερα, αποβλέπει περισσότερο στην κάλυψη υλικών αναγκών- καταναλωτισμός υλικός ευδαιμονισμός.
- Μηχανοποίηση της εργασίας- «ρομποτοποίηση» ανθρώπου- πληθωρισμός, ανεργία.
- Εξειδίκευση στη γνώση- μονοδιάστατος άνθρωπος, αδυναμία σφαιρικής θεώρησης πραγμάτων.
- Απειλείται η ψυχική υγεία του ανθρώπου- έντονος ρυθμός ζωής άγχος, απομάκρυνση από φύση.
- Αλλοτρίωση ανθρώπου- μοναξιά, έλλειψη επικοινωνίας.
- Χρησιμοποίηση επιστήμης για πολεμικούς σκοπούς- βιολογικά πυρηνικά όπλα- κίνδυνος για παγκόσμια ειρήνη.
- Τα επιτεύγματα της επιστήμης πολλές φορές χρησιμοποιούνται για κατάλυση της δημοκρατίας- συσκευές παρακολούθησης, «μοντέρνων» βασανιστηρίων- περιορισμός ελευθερίας πολίτη.
- Σπατάλη εισοδημάτων σε διαστημικές έρευνες και κατασκευή όπλων, ενώ ο «Τρίτος κόσμος» πεθαίνει από αστία.
- Αυξάνει τη δύναμη των διαχειριστών εξουσίας (έλεγχος ΜΜΕ, δύναμη των όπλων) υποδούλωση ανθρώπου και χειραγώγηση από τους «ειδικούς», που κατέχουν και καταχρώνται την επιστημονική γνώση.
- Ιδεολογική σύγχυση από τις επιστημονικές ανακαλύψεις.

ΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ

Δεν είναι υπεύθυνη η επιστήμη για τις κακές εφαρμογές της αλλά η κακή της χρήση από τον άνθρωπο. Συγκεκριμένα την ευθύνη δεν την έχουν οι πολιτικά ή οικονομικά ισχυροί μόνο που στα χέρια τους κρατούν τη δύναμη της επιστήμης, αλλά και οι ίδιοι οι επιστήμονες που εμπιστεύτηκαν αυτή τη δύναμη στους ισχυρούς. Ο επιστήμονας, λοιπόν, έχει ευθύνη επιστημονική απέναντι στο αντικείμενό του, αλλά και ηθική απέναντι στην ανθρωπότητα.

α.) Επιστημονική ευθύνη (επάγγελμα ως επιστήμονα)

- αγάπη προς την επιστήμη του
- συνεχής επιμόρφωση κι ενημέρωση, «δια βίου» παιδεία, ανανέωση γνώσεων.
- έλλειψη δογματισμού και υποκειμενισμού- ο επιστήμονας πρέπει να' ναι δεκτικός στα νέα μηνύματα.
- να χρησιμοποιεί ορθολογικές μεθόδους, να αμφισβητεί, να παρατηρεί, να αποφεύγει τα σφάλματα.

β.) Ηθική ευθύνη (κοινωνική ή πολιτική)

- να φροντίζει το κοινωνικό κι όχι το ατομικό συμφέρον του.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- να προβλέπει και να παίρνει υπεύθυνες αποφάσεις για τη σωστή εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνάς του- να περιορίζει τις στρατιωτικές εφαρμογές των γνώσεων του ή και να αρνείται τη συμμετοχή του σε εφευρέσεις που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή της ανθρωπότητας.
- να κάνει χρήση του κοινωνικού του κύρους για να ξεσηκώνει και να κατευθύνει τις μάζες σε αγώνες για ειρήνη κι ελευθερία- αφύπνιση λαού.
- να ενδιαφέρεται για τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα, τοπικά και παγκόσμια.
- να είναι ενεργός πολίτης, πολιτικοποιημένος, όχι όμως ενταγμένος σε κομματικούς μηχανισμούς.
- να μην θεωρεί την επιστήμη αυτοσκοπό, αλλά μέσο για την εξυπηρέτηση του ανθρώπου.
- να έχει διαμορφωμένη μια ηθική προσωπικότητα.
  - Αξίες, ιδανικά, ανθρωπιά, συνέπεια, ευθύνη.
  - Ανιδιοτέλεια, εντιμότητα, γνήσια φιλοδοξία κι όχι ματαιοδοξία.
  - Αυτογνωσία, αυτοκριτική.
  - Αυτοπειθαρχία, αποβολή παθών, μανίας καταναλωτισμού.
  - Λειτουργός κι όχι στυγνός επαγγελματίας- εκλαϊκευση γνώσεων, πληροφόρηση κοινής γνώμης πάνω στα επιστημονικά επιτεύγματα.
  - Πρότυπο συμπεριφοράς, παράδειγμα στους νέους.

Ευθύνη Πολιτείας

- τεχνολογία στην υπηρεσία του συνόλου- εφαρμογή της για ειρηνικούς σκοπούς.
- παροχή ανθρωπιστικής παιδείας
- δημοκρατικό πολίτευμα, που να παρέχει ελευθερία έκφρασης και έρευνας.
- οικονομική ενίσχυση επιστημονικών ερευνών.

Απόψεις

◇ «Η γνώση είναι δύναμη»

(Francis Bacon)

◇ «Πάσα επιστήμη χωριζόμενη δικαιοσύνης και της άλλης αρετής, πανουργία ου σοφία φαίνεται»

(Πλάτων)

◇ «Ο τελικός σκοπός της επιστήμης είναι η αλήθεια»

(Μπαλζάκ)

◇ «Η επιστήμη είναι η αλήθεια με βάση τη λογική»

(Β.Ουγκώ)

◇ «Υπερηφανεύομαι για το σημερινό άνθρωπο που έκανε την επιστήμη πηγή δύναμης, αλλά τρέμω για το μέλλον. Θα βάλει άραγε την αρετή πάνω από τη δύναμή του ή θα γίνει μηχανή ολέθρου από φθόνο και ζηλοτυπία;»

(Παπανούτσος)

◇ «Από αιώνες οικοδομούμε το ανάκτορο της επιστήμης. Τώρα επιτέλους- μας στεγάζει όλους ο ίδιος φόβος»

(Ι. Ευαγγέλου. «Ψηφίδες ιδεών»)

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΤΑΞΗ

Ανάμεσα στον πολιτισμό και στην Τεχνική υπάρχει μια τριμερής αντίφαση την οποία πρέπει να έχουμε υπόψη μας, αν θέλουμε να προσεγγίσουμε σωστά το πρόβλημα.

Ο τεχνικός κόσμος είναι ο κόσμος των υλικών πραγμάτων' αποτελείται από υλικά πράγματα και έχει σχέση μ' αυτά. Όταν η Τεχνική δείχνει ενδιαφέρον για τον άνθρωπο, το κάνει μετατρέποντάς τον σε υλικό αντικείμενο. Ο άνθρωπος, έτσι όπως υπάρχει σ' αυτή την κοινωνία, είναι βυθισμένος σ' ένα σύνολο αντικειμένων, μηχανών και αναρίθμητων υλικών πραγμάτων. Η Τεχνική του εγγυάται μόνο την υλική ευτυχία που μπορούν να του εξασφαλίσουν τα υλικά αντικείμενα. Αλλά, η τεχνική κοινωνία δεν είναι, και δεν μπορεί να είναι, μια αληθινά ανθρωπιστική κοινωνία, αφού βάζει σε πρώτη μοίρα τα υλικά πράγματα κι όχι τον άνθρωπο. Μπορεί μόνο να δράσει πάνω στον άνθρωπο, μειώνοντάς τον και βάζοντάς τον στο δρόμο του ποσοτικού. Η ριζική αντίφαση υπάρχει ανάμεσα στην τεχνική τελειότητα και την ανθρώπινη ανάπτυξη, επειδή η τελειότητα αυτή μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της ποσοτικής ανάπτυξης και κατ' ανάγκη στρέφεται αποκλειστικά προς ό,τι είναι μετρήσιμο. Αντίθετα, η ανθρώπινη τελειότητα ανήκει στο χώρο του ποιοτικού και στρέφεται προς ό,τι δεν είναι μετρήσιμο. Δεν έχουμε χώρο να συζητήσουμε εδώ την άποψη ότι οι πνευματικές αξίες δεν μπορούν να είναι το αποτέλεσμα μιας υλικής προόδου. Η μετάβαση από το τεχνικά ποσοτικό στο ανθρώπινα ποιοτικό είναι αδύνατη. Στην εποχή μας, η τεχνική ανάπτυξη μονοπωλεί όλες τις ανθρώπινες δυνάμεις, τα πάθη, τις διάνοιες και τις αρετές με τέτοιο τρόπο, που είναι πρακτικά αδύνατο να αναζητήσουμε και να βρούμε κάπου οποιαδήποτε καθαρά ανθρώπινη τελειότητα. Κι αν αυτή η αναζήτηση είναι αδύνατη, τότε δεν μπορεί να υπάρξει πολιτισμός με την καθαυτό σημασία του όρου.

Η τεχνική ανάπτυξη οδηγεί σε μια αύξηση της δύναμης. Δηλαδή, δημιουργούνται τεχνικά μέσα ασύγκριτα πιο αποτελεσματικά απ' ό,τι είχε επινοηθεί μέχρι σήμερα. Η τεχνική είναι δύναμη που έχει ως αντικείμενό της μόνο τη δύναμη, με την ευρύτερη σημασία της λέξης. Η δυνατότητα δράσης γίνεται απεριόριστη και απόλυτη. Για παράδειγμα, έχουμε για πρώτη φορά τη δυνατότητα να εξαλείψουμε όλη τη ζωή πάνω στη γη, επειδή διαθέτουμε τα μέσα που μπορούν να πετύχουν κάτι τέτοιο. Σ' όλους τους τομείς δράσης έχουμε να κάνουμε με τέτοιες απόλυτες δυνατότητες. Έτσι, π.χ., οι κυβερνητικές τεχνικές, που αναμειγνύουν οργανωτικές, ψυχολογικές και αστυνομικές τεχνικές, τείνουν να δώσουν στις κυβερνήσεις απόλυτη δύναμη. Κι εδώ θα πρέπει να επισημάνω έναν μεγάλο νόμο που πιστεύω ότι είναι βασικός για την κατανόηση του κόσμου στον οποίο ζούμε: όταν η δύναμη γίνεται απόλυτη, οι αξίες χάνονται. Όταν ο άνθρωπος είναι ικανός να κάνει το καθετί, δεν υπάρχει αξία που μπορούμε να προτείνουμε' όταν τα μέσα δράσης είναι απόλυτα, δεν μπορούμε να φανταστούμε κανένα σκοπό δράσης. Η δύναμη, όσο μεγαλώνει καταργεί τα σύνορα ανάμεσα στο καλό και στο κακό, ανάμεσα στο δίκαιο και στο άδικο. Είμαστε αρκετά εξοικειωμένοι μ' αυτό το φαινόμενο στις ολοκληρωτικές κοινωνίες. (...)

Η τρίτη και τελευταία αντίφαση είναι ότι η Τεχνική δεν μπορεί ποτέ να γεννήσει την ελευθερία. Φυσικά, η Τεχνική απελευθερώνει την ανθρωπότητα από ένα ολόκληρο σύνολο παλιών περιορισμών. Είναι προφανές, παραδείγματος χάρη, ότι απελευθερώνει τον άνθρωπο από τα όρια που του έχουν επιβάλει ο χρόνος και ο χώρος' ότι ο άνθρωπος έχει, χάρη σ' αυτήν, απελευθερωθεί (ή τουλάχιστον τείνει να απελευθερωθεί) από την πείνα, το υπερβολικό κρύο και την ζέστη, από τους ρυθμούς των εποχών και από το σκοτάδι της νύκτας' ότι η ανθρώπινη φυλή έχει απελευθερωθεί από ορισμένους κοινωνικούς περιορισμούς μέσω της συναλλαγής της με το σύμπαν και από τους διανοητικούς της περιορισμούς μέσω της συσσώρευσης των πληροφοριών. Αλλά σημαίνει αυτό ότι ο άνθρωπος είναι πραγματικά ελεύθερος; Άλλοι περιορισμοί, εξίσου καταπιεστικοί και αυστηροί με τους παραδοσιακούς, έχουν επιβληθεί μέσω της Τεχνικής στο ανθρώπινο ον της σημερινής τεχνολογικής κοινωνίας. Νέα όρια και τεχνικές πιέσεις έχουν πάρει τη θέση των παλιών, φυσικών περιορισμών, και σίγουρα δεν μπορούμε να αποδείξουμε ότι ο άνθρωπος έχει κερδίσει πολλά. Το πρόβλημα είναι

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

βαθύτερο – η δράση της Τεχνικής είναι το αντίθετο της ελευθερίας, μια δράση ντετερμινισμού και αναγκαιότητας. Η Τεχνική είναι ένα σύνολο ορθολογικών και αποδοτικών πρακτικών ένα σύνολο τάξεων, σχημάτων και μηχανισμών. Όλα αυτά εκφράζουν πολύ καλά μια αναγκαία τάξη και μια καθορισμένη διαδικασία, στην οποία όμως δεν μπορεί να εισχωρήσει η ελευθερία, η ανορθοδοξία και η σφαίρα του τυχαίου και του αυθόρμητου. Το μόνο που μπορούν να εισαγάγουν αυτά τα τελευταία είναι η αταξία και η αναταραχή. Όσο περισσότερο αυξάνονται στην κοινωνία οι τεχνικές δράσεις, τόσο περισσότερο μειώνεται η ανθρώπινη πρωτοβουλία και αυτονομία. Όσο περισσότερο είναι αναγκασμένο το ανθρώπινο ον να ζει σ' έναν κόσμο διαρκώς αυξανόμενων απαιτήσεων (έναν κόσμο που ενισχύεται από την ύπαρξη ενός τεχνικού μηχανισμού που έχει τους δικούς του νόμους προκειμένου να καλύψει τις απαιτήσεις αυτές), τόσο περισσότερο χάνει κάθε δυνατότητα ελεύθερης επιλογής και ατομικότητας στη δράση. Αυτή η απώλεια ενισχύεται πολύ από το αυτοκαθόριστο της Τεχνικής, που μας παρουσιάζεται σαν κάτι το αναπόφευκτο και υπερβολικά αναγκαίο. Αλλά όταν η ελευθερία αποκλείεται μ' αυτόν τον τρόπο, υπάρχουν ελάχιστες πιθανότητες να δημιουργηθεί ένας πολιτισμός.

Έχουμε τη γνώμη ότι δεν μπορεί να υπάρξει λύση σ' αυτό το πρόβλημα, σε αντίθεση με ό,τι γράφουν όσοι συγγραφείς ασχολήθηκαν μ' αυτό. Όλοι κάνουν έναν απαράδεκτο συλλογισμό: απορρίπτουν την Τεχνική και θέλουν να επιστρέψουμε σε μια προ – τεχνική κοινωνία. Σίγουρα μπορεί κανείς να λυπηθεί που χάθηκε κάποια αξία ή κάποια κοινωνική ή ηθική μορφή του παρελθόντος, αλλά, όταν κάποιος ασχολείται με το πρόβλημα της τεχνικής κοινωνίας, δεν μπορεί να υποστηρίξει στα σοβαρά ότι είναι δυνατόν να ξαναζωντανέψει το παρελθόν. (Ακόμη κι αν γινόταν κάτι τέτοιο, δεν θα ήταν και μεγάλη η βελτίωση της κατάστασης του σημερινού ανθρώπου). Αυτό που ξέρουμε σίγουρα είναι ότι στο παρελθόν τα πράγματα ήταν διαφορετικά, ότι το ανθρώπινο ον αντιμετώπιζε άλλους κινδύνους, λάθη, δυσκολίες και πειρασμούς. Καθήκον μας είναι να ασχολούμαστε με τους κινδύνους, τα λάθη, τις δυσκολίες και τους πειρασμούς που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος άνθρωπος στον σύγχρονο κόσμο. Κάθε λύση για το παρελθόν είναι μάταιη, κάθε επιθυμία να επιστρέψουμε σ' ένα προγενέστερο κοινωνικό στάδιο δεν είναι ρεαλιστική. Δεν υπάρχει πιθανότητα να γυρίσουμε πίσω, να διαγράψουμε ή και να σταματήσουμε την τεχνική πρόοδο. Ό,τι έγινε έγινε. Καθήκον μας είναι να βρούμε τη θέση μας στην τωρινή κατάστασή μας και σε καμιά άλλη. Η νοσταλγία δεν έχει επιβιωτική αξία στον σύγχρονο κόσμο και δεν είναι παρά μια πτήση στη χώρα των ονείρων.

Jacques Ellul, Η φωτιά του Προμηθέα, εκδ. Νησίδες

A. Λεξιλόγιο

καθαυτό(επίρρ): κυριολεκτικά, κατεξοχήν, πραγματικά, αναμφισβήτητα.

εξοικειώνομαι: προσαρμόζομαι, συνηθίζω.

ολοκληρωτικός, -ή, -ό: ανελεύθερος, αυταρχικός.

ντετερμινισμός, ο: αιτιοκρατία.

B. Κατανόηση – ερμηνεία

1. Ποια είναι η τριμερής αντίφαση για την οποία κάνει λόγο ο συγγραφέας στον πρόλογο του δοκιμίου; (επιγραμματικά)
2. Γιατί η τεχνική κοινωνία δεν μπορεί να είναι μια αληθινά ανθρωπιστική κοινωνία; Για να απαντήσεις στο ερώτημα, να ερμηνεύσεις τη σημασία του όρου «ανθρώπινη τελειότητα».
3. Που οδηγεί, κατά το συγγραφέα, η ανάπτυξη της τεχνικής και ποιες οι συνέπειες της ανάπτυξης αυτής; Με ποια παραδείγματα ο συγγραφέας διασαφηνίζει και τεκμηριώνει τους ισχυρισμούς του;

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

4. Ο συγγραφέας πιστεύει ότι, παρόλο που η τεχνική απάλλαξε την ανθρωπότητα από πολλούς περιορισμούς, ωστόσο ο άνθρωπος δεν είναι πραγματικά ελεύθερος. Γιατί;
5. Πώς αντιλαμβάνεσαι το νόημα των όρων: «ντετερμινισμός» και «αυτοκαθόριστο της Τεχνικής»;
6. Να γράψεις περίληψη του κειμένου. (150 λέξεις περίπου)

Γ. Κριτική ανάλυση και παραγωγή λόγου

1. Σχολίασε σύντομα:
  - α) «Κι όταν η αναζήτηση ανθρώπινης τελειότητας είναι αδύνατη, τότε δεν μπορεί να υπάρξει πολιτισμός με την καθαυτό σημασία του όρου».
  - β) «Όταν η δύναμη γίνεται απόλυτη, οι αξίες χάνονται».
  - γ) «Όσο περισσότερο αυξάνονται στην κοινωνία οι τεχνικές δράσεις, τόσο περισσότερο μειώνεται η ανθρώπινη πρωτοβουλία και αυτονομία».
2. Πώς τελειώνει το δοκίμιο του ο συγγραφέας; Είναι δικαιολογημένος ένας επίλογος σαν κι αυτόν;
3. Σε ένα κείμενο εξακοσίων λέξεων προσπάθησε να ανασκευάσεις όσα υποστηρίζει ο συγγραφέας.

Δ. Οργάνωση του λόγου

1. Συμπλήρωσε το διάγραμμα:

Κύρια				ιδέα:
.....				
A'		δευτερεύουσα		ιδέα:
.....				
Μία	ενδεικτική	λεπτομέρεια	διασάφησης	της:
.....				
B'		δευτερεύουσα		ιδέα:
.....				
Μία	ενδεικτική	λεπτομέρεια	διασάφησης	της:
.....				
Γ'		δευτερεύουσα		ιδέα:
.....				
Μία	ενδεικτική	λεπτομέρεια	διασάφησης	της:
.....				

2. Τι είδους συλλογιστική πορεία ακολουθεί ο συγγραφέας για την τεκμηρίωση της τρίτης αντίφασης;

Ε. Γλωσσικές ασκήσεις

1. Να βρεις, στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, ζεύγη αντώνυμων λέξεων ή φράσεων με τις οποίες αισθητοποιείται η αντίφαση που επισημαίνει ο συγγραφέας σ' αυτήν.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

2. Τι σημαίνει η λέξη *ύλη* στις παρακάτω προτάσεις:
  - Είναι περιοδικό ποικίλης *ύλης*.
  - Η διδακτέα *ύλη* είναι πολλή.
  - Οι σημερινοί άνθρωποι είναι προσκολλημένοι στην *ύλη*.
  - Από τη φύση παίρνουμε πρώτες *ύλες*.

3. Να χρησιμοποιήσεις σε προτάσεις τις λέξεις, ώστε να γίνει σαφής η διαφορά στη σημασία τους:
αδύναμος – αδύνατο - ανίκανος.

4. Να αντικαταστήσεις τη λέξη που είναι σε παρένθεση με κατάλληλη συνώνυμή της:
  - ο άνθρωπος (*επινόησε*) ..... πολλούς τρόπους
  - η δύναμη (*καταργεί*) ..... τις αξίες
  - να (*εισχωρήσει*) ..... η ελευθερία
  - (*έχασε*) ..... κάθε δυνατότητα ελεύθερης επιλογής
  - πρέπει να νιώθουμε (*λόπη*) ..... για τον άνθρωπο

5. Υπογράμμισε το σωστό:
κοινοτοπία ή κοινοτυπία
διαφεύγει της προσοχής ή διαφεύγει την προσοχή
εξασθένησαν ή εξασθένισαν οι δυνάμεις του
συνέλαβαν τον επικεφαλής ή τον επικεφαλή
παρεισφρέω ή παρεισφρύω
πληρεί ή πληροί

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

“ΚΛΩΝΟΠΟΙΗΣΗ”

ΘΕΤΙΚΑ

- Λύση προβλημάτων παραγωγής φαρμάκων (κλωνοποίηση + γενετική τροποποίηση)
- Τεχνητή γονιμοποίηση – αντιμετώπιση προβλημάτων στέρων ζευγαριών
- Κλωνοποίηση κυτταρικών σειρών → θεραπεία ασθενειών, κατασκευή χρήσιμων οργάνων
- Πιθανά νέα είδη φυτών – ζώων φυτόζωα (γάλα με φωτοσύνθεση)

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Εκμετάλλευση ανθρώπου από τον άνθρωπο – αναπαραγωγή ατόμων για ειδικούς σκοπούς (κοινωνία → τεράστιος Καιάδας, κατάργηση ποικιλομορφίας - διατάραξη ανθρώπινων σχέσεων → κοινωνικός ρατσισμός – πρόβλημα στο χώρο της Δικαιοσύνης για την αναγνώριση υπαιτίου)
- Κατάργηση μαγείας της δημιουργίας
- Ισοπέδωση ατομικότητας – μαζοποίηση – προσβολή ατομικής ελευθερίας
- Κατάργηση συναισθήματος (αγάπης – έρωτα) – ο άνθρωπος αγαπιέται για τη μοναδικότητά του
- Απειλή για κατασκευή ανθρώπων με στόλο την εκπλήρωση οικονομικών – στρατιωτικών σκοπών (Χίτλερ – πρακτική ευζονικής – Άρια φυλή)
- Γενετικά τροποποιημένα προϊόντα → "μόλυνση" περιβάλλοντος → καταστροφή ισορροπίας στη φύση
- Επιλογή φύλου → διατάραξη κοινωνικής δομής
- Γνώση γονιδιώματος → νέα ευζονική – προεπιλογή εργαζομένων γενετικά
- Προβολή ανθρώπινης αξιοπρέπειας

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΑΝΑΓΚΗ ΘΕΣΠΙΣΗΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΗΘΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

- Έλεγχος και ενημέρωση κοινής γνώμης χωρίς να παρεμποδίζεται το επιστημονικό έργο.
- Ευθύνη αρμόδιων φορέων και επιστημόνων

Ο ΑΙΝΙΓΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΒΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Ο φόβος είναι μια καταπιεστική κατάσταση που αισθανόμαστε ενδόμυχα. Μια κατάσταση που τη βιώνουμε στο θυμικό, νοητικό και συναισθηματικό μας κόσμο. Ένα συναίσθημα κινδύνου, ένα συναίσθημα πως κάτι απειλεί την ύπαρξή μας, την αυτοσυντήρησή μας, κάτι που εμποδίζει την ανάπτυξη της ζωής μας ή κάτι που κάνει προβληματική την ασφάλειά μας.

Όποιος κατέχεται από φόβο αισθάνεται ένα θολό, βαρύ, σκοτεινό συναίσθημα καταπίεσης, το οποίο εμποδίζει την ψύχραιμη, την αντικειμενική σκέψη, στενεύει το πεδίο της αντίληψης, μικραίνει την ακτίνα της σκέψης και περιορίζει μέσα σε στενά πλαίσια τον οπτικό του ορίζοντα, μουδιάζει τη βούληση, στενεύει το πεδίο της ψυχολογικής συνείδησης, που στο κέντρο της δεν μπορεί να εισχωρήσει τίποτε άλλο, παρά η παράσταση και μόνο εκείνου που προκαλεί το φόβο, τον πανικό.

Η σκέψη πως μπορεί να πραγματοποιηθεί η αθεράπευτη ολική καταστροφή δημιουργεί μια αρρωστημένη κατάσταση στον κόσμο, τέτοια, που οδηγεί τον άνθρωπο σε ένα φαταλισμό, σε μια απελπισία. Οι μελετητές των κοινωνικών φαινομένων παρατηρούν ότι: υπάρχει κάτι που περιίπταται στον κόσμο και σκιάζει τη χαρά και πικραίνει τούς ανθρώπους. Κι αυτό είναι ο μεγάλος αινιγματικός φόβος των ημερών μας.

Μ' αυτό δεν εννοούμε μόνο και κατά πρώτο λόγο το φόβο που προέρχεται από την απειλή και την υποψία του ατομικού πολέμου. Η ουσία του φόβου στις μέρες μας βρίσκεται πιο πέρα από το φόβο της ατομικής βόμβας, οι ρίζες του είναι βαθύτερες. Η αρχή και η βάση του φόβου του σημερινού ανθρώπου δεν είναι τόσο εξωτερικές και ξώπετσες, δε βρίσκονται σε εξωτερικές απλώς απειλές, παρά είναι ριζωμένες στην ψυχική του κατάσταση. Κι όμως ο φόβος και η αγωνία και η ανησυχία δεν έπρεπε να φωλιάζουν σήμερα τόσο βαθιά μέσα σε μια βιομηχανικά οργανωμένη κοινωνία, η οποία με την τεχνική έχει απομακρύνει πολλούς κινδύνους από τη ζωή των ανθρώπων, και την εξασφαλίζει κατά τρόπο που δεν μπορεί με κανένα λόγο να συγκριθεί με προηγούμενες εποχές.

Παρ' όλα αυτά, ο σημερινός άνθρωπος μέσα στην τεχνοποιημένη κοινωνία κατέχεται από μια αγωνία και ένα άγχος ζωής, από δισταγμό και ανησυχία και από μια ετοιμότητα να πανικοβληθεί, να χάσει το νου του ή να πέσει στην απελπισία. Είναι δύσκολο να στήσεις απέναντι στην αγωνία και στην αγχώδη κατάσταση του σημερινού ανθρώπου τη στοική εκείνη ησυχία, με την οποία ένας ανατολίτης ή ένας άγριος ακόμη αντίκριζε τον κίνδυνο που παραμόνευε γύρω του. Αυτός γνώριζε από την καθημερινή πείρα του ότι η ζωή αυτή καθαυτή είναι επικίνδυνη.

Ο άνθρωπος όμως των ανέσεων του τεχνικού πολιτισμού φαίνεται ότι από υπερβολική δίψα για ασφάλεια, όπως παρατηρούν οι κοινωνιολόγοι, έχασε αυτή τη στοιχειώδη και φυσική γνώση. Γι' αυτό και δημιουργεί κατά υπερβολικό τρόπο ελπίδες ασφάλειας, που δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν, που διαψεύδονται. Η πλάνη και η διάψευση αυτή αυξάνουν την αγωνία, μεγαλώνουν το άγχος και ανεβάζουν τον κίνδυνο. Όσο πιο έντονα και σύψυχα επιδιώκει την ασφάλεια, τόσο και πιο πολύ λησμονεί πως ο θάνατος και η ζωή, ζωή και κίνδυνος είναι στενά και αδιαχώριστα δεμένα, τόσο και πιο πολύ ανακαλύπτει την πλάνη του - ανακάλυψη που όλο και αυξάνει την τάση του για φόβο, αγωνία και πανικό.

Ο άνθρωπος σήμερα, ή καλύτερα η ύπαρξη του ανθρώπου, έχει διχοτομηθεί, έχει σχιστεί στα δύο, και ανάμεσα σ' αυτά τα διχοτομημένα της ύπαρξής του χαίνει ένα χάος, που βρίσκεται ανάμεσα στην εξωτερικά αναπτυγμένη τελειότητα και την εσωτερική αδυναμία και πτώχευση του ανθρώπου. Από το χάσμα αυτό ανεβαίνει ο φόβος, το άγχος και η αγωνία, που επισκιάζουν κατά αινιγματώδη τρόπο τον κόσμο των χιλίων ασφαλειών.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- A]** Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε. (100 – 120 λέξεις)
[Μονάδες 25]
- B. 1]** Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο:
«... η τεχνική έχει απομακρύνει πολλούς κινδύνους από τη ζωή των ανθρώπων ...».
Να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο των παραδειγμάτων για την ανάπτυξη της παραγράφου.
[Μονάδες 10]
- B. 2]** Να κάνετε δομική ανάλυση (τρόπος ανάπτυξης – δομικά στοιχεία) της πρώτης παραγράφου του κειμένου.
[Μονάδες 5]
- B. 3]** Να εντοπίσετε τους τρόπους πειθούς στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου.
Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
[Μονάδες 10]
- B. 4]** Να δώσετε ένα αντώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν:
περιορίζει, δισταγμό, φυσική, πραγματοποιηθούν, διαψεύδονται.
[Μονάδες 5]
- B. 5]** Να δώσετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν:
εμποδίζει, αντικειμενική, αθεράπευτη, παραμόνευε, στοιχειώδη.
[Μονάδες 5]
- Γ]** Διάφορες απειλές εξωτερικές αλλά και εσωτερικές που έχουν σχέση με την «πτώχευση» του ανθρώπου προκαλούν τον αιγισματικό φόβο των ημερών μας, σύμφωνα με το κείμενο. Σε άρθρο που θα δημοσιεύσετε σε νεανικό περιοδικό να εκφράσετε τους φόβους σας και τις ανησυχίες σας τόσο για τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας όσο και για την παραβίαση των δικαιωμάτων σας στη σημερινή εποχή. Υπάρχουν επιχειρήματα που σας δίνουν τη δύναμη να αντιμετωπίσετε αυτήν την κατάσταση και ποια είναι αυτά; (500 – 600 λέξεις)
[Μονάδες 40]

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ι. ΟΡΙΣΜΟΙ:

- 1.) Εργασία είναι η ενσυνείδητη προσπάθεια που απαιτεί συνδυασμό χειρωνακτικών και πνευματικών δυνάμεων με στόχο την κάλυψη των ατομικών αναγκών και κατ' επέκταση του κοινωνικού συνόλου.
- 2.) Είναι η σωματική ή πνευματική ενέργεια του ανθρώπου που έχει ως σκοπό την παραγωγή συγκεκριμένου έργου
- 3.) Είναι η απασχόληση σωματικών και πνευματικών δυνάμεων προς παραγωγή έργου το έργο περί το οποίο ασχολείται κάποιος προς εξοικονόμηση των αναγκαίων προς το ζην, το επάγγελμα, ο τρόπος με τον οποίο εργάζεται κάποιος, η τέχνη, η τεχνοτροπία (καλλιτεχνική εργασία) ο καταβαλλόμενος για την εκτέλεση κάποιου έργου κόπος.

Μορφές της: α) χειρωνακτική β) πνευματική γ) μικτή

Ιστορική εξέλιξη: Ο άνθρωπος βγήκε από την πρωτόγονη κατάστασή του με την εργασία. Αυτή που έδωσε τη δυνατότητα ν' απαλλαγεί σταδιακά από την ολοκληρωτική εξάρτηση της φύσης και χρησιμοποιώντας τις σωματικές και πνευματικές του δυνάμεις, να εξασφαλίσει τα αναγκαία μέσα για την επιβίωση του. Μ' αυτή κατόρθωσε ν' αποκρυπτογραφήσει τους νόμους της φύσης και να τους θέσει στην υπηρεσία του. Ο σημερινός εξάλλου πολιτισμός είναι αδιάψευστος μάρτυρας των αποτελεσμάτων της εργασίας.

II. ΣΗΜΑΣΙΑ-ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Θετικός ο ρόλος της=> [επίδραση εργασίας στην εξέλιξη του ανθρώπου]

ΑΤΟΜΟ

- η εργασία αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα εξέλιξης του ανθρώπου, εφόσον συμβάλλει στην αναβάθμισή του και τον βοηθά να απαλλαγεί από την εξάρτησή του με τη φύση. Ο άνθρωπος γίνεται ελεύθερος και κυριαρχεί στη φύση.

-εξασφαλίζει τα υλικά αγαθά, που είναι απαραίτητα για την επιβίωσή του

=> βελτιώνει το βιοτικό του επίπεδο

-ανάπτυξη κοινωνικότητας => με την εργασία το άτομο κοινωνικοποιείται, αναπτύσσει κοινωνική συνείδηση, ενστερνίζεται και προωθεί τους αναγκαίους όρους της κοινωνικής ζωής, το διάλογο, τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, την άμιλλα

● το άτομο αντιλαμβάνεται μέσα στα πλαίσια της εργασίας πως τα μεγάλα και σημαντικά έργα δεν πετυχαίνονται με την προσπάθεια του ενός, αλλά με τη συμμετοχή πολλών. Αυτή η εκτίμηση οδηγεί στη συνειδητοποίηση των ευθυνών του καθενός, αλλά και στο σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων.

● στο χώρο της εργασίας το άτομο έρχεται σ' επαφή με πολλούς άλλους κι έτσι του παρέχεται η δυνατότητα σύναψης δεσμών φιλίας και διαπροσωπικών σχέσεων

● είναι παράγοντας ψυχοπνευματικής ολοκλήρωσης του ατόμου

● η εργασία συμβάλλει στη διεύρυνση του πνεύματος, οξύνει το νου και βαθαίνει την κρίση

● ηθικοποιεί το άτομο, αναπτύσσουντας αρετές, όπως ειλικρίνεια, ευθύνη, θέληση, αγωνιστικότητα κ.α.

● προσφέρει στο άτομο αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία και τη χαρά της δημιουργίας => το άτομο

αισθάνεται ότι προσφέρει στον εαυτό του, αλλά και στο κοινωνικό σύνολο, ότι αξιοποιούνται μέσω της εργασίας οι κλίσεις και οι δυνατότητες του

● διατηρεί τη σωματική του ακμή και την ψυχική του υγεία

-συντελεί στην κοινωνική καταξίωση του ατόμου=>

το άτομο αποκτά κύρος και γόητρο, εξασφαλίζει με την εργασία μια αξιοπρεπή ζωή και εκπληρώνει τις κοινωνικές του υποχρεώσεις

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

-οικονομική-κοινωνικοπολιτική ανάπτυξη=>

• η κοινωνία, που έχει στους κόλπους της άτομα πρόθυμα για εργασία, προοδεύει σ' όλους τους τομείς (αύξηση παραγωγικότητας, οικονομική ευημερία, πρόοδος επιστημών και τεχνών, προαγωγή πολιτισμού)

III ΠΡΟΒΛΗΜΑ

=>σχέση σύγχρονου ανθρώπου με εργασία

1. αίτια που διαμόρφωσαν νέες καταστάσεις στη μέχρι τώρα σχέση ανθρώπου-εργασίας
-η τεχνολογική «έκρηξη» (=υπερανάπτυξη επιστήμης και τεχνικής)

- ο γρήγορος πολλαπλασιασμός των γνώσεων
- η αύξηση των αναγκών και προβλημάτων της κοινωνίας
- ο επιστημονικός και οικονομικός ανταγωνισμός
- η χρήση της μηχανής επέβαλαν

α) τον κατακερματισμό της εργασίας, την εξειδίκευση

β) και τη μηχανοποίηση, τον αυτοματισμό της εργασίας με σκοπό τη βελτίωση των προϊόντων, την καλύτερη απόδοση του εργαζομένου, την αύξηση της παραγωγικότητας και την άνοδο τελικά του βιοτικού επιπέδου. Τόσο όμως η μηχανοποίηση, όσο και η εξειδίκευση της εργασίας έφεραν:

2. συνέπειες

-αποξένωση του εργάτη από το παραγόμενο προϊόν=>

• το παραγόμενο προϊόν είναι αποτέλεσμα περισσότερο των μηχανών και λιγότερο του ανθρώπου, ο οποίος αισθάνεται εξάρτημα της μηχανής, ένα γρανάζι στη διαδικασία παραγωγής=>

-έτσι => απώλεια χαράς δημιουργίας (το παραγόμενο έργο Δε φέρει τη σφραγίδα του δημιουργού)

- στέρηση κοινωνικής αναγνώρισης και ηθικής ικανοποίησης
- δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων (ανία, πλήξη)

-αδυναμία ολοκλήρωσης προσωπικότητας, αδυναμία αυτοέκφρασης, περιορισμός φαντασίας, απουσία πρωτοτυπίας=> «πνευματικός ακρωτηριασμός»=> η εργασία γίνεται «δουλεία»

-μονομέρεια (μονοδιάστατος άνθρωπος)

• το άτομο στερείται τη δυνατότητα σφαιρικής και πολύπλευρης θεώρησης των πραγμάτων, «νεκρώνεται» πνευματικά

-η εργασία γίνεται αυτοσκοπός (-χρησιμοθηρική αντιμετώπιση εργασίας)=> βιοποριστική και κερδοσκοπική

• δεν αποτελεί πλέον μέσο έκφρασης των φυσικών και πνευματικών δυνάμεων του ανθρώπου, αλλά αντιμετωπίζεται χρησιμοθηρικά, γίνεται μέσο ικανοποίησης των βιοτικών αναγκών του και πηγής πλουτισμού

• – αλλοτρίωση του ανθρώπου, αποξένωση από τη φύση του. Δεν αναπτύσσονται αρμονικά σωματικές και πνευματικές δυνάμεις, που το συνταίριασμά τους είναι απαραίτητο για την ολοκλήρωση του ανθρώπου

-ανεργία => εξαναγκάζει τα άτομα ν' ασχολούνται με εργασίες που δεν τα εκφράζουν, έτσι λείπει το «μεράκι» και το κέφι, η εργασία γίνεται καταναγκασμός.

III ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ:

-Εξανθρωπισμός τεχνολογίας: να λαμβάνονται υπόψη στο χώρο της εργασίας και οι ανάγκες του ανθρώπου κι όχι μόνο αυτές της οικονομίας. Είναι απαραίτητο το άτομο ν' αναλαμβάνει πρωτοβουλίες => αίσθηση της δημιουργίας, να πάψει να είναι «δούλος» της μηχανής => χρησιμοποίηση του μυαλού.

-Βελτίωση των εργασιακών συνθηκών: αύξηση αμοιβών, ασφάλεια, κατοχυρωμένα δικαιώματα, καλύτερευση εργασιακού περιβάλλοντος (σχέσεις εργοδότη-εργαζομένου), αύξηση ελεύθερου χρόνου, περιορισμός ωραρίου-μόχθου.

-Σωστή επιλογή επαγγέλματος: επαγγελματικός προσανατολισμός, μέτρα κατά της ανεργίας, αξιοκρατία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Ινδός ποιητής Ταγκόρ: «έπεσα και κοιμήθηκα και ονειρεύτηκα πως η ζωή ήταν χαρά. Ξύπνησα και να, η ζωή ήταν καθήκον. Εργάσθηκα και να, η ζωή ήταν χαρά!!!»

ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: Παρά το γεγονός ότι στην εποχή μας πολλοί επιστήμονες είναι άνεργοι, οι νέοι στην πλειονότητά τους επιμένουν να ενταχθούν σε κάποιον επιστημονικό κλάδο.

Πως εξηγείτε το φαινόμενο αυτό;

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ:

Αρχαία Ελλάδα: κλασική περίοδος=> διαχωρισμός εργασίας: «ελευθερίες» οι εργασίες, που τις ασκούσαν ελεύθεροι και «βάνουσες» ή «χυδαίες», που προορίζονται για τους δούλους.

Η υποτιμητική, λοιπόν, αντιμετώπιση των χειρωνακτικών εργασιών δεν αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο μόνο της εποχής μας.

ΑΙΤΙΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Γιατί οι νέοι προτιμούν πνευματικές κι όχι χειρωνακτικές εργασίες;

- η επιστημονική γνώση κι η πρακτική αξιοποίηση της με την τεχνολογία κυριαρχούν στην εποχή μας=> αποτέλεσμα: επιθυμία νέων να μνηθούν στην επιστημονική γνώση και να γίνουν κάτοχοι των τεράστιων δυνατοτήτων που αυτή προσφέρει («η γνώση είναι δύναμη» Μπέικον) => διεκδίκηση εισόδου σε κάποια πανεπιστημιακή σχολή, χιλιάδες κάθε χρόνο οι υποψήφιοι.
- επικράτηση στερεοτυπικών κοινωνικών αντιλήψεων, που διαχωρίζουν τα επαγγέλματα σε «ανώτερα» (πνευματικά) και «κατώτερα» (χειρωνακτικά) => πίστη στην άποψη ότι τα πνευματικά επαγγέλματα προσφέρουν κοινωνική καταξίωση, κύρος και αίγλη.
- οικογένεια=> οι γονείς προτρέπουν τα παιδιά τους σε πανεπιστημιακές σχολές, για να πραγματοποιήσουν μέσω αυτών δικές τους επιθυμίες και πόθους
- εκπαίδευση=> παρέχει συγκεκριμένους, προσανατολισμούς στους νέους, δεν τους κατευθύνει σωστά
- υποβαθμισμένες στη χώρα μας οι τεχνικές σχολές=> δεν προσφέρουν ουσιαστική γνώμη, ούτε κατοχυρώνουν επαγγελματικά τους αποφοίτους τους
- συνθήκες εργασίας, δυσκολότερες στα χειρωνακτικά επαγγέλματα, περισσότερη σωματική κούραση, χαμηλοί μισθοί.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

- ανεργία=> περισσότεροι πτυχιούχοι σε σχέση με την αγορά εργασίας=> οικονομικά προβλήματα
- κοινωνικά προβλήματα=> δημιουργία επιστημονικού προλεταριάτου=> ετεροαπασχόληση αποφοίτων σε άσχετες με την εκπαίδευση τους εργασίες=> καταρράκωση αξιοπρέπειας του νέου, εξαιτίας των συμβιβασμών κι υποχωρήσεων που αναγκάζεται να κάνει
- ψυχολογικά προβλήματα=> απογοήτευση=> καταφυγή σε φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας
- ηθική άμβλυνση=> οι νέοι επιστήμονες «πουλάνε» τη συνείδηση τους μπροστά στην ανάγκη εύρεσης εργασίας χρησιμοποιώντας κομματικά ή άλλα αθέμιτα μέσα στην προσπάθεια διορισμού=> μειώνεται η διάθεση τους για δράση και πρωτοβουλίες περιμένοντας χρόνια μια θέση
- η κοινωνία δεν μπορεί να αξιοποιήσει μεγάλο τμήμα του νεανικού της δυναμικού
- παρουσιάζεται έλλειψη εργατικών χεριών σε μερικούς κλάδους ενασχόλησης που απαιτείται χειρωνακτική εργασία
- χάνονται σιγά-σιγά πολλά παραδοσιακά επαγγέλματα και σβήνει η λαϊκή τέχνη

ΠΑΙΔΕΙΑ

Ορισμοί=> διαφοροποίηση όρων «παιδεία» και «εκπαίδευση»

-Παιδεία: πλατύτερη έννοια, με ευρύτερο περιεχόμενο είναι η γενική μόρφωση και κουλτούρα του ανθρώπου, ο πολιτισμός, η ευαισθησία του, η ηθική και πνευματική του καλλιέργεια

-Εκπαίδευση: συνώνυμη έννοια της αγωγής και μάθησης είναι η συστηματική κατάρτιση που παίρνει κάποιος διαμέσου του οργανωμένου από το κράτος σχολείου ή άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η μετάδοση γνώσεων με τη διδασκαλία

- Η παιδεία συντελείται σ' όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας=> η εκπαίδευση παρέχεται μόνο στο σχολείο
- Η παιδεία είναι ουσιαστική και συνοδεύει τον άνθρωπο σ' όλη του τη ζωή=> η εκπαίδευση αλλάζει κατά διαστήματα.
- Η παιδεία είναι το αίτημα, το ζητούμενο και πραγματώνεται με το θεσμό της εκπαίδευσης.

Ετυμολογία όρων:
-παιδεία < αρχ. ρ. παιδεύω= διατρέφω, διδάσκω, διορθώνω, σωφρονίζω, τιμωρώ
-εκπαίδευση < εκ (εντελώς, παντελώς)+ παιδεύω= σωματική και πνευματική αγωγή.

Ιστορική ανασκόπηση: στόχοι παιδείας =>

-στην αρχαιότητα: επίτευξη αρμονίας ανάμεσα στο πνεύμα και στο σώμα «καλός κάγαθος άνθρωπος» (ανθρωπιστική παιδεία)

-στο μεσαίωνα: θεοκεντρική η παιδεία προσανατολίζεται στη δημιουργία γενναίων πολεμιστών που τους διακρίνει η πίστη στο θρησκευτικό ιδεώδες και το ιπποτικό πνεύμα

-στην αναγέννηση: «homo universal is» => ο πολυπράγμονος άνθρωπος σε διάφορους τομείς γνώσης

-στο διαφωτισμό: η παιδεία παίρνει καθολικό χαρακτήρα και στρέφεται στη φύση του ανθρώπου και στο σεβασμό προς την προσωπικότητα του

Συμπέρασμα=> η παιδεία γενικότερα και στη συνέχεια και το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε εποχής προσαρμοζόταν ανάλογα με τις απαιτήσεις των καιρών και τις ανάγκες της κοινωνίας.

Έτσι και σήμερα το εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργεί ως φορέας κοινωνικής αλλαγής, είναι μια αντανάκλαση γενικότερα της κοινωνίας και των αλλαγών που αυτή υφίσταται

Γι' αυτό και η σύγχρονη εκπαίδευση, κατευθύνεται περισσότερο στη δημιουργία «ειδικών», τεχνικά και θεωρητικά καταρτισμένων ανθρώπων στον τομέα τους, μια που η εξειδίκευση αποτελεί, όπως θεωρείται ανάγκη κι απαίτηση της εποχής μας.

Φορείς της παιδείας

1. Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, που επιδρούν αποφασιστικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου. Η γεωφυσική διαμόρφωση του χώρου, η χλωρίδα, το κλίμα, η ατμόσφαιρα και η κουλτούρα βοηθούν στη διάπλαση του ανθρώπου, την υγεία, τη συμπεριφορά, στο φωτισμό του νου, την καλλιέργεια του χαρακτήρα και το ήθος του.

2. Η οικογένεια, όπου το παιδί παίρνει τις πρώτες εμπειρίες, γνώσεις και αρχές. Εκεί ασκούνται οι ικανότητές του και αναπτύσσει την ηθική, εθνική, γλωσσική, πολιτική και θρησκευτική συνείδηση. Εκεί λύνονται οι πρώτες απορίες του και μπαίνουν τα θεμέλια για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του. Η οικογένεια διδάσκει στο νέο άτομο αρχές ηθικής συμπεριφοράς, επιβίωσης και γενικά αξίες του πολιτισμού

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

3. Η κοινωμία, που ως συνοικία, κοινότητα, ασκεί στα νέα άτομα μεγάλη επίδραση, αβίαστα και φυσικά. Το παιδί εκεί μαθαίνει τα ήθη και έθιμα, τους θεσμούς, τη γλώσσα, τις αξίες και τη συμπεριφορά. Αποκτάει αγωγή καλή ή κακή και μαθαίνει να σέβεται ή όχι τις αξίες και τους κανόνες.

4. Η πολιτεία, σχολείο με την οργάνωση και τους νόμους της επιδρά στους νέους, τους μαθαίνει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Τους αναπτύσσει την εθνική συνείδηση και το αίσθημα της ευθύνης.

5. Η εκκλησία (θρησκεία). Διδάσκει τις αξίες, τις αρχές και την αγάπη. Με τις λατρευτικές τις εκδηλώσεις και τη διδασκαλία της (κήρυγμα) αναπτύσσει το θρησκευτικό συναίσθημα και την ωρίμανση του ψυχικού και εσωτερικού κόσμου. Καλλιεργεί τις ηθικές και κοινωνικές αρετές, την αλληλοκατανόηση, την αγάπη, την αλληλεγγύη και τη φιλανθρωπία.

6. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, τα έντυπα, τα βιβλία και περιοδικά. Με την πάροδο, όμως, του χρόνου τα μέσα αυτά επηρεάζουν όλο και πιο πολύ τα νέα άτομα και τους ανθρώπους γενικά, γιατί έχουν τεράστια δύναμη υποβολής και ασκούν άμεση επίδραση. Πληροφορούν, ενημερώνουν, ψυχαγωγούν και πλουτίζουν τις γνώσεις μας. Μας παρουσιάζουν πρότυπα και παραδείγματα.

7. Οι επαγγελματικοί χώροι

8. Ο αθλητισμός

Δευτερεύοντες παράγοντες μόρφωσης:

Τέτοιοι παράγοντες είναι το θέατρο, ο κινηματογράφος, ο προσκοπισμός, οι διάφορες οργανώσεις και σύλλογοι νεότητας, οι νεολαίες των πολιτικών κομμάτων, τα ιδρύματα και οι πολιτιστικοί σύλλογοι του ελεύθερου χρόνου, όπως π.χ. οι λέσχες, τα κέντρα νεότητας, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι αθλητικοί σύλλογοι, ο στρατός, τα μουσεία, τα κέντρα επιμόρφωσης ενηλίκων, οι διαλέξεις, οι εκθέσεις, οι εκδρομές, οι θρησκευτικές οργανώσεις κ.τ.λ.

ΣΤΟΧΟΙ-ΣΗΜΑΣΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

-Πνευματική εξύψωση ατόμου

- παροχή γνώσεων=> διεύρυνση πνευματικών οριζόντων=> απαλλαγή από προκαταλήψεις και δεισιδαιμονίες
- καταπολέμηση φανατισμού και δογματισμού=> αποφυγή χειραγώγησης=> πνευματική απελευθέρωση
- απομυθοποίηση φυσικού περιβάλλοντος, κατανόηση δομής και λειτουργίας κοινωνικού περιβάλλοντος
- ανάπτυξη προβληματισμού, κριτικής σκέψης
- καλλιέργεια φυσικών και πνευματικών δυνατοτήτων ατόμου
- οδηγεί στην αυτοκριτική, αυτογνωσία=> ετερογνωσία

-Ηθικοποίηση ατόμου

- επαφή με αιώνιες αξίες=> εντιμότητα, αξιοπρέπεια, αγάπη, αλτρουισμός κ.α.
- ευαισθητοποίηση=> εξευγενισμός, εσωτερικού κόσμου
- αποβολή παθών, κακών έξεων
- συναίσθηση κοινωνικής ευθύνης, χρέους απέναντι στους άλλους
- διαμόρφωση αισθητικών κριτηρίων

-Κοινωνικοποίηση ατόμου

- ένταξη νέου στο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον=> ενεργός συμμετοχή στις κοινωνικές διαδικασίες
- διοχέτευση κυρίαρχης ιδεολογίας κοινωνικών αξιών και προτύπων συμπεριφοράς
- σεβασμός στους αναγκαίους όρους κοινωνικής ζωής

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- καλλιέργεια διαλόγου και συνεργασίας

-Πολιτική αγωγή ατόμου

- καλλιέργεια δημοκρατικού φρονήματος
- γνώση και πειθαρχία στους νόμους της Πολιτείας
- καθιστά τον πολίτη ικανό να κρίνει, να ελέγχει, να προτείνει και ν' αξιολογεί τις αποφάσεις και ενέργειες των κυβερνώντων
- σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προάσπιση δημοκρατικών θεσμών

-Διαμόρφωση εθνικής συνείδησης

- γνώση παράδοσης=> σύνδεση με το παρελθόν
- ορθή αντίληψη πατριωτισμού- απόρριψη ακραίου εθνικισμού
- συνειδητοποίηση εθνικής ταυτότητας=> διατήρηση εθνικής ελευθερίας

-Συναδέλφωση λαών

- γνωριμία και σεβασμός των άλλων πολιτισμών
- ειρηνική διευθέτηση διαφορών

-Οικονομική ανάπτυξη

- αξιοποίηση επιστημονικού και εργατικού δυναμικού με την επαγγελματική κατάρτιση
- προώθηση επιστημονικής γνώσης και έρευνας=> ανάπτυξη Τεχνολογίας με την εφαρμογή των επιστημονικών γνώσεων
- εξειδίκευση εργαζομένων=> αύξηση παραγωγικότητας
- εκσυγχρονισμός, αξιοποίηση εθνικού πλούτου

-Επαγγελματική επιτυχία ατόμου

- επαγγελματική κατάρτιση με θεωρητικές ή πρακτικές γνώσεις
- επαγγελματικός προσανατολισμός=> αξιοποίηση κλίσεων.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ-ΜΕΤΡΑ

Απαραίτητες προϋποθέσεις για να επιτελέσει η παιδεία τους στόχους της είναι:

-Εκσυγχρονισμός παιδείας

- γνώσεις σύγχρονες, σύμφωνες με τα πρόσφατα πορίσματα της επιστήμης
- σύνδεση θεωρίας της γνώσης με την πράξη, τη ζωή
- σύγχρονα κτίρια }
• όργανα, εποπτικά μέσα διδασκαλίας } υλικοτεχνική υποδομή
- εργαστήρια, αναγνωστήρια, βιβλιοθήκες }
• χώρους για άθληση και παιχνίδι }

-Καταρτισμένο εκπαιδευτικό προσωπικό

- επιμόρφωση, μετεκπαίδευση εκπαιδευτικών στις σύγχρονες διδακτικές μεθόδους=> προσέγγιση μαθητή-συνεργασία
- επιμέλεια, ζήλος και υπομονή στο έργο τους
- γνώση ψυχολογίας, αγάπη και σεβασμός στο νέο
- ηθική προσωπικότητα
- μεταδοτικότητα => διάρθρωση και διατύπωση γνώσεων, ώστε να' ναι εύληπτες από το μαθητή

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

-Ανθρωπιστική παιδεία

- στόχος της όχι μόνο η παροχή γνώσεων, αλλά κι η ευρύτερη καλλιέργεια του νέου, της ευαισθησίας και της ανθρωπιάς του
- η γνώση όχι αυτοσκοπός, αλλά σύμμαχος στο πλευρό του ανθρώπου
- όχι στεγνή εξειδίκευση
- προβολή του ανθρώπου ως αξία κι όχι παραγωγική μονάδα

-Πραγμάτωση στόχων της

- ολόπλευρη ανάπτυξη προσωπικότητας νέων
- καλλιέργεια διανοητικών λειτουργιών, κρίσης, αντίληψης, φαντασίας, προσοχής=> καταπολέμηση νοοτροπίας μηχανικής αποστήθισης
- έμφαση στην ποιότητα κι όχι στην ποσότητα γνώσεων
- μεταλαμπάδευση ηθικών αξιών
- διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης
- υπεράσπιση παράδοσης και εθνικής ανεξαρτησίας
- σωστός επαγγελματικός προσανατολισμός=> εντοπισμός κι αξιοποίηση ικανοτήτων και κλίσεων του νέου=> κατευθύνσεις που θα εξασφαλίζουν εργασία
- επίλυση προβλημάτων των νέων
- παρέμβαση στη διαμόρφωση κοινωνικής και πολιτικής ζωής

-Δημοκρατική διοίκηση και λειτουργία εκπαίδευσης

- καθολική, αταξική παιδεία, όχι διακρίσεις
- παροχή ίσων ευκαιριών-«δωρεάν παιδεία»
- πρόνοια και λύση προβλημάτων για μαθητές απομακρυσμένων περιοχών, μειονοτήτων κ.τ.λ.
- αξιοκρατία
- αντικειμενική βαθμολογία
- ελεύθερη λειτουργία μαθητικών κοινοτήτων
- δημιουργία Εθνικού Συμβουλίου παιδείας που θα προγραμματίζει μακροπρόθεσμα την πορεία της Εκπαίδευσης, χωρίς, κάθε φορά που αλλάζει η Κυβέρνηση μια χώρας ή ο Υπουργός παιδείας, ν' αλλάζουν κι οι αρχές και τα εκπαιδευτικά συστήματα.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

-Ανεπάρκεια υλικοτεχνικής υποδομής

- έλλειψη κτιρίων, εποπτικών μέσων, εργαστηρίων, βιβλιοθηκών, γυμναστηρίων
- αποπνικτικοί χώροι (αίσθηση εγκλεισμού)

-Σχέσεις καθηγητών-μαθητών

- έλλειψη κατανόησης και αποδοχής
- λανθασμένη αντιμετώπιση=> αυταρχισμός, έλλειψη σεβασμού κι απ' τις δύο πλευρές

-Τρόποι μάθησης και αξιολόγησης / περιεχόμενο γνώσεων

- εντατικοποίηση της σχολικής ζωής
- βαθμοθηρία, μηχανική αποστήθιση γνώσεων
- τυποποίηση διδασκαλίας=> έλλειψη πρωτοτυπίας και φαντασίας
- διδασκόμενη ύλη: ανεπαρκής, αποσπασματική, παρελθοντολογική=> γνώσεις παρωχημένες, ξεκομμένες από την πραγματικότητα πολλών διδακτικών βιβλίων= απωθητικό, δυσνόητο για τους νέους
- μέθοδος του ενός βιβλίου=> έλλειψη ανάπτυξης της κριτικής ικανότητας, έλλειψη προβληματισμού και στοχασμού
- εξειδίκευση κι όχι καθολική καλλιέργεια=> έλλειψη ερεθισμάτων για δραστηριοποίηση του δυναμικού των νέων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- κυνήγι των εξετάσεων, το «σκαλοπάτι» για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση=> ευνόηση «παραπαιδεία»
- όχι ουσιαστική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας

-Έλλειψη δημοκρατικής λειτουργίας σχολείου

- άνισες ευκαιρίες σπουδών (παιδιά επαρχίας, ιδιωτικά σχολεία)
- υπολειτουργία του θεσμού των μαθητικών κοινοτήτων (αδιαφορία ή κομματικοποίηση)=> δεν ολοκληρώνεται η προετοιμασία των νέων για πολιτικοποίησή τους

-Εκπαιδευτικό προσωπικό

- έλλειψη εξειδικευμένων εκπαιδευτικών
- καλλιέργεια υπαλληλικής νοοτροπίας
- έλλειψη επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης=> αναχρονιστικές μέθοδοι διδασκαλίας

-Έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού

- πρόβλημα επαγγελματικής επιλογής (αδιέξοδο)
- έλλειψη ενημέρωσης, εντοπισμού των κλίσεων, ενδιαφερόντων και ικανοτήτων του μαθητή=> ανεργία, υποαπασχόληση, κατοχή απλά ενός πτυχίου.

ΑΙΤΙΑ

- Χαμηλή χρηματοδότηση παιδείας από τον κρατικό προϋπολογισμό=> δε δίνεται η βαρύτητα που θα' πρεπε.
- Μίμηση ξένων εκπαιδευτικών συστημάτων (γερμανικού, γαλλικού, αγγλοαμερικανικού)=> από την αρχή σύστασης του νεοελληνικού κράτους το εκπαιδευτικό μας σύστημα δυστυχώς βασίστηκε σε ξένες μεθόδους, που δεν αφομοιώθηκαν γόνιμα.
- Συχνές αλλαγές και πρόχειρες μεταρρυθμίσεις στο χώρο της παιδείας, η οποία γίνεται όργανο για εξυπηρέτηση κομματικών συμφερόντων.
- Ο ασφυκτικός έλεγχος της κεντρικής εξουσίας, Υπουργείου Παιδείας, που δεν αφήνει περιθώρια για πρωτοβουλίες και πειραματισμούς.
- Η αναξιοκρατική ανάδειξη των στελεχών της παιδείας, που γίνεται με κομματικά ή τυπικά γραφειοκρατικά κριτήρια.
- Η εμμονή σ' αναχρονιστικές μεθόδους και προγράμματα σπουδών
- Οι στερεότυπες αντιλήψεις για διαχωρισμό της γενικής και τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης=> το «κυνήγι» του πτυχίου και της εισόδου σ' Ανώτερες και Ανώτατες σχολές που υποβαθμίζει το ρόλο της δευτεροβάθμιας, ειδικά, εκπαίδευσης.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- Πνευματική καθυστέρηση, επικράτηση προκαταλήψεων, στερεότυπων και αναχρονιστικών αντιλήψεων
- Ηθική κατάπτωση, έκλυση ηθών
- Ψυχολογικά προβλήματα=> άγχος, εντάσεις, ανία, αδιαφορία
- Κοινωνική δυσλειτουργία, αδυναμία ένταξης στην κοινωνία
- Αδυναμία πολιτικοποίησης, συμμετοχής στα κοινά
- Έλλειψη προόδου και οικονομικής ανάπτυξης=> λανθασμένη επιλογή επαγγέλματος, πρόωθηση όχι των ικανότερων στελεχών σε καίρια πόστα
- Απομάκρυνση από την παράδοση, έλλειψη γλωσσικής καλλιέργειας=> άμβλυση εθνικής συνείδησης (βλ. ενότητα για προσφορά παιδείας).

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Το σχολείο που θέλει να αναπτύξει τη δημιουργικότητα των μαθητών του δεν θα περιοριστεί στη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος και των ευνοϊκών συνθηκών. Προγράμματα, βιβλία, μέθοδοι διδασκαλίας, διδάσκοντες και διδασκόμενοι θα πρέπει να προσαρμοστούν και να στραφούν προς αυτή την κατεύθυνση. Η μηχανική μάθηση, η τυποποίηση της διδασκαλίας ή της εργασίας, η παθητική επανάληψη, η παιδαγωγική του «κάνε αυτό που σου λέω» και του «κάνε το όπως σου το λέω» θα αποκλειστούν και θα αντικατασταθούν με μεθόδους όσο γίνεται περισσότερο ενεργητικές, επεκτεινόμενες και σε θέματα που ίσως δεν προβλέπονται από το πρόγραμμα, αλλά που η πραγμάτευση τους ενδιαφέρει ένα μαθητή ή μια ομάδα μαθητών. Το ερώτημα δηλαδή «τι θα ήθελες να κάνεις» και «πώς σκέπτεσαι να εργαστείς» βρίσκεται στη βάση μιας δημιουργικής παιδευτικής διαδικασίας που σέβεται την ατομικότητα και πιστεύει στις δημιουργικές δυνατότητες της. από τις ενεργητικές μεθόδους θα αναφέρουμε κυρίως τη **διερευνητική**, κατά την οποία η οργάνωση της ύλης και η σύνδεση των γνωστικών τμημάτων επαφίεται στον ίδιο το μαθητή, ώστε η μάθηση να παίρνει μια δημιουργικά εξατομικευμένη μορφή σχετιζόμενη άμεσα με την εργασία, να είναι δηλαδή μάθηση πραγματική.

Ο διδάσκων εξάλλου θα πρέπει να είναι σε θέση να ανατοποθετήσει τον παραδοσιακό ρόλο του, αναθεωρώντας κριτικά και παραμερίζοντας το εγγραγμένο μοντέλο του παραδοσιακού δασκάλου: θα πρέπει να μένει ανοιχτός και ευέλικτος, να οργανώνει, να εμπνυχώνει, να ενθαρρύνει, να δίνει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο μαθητής για τη δουλειά του ή να τον κατευθύνει σωστά στην αναζήτηση και την ανεύρεση τους, να καθοδηγεί τον εργαζόμενο διακριτικά και στο βαθμό που θα κρίνει αναγκαίο. Με άλλα λόγια, θα πρέπει και ο ίδιος να είναι δημιουργικό άτομο ή να ενεργοποιήσει τη λανθάνουσα δημιουργικότητα του. Διαφορετικά, η ζωή του σε ένα δημιουργικό σχολείο θα ήταν δύσκολη για πολλούς και ευνόητους λόγους.

Πιο συγκεκριμένα, η σχολική ζωή στο δημιουργικό σχολείο θα μπορούσε να οργανωθεί με τρόπους που να ευνοούν τις πρωτοβουλίες, τις επιλογές, τις εργασίες των μαθητών σε θέματα που τους ενδιαφέρουν, να ανατίθεται, π.χ. στους μαθητές η οργάνωση και παρουσίαση ορισμένων μαθημάτων, διάφορες εκθέσεις, έκδοση περιοδικού ή εφημερίδας, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές παρουσίες, ομιλίες – συζητήσεις για θέματα επικαιρότητας, κοινωνικά ή πολιτικά, επιστημονικά, καλλιτεχνικά κ.λ.π. Σε μια τέτοια οργάνωση καθοριστικό ρόλο θα παίξουν οι ομάδες των ενδιαφερόντων των μαθητών και με την προϋπόθεση ότι διδάσκοντες και διδασκόμενοι θα απαλλαγούν από την πίεση των ποικίλων εξετάσεων και από το αδιάκοπο κινήγι της ύλης και του χρόνου.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Στο δημιουργικό σχολείο θα τονιστεί ιδιαίτερα η συμμετοχή των μαθητών στο διάλογο, ώστε να είναι όσο το δυνατό ενεργητικότερη με όλο τον κίνδυνο της «εκτροπής» από τη «διδασκαλία» που έχει σχεδιάσει ο διδάσκων. Ο καλός δάσκαλος ποτέ δεν ξέρει που θα βγάλει τελικά το μάθημα και σ' αυτό ακριβώς έγκειται η γοητεία του έργου του. Πάντως, ένα μάθημα που οδηγεί εκεί που αυτός έχει σχεδιάσει, δεν είναι πάντα το καλύτερο μάθημα.

Ο δημιουργικός μαθητής δυσφορεί σε τέτοιες συνθήκες μαθήματος και αντιδρά συχνά με απρέπεια ή με ειρωνεία. «Να κάνετε ερωτήσεις που να μην ξέρετε την απάντηση», αυτό είναι το αίτημα της δημιουργικότητας. Η στενή όμως αντίληψη για την αγωγή, που περιορίζει το ρόλο της στο γνωστικό αποκλειστικά υλικό, δεν αφήνει το διδάσκοντα να κινηθεί σ' αυτό τον ευρύτερο χώρο της συλλογικής προσπάθειας και της γόνιμης ανταλλαγής ιδεών με τις δημιουργικές προοπτικές που δίνουν οι ανοιχτές ερωτήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Έκθεση. Ο φιλόλογος ζητά από τους μαθητές να γράψουν μια έκθεση πάνω σ' ένα θέμα με σχεδόν δεδομένη την απάντηση. Γιατί δεν ζητάει την γνώμη τους πάνω σ' ένα πραγματικό ερώτημα; Γιατί δεν ζητάει όλες τις δυνατές οπτικές από τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί το ερώτημα; Γιατί δεν ασκεί τους μαθητές σε ελεύθερες ανακοινώσεις – εισηγήσεις οι οποίες και να συζητηθούν στη συνέχεια; Γιατί δεν τους ζητάει προτάσεις για την επίλυση ενός πραγματικού προβλήματος, γιατί δεν τους ασκεί σε επιχειρηματολογία υπέρ και κατά ενός θέματος; Γιατί δεν τους ασκεί στη συγγραφή ενός συλλογικού κειμένου ή στην κατάστρωση ενός σχεδίου για την αντιμετώπιση μιας πιθανής κατάστασης; Αλλά και γενικά το σχολείο γιατί δεν βοηθάει τους μαθητές να χρησιμοποιούν τα χέρια τους, να κατασκευάζουν, να κάνουν πειράματα, να ερευνούν, να αναζητούν, να αποκτούν προσωπικές εμπειρίες και γνώσεις – όχι βιβλιακές – να δημιουργούν κάτι δικό τους, να «ποιούν»; Προς αυτήν όμως την κατεύθυνση οφείλει να κινείται το δημιουργικό σχολείο.

Κώστας Μπαλάσκας (1939). Εκπαιδευτικός, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με θέματα λογοτεχνίας και παιδείας. Έργα του: Κοινωνική θεώρηση της Παιδείας, Λογοτεχνία και Παιδεία, Ταξίδι με το κείμενο, Εκπαιδευτική Θεωρία και Πολιτική.

A] Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις

Μονάδες 25

B] 1. Να αναπτύξετε μια παράγραφο (80-100 λέξεων) με τη μέθοδο των παραδειγμάτων και με την παρακάτω θεματική περίοδο: « Ο δημιουργικός μαθητής δυσφορεί σε τέτοιες συνθήκες μαθήματος και αντιδρά συχνά με απρέπεια ή με ειρωνεία».

Μονάδες 10

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

2. Να κάνετε δομική ανάλυση (τρόπος ανάπτυξης – δομικά στοιχεία) της τρίτης παραγράφου του κειμένου.

Μονάδες 5

3. «Προγράμματα, βιβλία, μέθοδοι διδασκαλίας, διδάσκοντες και διδασκόμενοι θα πρέπει να προσαρμοστούν και να στραφούν προς αυτή την κατεύθυνση».

Να μετατρέψετε την παραπάνω περίοδο λόγου από την παθητική στην ενεργητική σύνταξη.

Για ποιο λόγο ο συγγραφέας προτίμησε την παθητική σύνταξη;

Μονάδες 5

4. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί απανωτές ερωτήσεις.

Σε τι αποσκοπεί η χρήση αυτών;

Μονάδες 5

5. Να γράψετε δύο τίτλους για το κείμενο:

α) χωρίς σχόλιο

β) με σχόλιο

Μονάδες 5

6. Να δώσετε ένα αντώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν: περιοριστεί, εξατομικευμένη, ενθαρρύνει, συμμετοχή, απρέπεια.

Μονάδες 5

Γ] ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Είστε προσκεκλημένος (-η), ως εκπρόσωπος του σχολείου σας σε μια συζήτηση με θέμα το εκπαιδευτικό σύστημα στη χώρα μας. Στη συζήτηση συμμετέχουν μαθητές, εκπαιδευτικοί και εκπρόσωποι του Υπουργείου Παιδείας.

Σε ομιλία που καλείστε να εκφωνήσετε, να αναφερθείτε στην αναγκαιότητα εισαγωγής των ηλεκτρονικών υπολογιστών στα σχολεία και στον καινούργιο ρόλο του δασκάλου μέσα σ' αυτά.

Να τεκμηριώσετε τις προτάσεις με κατάλληλα επιχειρήματα (400 περίπου λέξεις).

Μονάδες 40

Ο ΔΙΤΤΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Είναι γεγονός ότι η εξέλιξη αποτελεί θεμελιώδη γνώρισμα των κοινωνιών, καθώς και η τάση του ανθρώπου να προβλέπει πάντοτε στο καινούριο, το καλύτερο, το μελλοντικό. Όλοι μας περιμένουμε το μέλλον να είναι καλύτερο από το παρόν· σ' αυτό εναποθέτουμε τις ελπίδες μας· για την πραγμάτωσή του αγωνιζόμαστε καθημερινά. Υπάρχει λοιπόν μέσα στον άνθρωπο μια κρυφή δύναμη που τον απωθεί στο να εγκαταλείπει αυτό που πέρασε και να περιμένει αυτό που πρόκειται να 'ρθει. Αν όμως η προηγούμενη διαπίστωση αποτελούσε μοναδικό γνώρισμα των κοινωνιών, είναι αμφίβολο αν τα μέλη τους θα είχαν τη δύναμη να αναζητήσουν το καλύτερο και να έχουν ασφαλή κριτήρια για την αξιολόγησή του. Για το τι είναι καλύτερο και τι είναι χειρότερο χρειάζεται ένα σταθερό σύστημα αξιών. Ένα τέτοιο σύστημα μπορεί να μας προσφέρει ένας βασικός κοινωνικός μηχανισμός: η εκπαίδευση.

Θα μπορούσαμε μάλιστα να πούμε ότι κύρια λειτουργία της εκπαίδευσης είναι να βρίσκεται σ' ένα μεταίχμιο ανάμεσα στο παλιό και το καινούργιο, ανάμεσα σ' αυτό που πέρασε και σ' αυτό που πρόκειται να 'ρθει. Είναι δηλαδή ένας θεσμός που συμπυκνώνει τις αξίες που παραδόθηκαν και ταυτόχρονα περικλείει τη δυνατότητα για ανανέωσή τους μέσα στις καινούριες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πνευματικές συνθήκες. Η εκπαίδευση επομένως μεταγγίζει το παρελθόν στο παρόν αφήνοντας ανοιχτές τις διόδους για ανανέωση και κριτική. Όλα αυτά έχουν νόημα μόνο εξαιτίας του γεγονότος ότι η εκπαίδευση έχει σαν βασική της φροντίδα τους νέους. Η νέα γενιά, όσο κι αν υπόσχεται έναν καινούριο τρόπο ζωής, δεν μπορεί να έχει σταθερούς άξονες προσανατολισμού για την αναζήτησή του, αν προηγουμένως δεν έχει μελετήσει ό,τι προηγήθηκε.

Όλα αυτά σημαίνουν ότι η εκπαίδευση περιέχει και τη μνήμη και τη φαντασία και τη σύνεση και την τόλμη, και τον ενθουσιασμό και την πείρα. Γι' αυτόν το λόγο είναι ιδανικός χώρος για κάθε λογής πνευματικές ζυμώσεις, ένα ζωντανό κύτταρο που έχει τη δύναμη να συμβάλει στην πρόοδο της κοινωνίας. Η εκπαίδευση λοιπόν παύει να είναι ένας απλός μηχανισμός, όπως αρχικά τον χαρακτηρίσαμε, και γίνεται κινητήρια δύναμη της κοινωνικής εξέλιξης, αφού έχει τη δύναμη να διαμορφώνει συνειδήσεις. Διαμορφώνω μια συνείδηση σημαίνει οργανώνω με τέτοιον τρόπο το περιεχόμενό της, ώστε να μη διατρέχει τον κίνδυνο να αποπροσανατολιστεί. Ο αποπροσανατολισμός αρχίζει όταν λείπουν τα κριτήρια, όταν δεν έχουμε ένα σταθερό σύστημα αναφοράς, ηθικές προτεραιότητες, δηλαδή αξίες. Το γεγονός λοιπόν ότι μέσα από την εκπαίδευση και τους νέους προετοιμάζεται το μέλλον της κοινωνίας, μας οδηγεί στη διαπίστωση πως μέσα από τις διαδικασίες της αναπαράγεται ο ίδιος ο πολιτισμός.

Πολιτισμός δεν είναι βέβαια ένα σύνολο των επιτευγμάτων· αυτά είναι η αφετηρία. Η ουσία του πολιτισμού είναι η βαθιά συνειδητοποίηση της ταυτότητάς μας ως ανθρώπων, ως όντων ξεχωριστών που αντλούν τη δύναμη και τη βεβαιότητα της ύπαρξής τους από το γεγονός ότι η παρουσία τους πάνω στη γη είναι μια πορεία οδυνηρή, αντιφατική και μεγαλειώδης. Ο πολιτισμός λοιπόν αντλεί το βαθύτερο περιεχόμενό του από την ίδια την αυτογνωσία του ανθρώπου. Πολιτισμός είναι η ίδια η περιπέτεια της αυτογνωσίας. Αυτή την περιπέτεια έχει σκοπό η εκπαίδευση να κάνει βίωμα στους νέους. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες παύει να αποτελεί μηχανισμό και γίνεται μορφοποιητική δύναμη, δηλαδή **Παιδεία**.

Μέχρι τώρα δώσαμε μια διάσταση της εκπαίδευσης η οποία, όσο και αν είναι αναγκαία, δεν φαίνεται να έχει άμεση σχέση με τα καθημερινά προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει μια κοινωνία. Η εκπαίδευση πρέπει να προσβλέπει και στην Παιδεία αλλά και στην ικανοποίηση των άμεσων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι νέοι. Η επαγγελματική αποκατάσταση, η τεχνική τους κατάρτιση, η μόρφωση τους αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για τη συμβολή τους στην κοινωνική πρόοδο. Όταν μάλιστα πρόκειται για μικρές πληθυσμιακά χώρες που έχουν περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, η εκπαίδευση πρέπει να λειτουργεί όσο καλύτερα γίνεται. Και τούτο είναι αναγκαίο προκειμένου να εξασφαλιστεί, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, η οικονομική, τεχνολογική και εθνική ανεξαρτησία.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Είναι αλήθεια ότι στις μέρες μας η τεχνολογία και οι πνευματικές αξίες μονοπωλούνται από τις χώρες εκείνες που έχουν τεράστια οικονομική και πολιτική ισχύ. Όταν μια χώρα εξάγει την τεχνολογία και τα καταναλωτικά της αγαθά, εξάγει ταυτόχρονα και ένα μέρος του πολιτισμού και των αξιών της. Εισάγοντας λοιπόν τεχνολογία και αγαθά μια μικρή χώρα, το χειρότερο, φαινομενικά, θα είναι να κλονιστεί το εμπορικό της ισοζύγιο. Με ποιον τρόπο όμως θα αντιμετωπίσει την πολιτιστική διείσδυση; Οι μέθοδοι άμυνας δεν είναι πολλές, γιατί είναι περιορισμένα τα περιθώρια επιλογής. Για την τεχνολογία χρειάζεται ανθρώπους πνευματικά ευέλικτους και επιστημονικά καταρτισμένους προκειμένου να αξιοποιήσουν και να προσαρμόσουν τα ξένα τεχνολογικά επιτεύγματα στις κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες της χώρας τους. Θα πρέπει όμως και να συνειδητοποιήσουν ότι η εισαγόμενη τεχνολογία μοιάζει πολλές φορές με δούρειο ίππο. Θα πρέπει δηλαδή να αντιμετωπιστεί η πολιτιστική διείσδυση με ένα μόνο τρόπο: με την εθνική αυτογνωσία. Μόνο μ' αυτόν τον τρόπο η εκπαίδευση επιτελεί το διττό της ρόλο.

Η εκπαίδευση έχει μεγάλη σημασία για χώρες μικρές που διαθέτουν περιορισμένα οικονομικά μέσα. Όσο φροντίζουν για τη **στρατιωτική τους άμυνα**, στον ίδιο βαθμό θα πρέπει να μεριμνούν για την **εθνική πολιτιστική τους άμυνα**, γιατί η μάχη ενός έθνους δεν δίνεται τόσο στα σύνορά του, εκεί δηλαδή που υπάρχει ο κίνδυνος να εισβάλει ο εχθρός, αλλά σ' ένα χώρο ευρύτερο και ακαθόριστο: στο χώρο του πολιτισμού. Σ' αυτήν τη μάχη είναι δύσκολο να διακρίνουμε το νικητή και το νικημένο, γιατί δεν υπάρχουν ποσοτικά μεγέθη. Υπάρχουν κυρίως αξίες. Σ' αυτήν τη «μάχη» των αξιών, το πρόβλημα δεν είναι να νικήσει η μικρή χώρα, αλλά να υπερασπίσει όσο μπορεί την ταυτότητά της, δηλαδή τα ιδιαίτερα εκείνα γνωρίσματα που διαφοροποιούν τους ανθρώπους που την κατοικούν από οποιοδήποτε άλλο λαό. Σ' αυτό τον αγώνα η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει με την προάσπιση της εθνικής μνήμης και της εθνικής γλώσσας.

Σήμερα, στην Ελλάδα, κανένας δεν αμφισβητεί την ανάγκη εκμάθησης μιας ή περισσότερων ευρωπαϊκών γλωσσών. Μόνο μ' αυτό τον τρόπο είναι δυνατό να επικοινωνήσουμε με τα πολιτιστικά και τα τεχνολογικά επιτεύγματα των χωρών που προηγούνται σ' αυτούς τους δύο τομείς. Για ποιους όμως ευρωπαϊκούς λαούς είναι το ίδιο αναγκαία η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας; Η απάντηση είναι αυτονόητη: για κανέναν. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει μόνοι μας να αγωνιστούμε σε δύο μέτωπα: από τη μία να παρακολουθήσουμε τις τεχνολογικές εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο κι από την άλλη να προασπίσουμε την εθνική μας ταυτότητα. Τα όπλα γι' αυτό τον αγώνα θα τα προσφέρει στους νέους η εκπαίδευση, αφού ο ρόλος της είναι και να υπερασπίζει ό,τι συντελέστηκε και να προετοιμάζει τους νέους για τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις που θα 'ρθουν.

Η εκπαίδευση αποτελεί τη σπονδυλική στήλη μιας κοινωνίας, πράγμα που σημαίνει ότι αν την αγνοήσουμε και τη θεωρήσουμε μηχανισμό δευτερεύουσας λειτουργίας, θα διατρέξουμε τον κίνδυνο να «εξαφανιστούμε» μέσα στον καταγισμό αξιών και την αλλοφροσύνη της εποχής μας. Μόνο μια ώριμη εκπαίδευση μπορεί να στηρίξει τους νέους ηθικά και πνευματικά και να τους κάνει να πιστέψουν πως ό,τι είναι καινούριο δεν φέρνει απαραίτητα και την πρόοδο, πως ό,τι είναι ξένο δεν σημαίνει αναγκαστικά και σωστό. Χρέος της εκπαίδευσης είναι να ενισχύσει τη πίστη του νέου στον εαυτό του και στο έθνος του έτσι ώστε να μην παρασυρθεί από την κοσμοπολίτικη νοοτροπία της εποχής μας που θέλει ανθρώπους ευχάριστους, ανίδεους και χωρίς μνήμη.

Ένας άνθρωπος χωρίς μνήμη είναι άνθρωπος χωρίς μέλλον.

Είπαμε ότι η εκπαίδευση έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει ένα σταθερό σύστημα αξιών με βάση το οποίο θα αξιολογηθούν οι κάθε λογής κοινωνικές εξελίξεις. Αν όμως το σύστημα αυτό, το τόσο εύθραυστο στην εποχή μας, παραμεληθεί, διατρέχουν τον κίνδυνο, κυρίως οι μικροί λαοί, να αφανιστούν πνευματικά και ενδεχομένως πολιτικά από τον παγκόσμιο χάρτη. Κατά συνέπεια η κυριότερη μορφή της εθνικής άμυνας βρίσκεται, εκτός από την τεχνική κατάρτιση, στη γλώσσα και τη εθνική συνείδηση ενός λαού. Αυτόν το διμέτωπο αγώνα λοιπόν θα πρέπει να εκπληρώσει η εκπαίδευση ειδικά στην εποχή μας, ώστε να συμβάλει, στο μέτρο του δυνατού, στη διατήρηση της πολιτιστικής αυτοδυναμίας των λαών και την ενδυνάμωση της πνευματικής ελευθερίας των ατόμων.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

A. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (200 λέξεις).

(25 μόρια)

B.1. Ποιόν άλλο τίτλο θα μπορούσατε να δώσετε στο κείμενο και γιατί;

(7 μόρια)

B.2. Να χαρακτηρίσετε το είδος της συλλογιστικής πορείας που ακολουθείται στην προτελευταία και την τελευταία παράγραφο του κειμένου και να δικαιολογήσετε τις απόψεις σας.

(8 μόρια)

B.3. Να βρείτε συνώνυμα – αντώνυμα των παρακάτω λέξεων:

ΣΥΝΩΝΥΜΑ		ΑΝΤΩΝΥΜΑ	
αμφισβητεί	.....	σύνεση	.....
ανίδεους	.....	σταθερό	.....
παραμεληθεί	.....	παραδόθηκαν	.....
αυτογνωσία	.....	ευέλικτου	.....
μεταγγίζει	.....	ανανέωση	.....

B.4.α. «Όσο φροντίζουν για τη στρατιωτική τους άμυνα ... στο χώρο του πολιτισμού»: Να εξηγήσετε και να σχολιάσετε την άποψη σε 10 σειρές περίπου.

(2.5 μόρια)

B.4.β. «Είναι αλήθεια ... το διττό της ρόλο» : Να δώσετε πλαγιότιτλο στη συγκεκριμένη παράγραφο του κειμένου.

(2.5 μόρια)

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

«Η εκπαίδευση αποτελεί τη σπονδυλική στήλη μιας κοινωνίας πράγμα που σημαίνει ότι αν την αγνοήσουμε και τη θεωρήσουμε μηχανισμό δευτερεύουσας λειτουργίας, θα διατρέξουμε τον κίνδυνο να «εξαφανιστούμε» μέσα στον καταιγισμό αξιών και την αλλοφροσύνη της εποχής μας».

«Η κυριότερη μορφή της εθνικής άμυνας βρίσκεται, εκτός από την τεχνική κατάρτιση, στη γλώσσα, και την εθνική συνείδηση ενός λαού. Αυτόν το διμέτωπο αγώνα λοιπόν θα πρέπει να εκπληρώσει η εκπαίδευση ειδικά στην εποχή μας, ώστε να συμβάλει, στο μέτρο του δυνατού, στη διατήρηση της πολιτιστικής αυτοδυναμίας των λαών και την ενδυνάμωση της πνευματικής ελευθερίας των ατόμων».

Συνδυάζοντας τα δύο παραπάνω αποσπάσματα που συμπυκνώνουν τη θέση του συγγραφέα και το ουσιαστικό μήνυμα του κειμένου, να γράψετε τις απόψεις σας. Υποθέστε ότι αρθρογραφείτε στην εφημερίδα του σχολείου σας ή της πανεπιστημιακής σας σχολής. (600 λέξεις)

(50 μόρια)

Ελλάδα και πολιτισμική ταυτότητα. Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις.

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Στις σύγχρονες πολυεθνικές και πολυπολιτισμικές κοινωνίες της Ευρώπης επανεμφανίζεται ένα παλιό πρόβλημα με νέους όρους: πώς μπορούν να συνυπάρξουν οι διαφορετικές εθνικές και πολιτισμικές παραδόσεις. Χαρακτηριστικό είναι το επεισόδιο που αφηγείται ο Barrington Moore στο βιβλίο του *Κοινωνικές ρίζες της Δικτατορίας και της Δημοκρατίας*, ένα επεισόδιο που έγινε το 1840 στην Ινδία. Σε ένα βραχμάνο που υπεράσπιζε ως εθνικό έθιμο τη συνήθεια να καίνε τη χήρα όταν πέθαινε ο άντρας της, ένας Βρετανός αξιωματικός απάντησε με τα λόγια “Το δικό μου έθνος έχει κι αυτό ένα έθιμο όταν οι άντρες καίνε ζωντανές τις γυναίκες, τους κρεμάμε. Ας εφαρμόσουμε λοιπόν όλοι τα εθνικά μας έθιμα”.

Μια σύγχρονη δημοκρατική και πλουραλιστική κοινωνία πρέπει να εξασφαλίσει την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτισμικών ομάδων στο κοινωνικό γίνεσθαι, με απόλυτο σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων τους. Η προστασία των τρόπων ζωής και της κληρονομιάς όλων μας, μας δείχνει τη δυνατότητα να γνωριστούμε καλύτερα και να μοιραστούμε τον πλούτο που ο κάθε πολιτισμός προσφέρει στον άνθρωπο. Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει κατανοητός ο κεφαλαιώδους σημασίας ρόλος των εκπαιδευτικών συστημάτων.

Πράγματι, τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών της Ευρώπης μπορούν να λειτουργήσουν ως καταλύτες αλλά και ως φυτώρια μόρφωσης Ευρωπαίων με πολιτισμικές ταυτότητες συμβατές μεταξύ τους, χωρίς όμως να πέσουν στην παγίδα του “εγωκεντρισμού”, ο οποίος είναι επικίνδυνος για την “παγκόσμια υγεία”. Βασικοί άξονες, λοιπόν, του εκπαιδευτικού γίνεσθαι στα σχολεία μας θα πρέπει να είναι όχι η εθνοκεντρική θεώρηση των διάφορων πολιτισμών, αλλά η αναγνώριση της σπουδαιότητας των άλλων πολιτισμών μέσα από την ισότιμη αντιμετώπιση τους, η εξαφάνιση των στερεοτύπων κάθε μορφής, ο σεβασμός της διαφορετικότητας, η καλλιέργεια της ανεκτικότητας, η ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας.

Είναι κοινή διαπίστωση πως κατά την τελευταία εικοσαετία η Ελλάδα από χώρα εξαγωγής μεταναστών έχει μετατραπεί σε χώρα υποδοχής. Παράλληλα, στη ελληνική κοινωνία ζουν ομάδες με κοινωνικές ή πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Τούτο σημαίνει πως ένας σεβαστός αριθμός παιδιών είτε αρχίζουν τη σχολική τους εκπαίδευση με εκπαιδευτικό έλλειμμα είτε υφίστανται “πολιτισμικό σοκ”, όταν καλούνται ξαφνικά να προσαρμοστούν σε ένα τελείως ξένο κοινωνικό πολιτισμικό περιβάλλον με κοινό παρανομαστή τη διαφορετική μητρική τους γλώσσα.

Η ελληνική Πολιτεία, το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, για πρώτη φορά υιοθετεί επίσημα την προσέγγιση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Με σεβασμό στη διαφορά και στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων (τσιγγανόπαιδες, μουσουλμανόπαιδες, παλιννοστούντες, αλλοδαποί) και με στόχο την ευαισθητοποίηση και αλληλοκατανόηση μεταξύ όλων των ομάδων, είτε προέρχονται από το κυρίαρχο πολιτισμικό μοντέλο είτε χαρακτηρίζονται από ιδιαιτερότητες, πήρε ορισμένα σημαντικά και πρωτοποριακά μέσα: *δημιούργησε την Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης στο ΥΠ.Ε.Π.Θ., ψήφισε στη Βουλή το νόμο 2413/96 για την ελληνική παιδεία στο εξωτερικό και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, μετέτρεψε, με υπουργική απόφαση, τα σχολεία “παλιννοστούντων” Αθήνας και Θεσσαλονίκης (το σχολείο Σαπών Ροδόπης και 87^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών στο Βοτανικό) σε σχολεία “διαπολιτισμικής εκπαίδευσης”, προέβλεψε την ίδρυση Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.)*

Η προσπάθεια μας συνίσταται στο να “ανοίξουμε νέους δρόμους” και να προσδώσουμε διαπολιτισμική διάσταση στη μορφή εκπαίδευσης που παρέχουμε, να βοηθήσουμε τους μαθητές να απολαύσουν τα αγαθά της εκπαίδευσης στο μέγιστο βαθμό, έτσι ώστε αργότερα να συμμετέχουν ενεργά στο κοινωνικό γίνεσθαι, διατηρώντας παράλληλα και τη δική τους πολιτισμική ταυτότητα. Στρέφουμε, λοιπόν, το ενδιαφέρον μας και αξιοποιούμε, μέσα από το εκπαιδευτικό μας σύστημα, τα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

νέα στοιχεία που φέρνουν οι άλλοι λαοί στη χώρα μας (Πολωνοί, Κούρδοι, Φιλιπινέζοι), οι Έλληνες που επαναπατρίζονται, καθώς και ομάδες με πολιτισμικές ή κοινωνικές ιδιαιτερότητες (Τσιγγάνοι, Μουσουλμάνοι). Αναμφίβολα, είναι μακρύς ο δρόμος για την Ιθάκη. Μα είναι ταυτόχρονα ο δρόμος όμορφος και προκλητικός. Ας τον περπατήσουμε.

(Χαλκιώτης, Η λέσχη των εκπαιδευτικών τεύχος 19, αποσπάσματα)

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Να παρουσιάσετε στην τάξη σας το περιεχόμενο του παραπάνω άρθρου σε μια περίληψη 100-120 λέξεων (μονάδες 25)

B1. Να αναλύσετε τη δομή της πρώτης και πέμπτης παραγράφου. (μονάδες 5)

B2. Ποιον τρόπο πειθούς χρησιμοποιεί κατά κύριο λόγο ο συγγραφέας για να τεκμηριώσει τις απόψεις του: Να αναφέρετε δύο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα. (μονάδες 5)

B3. Να αποδώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων σύμφωνα με το κείμενο: ευρωκεντρισμός, ανεκτικότητα, “πολιτισμικό σοκ”. (μονάδες 6)

B4. Να συμπληρώσετε την παρακάτω πρόταση με μια από τις φράσεις που σας δίνονται, ώστε να αποδίδεται το νόημα του κειμένου: “Μια σύγχρονη δημοκρατική και πλουραλιστική κοινωνία πρέπει...” α) να επιτρέπει μόνο την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας στις μειονότητες β) να σέβεται τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων και να τις αντιμετωπίζει ισότιμα γ) να καλλιεργεί εϋνοκεντρικό χαρακτήρα στην εκπαίδευση. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. (μονάδες 3)

B5. Να ετυμολογήσετε τις παρακάτω λέξεις και να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά: *πλουραλισμός, παλιννοστούντες*. (μονάδες 4)

B6. Να εντάξετε τις παρακάτω λέξεις σε προτάσεις: *καταλύτες, πρωτοποριακά*. (μονάδες 2)

Γ. ΕΚΘΕΣΗ

Ως εκπρόσωπος των μαθητών του Λυκείου σου, συμμετέχεις σε μια τηλεοπτική εκπομπή με θέμα “Διαπολιτισμική εκπαίδευση: όρια και δυνατότητες”. Να κάνεις μία ανακοίνωση, στην οποία θα υπογραμμίζεις την αναγκαιότητα και τους τρόπους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη χώρα μας. (500-600 λέξεις)

(μονάδες 50)

INTERNET-ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ

Οι Η/Υ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

1. Για την επεξεργασία κειμένου
2. Για τον προγραμματισμό
3. Για τη διδασκαλία σχολικών μαθημάτων

ΣΚΕΨΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ Η/Υ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

1. Επικοινωνία ανθρώπου-υπολογιστή=> ανθρωποκεντρική
2. Μέσα για την προσπάθεια επέκτασης του μυαλού μας.
3. Η αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών αυξάνει απεριόριστα=> περισσότερος χρόνος για ανθρώπινη επικοινωνία με τον μαθητή.
4. Μάθηση=> ευχάριστη διαδικασία και ενδιαφέρουσα
5. Μείωση προσπάθειας για αποστήθιση, καλύτερη οργάνωση γνωστικού υλικού.
6. Ο προγραμματισμός ενός Η/Υ προϋποθέτει ευρύτητα στη γνώση, αντιδογματική σκέψη.
7. Ο μαθητής μπορεί να «βλέπει» τη σκέψη του (γίνεται δάσκαλος του εαυτού του).
8. Ο προγραμματισμός δίνει τη δυνατότητα ελέγχου λαθών και την αίσθηση ελέγχου της συσκευής (αφαιρετική λογική).

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ Η/Υ

1. Ατονία διαίσθησης, συναισθηματισμού
2. Μυθοποίηση τεχνολογίας=> θεώρηση Η/Υ: άνεση, ανάπαυση, ξεκούραση
3. Υποβιβασμός επικοινωνίας δασκάλου-μαθητή
4. Οι Η/Υ δεν έχουν δική τους σκέψη
5. Αποξένωση από κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον
6. Κίνδυνος παραγκωνισμού ελληνικής γλώσσας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ: Ένα πρόγραμμα διδακτικό με Η/Υ, που έχει λάβει υπόψη του ότι το παιδί δεν είναι απλώς μια σκεπτόμενη μηχανή, αλλά ένα αναπτυσσόμενο άτομο που έχει συναισθηματικό χαρακτήρα, δικό του τρόπο αντίδρασης, που ανήκει σε μια ομάδα με κάποιο ρόλο, που προέρχεται από μια οικογένεια με δικά της χαρακτηριστικά, ένα πρόγραμμα που επιφυλάσσει ένα ενεργό ρόλο στο δάσκαλο, αξιοποιεί την εμπειρία του και καθιστά τη διδασκαλία περισσότερο ευέλικτη και δημιουργική, είναι εκείνο που έχει τις περισσότερες πιθανότητες να πετύχει τους στόχους του.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ (Internet)

Αποθήκευση και επεξεργασία κάθε λογής πληροφοριών σε ηλεκτρονική μορφή. Παγκόσμιο δίκτυο-λεωφόροι επικοινωνιών-Κυβερνοχώρος

ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ

- Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο
- Συνομιλία
- Τηλεδιάσκεψη
- Τηλεργασία
- Διαφήμιση
- ηλεκτρονικές αγορές
- Ψυχαγωγία
- Προγράμματα
- Διεύρυνση της δημοκρατίας- δυνατότητα έκφρασης

⇒ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

- Ανισότητες πρόσβασης στην πληροφόρηση=> κοινωνικές ανισότητες
- Διεύρυνση χάσματος ανάμεσα στις ανεπτυγμένες και υπανάπτυκτες χώρες.
- Καταπάτηση πνευματικών δικαιωμάτων δημιουργών
- Προπαγάνδα ακροδεξιών και ναζιστικών ιδεών
- Πορνογραφία-οργανωμένο έγκλημα σε βάρος ανήλικων χρηστών
- Διάδοση ψευδών μηνυμάτων
- Ολέθριες οικονομικές και ψυχικές επιπτώσεις των ηλεκτρονικών τυχερών παιχνιδιών
- Αποθήκευση προσωπικών δεδομένων=> κίνδυνος ελευθερίας ατόμου
- Κυριαρχία αγγλικής γλώσσας
- Πολιτιστική ομοιομορφία

⇒ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Επίβλεψη κατά την ενασχόλησή τους με το Διαδίκτυο
Έλεγχος αυτών με προγράμματα
Συμβουλές για απόκρυψη προσωπικών στοιχείων
Έλεγχος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
Κίνηση ενδιαφέροντος για άλλες σημαντικές για την ανάπτυξή τους ασχολίες

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ανθρώπινη ζωή σε ηλεκτρονική ζώνη

Οι λάτρεις των νέων τεχνολογιών πολύ εύκολα περιγράφουν την ύπαρξη στο μέλλον μιας ειδυλλιακής καθημερινότητας, όπου ο πολίτης θα έχει σχεδόν άπειρες δυνατότητες επιλογών για ψυχαγωγία και επικοινωνία και όπου τίποτε και κανείς δε θα μπορεί να παρέμβει, να επηρεάσει ή να αλλοιώσει την ελεύθερη άσκηση αυτής της καθημερινής δραστηριότητας. Η ψηφιακή τεχνολογία και η σύνδεση όλων των συσκευών «επικοινωνίας» (οθόνη τηλεόρασης, υπολογιστή και συσκευή τηλεφώνου) προσφέρουν άπειρες δυνατότητες έκφρασης κάθε ανθρώπινης διάθεσης και ικανοποίησης κάθε ανάγκης. Ο νέος κόσμος που ανατέλλει δεν θα έχει εμπόδιο αποστάσεις και ακόμη και ιατρικές υπηρεσίες θα προσφέρονται μέσω της οθόνης του υπολογιστή, ενώ εθνικές εχθρότητες θα εκτονώνονται μέσα από το διαδίκτυο, καθώς η ηλεκτρονική γειτνίαση θα επιβάλλει νέες συνθήκες στις σχέσεις δύο λαών. Βεβαίως, μέχρι τώρα όλα αυτά τα έχουμε δει να γίνονται στις οθόνες του σινεμά, όπου, αντί για την ευτυχία, περιγράφεται η απειλή αυτής της ηλεκτρονικής ζώνης γύρω από την ανθρώπινη ζωή, που, αντί να την ενισχύει, απομυζά τους χυμούς της, απομονώνοντας τους ανθρώπους μπροστά στις οθόνες, καταλύοντας τον ιδιωτικό τους χώρο, τα μυστικά τους, και αφήνοντας ελευθερία δράσης σε κάθε έναν που επιβουλεύεται την οικογενειακή, εθνική ή και παγκόσμια ειρήνη.

Πάντως, το αισιόδοξο όραμα του ψηφιακού και δικτυωμένου μέλλοντος το περιγράφει ο Μιχάλης Δερτούζος με σκανδαλώδη ίσως υπερβολή, αλλά όχι χωρίς δόσεις αλήθειας. Το σημαντικό για τον Έλληνα επιστήμονα της πληροφορικής είναι ότι τα δίκτυα δίνουν μεγαλύτερες δυνατότητες να μοιράζονται οι άνθρωποι καθημερινές δραστηριότητες και αυτό αυξάνει τα επίπεδα κατανόησης μεταξύ τους: «θα μπορούμε να επισκεπτόμαστε μουσεία μαζί θα παρακολουθούμε θεατρικά έργα, αθλητικά γεγονότα, εκδηλώσεις και διαδηλώσεις στους δρόμους, θα παίζουμε παιχνίδια, θα κυνηγάμε ειδήλια, θα παίρνουμε βαθμούς μαζί – και τα περισσότερα από αυτά θα γίνονται σε διεθνές επίπεδο». Φυσικά, υπενθυμίζει με ψυχραιμία ο κ. Δερτούζος ότι ο κόσμος αυτός δεν θα είναι ιδανικός, γιατί είναι ουτοπικό να περιμένουμε να συμπεριφερθούν τα ανθρώπινα όντα με τρόπο υποδειγματικό. Θα είναι σαν να περιμένουμε να αλλάξει η ανθρώπινη φύση.

Αναλύονται ακόμη οι ελπίδες, ότι με την ηλεκτρονική δικτύωση του κόσμου, θα μπορούμε να βρισκόμαστε πιο κοντά στους λιγότερο τυχερούς και να ενισχύουμε τον αγώνα τους. Πώς, όμως θα συμβεί αυτό, όταν δικτύωση σημαίνει, ταυτόχρονα και ανάπτυξη τεχνολογική και, κυρίως, επενδύσεις και χρήματα που πρέπει να διαθέτουν οι καταναλωτές για να δικτυωθούν;

Ο μεγαλύτερος εφιάλτης πάντως είναι οι ορθάνοιχτες πόρτες του δικτύου, που δεν μπορούν να κρατήσουν μακριά όποιον αποζητεί το κακό. Η παρέμβαση στα προσωπικά δεδομένα, για παράδειγμα, και η αλλοίωση τους από οποιονδήποτε έχει ή και δεν έχει λόγους, με συνέπεια προσωπικοί αντίζηλοι

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ή σκανδαλοθήρες να μη γνωρίζουνε εμπόδια, η παρέμβαση στα τραπεζικά και η αλλαγή λογαριασμών παράνομα, οι ιοί που μπορούν να καταστρέψουν αρχεία, η αδυναμία προστασίας των ανηλίκων, όλα αυτά αποτελούν προς το παρόν προβλήματα που με κόπο μπορεί να αντιμετωπιστούν και όχι σε όλο τους το εύρος. Ίσως ο ίδιος κόπος που καταναλώνεται για να υπάρχει η απόλυτη ελευθερία στα δίκτυα, να πρέπει α καταναλωθεί για να βρεθούν και τρόποι αντιμετώπισης του ινφο-εγκλήματος.

Και ενώ αυτός ο ολότελα καινούριος κόσμος ανατέλλει μπροστά στα θαμπωμένα μάτια όσων μπορούν να τον δουν, ένα ακόμη πρόβλημα προβάλλει βασανιστικό. Αραγε, με ποιες νέες διαδικασίες και κάτω από ποιες συνθήκες θα διατηρηθούν οι τοπικοί πολιτισμοί, αυτοί που διασφαλίζουν την παγκόσμια ισορροπία του πολιτισμικού περιβάλλοντος; Η ανησυχία για μια παγκόσμια πολτοποίηση του πολιτισμού δε λέει να κοπάσει, πολύ περισσότερο όταν η τηλεοπτική εποχή έθεσε τις βάσεις γι' αυτό.

Π. Διαμαντάκου, εφημ. Καθημερινή, 02/01/2000

ZHTOYMENA

A] Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις.

(Μονάδες 25)

B1] «Η ανησυχία για μια παγκόσμια πολτοποίηση δε λέει να κοπάσει». Να σχολιάσετε το απόσπασμα αυτό σε μια παράγραφο 80-100 λέξεων.

(Μονάδες 10)

B2] Να κάνετε δομική ανάλυση (δομικά στοιχεία και μέθοδος οργάνωσης) της τέταρτης παραγράφου του κειμένου.

(Μονάδες 10)

B3] Να εντοπίσετε τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί η αρθρογράφος στην πρώτη παράγραφο του κειμένου και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(Μονάδες 5)

B4] Ποιους τρόπους πειθούς μετέρχεται η αρθρογράφος στη δεύτερη και στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου;

(Μονάδες 5)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

B5] Να γράψετε ένα αντώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν: άπειρες, ενισχύουμε, ουτοπικό, ανηλίκων, τοπικοί.

(Μονάδες 5)

Γ] ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Ποιες δυνατότητες μπορεί να προσφέρει σε μαθητές και δασκάλους η ψηφιακή τεχνολογία στα σχολεία και ποια προβλήματα μπορεί παράλληλα να δημιουργηθούν; Να εκθέσετε τις σκέψεις σας σε μια επιστολή που θα γράψετε για την Υπουργό Παιδείας, στην οποία θα προσπαθήσετε να την πείσετε για την εισαγωγή των ηλεκτρονικών υπολογιστών στα σχολεία. (500-600 λέξεις)

(Μονάδες 40)

INTERNET

Πολύς λόγος γίνεται τα τελευταία χρόνια για το Internet. Ένας όλο και πιο μεγάλος αριθμός ανθρώπων συνδέεται στο δίκτυο. Βρίσκουμε όλη την γκάμα των συναισθημάτων: από τη λατρεία προς τις νέες ψηφιακές τεχνολογίες έως τον τρόμο και τη δαιμονολογία για το «ζοφερό» μέλλον που επιφυλάσσεται στον άνθρωπο. Δύο προσεγγίσεις εξίσου υπερβολικές που εδράζονται και οι δύο σε μια αντίληψη αυτονόμησης της τεχνολογίας από το δημιουργό της. Νομίζω ότι θα ήταν πολύ πιο χρήσιμο να προσγειώσουμε τη συζήτηση στις πραγματικές της διαστάσεις, στην ιστορική αφετηρία των νέων ψηφιακών τεχνολογιών και ειδικά του Internet, στις αλλαγές που επέρχονται στη ζωή του ανθρώπου, στα προβλήματα που ενδεχομένως δημιουργούνται.

Πρώτα απ' όλα ας προσπαθήσουμε να περιγράψουμε συνοπτικά το Internet και ειδικότερα τον παγκόσμιο ιστό (Web) με μια αναλογία. Ας φανταστούμε τον κυβερνοχώρο ως μια τεράστια έκθεση. Ο κάθε «έκθετης» δημιουργεί το δικό του περίπτερο (site) που καταχωρείται σε μία διεύθυνση (www address). Ο χρήστης του διαδικτύου, μέσα από τους τηλεπικοινωνιακούς διαδρόμους που δημιουργήσε η σύζευξη τηλεφώνου – υπολογιστή, επισκέπτεται αυτήν την ύλη, διαρκή και παγκόσμια ψηφιακή έκθεση. Περνά από διάφορα sites, επικοινωνεί με τον «εκθέτη», και βεβαίως μπορεί να πάρει («κατεβάσει») πληροφοριακό υλικό. Αρκεί να έχει εξασφαλίσει την είσοδό του μέσω ενός προμηθευτή (provider) σύνδεσης στο Internet.

Αν στο ζευγάρι τηλεφώνου-υπολογιστή προσθέσουμε και την τηλεόραση έχουμε μια τεχνολογική συνένωση που αλλάζει δραστικά την όψη των επικοινωνιών. Σ' αυτό το λαβυρινθώδες τοπίο δημιουργούνται οι περίφημες «λεωφόροι της επικοινωνίας», για τη στρατηγική σημασία των οποίων δεν υπάρχει καμία αμφιβολία. Μόνο που η σκληρή οικονομική μάχη που γίνεται για τον έλεγχο τους έχει σαν κύριο αντικείμενο –τουλάχιστον προς το παρόν- τον έλεγχο του τηλεφώνου και της τηλεόρασης και ελάχιστα την παραγωγή νέων εξωτικών ψηφιακών προϊόντων. Εντωμεταξύ η εμπορευματοποίηση του Internet, ως επικοινωνιακού μέσου, έχει ήδη αρχίσει. Οι διαφημιστές διαμορφώνουν την πολιτική προβολής των προϊόντων τους μέσα απ' αυτό, ενώ ορισμένοι σχεδιαστές στρατηγικής ονειρεύονται τον πλήρη έλεγχο του δικτύου.

Οι κοινωνικές ανακατατάξεις που προκαλούνται από την ανάπτυξη του νέου ψηφιακού κόσμου είναι ραγδαίες και ευρύτατες. Η εργασία και η απασχόληση υφίστανται τραυματικό σοκ, με την αλλοίωση των συνθηκών εργασίας και την απώλεια πολλών θέσεων εργασίας. Η παιδεία και ο πολιτισμός αλλάζουν όψη, αφού οι δυνατότητες απόκτησης γνώσεων αλλά και επικοινωνίας πολλαπλασιάζονται και παγκοσμιοποιούνται. Στη συγκρότηση της «κοινωνίας της πληροφορίας» τα δίκτυα λειτουργούν ως μια νέα «αγορά». Οι πολίτες και οι οργανώσεις τους έχουν περισσότερα μέσα στη διάθεσή τους, για να ακουστεί η φωνή τους. Ίσως μάλιστα αυτή να είναι η σημαντικότερη ποιοτική αλλαγή που επέρχεται: η δυνατότητα ενός μεγάλου πλήθους ατόμων να εκφραστούν. Ορισμένοι βλέπουν τη διεύρυνση της δημοκρατίας χάρη στις δυνατότητες των νέων ψηφιακών μέσων, δικτύων και πολυμέσων, ενώ κάποιοι υπεραισιόδοξοι μιλούν για ηλεκτρονική δημοκρατία.

Εντούτοις οι παγίδες και οι κίνδυνοι είναι πολλοί. Η ανάπτυξη της κυβερνοοικονομίας με την αύξηση του όγκου των ανταλλαγών ύλων τίτλων αλλά και στοιχείων και πληροφοριών δημιουργεί σοβαρό προβληματισμό σε τρεις τουλάχιστο τομείς: το ηλεκτρονικό κλείδωμα, τα πνευματικά δικαιώματα και το ηλεκτρονικό χρήμα. Οι δυνατότητες παραποίησης της πληροφορίας και χειραγώγησης της πληροφόρησης μπορούν να δημιουργήσουν νέες μορφές υποτέλειας.

Τέλος θα έπρεπε να εξετάσει κανείς, παράλληλα με τη διερεύνηση των μακροπρόθεσμων πολιτικο-κοινωνικών επιπτώσεων, ορισμένα επιμέρους μεν αλλά πρακτικά και πιο άμεσα ερωτήματα: είναι αναπότρεπτη η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας στα δίκτυα; ποια είναι η σχέση του Internet με την εκπαίδευση; μπορεί η τεχνολογία να φέρει πιο κοντά τις φτωχές με τις πλούσιες χώρες;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να γράψεις σύντομη περίληψη του κειμένου. (100 λέξεις περίπου)

B. Οργάνωση του λόγου.

1. Ποια μέθοδο ακολουθεί ο συγγραφέας στην οργάνωση του λόγου του στη δεύτερη παράγραφο και γιατί;
2. Να κρατήσεις σημειώσεις κατά παράγραφο και να φτιάξεις το διάγραμμα του κειμένου.

Γ. Γλωσσικές ασκήσεις

1. Να αντικαταστήσεις την ξένη λέξη, που είναι σε παρένθεση, με την αντίστοιχη ελληνική:
  - Είναι (εξπέρ) .....στους (κομπιούτερ) .....
  - Όποιος είναι εξοικειωμένος με το (Ιντερνέτ) ..... έχει ένα σημαντικό (αβαντάζ) .....
  - Τα σύγχρονα (μουλτιμίντια) ..... έφεραν ραγδαίες αλλαγές στη ζωή μας.
  - Με (τα γκάλοπ) ..... τα κόμματα προσπαθούν να διαγνώσουν τις προθέσεις της κοινής γνώμης.
  - Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος ενημέρωσε τους δημοσιογράφους στο (πρες ρουμ) .....
2. Να χρησιμοποιείς σε προτάσεις τις λέξεις *ιστός* και *λαβύρινθος* με την κυριολεκτική και μεταφορική σημασία τους.
3. Τι σημαίνει η λέξη *αγορά* στις παρακάτω προτάσεις:
  - Έκανα πολλές και ακριβές *αγορές*.
  - Τον συνάντησα στην *αγορά* και μου είπε τα νεότερα.
  - Τον ξέρει και τον εμπιστεύεται η *αγορά*.
  - Η αγορά της επαρχίας δεν έχει ούτε την ποικιλία ούτε την ποιότητα της *αγοράς* της πρωτεύουσας.
4. Γράψε συνώνυμες λέξεις:
  - ζοφερό (μέλλον) .....
  - σύζευξη .....
  - ραγδαίος .....
  - παραποίηση .....
  - χειραγωγήση .....
5. Γράψε πέντε ομόρριζα της λέξης *ψηφιακός*.
.....
.....
.....
.....

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΒΙΑ – ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΟΡΙΣΜΟΙ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ	Εχθρική συμπεριφορά απέναντι στο περιβάλλον- Απώλεια αυτοελέγχου
ΒΙΑ	Ακραία εκδήλωση επιθετικότητας- η χρησιμοποίηση από κάποιο άτομο ή ομάδα δύναμης σωματικής ή ψυχολογικής, με σκοπό τον εξαναγκασμό
ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	Τάση, ροπή προς εγκληματικές ενέργειες (ληστείες, εμπρησμοί, βιασμοί, απαγωγές, φόνοι, τρομοκρατία, λαθρεμπόριο, πορνεία)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ-ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

Η βία αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο που ακολούθησε τον άνθρωπο σε κάθε ιστορική περίοδο, έχοντας κάθε φορά διαφορετική μορφή και ένταση. Ορισμένα παραδείγματα άσκησης βίας παλαιότερων εποχών είναι οι διωγμοί των Χριστιανών στην Αρχαία Ρώμη, οι διωγμοί και οι θανατώσεις της Ιεράς Εξέτασης, η τρομοκρατία στη δεύτερη φάση της Γαλλικής Επανάστασης. Στις μέρες μας η βία εκφράζεται στην εγκληματικότητα, την τρομοκρατία, το χουλιγκανισμό και αποτελεί παγκόσμιο κοινωνικό πρόβλημα.

A. ΑΙΤΙΑ

Οικονομικά αίτια

Υλικός ευδαιμονισμός → ταύτιση «είναι» με το «έχειν»

Θεοποίηση χρήματος → μανία εύκολου πλουτισμού

Ανταγωνιστικό πνεύμα, κυνήγι «επιτυχίας» με κάθε μέσο, θεμιτό ή αθέμιτο.

Διαφήμιση → προβολή προτύπων

Κοινωνικά προβλήματα

Ανεργία → εξαθλίωση, φτώχεια, παρανομία

Κοινωνικές ανισότητες και αδικίες, εκμετάλλευση, αναξιοκρατία, έλλειψη δικαιοσύνης → απογοήτευση, αίσθηση αδικίας → αντίδραση με κάθε τρόπο

Αστικοποιημένος τρόπος ζωής

Διαβίωση σε διαμερίσματα-«κλουβιά»

Ανούσιες διασκεδάσεις

Απανθρωποποίηση, μοναξιά, έλλειψη διαπροσωπικών σχέσεων, μιμητισμός, χαμηλή ποιότητα ζωής

Κρίση ηθικών αξιών, έλλειψη σεβασμού προς συνάνθρωπο → αναζήτηση εκτόνωσης στη βία

Φανατισμός

Προσήλωση σε κόμματα, ομάδες αθλητικές, θρησκευτικές αιρέσεις

Απουσία σωστών προτύπων και ιδανικών

Οικογένεια

Οικογενειακά προβλήματα, διαζύγια

Αυταρχισμός, καταπίεση, υπερπροστασία, άγνοια προβλημάτων και ανησυχιών νέων → χάσμα γενεών, συγκρούσεις, αποξένωση από οικογένεια

ΜΜΕ

Εξοικείωση με τη βία και την εγκληματικότητα (ταινίες, δελτία ειδήσεων)

Προβολή αρνητικών προτύπων π.χ. ηρωοποίηση παράνομων ανθρώπων

B. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

I. Για τα άτομα-νέους

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Περιθωριοποίηση
Κοινωνικός στιγματισμός

II. Για την κοινωνία

Ανασφάλεια και φόβος φιλήσυχων πολιτών→ απειλή ζωής, περιουσίας
Κατάλυση νόμου και τάξης
Υποβάθμιση ηθικών αξιών→ η κοινωνία γίνεται απάνθρωπη «ζούγκλα»
Αδυναμία αξιοποίησης από την κοινωνία νέων ανθρώπων
Διακυβεύεται η πολιτική σταθερότητα [επικρατεί αναρχία, καταλυτική αμφισβήτηση]→ κλονίζεται το δημοκρατικό πολίτευμα

Γ. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Όρος : όχι καταστολή βίας με αντιβία, αστυνόμευση γιατί η «βία γεννά βία»→ φαύλος κύκλος
Χρειάζεται ουσιαστική πρόληψη

Οικογένεια-Σχολείο

Σωστή αγωγή, διάλογος
Μετάδοση αξιών και ιδανικών, ορθή κοινωνικοποίηση

ΜΜΕ

Περιορισμός προβολής βίας, έλεγχος

Πολιτεία

Επίλυση κοινωνικών προβλημάτων
Δημιουργία ευκαιριών για δημιουργική αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου από νέους
Εξανθρωπισμός σωφρονιστικού συστήματος

Άτομο

Σεβασμός του συνανθρώπου και της νομοθεσίας
Περιορισμός καταναλωτικής μανίας
Ανθρωπιστικό πνεύμα, υψηλά ιδανικά

«ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΒΙΑ – ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΜΦΥΤΑ Η ΕΠΙΚΤΗΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ;»

Α' Η διαμόρφωση της προσωπικότητας ενός ατόμου επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, που επιδρούν σ' αυτήν, άλλοι περισσότερο και άλλοι λιγότερο. Τέτοιοι παράγοντες είναι το φυσικό περιβάλλον, η «κοινωνική μαθητεία», σύμφωνα με τους κοινωνιολόγους (επιδράσεις απ' το κοινωνικό περιβάλλον), η κληρονομικότητα καθώς και η προσωπική στάση του κάθε ατόμου, ο τρόπος δηλαδή που βιώνει τα γεγονότα. Συνεπώς, η προσωπικότητα καλλιεργείται με άξονα τόσο τα έμφυτα όσο και τα επίκτητα χαρακτηριστικά.

Β' Τα έμφυτα στοιχεία απορρέουν από την κληρονομικότητα, δηλαδή το γενετικό υλικό που προσδιορίζει τα εξωτερικά, αλλά και αρκετά από τα εσωτερικά χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με την άποψη πολλών επιστημόνων, ο άνθρωπος έρχεται στον κόσμο με γενετική επάρκεια ή ανεπάρκεια κάποιων στοιχείων, που επηρεάζουν αποφασιστικά τη ζωή του. Για παράδειγμα, μπορεί ένα άτομο να έχει γενετική συναισθηματική επάρκεια σε σχέση με ένα άλλο που έχει επιθετική επάρκεια. Αυτό το υπάρχον γενετικό δομικό υλικό, κατά πολλούς, έχει σημαντικό αντίτυπο στη διάπλαση της προσωπικότητας. Όταν ένα άτομο έχει επιθετικές τάσεις από καταβολής του, τότε μπορεί να εκτραπεί πιο εύκολα και να ακολουθήσει πορεία καταστροφική, χωρίς αυτό να είναι και απόλυτο.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Γ' Πέρα, όμως, από την επίδραση που ασκεί ο παράγοντας «κληρονομικότητα» στην όξυνση των φαινομένων βίας και εγκληματικότητας, είναι αδιαμφισβήτητο πως το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον καθώς και η στάση μας απέναντι στη ζωή συνιστούν στους ακρογωνιαίους λίθους πάνω στους οποίους θεμελιώνεται αυτή η σύγχρονη μάστιγα.

Δ' Καταρχήν, η επικράτηση του στείρου τεχνοκρατικού πνεύματος αποπροσανατολίζει τους ανθρώπους, γιατί παγιώνει την αντίληψη ότι η ευτυχία αγοράζεται, είναι εμπορεύσιμο είδος. Ο άνθρωπος μαγεύεται στην ιδέα της υλικής, ευδαιμονίας, αγωνίζεται για το «έχειν», παραθεωρεί το «είναι». Αυτό διογκώνεται με τη διαφήμιση και μέσω μηχανισμών της ωραιοποίησης, της προπαγάνδας, της υπερπληροφόρησης ο άνθρωπος μετατρέπεται σε υποχείριο. Προκειμένου, λοιπόν, να υλοποιήσει τους παραπάνω «ύψιστους» σκοπούς του, προβαίνει ακόμη και σε αντικοινωνικές ενέργειες, που απειλούν τα θεμέλια της κοινωνικής αρμονίας.

Ε' Αυτή η υλιστική – υπερκαταναλωτική νοοτροπία είναι απόρροια και της όλης βιομηχανοποίησης της σύγχρονης ζωής, σύμφωνα με την οποία ο άνθρωπος υπερεργάζεται, τυποποιείται, υποδουλώνεται στη μηχανή και λησμονεί τον αγώνα για την πραγμάτωση των υψηλών ηθικοπνευματικών αξιών, που τον καταξιώνουν και τον αναδεικνύουν σε αληθινά ελεύθερη οντότητα. Μη έχοντας, λοιπόν, τα κατάλληλα ηθικοπνευματικά ερείσματα, πολλοί είναι εκείνοι που αποχαλινώνονται, οδηγούνται σε αθέμιτα μέσα, στη βία, το έγκλημα. Τη στιγμή μάλιστα που οι κοινωνίες των σημερινών μεγαλουπόλεων είναι απρόσωπες, λόγω της υπερσυσσώρευσης και ταυτόχρονης ανωνυμίας και αποξένωσης των ατόμων που ζουν σ' αυτές, περιορίζεται ο κοινωνικός έλεγχος, αποδυναμώνεται η γνήσια ανθρώπινη επαφή και η προσπάθεια για αλληλοσυμπλήρωση, και έτσι η επιρρέπεια στη βία και την αντικοινωνικότητα αυξάνεται.

ΣΤ' Η υπερανάπτυξη της τεχνολογίας έχει επιφέρει τη συνθετότητα των κοινωνικών δομών, την αύξηση των απαιτήσεων και την πολλαπλότητα των μηνυμάτων. Οι ρυθμοί γίνονται εξαιρετικά γρήγοροι και μέσα στο σκιηκό αυτό ο άνθρωπος συχνά εγκλωβίζεται, καθώς συρρικνώνεται ο ζωτικός χώρος για προσωπική του έκφραση, ο ίδιος ασφυκτιά σ' ένα πλέγμα πολλαπλών και αντιφατικών κοινωνικών ρόλων άγχεται, και σε αρκετές, δυστυχώς, περιπτώσεις διοχετεύει με τη μορφή εκτόνωσης, και πιθανόν βίας, αυτή τη συσσωρευμένη ενεργητικότητα του.

Ζ' Η έξαρση φαινομένων βίας και εν γένει αντικοινωνικότητας οφείλεται κατά πολύ στην έλλειψη σταθερών ηθικών σημείων αναφοράς, η οποία προέρχεται από τη γενικότερη ηθική έκπτωση της εποχής μας. Αυτή προσδιορίζεται ως απώλεια του μέτρου και του ορίου, απομάκρυνση από συλλογικά οράματα και υγιείς προσανατολισμούς, με αποτέλεσμα ο άνθρωπος να παραμένει εσωτερικά μετέωρος. Αυτή η ηθική κρίση συνοδεύεται συχνότατα από τον υπερτονισμό των ατομικών αναγκών σε βάρος της κοινωνικής μας αποστολής, κατάσταση που εξωτερικεύεται μέσω του στείρου ανταγωνισμού, ο οποίος αναπαράγει μαζικά τη βία και το έγκλημα.

Η' Η καλλιέργεια της παιδείας αποτελεί ουσιαστικό μηχανισμό αναχαίτισης αυτής της απάνθρωπης συμπεριφοράς. Σήμερα, όμως, τόσο ο ίδιος ο άνθρωπος με τη στάση του όσο και οι βασικοί φορείς παιδείας αδυνατούν να καλλιεργήσουν γνήσια μορφωτικά εναύσματα. Ο σύγχρονος άνθρωπος δεν επεξεργάζεται τα μηνύματα που δέχεται καθημερινά, ακολουθεί τη πορεία της «ήσσοнос» προσπάθειας, είναι αλαζόνας και υπερόπτης. Χωρίς ταυτότητα και ευαισθησίες, ακολουθεί τη διαδικασία της ψυχρής λογικής, γεγονός που τον καθιστά έρμαιο των παθών του και είναι δεδομένο πως το πάθος δημιουργεί καταστάσεις βρασμού, που δεν ελέγχονται και συχνά οδηγούν στο έγκλημα.

Θ' Η εκπαίδευση, ως θεμελιώδης παράγοντας αγωγής, με τη κρίση και τη δυσλειτουργία της, δεν ανανεώνει το πνεύμα των νέων στο βαθμό που θα έπρεπε, διότι στηρίζεται στη στείρα αποστήθιση γνώσεων με ημερομηνία λήξης, καθώς και στον άγονο εγκυκλοπαιδισμό. Επιπλέον, παρατηρείται μια μαζική παραγωγή τυποποιημένων μαθητών, που κάθε άλλο παρά αναβαθμίζει τη νεολαία μας. Αλλά και ο ανταγωνισμός στο πλαίσιο της βαθμοθηρίας για την είσοδο στο πανεπιστήμιο, συνιστά αφορμή για την εμπέδωση ενός ωφελμιστικού πνεύματος, που, πολλές φορές, μεταστοιχειώνεται σε αντικοινωνικότητα.

Ι' Βασικός φορέας παιδείας, ο οποίος ευθύνεται για την κατίσχυση των παραπάνω φαινομένων, είναι η οικογένεια. Άλλοτε η αδιαφορία για ουσιαστική μόρφωση του παιδιού, άλλοτε οι

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

αντιφατικοί γονεϊκοί ρόλοι, άλλοτε η διεύρυνση του χάσματος γενεών, με εκδηλώσεις όπως οι συγκρούσεις και η απομάκρυνση από την οικογενειακή εστία, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για τη διαιώνιση της εγκληματικότητας και της βίας, αφού απουσιάζουν η ζεστασιά και η επικοινωνία μεταξύ των μελών της οικογένειας.

ΙΑ΄ Υπάρχουν, όμως, και άλλοι ουσιαστικοί θεσμοί ου συντείνουν στο πρόβλημα της κοινωνικής νοσηρότητας. Η λειτουργία της πολιτικής σήμερα είναι υποτονική σε σχέση με την πραγματική της αποστολή. Ο επαγγελματισμός των πολιτικών και η αδυναμία ικανοποίησης ζωτικών λαϊκών αιτημάτων καλλιεργούν την εμπάθεια και τη διαίρεση στο κοινωνικό σώμα. Ο πολιτικός φανατισμός μετατρέπεται συχνά σε βία, ενώ τα αναξιοκρατικά φαινόμενα και οι κοινωνικές αδικίες, που ενισχύονται από την ύπαρξη πελατειακών σχέσεων, προκαλούν διχόνοια ή οδηγούν και σε ακραία επιθετικότητα.

A) Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (180 λέξεις)

- B)
1. Ποιόν άλλο τίτλο θα μπορούσατε να δώσετε στο συγκεκριμένο κείμενο;
  2. Να σχολιάσετε τη συνεκτικότητα του κειμένου στις παραγράφους Ε΄, ΣΤ΄ και Ζ΄.
  3. Στη Ι΄ παράγραφο να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.
  4. Να αποδώσετε με απλούστερα λόγια το νόημα των φράσεων: «ήσσοнос» προσπάθειας, πελατειακών σχέσεων, μορφωτικά εναύσματα, ζωτικών αιτημάτων, γενετικό δομικό υλικό.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σε πολιτιστική εκδήλωση στο πνευματικό κέντρο του δήμου σας για την Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού συζητείται το θέμα της αύξησης της παιδικής εγκληματικότητας και επιθετικότητας στις μέρες μας.

Υποθέστε ότι παρουσιάζετε μια ομιλία σχολιάζοντας και αναλύοντας το θέμα αυτό. Να τονίσετε την επίδραση των Μ.Μ.Ε. στην όξυνση του προβλήματος.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Βία – Σύγχρονη πόλη – Επιθετικές σχέσεις»

Είναι γεγονός ότι η πόλη παρουσιάζει περισσότερα φαινόμενα βίας από την ύπαιθρο. Ο λόγος είναι πως οι άνθρωποι βρίσκονται σε σχέσεις «πρόσωπο με πρόσωπο». Από την άλλη μεριά, η παράδοση ζει ακόμα, έχουν τον παραδοσιακό πολιτισμό, κι αυτό φυσικά δίνει ένα σταθερότερο σημείο στήριξης για τον άνθρωπο. Στην πόλη αυτά έχουν χαλαρώσει τελείως, και μάλιστα σαν τις δικές μας όπου σε δέκα – δεκαπέντε χρόνια διπλασιάστηκαν, τριπλασιάστηκαν, τετραπλασιάστηκαν. Οι πόλεις μεγαλώνουν με την έλευση των ανθρώπων από την επαρχία κι όχι από τη δημογραφική πίεση. Σ' αυτές τις πόλεις οι άνθρωποι χάνουν τον εαυτό τους και οι σχέσεις μεταξύ τους είναι χαλαρές, αν όχι ανύπαρκτες. Από δικές μου παρατηρήσεις – που ακόμα βέβαια δεν μπορώ να παρουσιάσω επιστημονικά – έχω προσέξει ότι σε ορισμένα προάστια της Αθήνας, που αποτελούν κατά κάποιον τρόπο τα σημεία υποδοχής των εξ επαρχίας ερχομένων, π.χ. στο Περιστερί, έχουμε ψυχοσωματικές ασθένειες σε πάρα πολύ υψηλό βαθμό.

Αλλά γιατί αντιδρούμε βίαια: Γιατί τι έλλειψη της κοινωνικής ενσωμάτωσης διαταράσσει τον ψυχισμό του ανθρώπου. Και από κει και πέρα, ο ανταγωνισμός μεγαλώνει, εφόσον δεν υπάρχουν μεταξύ των ανθρώπων σχέσεις συνεργασίας ή σχέσεις εντελώς (κι αυτό πρέπει να τονιστεί). Έτσι, ο καθένας βλέπει τον άλλον για αντίπαλο. Η επιθετικότητα διακρίνει τις σχέσεις μας.

Η νέα γενιά υποφέρει περισσότερο απ' όλους, γιατί τα φαινόμενα αυτά την αγγίζουν πιο πολύ. Το παιδί είναι σαν λουλούδι που βγαίνει στη ζωή κι έχει πάντα μια τάση ν' αναζητεί να βρει καθαρές, ιδεατές μορφές, τρόπους ζωής, βάσει των οποίων να μπορεί να τοποθετηθεί. Το παιδί δεν έχει ακόμη φθαρεί, για να μην πω «διαφθαρεί», από την πικρία της καθημερινότητας. Επομένως, πιστεύει ακόμη στο όνειρο, και καλά κάνει, γιατί αλλιώς δε θα 'ταν νέος. Φυσικά, όταν τα όνειρα αυτά διαψεύονται, δεν μπορεί παρά ν' αντιδράσει περίεργα.

Το γιατί δε βρίσκει γύρω του αυτό που χρειάζεται, είναι απλό: Πρώτα πρώτα, η τσιμεντένια πόλη δεν του επιτρέπει να ζήσει τη ζωή ενός παιδιού. Έχει αποκοπεί από τη φύση, δεν μπορεί να έχει επαφή μαζί της. Ξέρω παιδιά, που δε γνωρίζουν τι θα πει λειβάδι, ένα χόρτο, κάποιο λουλούδι, εκτός ανθοπωλείου! Κι αυτό είναι καταστροφικό, γιατί ο άνθρωπος είναι ένα ζώο που ζει την ίδια στιγμή με τη φύση, και την ίδια στιγμή με το συνάνθρωπο. Και το θεώρημα αυτό δεν είναι δικό μου. Είναι του Καρλ Μαρξ. Μόνο που δεν το έχουμε προσέξει αρκετά. Ο Μαρξ λέει πως ο ανθρωπισμός αρχίζει ακριβώς από την εξανθρωπίνωση της φύσης κι από την εξανθρωπίνωση της σχέσης με τον άλλο. Κι αυτό είναι ένα θεώρημα που θα 'πρεπε να μας κάνει να είμαστε πολύ σκεπτικοί.

Από την άλλη μεριά, στον κοινωνικό τομέα: Εμείς, η γενιά των ενηλίκων, η γενιά αυτών που έχουν την ευθύνη για την καθημερινή ζωή, φερόμαστε στο παιδί μ' έναν τρόπο που θα 'πρεπε να κοκκινίζουμε. Δεν κάνουμε το καθήκον μας. Απέναντι στα παιδιά δε λέμε την αλήθεια. Φοβούμαι πως δεν τους λέμε ποτέ αυτό που είναι γύρω μας. Ίσως γιατί ντρεπόμαστε, ίσως γιατί δε θέλουμε να τ' αναγνωρίσουμε. Τους μαθαίνουμε να είναι ηθικοί. Στην πραγματικότητα, ποιος κινείται στις βιοτικές και επαγγελματικές του σχέσεις ακολουθώντας τον ηθικό νόμο; Τους μαθαίνουμε να είναι έντιμοι. Και εντούτοις τα παιδιά βλέπουν γύρω τους να επαινώνται άνθρωποι που καταφέρνουν σ' αυτήν τη ζωή να φτιάχνουν πράγματα χωρίς κόπο. Που είναι υπέρ του εύκολου κέρδους, του μικρότερου κόπου. Καμαρώνουμε τους ανθρώπους που είναι καταφερτζήδες και επιτήδειοι. Την ίδια στιγμή όμως λέμε στο παιδί: «κοίταξε να διαβάσεις, κοίταξε να κουραστείς, κοίταξε να μοχθήσεις, για να γίνεις άνθρωπος»! Και βλέπει άλλους να κάνουνε τεράστιες καριέρες χωρίς κόπο και χωρίς καμιά καταβολή προσπάθειας από τον εαυτό τους. Εκεί, το παιδί δε συγχωρεί τη δική μας υποκρισία. Από την άλλη πλευρά, και σε γενικότερα επίπεδα: του μιλούμε για ελευθερία και Δημοκρατία. Ποιος από μας είναι στις σχέσεις του με το κοινωνικό σύνολο πραγματικά ελεύθερος -ή οπαδός της ελευθερίας – και ποιος είναι αληθινός δημοκράτης; Και πιο πέρα: τους μιλούμε για την ειρήνη. Και προπαρασκευάζουμε πολέμους. Από τον καιρό που τέλειωσε ο μεγάλος πόλεμος μέχρι σήμερα (δε νομίζω ότι κάνω λάθος) έγιναν 150 τουλάχιστον τοπικοί πόλεμοι διαφόρων μορφών. Οι πόλεμοι δεν έλειψαν ούτε μια στιγμή από την επιφάνεια της γης.

Γ. Καββαδίας

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

A] Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο. (120 λέξεις)

Μονάδες 25

B. 1] Να σχολιάσετε το ακόλουθο απόσπασμα του κειμένου σε μία παράγραφο 80 περίπου λέξεων: «Σ' αυτές τις πόλεις οι άνθρωποι χάνουν τον εαυτό τους και οι σχέσεις μεταξύ τους είναι χαλαρές, αν όχι ανύπαρκτες».

Μονάδες 10

2] «Από την άλλη μεριά, στον κοινωνικό τομέα: Εμείς, ... από την επιφάνεια της γης».

Τι είδους συλλογισμός υπάρχει στην τελευταία παράγραφο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 10

3] Ποιους τρόπους πειθούς μετέρχεται ο συγγραφέας στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου;

Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

4] Να κάνετε δομική ανάλυση (δομικά στοιχεία, τρόποι ανάλυσης) της πρώτης παραγράφου του κειμένου.

Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

5] Να δώσετε ένα αντώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν:

έλευση, έλλειψη, διαψεύδονται, καθήκον, έντιμοι.

Μονάδες 5

Γ] ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Συχνά οι νέοι συμπεριφέρονται επιθετικά και όχι μόνον αυτό, αλλά καταλήγουν και σε ακραίες μορφές επιθετικότητας, πολλές από τις οποίες συνοψίζονται στον όρο «καταστρεπτικότητα».

Σε άρθρο που θα δημοσιεύσετε σε νεανικό περιοδικό να αναφερθείτε στα αίτια αυτού του φαινομένου και να αναπτύξετε τα επιχειρήματά σας για τον περιορισμό του. (400-500 λέξεις)

Μονάδες 40

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Τα νέα, 19/4/99

Ασκήσεις ψυχραιμίας και χιούμορ

Είναι γενικώς αποδεκτό στους γιατρούς και τους ψυχολόγους ότι η συμπεριφορά μας μέσα στο αυτοκίνητο έχει τάσεις προς επιθετικότητα. Επίσης έχει αποδειχθεί πειραματικά σε ανθρώπους, αλλά και σε ζώα, ότι, αν περιοριστεί ο ζωτικός χώρος που τους χρειάζεται, αυξάνεται η επιθετικότητα τους. Και να το πούμε πιο απλά: αν κάποιος σας κάνει σφήνα με το αυτοκίνητο και βρεθεί μπροστά σας ξαφνικά, αυτός προσβάλλει τον ζωτικό σας χώρο και η αντίδραση σας θα είναι «φυσιολογικά» επιθετική! Μπορείτε όμως, όπως όλοι μας, να ξεπεράσετε αυτή την επιθετικότητα. Υπάρχουν πολλοί τρόποι να γίνουμε εμείς καλύτεροι, αλλά και να επηρεάσουμε θετικά το περιβάλλον μας.

Το πρώτο βήμα είναι να παρατηρήσουμε τον εαυτό μας σε συνθήκες οδήγησης στην πόλη. Αν δούμε κάτι που δεν μας αρέσει καθόλου, θα πρέπει να προβληματιστούμε και να δοκιμάσουμε να το αλλάξουμε! Όχι μόνο για να βελτιώσουμε την κατάσταση στην κυκλοφορία, αλλά για να γίνουμε εμείς οι ίδιοι καλύτεροι. Γιατί δεν είμαστε διαφορετικοί στο τιμόνι απ' ό,τι στη ζωή μας: ένας ευγενικός οδηγός είναι και ένας καλός και υπομονετικός πατέρας.

Το επόμενο στάδιο είναι να αντιμετωπίσουμε το κυκλοφοριακό χάος ως μία άσκηση ψυχραιμίας και αυτοπειθαρχίας. Δεν χρειάζεται να παρασυρόμαστε από τις συνθήκες που επικρατούν στο περιβάλλον μας. Αν όλοι ουρλιάζουν, κτυπούν τις κόρνες και ανεβαίνουν στα πεζοδρόμια, δεν μας βοηθάει να τους ακολουθήσουμε. Δεν λύνουν το πρόβλημα αυτές οι αντιδράσεις. Αντίθετα, το χειροτερεύουν και διαταράσσουν και την ψυχική μας κατάσταση. Από την άλλη πλευρά, είναι και σπατάλη ενέργειας.

Για να ξεπεράσετε τα δύσκολα, δοκιμάστε το χιούμορ, παίξτε στο κασετόφωνο απαλή μουσική, αποφύγετε να οδηγήσετε όταν είστε από πριν εκνευρισμένοι. Αν κάποιος σας «κλείσει», σας πάρει τη σειρά, σας συμπεριφερθεί ανάγωνα, μη δώσετε σημασία, μην περάσετε στην αντεπίθεση. (Μπορεί απλώς να έκανε λάθος εκτίμηση ή να βρίσκεται σε άσχημη ψυχολογική κατάσταση ή και να σας προξενήσει ζημιά μεγαλύτερη από όση περιμένατε!). Με όλα αυτά δεν σας συνιστούμε να γίνετε «πρόβατα», δεν ζητάμε να αποδεχθείτε τις κακές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας, αλλά να διαφυλάξετε τη δική σας ισορροπία απέναντι στο χάος.

Η οδήγηση είναι κοινωνική εμπειρία, εξασκήστε λοιπόν την κοινωνικότητα σας με τον καλύτερο τρόπο. Ένας μόνο οδηγός που σέβεται τον εαυτό του και τους άλλους μπορεί να κάνει τη διαφορά, μπορεί να βελτιώσει τις συνθήκες κίνησης στην πόλη. Ναι! Και ο ένας κάνει τη διαφορά. Δείτε σαν την προσωπική σας συμβολή στην κοινωνία μας. Εμείς δημιουργούμε το πρόβλημα, μην το ξεχνάτε! Εμείς είμαστε το περιβάλλον που ζούμε, εμείς καθορίζουμε το αποτέλεσμα. Από αύριο θα είναι όλα καλύτερα, έτσι δεν είναι;

ΔΟΜΗ – ΠΥΚΝΩΣΗ ΛΟΓΟΥ

1. Να συνοψίσετε το περιεχόμενο του κειμένου σε μια παράγραφο 100 περίπου λέξεων.

ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ – ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

2. Ποιοι τρόποι πειθούς χρησιμοποιούνται στην πρώτη παράγραφο και ποια τα μέσα πραγματοποίησής τους;

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

3. Στη δεύτερη και την τρίτη παράγραφο ο λόγος παίρνει ερμηνευτικό χαρακτήρα. Να εντοπίσετε τα συγκεκριμένα χωρία και τους λεκτικούς τρόπους που προσδίδουν αυτό το χαρακτήρα, καθώς και τη θέση που διασαφηνίζεται.
4. Στις δύο τελευταίες παραγράφους και σε χωρία της δεύτερης και της τρίτης ο λόγος είναι πειστικός. Με ποια γλωσσικά μέσα υπηρετείται η πρόθεση της πειθούς από την πλευρά του συγγραφέα;
5. Να αντικαταστήσετε τις λέξεις ή φράσεις που δίνονται σε παρένθεση με άλλες ισοδύναμες.
- α) Η ορθότητα της διαπίστωσης ότι η συμπεριφορά των Ελλήνων οδηγών είναι επιθετική είναι (εύκολο να αποδειχτεί) ..... αρκεί ο καθένας να αναλογιστεί τη δική του σταση σε συνθήκες κυκλοφοριακού χάους.
- β) Αν απαντήσουμε με ύβρεις στις προσβολές των άλλων οδηγών, μπαίνουμε σ' ένα (κύκλο χωρίς διέξοδο) ..... αψιμαχιών, που μας κοστίζει σε χρόνο και ψυχική ηρεμία.
- γ) Οι ειδικοί – ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, αστυνομικοί- συνιστούν ψυχραιμία, αλλά (λόγια που δεν ακούγονται) .....
- δ) Ο αρθρογράφος παρατάσσει ένα (πλήθος επιχειρημάτων) ..... προκειμένου να μας πείσει για την αναγκαιότητα της ψυχραιμίας στους δρόμους.
- ε) Η επιθετικότητα των Ελλήνων οδηγών είναι (ολοφάνερη) ..... αρκεί να ρίξει κανείς μια ματιά στους δρόμους σε ώρες κυκλοφοριακής αιχμής.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

6. Βοηθούμενοι από το κείμενο γράψτε και εσείς ένα κείμενο 200 περίπου λέξεων, όπου θα δίνετε ανάλογες συμβουλές ψυχραιμίας για την αντιμετώπιση κάποιας παρόμοιας κατάστασης που χαρακτηρίζει την καθημερινότητα δίνοντας της αρνητικό χρώμα.

ΠΟΛΕΜΟΣ

ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Οικονομικά συμφέροντα

Ανάπτυξη τεχνικής και επιστήμης στον τομέα των πυρηνικών εξοπλισμών=> τελειότερα πυρηνικά, χημικά, βιολογικά όπλα.

Συμφέροντα πολεμικών βιομηχανιών=> πωλήσεις όπλων, εξοπλισμών

Ενεργειακή κρίση=> ανάγκη για εκμετάλλευση και έλεγχο πλουτοπαραγωγικών πηγών.

Παγκόσμια οικονομική κρίση: ανεργία, πληθωρισμός=> επεκτατικοί πόλεμοι

Οικονομικοί ανταγωνισμοί=> προώθηση προϊόντων στις διεθνείς αγορές, «μπούκοτάζ»=> απειλή πολέμου

Άνιση κατανομή αγαθών

Πολιτικά συμφέροντα

Αποικιοκρατικές τάσεις ισχυρότερων κρατών για τη δημιουργία ζωνών επιρροής- χαμηλό βιοτικό και πνευματικό επίπεδο στις υπανάπτυκτες χώρες διευκολύνει την προπαγάνδα για αναγκαιότητα πολέμου.

Ιδεολογίες περί ζωτικού χώρου (ζωτικός χώρος: επιχείρημα των Φασιστικών καθεστώτων στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο χώρος που υποτίθεται ότι χρειάζεται ένα κράτος για ν' αναπτυχθεί, ανεξάρτητα αν το δικαιούται ή όχι).

Επεκτατική πολιτική ορισμένων κρατιδίων που υποθάλπεται από τις ισχυρότερες χώρες.

Ιδεολογικά αίτια

Ρατσισμός φυλετικός ή κοινωνικός

Εθνικιστικές αντιλήψεις (=> π.χ. νεοναζισμός)

Θρησκευτικός φανατισμός (=> π.χ. Μουσουλμάνοι-Χριστιανοί-Γιουγκοσλάβοι)

Φανατισμός, τοπικιστικό πνεύμα, έλλειψη διαλόγου και συνεργασίας, αδιαλλαξία φιλόδοξων ηγετών.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Υλικός τομέας

Αφανισμός ανθρωπίνων υπάρξεων

Κίνδυνος ολοκληρωτικής οικολογικής καταστροφής

Εξασθένηση οικονομίας των χωρών

Υλικές ζημιές

Δαπάνες για πολεμικό υλικό

Ηθικός / ψυχικός τομέας

Εξαχρείωση, απανθρωποποίηση του ατόμου, εξευτελισμός, ανθρώπινης αξίας, καταπάτηση δικαιωμάτων: πάθη, μανία εξόντωσης, αποδυνάμωση ηθικών αξιών
Ψυχικά τραύματα: άγχος, αβεβαιότητα, ανασφάλεια, αγωνία, υπαρξιακός φόβος.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Πνευματικός / πολιτιστικός τομέας

Οπισθοδρόμηση πολιτισμού, παραμέληση παιδείας

Κοινωνικός / πολιτικός τομέας

Μη ομαλή λειτουργία των πολιτειακών και κοινωνικών θεσμών
Γεωγραφικές ανακατατάξεις=> αλλαγές συνόρων, μετανάστευση, προσφυγιά
Εμποδίζεται η επαφή και επικοινωνία των λαών=> δυσπιστία και μίσος

Εθνικά Απελευθερωτικά

Καταπίεση δικαιωμάτων μειονοτήτων, καταπάτηση ανθρωπίνων και εθνικών δικαιωμάτων=> εξέγερση καταπιεσμένων λαών και εθνοτήτων, ανάγκη διατήρησης ταυτότητας (π.χ. Κούρδοι, Αρμένιοι, Παλαιστίνιοι) Δημιουργία και συντήρηση ολοκληρωτικών καθεστώτων σε πολλές χώρες του κόσμου=> αδυναμία διεθνών οργανισμών να εφαρμόσουν το Δίκαιο λόγω πολιτικό-οικονομικών συμφερόντων.

Ηθικά

Κρίση πολιτισμού, κρίση αξιών, αλλοτρίωση ανθρωπίνων σχέσεων, αποθηρίωση, έλλειψη στόχων και οραμάτων.

ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ: Η κατ' επίφαση λαϊκότητα ό,τι προσπαθεί να ομοιάσει λαϊκό, αλλά τελικά δεν το προσεγγίζει. Εξαπάτηση του λαού, χειραγώγησή του για λόγους χρησιμοθηρικούς.

**ΜΟΡΦΕΣ
ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ:**

1. στην πολιτική: δημαγωγία, χειραγώγηση προσωπολατρία, πατερναλιστικά καθεστώτα.
2. στην τέχνη: υιοθέτηση μαζικής κουλτούρας, εκχυδαϊσμός, προβολή όχι του ποιοτικού αλλά του εμπορικού.
3. στη γλώσσα: αντικατάσταση δημοτικής με μια υπερδημοτική (ψεύτικη αργκό-ξενόγλωσσα φωνήματα).
4. στον τρόπο ζωής: βωμολοχία, αγένεια
5. στην εκπαίδευση: κολακεία του μαθητή-υψηλή βαθμολογία χωρίς αντίκρισμα-βαθμοθηρία.

**ΑΙΤΙΑ
ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ:**

1. χαμηλό πνευματικό επίπεδο: το άτομο άθυρμα στα χέρια των ισχυρών.
2. πολιτική αποξένωση του ατόμου (=εύκολο θήραμα των πολιτικών)
3. αποκοπή από τη λαϊκή παράδοση
4. η γενικευμένη κρίση των αξιών
5. ΜΜΕ με τη συνεχή προβολή λαϊκιστικών προτύπων
6. απουσία πνευματικών ηγετών

**ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ
ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ:**

1. κατάλυση κριτικής ικανότητας
2. κατάλυση ατομικότητας (άνθρωπος εξισωμένος με τη μάζα, ως το απρόσωπο όν)
3. Φαλκίδευση και υπονόμευση δημοκρατίας
4. υποβιβασμός τρόπου ζωής 1,2,3,4=> ισοπέδωση πολιτισμού

**ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΑΜΒΛΥΝΣΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ**

1. ουσιαστική και γενική παιδεία
2. κριτική προσέγγιση παράδοσης
3. σωστή γνώμη και κριτική γλώσσας
4. συμμετοχή στα κοινά
5. ΜΜΕ: να μην εκθειάζουν τη μαζικότητα και την ευτέλεια αλλά την ποιότητα και την αντικειμενικότητα

ΞΥΛΙΝΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ

Καθιερώθηκε να αποκαλεί κανείς ξύλινη γλώσσα εκείνη που χρησιμοποιεί κλισέ, στερεότυπες εκφράσεις, αποχυμωμένα λεκτικά σχήματα. Με δυο λόγια, τη γλώσσα που παράγει ένα μονότονο, χωρίς αντηχήσεις και μουσικά ποικίλματα ήχο και που αντιστοιχεί σ' ένα μονοσήμαντο, χωρίς σημασιολογικές αποχρώσεις, νόημα. Μια μονόχορδη φόρμα που θηλυκώνει έτσι μ' ένα κούφιο περιεχόμενο. Το πιο σημαντικό όμως είναι, όπως απέδειξε αναντίλεκτα η επιστήμη της γλωσσολογίας, ότι πίσω από την οποιαδήποτε διατύπωση κρύβεται μια ορισμένη ψυχολογία, νοοτροπία και πρόθεση. Το στιλ είναι ο ίδιος ο άνθρωπος, έγραφε ο Μπιφόν.

Άραγε ποιος τρύπιος άνθρωπος (the hollow man) ή ράκος πίσω από το ανυπόστατο ύφος της σύγχρονης γλωσσικής εκφοράς; Κι αν ο ανώνυμος λαός με το γλωσσικό αισθητήριο που διαθέτει καταφέρνει να αντιρροπήσει τη βαθμιαία γλωσσική φθορά, βρίσκοντας δρόμους στοιχειώδους συμβατικής επικοινωνίας, τι γίνεται με τους πολιτικούς, που υποτίθεται ότι εκφράζουν μια από τις κορυφαίες πηγές της συνείδησής του; Δεν ξέρω.

Όμως η ξύλινη –μονόχνοτη και μονολιθική- γλώσσα έχει την προΐστορία της. Ο Θουκυδίδης μας δίνει στο πρόσωπο του Σθενελαΐδα (το σθένος του λαού) μια τυπική περίπτωση αποστεωμένου λόγου. Ο Σθενελαΐδας, Σπαρτιάτης έφορος, σκληροπυρηνικό στέλεχος της ηγετικής νομενκλατούρας, απορρίπτει τις ειρηνικές προτάσεις της αθηναϊκής πρεσβείας μ' έναν τρόπο απόλυτο και αυταρχικό. «Τα πολλά λόγια των Αθηναίων δεν τα κατάλαβα». Μάλιστα υποκλέπτει με δόλιο τρόπο και με συνοπτικές διαδικασίες την απόφαση της συνέλευσης. Εδώ ο Θουκυδίδης είναι μεγαλοφυής. Θέλοντας να ευτελίσει την συμπεριφορά του εφόρου τον βάζει να μιλάει μ' έναν τρόπο μονοκόμματο, γλωσσικά ενδεή. Τίποτα από το κλασικό θουκυδίδειο ύφος, ούτε δράμι από την περιβόητη καθ' υπόταξιν σύνταξη, το «κατεστραμμένο» ύφος.

Όμως ούτε οι σύγχρονοι πολιτικοί μας υπολείπονται σε γλωσσικούς εκτροχιασμούς. Ορισμένες μάλιστα επιλογές τους μετατρέπονται σε γκάφες περιωπής. Π.χ., η λέξη πολιτική, που εκφράζει μια αφηρημένη έννοια, χρησιμοποιείται στον πληθυντικό στην κοινότοπη έκφραση «οι πολιτικές που εφαρμόζονται» κ.λ.π. Ωστόσο οι πολιτικές στο Βυζάντιο ήταν οι κοινές γυναίκες, οι εκδιδόμενες επί χρήμασι. Είναι εκπληκτικό το που Iapsus επιτελείται. Η πολιτική ταυτίζεται με τις πολιτικές, τις παστρικές, τις λαϊκές. Μήπως ο Έλληνας πολιτικός, εκεί κάτω στα κελάρια του υποσυνειδήτου, με τα βαρέλια όπου βράζει ο μούστος της αδιαμεσολάβητης αλήθειας, ταυτίζει την πολιτική με τη νηφάλια ή αποχαλινωμένη πόρνη; Ποιος ξέρει!

Εξίσου γελοία είναι και η χρήση του ρήματος σηματοδοτώ. Τι σηματοδοτεί η λέξη «σηματοδοτώ», που από την κατάχρηση (την πολυχρησία) έγινε αέρας, ρήμα ασύστατο νοήματος; (...)

Κάποιες λέξεις πρέπει να απαγορευθούν προσώρας, όχι γιατί πιστεύουμε σε μια αστυνομία γλωσσικής τάξης, αλλά γιατί, έτσι που πάμε, θα χάσουν οριστικά τη σημασία και τη λάμψη τους, θα καταντήσουν θαμπά, σκληρυμένα όστρακα, ένα τίποτα μέσα στην έτσι κι αλλιώς δυσπραγία της σύγχρονης πολιτικής χαμοζωής.

Γιώργος Αριστηνός, δημοσιογράφος.

Λαϊκισμός και Δημοκρατία

Στον δημοκρατικό ουρανό αναπτύσσονται δημιουργικά οι προσωπικές και οι κοινωνικές δυνατότητες του πνεύματος του λαού, σφυρηλατούνται αξίες της πολιτιστικής παράδοσης, αξιοποιούνται θετικά οι καταλληλότητες της ανθρώπινης φύσης. Βέβαια, κανένα πολίτευμα δεν υπήρξε απόλυτα δημοκρατικό, γιατί δεν είναι δυνατόν η ανθρώπινη φύση να εκφράζεται ιδεατά στην εγκόσμια πορεία της. Το φάσμα του πάθους φαλκιδεύει τον ιδανικό χαρακτήρα της γνήσιας δημοκρατικής πολιτείας, η ανθρώπινη φύση θριαμβεύει ως δυναμική του πάθους και προσφέρει τις σύγχρονες αστικές δημοκρατίες. Παρά τις αναπόφευκτες όμως ιστορικές της ατέλειες, η δημοκρατία παραμένει το μόνο ανεκτό πολίτευμα το οποίο δεν προσβάλλει βάνουσα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Κι όμως απ' τις αδυναμίες της δημοκρατίας προκύπτουν βάνουσα πολιτεύματα τα οποία ήδη γνωρίσαμε και γνωρίζουμε. Ο λαϊκισμός αποτελεί κακοήθη όγκο στο σώμα της δημοκρατίας και δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με το πνεύμα του λαού. Παρά τις αδυναμίες της, ορθώνει πνευματικές αξίες, εξασφαλίζει δυνατότητες προόδου, ευρύνει τις προοπτικές της δημιουργικότητας σε άμπολλες εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Ο λαϊκισμός εκφράζει την παρακμή του λαϊκού πνεύματος το οποίο αποπροσωποποιεί, για να του προσδώσει στη συνέχεια άκρατα, άκαιρα, και ανήκουστα διεκδικητικά προνόμια. Πρώτο του γνώρισμα επομένως είναι η κολακεία. Ο Πλάτων γνώριζε αρκετά τη φαλκιδεύουσα και φαλκιδευμένη συνείδηση όταν αποκαλούσε τη 'δημοκρατία', τέχνη της κολακείας. Είναι έτσι φανερό πως ο λαϊκισμός προέρχεται κυρίως από δημαγωγούς πολιτικούς, οι οποίοι οικειοποιούνται κατά βάθος την προσφορά της κολακείας τους προς τον λαό. Ο τελευταίος τους εμπιστεύεται το διεκδικητικό του μένος, τους προσδίδει στη συνέχεια μεσσιανική αποστολή, ταυτίζεται υποσυνείδητα μαζί τους και επιτρέπει στους δημαγωγούς να εκτρέπονται, να καθυβρίζουν τους αντιπάλους τους και να τους θέτουν συχνά εκτός μάχης, με τη μέθοδο της συκοφαντίας και της απάτης. Ακολουθεί το άνοιγμα των ασκών του πάθους, ο περιορισμός των δημοκρατικών θεσμών, με απώτερο στόχο τον μονοκομματισμό. Βέβαια, πρώτο θύμα είναι ο ίδιος ο λαός, ο οποίος αλυσοδένεται απ' τα ίδια του τα πάθη, τα οποία ήδη έχει προσφέρει στους δημαγωγούς εκπροσώπους του...

...Βέβαια ο λαϊκισμός εκφράζει την παρακμή του λαϊκού πνεύματος και όπου εκπροσωπείται από κυβερνήσεις, φαλκιδεύει οπωσδήποτε τους δημοκρατικούς θεσμούς. Η παρακμή της Δημοκρατίας είναι κατά κύριο λόγο κοινή παρακμή και οφείλεται σε άμβλυνση των αυτοσυνειδησιακών απαρχών του λαού.

Νίκος Μακρής
Λαϊκισμός και Δημοκρατία
Η εβδόμη, 8 Μαρτίου 1987

ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Όπως και σε πολλούς άλλους τομείς έτσι και στην τέχνη έχουν διαστρεβλωθεί μια σειρά έννοιες. Μια απ' αυτές είναι η έννοια της λαϊκής τέχνης. Η ίδια η έννοια λαϊκή τέχνη έχει υποστεί διαφοροποιήσεις. Παλιότερα αφορούσε την άμεση λαϊκή δημιουργία, όπως ήταν τα δημοτικά τραγούδια. Αργότερα συνδέθηκε με τον προσανατολισμό του καλλιτεχνικού έργου. Λαϊκά έργα θεωρήθηκαν και θεωρούνται αυτά που αναφέρονται σε προβλήματα λαού, απηχούν προβληματισμούς για ευρύτερα κοινωνικά θέματα. Μεγάλοι καλλιτέχνες όπως ο Βέρντι, ο Γλύνκα, ο Μπρεχτ και άλλοι συνέδεσαν το έργο τους με τα ζητήματα αυτά. Ο Μπρεχτ, μάλιστα, ανέπτυξε και θεωρητικό επίπεδο τη σχέση καλλιτεχνικού έργου και λαού.

Σήμερα, όμως, η λαϊκή τέχνη ταυτίζεται από πολλούς με μια διαστρέβλωση της, τον λαϊκισμό. Χρησιμοποιώντας μέσα εύπεπτα και τρόπους ευτελείς, διάφορα κατασκευάσματα αυτού του χαρακτήρα θέτουν ως πρώτο κριτήριο για την κατανόηση του έργου τέχνης την έλλειψη νοημοσύνης. Θεωρούν τον θεατή, τον αναγνώστη, τον ακροατή, ανίκανο να σκεφθεί και προσβάλλουν κάθε έννοια λογικής και ευγένειας συναισθημάτων. Πρόκειται για έργα που υποβιβάζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, καλλιεργούν ψευδαισθήσεις και αυταπάτες.

Επομένως ένα καλλιτεχνικό έργο που αντανακλά τα βαθύτερα αιτήματα της εποχής θεωρεί τον άνθρωπο ικανό να σκεφθεί και να δράσει, να γνωρίσει, να αναγνωρίσει και να αλλάξει τον εαυτό του και την κοινωνία του. Ένα τέτοιο έργο εμπλουτίζει και δεν ευνουχίζει το συναισθηματικό κόσμο του ανθρώπου.

Αιμιλία Καραλή
Λόγος, τεχνική και τέχνη στην έκθεση.
Εκδ. Στάχυ, Αθήνα 1993

ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ορισμός:

Φυσικό περιβάλλον: ο οργανισμός και ανόργανος κόσμος, που περιβάλλει τον άνθρωπο, το οικοσύστημα (χλωρίδα, πανίδα, ατμόσφαιρα), που βρίσκεται σε αμοιβαία εξάρτηση και άμεση αλληλεπίδραση με τον άνθρωπο. Μέσα στο φυσικό περιβάλλον τα άτομα γεννιούνται, ζουν εργάζονται κι ολοκληρώνονται.

1.ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΦΥΣΗΣ

-Φύση= πηγή ζωής. Υλική-οικονομική προσφορά

- παρέχει οξυγόνο, φως=> απαραίτητα για διατήρηση ζωής
- τροφή- στέγη
- ενέργεια- πρώτες ύλες

-σωματική υγεία και ευεξία

- σωματική αναζωογόνηση, αποτοξίνωση, ενδυνάμωση

-ψυχική ηρεμία

- προσφέρει γαλήνη, ηρεμία, ανακουφίζει και ξεκουράζει
- δυνατότητα περισυλλογής και αυτοσυγκέντρωσης

-συντελεί στην πνευματική ανάπτυξη

- προάγει τη σκέψη και την κρίση
- εξάπτει τη φαντασία
- κεντρίζει την περιέργεια=> οδηγεί στη γνώση (=προσπάθεια ερμηνείας και αποκρυπτογράφησης νόμων της φύσης=> ανάπτυξη Επιστημών, γεωλογία, αστρονομία, φιλοσοφία)

-Φύση=> πηγή έμπνευσης («δασκάλα της Τέχνης» έλεγαν οι Λατίνοι)

- συντελεί στην αισθητική καλλιέργεια
- κάνει τον άνθρωπο δημιουργό και καλλιτέχνη
- αρμονία και ωραιότητα της φύσης, σύνθεση χρωμάτων, εναλλαγή εποχών, ευρυθμία των ήχων=> αφυπνίζουν το αίσθημα του ωραίου στον άνθρωπο

-τονώνει το θρησκευτικό αίσθημα

- έκθαμβο το άτομο μπροστά στο μεγαλείο της φύσης=> οδηγείται στην πίστη

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Είδη-μορφές ρύπανσης (εντοπισμός)

A. Ρύπανση ατμόσφαιρας

- υπολείμματα καύσεων από καμινάδες εργοστασίων
- εξατμίσεις αυτοκινήτων
- υπολείμματα από προϊόντα οικιακών καύσεων
- αιθαλομίχλη-νέφος-όξινη βροχή
- δηλητηριώδη αέρια από βιομηχανικά «ατυχήματα»
- αύξηση ραδιενέργειας από πυρηνικά ατυχήματα (π.χ. διαρροή ραδιενέργειας στο Τσερνομπίλ της Ουκρανίας, 1986)
- τρύπα του όζοντος από τα αεροζόλ, ψυκτικά μηχανήματα
- φαινόμενο του «θερμοκηπίου»=> αύξηση μέσης θερμοκρασίας της Γης (λιώσιμο πάγων, αύξηση στάθμης της θάλασσας)
- ηχορύπανση (βιομηχανικοί θόρυβοι, κυκλοφορίας, αεροπλάνων κ.α.)

B. Ρύπανση νερού

- βιομηχανικά λύματα
- πετρελαιοκηλίδες

Γ. Ρύπανση εδάφους

- απορρίμματα και ιδιαίτερα εκείνα που δεν αποσυνθέτονται (π.χ. πλαστικά)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- ραδιενεργά ή παθογόνα απορρίμματα που προέρχονται από μεγάλα εργοστάσια ή νοσοκομεία, από εντομοκτόνα, ζιζανιοκτόνα, χημικά λιπάσματα που δε διασπώνται αλλά περνούν από οργανισμό σε οργανισμό

2. ΓΕΝΕΣΙΟΥΡΓΑ ΑΙΤΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

-τεχνολογική πρόοδος και βιομηχανική ανάπτυξη

=> μαζική παραγωγή υλικών αγαθών=> αλόγιστη εκμετάλλευση της φύσης με τη λήψη πρώτων υλών=>

=> κατασπατάληση φυσικών πόρων (η φύση δεν προλαβαίνει ν' αναπληρώσει τις μεταβολές της)

=> δημιουργία βιομηχανιών=> αύξηση βιομηχανικών αποβλήτων και λυμάτων των εργοστασίων

=> κερδοσκοπία- ανθρώπινη απληστία: 1. απουσία λήψης προστατευτικών μέτρων (φίλτρα, τεχνικές επεξεργασίας και ανακύκλωσης των λυμάτων, βιολογικοί καθαρισμοί) λόγω κόστους=> διοχέτευση χημικών καταλοίπων στη φύση (έδαφος, νερό, ατμόσφαιρα).

2. υλιστικό-καταναλωτικό πνεύμα εποχής=> η υπερκατανάλωση αγαθών (υλικός ευδαιμονισμός) απαιτεί περισσότερους φυσικούς πόρους, που αυτόματα σημαίνει υπερεκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος.

-πυρηνικές δοκιμές, πυρηνικά ατυχήματα (Τσερνομπίλ)=> αύξηση ραδιενέργειας

=>βιομηχανικά ατυχήματα=>απελευθέρωση δηλητηριωδών αερίων

=>πετρελαιοκηλίδες (ατυχήματα σε τάνκερ)

=>εμπρησμοί, καταστροφές δασικών περιοχών, με σκοπό την εκμετάλλευσή τους (οικοπεδοποίηση).

-αστυφιλία=> αστικοποιημένος τρόπος ζωής δημιουργεί προβλήματα στο περιβάλλον (πυκνή δόμηση, παραμόρφωση τοπίου, έλλειψη πρασίνου, κυκλοφοριακά προβλήματα, ρύπανση ατμόσφαιρας και εδάφους)

-έλλειψη κοινωνικού προγραμματισμού που θα προέβλεπε τα όρια δραστηριότητας του ανθρώπου

=>αντίληψη ότι η φύση είναι ανεξάντλητη

=>η φύση έρμαιο κάθε ατόμου ή φορέα, που τη βλέπει ως μέσο εύκολου και γρήγορου πλουτισμού

-αδιαφορία κράτους

=>πολιτικά συμφέροντα, που στηρίζουν τα οικονομικά

=>αδράνεια στη λήψη μέτρων και τη θέσπιση νόμων που να απαγορεύουν την αλόγιστη εκμετάλλευση της φύσης

-έλλειψη οικολογικής συνείδησης του μεμονωμένου ατόμου-πολίτη.

3. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

A. ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

-Διατάραξη οικολογικής ισορροπίας

● απομύζηση περιβάλλοντος, εξάντληση φυσικών πόρων (πηγές ενέργειας κ.α.)

● εξόντωση πανίδας (ζώα γίνονται γούνες ή χρησιμοποιούνται στις βιομηχανίες καλλυντικών-εξολόθρευσή τους με παράνομο κυνήγι ή αλόγιστη υπεραλίευση)

● καταστροφή χλωρίδας (δάση καίγονται ή καταστρέφονται από τη συνεχή υλοτόμηση)

● αλλαγή κλιματολογικών συνθηκών (τρύπα όζοντος, φαινόμενο «θερμοκηπίου», μείωση βροχοπτώσεων=>λειτουργία)

● περιβαλλοντική ρύπανση (ατμόσφαιρας, εδάφους, νερών)

Σημείωση: «ευτροφισμός υδάτων=> φωσφορούχα απορρυπαντικά και λιπάσματα ευνοούν την ανάπτυξη παρασιτικών οργανισμών-φύκια που με το οξυγόνο που καταναλώνουν «καταπνίγουν» τ' άλλα ζωικά ή φυτικά είδη, ιδιαίτερα στις πιο ανεπτυγμένες μορφές τους, όπως τα ψάρια».

B. ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

-προβλήματα σωματικής υγείας (αναπνευστικά, καρδιοπάθειες, καρκίνος, πονοκέφαλοι, γεννήσεις προβληματικών παιδιών κ.α.)

-κλωνισμός ψυχικής υγείας (άγχος, νευρώσεις, υπερένταση)

-οικονομικές επιπτώσεις

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- ενεργειακό πρόβλημα=>οικονομική κρίση
  - μείωση απόδοσης καλλιεργειών
  - καταστροφή αλιευτικού πλούτου θαλασσών, λιμνών, ποταμιών
  - κακοποίηση φύσης=> μείωση τουριστικού ρεύματος
- καταστροφή μνημείων του πολιτισμού (Ακρόπολη, Κολοσσαίο) π.χ. ο Παρθενώνας τα τελευταία τριάντα χρόνια έχει υποστεί τόση φθορά, λόγω των καυσαερίων και κυρίως της όξινης βροχής, όση δεν υπέστη τους τελευταίους 20 αιώνες.
- κίνδυνος αφανισμού της ανθρωπότητας και της ζωής γενικότερα (βλ. χιλιάδες θύματα από Τσερνομπίλ)=> η φύση εκδικείται

4. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

A. ΑΠΟ ΤΟ ΑΤΟΜΟ

- ευαισθητοποίηση-απόκτηση οικολογικής συνείδησης-προστασία περιβάλλοντος, καθαριότητα, συμμετοχή σε προσπάθειες αποκατάστασης της φύσης (π.χ. αναδασώσεις, ανακυκλώσεις κ.α.)
- αίσθηση του χρέους απέναντι στη φύση

B. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- καλλιέργεια στα πλαίσια της οικογένειας του σεβασμού προς το φυσικό περιβάλλον-διάλογος με στόχο την ευαισθητοποίηση των νέων

Γ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

- επιβολή μέτρων κι αυστηρότερων νόμων της οικολογικής ισορροπίας για την προστασία του περιβάλλοντος και την αποκατάσταση
- χρήση φίλτρων στους καπνοδόχους των εργοστασίων
- βιολογικός καθαρισμός βιομηχανικών αποβλήτων και οικιακών λυμάτων
- έλεγχος καυσαερίων των αυτοκινήτων και της οικιακής θέρμανσης- καύσιμα με λιγότερα κατάλοιπα (ντίζελ, υγραέριο)
- να τεθούν σε κυκλοφορία περισσότερα ηλεκτροκίνητα μέσα μεταφοράς
- χρησιμοποίηση υλών που διασπώνται και ανακυκλώνονται στη φύση (κατάλληλα εντομοκτόνα κι απορρυπαντικά, χαρτί αντί πλαστικό κ.α.)
- χρήση ήπιων πηγών ενέργειας (ηλιακή, αιολική, γεωθερμική)
- μέτρα κατά των θορύβων και της ηχορύπανσης
- πληθυσμιακή και βιομηχανική αποκέντρωση
- διατήρηση και βελτίωση φυσικών βιοτόπων και δημιουργία νέων στη θέση αυτών που έχουν καταστραφεί (αναδασώσεις, προστασία θηραμάτων, εκτροφή σπάνιων ζώων...)
- βιολογικοί καθαρισμοί σε θάλασσες, λίμνες, ποτάμια
- ανακύκλωση σκουπιδιών
- ενίσχυση οικολογικών κινημάτων
- παγκόσμια συνεργασία ειδικών φορέων
- αυστηρές ποινές στους παραβάτες

Δ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

- περιβαντολλοντική εκπαίδευση κι αφύπνιση του ατόμου=> πρωταρχική αποστολή της: εκμάθηση προστασίας της ζωής

- συντονισμός-οργάνωση εκδηλώσεων με θέμα το περιβάλλον

E. ΑΠΟ ΤΑ Μ.Μ.Ε.

- ενημέρωση-διαφώτιση του κόσμου για το οικολογικό πρόβλημα (εκπομπές, περιοδικά με σχετικά θέματα κ.α.)

«Όταν το τελευταίο δέντρο αφανιστεί, ο τελευταίος ποταμός ρυπανθεί και πεθάνει το τελευταίο ψάρι, τότε ο άνθρωπος θα διαπιστώσει πως δεν μπορεί να τραφεί με χρήματα».

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος δεν προκαλείται φυσικά από το κυνήγι, ούτε από το D.D.T., ούτε από το απεχθέστατο ψάρεμα της φάλαινας, τα οποία δυστυχώς πολύ συχνά μονοπώλησαν τις ενέργειες των οικολόγων και των περιβαλλοντολόγων. Η καταστροφή έχει ένα όνομα: είναι η σχεδόν βέβαιη και επιταχυνόμενη άλλωστε εξαφάνιση, μέσα στα προσεχή τριάντα χρόνια, των τροπικών δασών, που είναι το αποτέλεσμα της έντονης αποχέρσωσης και εκδάσωσης, στην οποία επιδίδονται οι χώρες της τροπικής και της ισημερινής Ζώνης υπό την πίεση των πραγμάτων ή, αν όχι των πραγμάτων, των κρατών και των εταιρειών. Ξέρετε ότι, αυτή τη στιγμή που μιλάμε, καίνε εκατομμύρια εκτάρια στην Αμαζόνιο ζούγκλα γιατί θέλουν να την εκχερσώσουν;

Ποια είναι η συλλογιστική εδώ πέρα; Λένε αυτές οι κυβερνήσεις: Πρέπει να κάνουμε κάτι για να τραφούν οι πεινασμένοι πληθυσμοί. Αυτοί που επενδύουν κεφάλαια για την ανάπτυξη, είτε είναι διεθνείς οργανισμοί είτε ιδιώτες, σπρώχνουν προς την ίδια κατεύθυνση. Τώρα, τα καταστρεπτικά αποτελέσματα αυτής της εξέλιξης δεν είναι μόνο η βέβαιη εξαφάνιση χιλιάδων και δεκάδων χιλιάδων και ακόμα περισσότερων ζωντανών ειδών, αλλά ακόμα χειρότερο, οι σοβαρότατες διαταραχές και της θερμικής ισορροπίας της γης και της υδρολογικής και μετεωρολογικής κατάστασής της, όσο και των μεγάλων κύκλων των βιοχημικών μεταβολισμών από την ατμόσφαιρα στη θάλασσα, στη γη, κλπ. Σκεφτείτε το και θα σας φανεί προφανές. Σκεφτείτε μια υδρόγειο, περίπου όπως είναι ακόμα μέχρι αυτή τη στιγμή, της οποίας δηλαδή ένα τεράστιο τμήμα της ηπειρωτικής επιφάνειας καλύπτεται από δάση και από όλους τους ζώντες οργανισμούς που είναι μέσα σ' αυτόν τον δασικό βίοτοπο, και σκεφτείτε μια γη, ίδια κατά τα άλλα, όπου όλα τα δάση έχουν εξαλειφθεί και καλλιεργούνται δημητριακά. Αυτοί οι δυο πλανήτες δεν έχουν καμιά σχέση ο ένας με τον άλλο, και είναι περίπου βέβαιο ότι ο δεύτερος δεν θα μπορούσε να συνεχίσει για πολύ καιρό για πολύ καιρό τη ζωή που ξέρουμε.

Οι άνθρωποι κινητοποιήθηκαν με το θέμα του Τσέρνομπιλ. Θα τολμήσω να πω ότι, σε σχέση με τα προβλήματα που έχουμε μπροστά μας, το Τσέρνομπιλ ήταν μια πολύ μικρή υπόθεση. Έγινε τόσος θόρυβος, γιατί το Τσέρνομπιλ επέτρεπε να κινητοποιήσει κανείς τους ανθρώπους, εκμεταλλευόμενος τον άμεσο φόβο τους και κατευθύνοντάς τους προς φαινομενικά προσιτούς πολιτικούς στόχους: κλείσιμο των πυρηνικών εργοστασίων κλπ. Πώς μπορούν τώρα να κινητοποιηθούν οι λαοί, ποιος μπορεί να τους κινητοποιήσει εναντίον της καταστροφής των τροπικών δασών; Η συλλογιστική εδώ, όπως είπα, είναι ότι πρέπει να τραφούν οι ντόπιοι πληθυσμοί. Έρχεται λοιπόν κάποιος, ως πούμε εγώ, και λέει: βεβαίως, να τραφούν οι ντόπιοι πληθυσμοί, αλλά οι βιομηχανικές χώρες έχουν τεράστια αγροτικά πλεονάσματα, τα οποία και καταστρέφουν, πάρτε παράδειγμα τις ελληνικές χωματερές, όπου βάζουν να σαπίζουν τα πορτοκάλια που δεν επιτρέπεται να πουληθούν, αφήστε που δυνάμει έχουν ακόμα περισσότερα πλεονάσματα, δεδομένου ότι αμείβονται οι γεωργοί για να μην παράγουν, κι αυτό συμβαίνει στις περισσότερες χώρες – και στην Αμερική και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Συνεπώς, να διατεθούν τα πλεονάσματα και να αυξηθούν αυτές οι παραγωγές και να μείνουν τα τροπικά δάση. Τότε θα μας κατηγορήσουν (αυτό έχει ήδη λεχθεί και λέγεται ολοένα και περισσότερο) ότι θέλουμε να διατηρήσουμε τις χώρες του Τρίτου Κόσμου σε εξάρτηση από τον ιμπεριαλισμό. Αν τώρα πείτε, όπως θα έλεγα εγώ, ότι, βεβαίως, ξέρουμε πολύ καλά πως όλα αυτά είναι πραγματοποιήσιμα μόνο υπό τον όρο μιας ριζικής αλλαγής της κοινωνικής και πολιτικής δομής των ανεπτυγμένων χωρών, η συζήτηση τελειώνει, διότι θα σας κατατάξουν στους αδιόρθωτους ουτοπιστές, ενώ όλοι αυτοί οι κυβερνώντες και οι άλλοι, που δεν μπορούν να δουν δυο χρόνια πιο μακριά απ' τη μύτη τους, είναι προφανώς ρεαλιστές.

(Κορνήλιος Καστοριάδης, Οι ομιλίες στην Ελλάδα, εκδ. Ύψιλον / βιβλία)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

A) Να κάνετε την περίληψη του κειμένου σε 100 περίπου λέξεις.

Μονάδες 25

B. 1) Να αναπτύξετε μία παράγραφο (80 – 100 λέξεων) με θεματική πρόταση: «Πρέπει να κάνουμε κάτι για να τραφούν οι πεινασμένοι πληθυσμοί».

Μονάδες 10

B. 2) Να αναφέρετε δύο σημεία του κειμένου όπου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς την επίκληση στην λογική και ένα όπου χρησιμοποιεί την επίκληση στο συναίσθημα.

Μονάδες 9

B. 3) Να δώσετε ένα αντώνυμο για καθεμία από τις λέξεις που ακολουθούν:
μονοσήμαντα, κατάρρευση, εξάλειψη, άμεσο, επιταχυνόμενη, επιδίδονται.

Μονάδες 6

B. 4) ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Οι πυρκαγιές μεγάλων δασικών εκτάσεων το περασμένο καλοκαίρι στην Ελλάδα προκάλεσαν μεγάλο προβληματισμό σε όλους. Με αφορμή αυτό το γεγονός να γράψετε ένα άρθρο στη σχολική σας εφημερίδα όπου θα παρουσιάσετε τις απόψεις σας για τις αιτίες της οικολογικής καταστροφής αλλά και προτάσεις για την αντιμετώπισή της.

Μονάδες 50

ΠΑΡΑΔΟΣΗ

1. Προσδιορισμός της έννοιας

Ορισμός:

Παράδοση είναι το σύνολο της υλικής και πνευματικής δημιουργίας ενός λαού, τα ανθεκτικά μέσα στο χρόνο στοιχεία του πολιτισμού, ήθη και έθιμα, αντιλήψεις για τη ζωή, ηθικές και αισθητικές αρχές, κανόνες συμπεριφοράς ή δοξασίες, που μεταφέρονται με αδιάσπαστη συνέχεια από τις προηγούμενες γενιές στις επόμενες

2. Ανάλυση της έννοιας

Μορφές:

- προφορική
- γραπτή
- μνημεία

Είδη ως προς την προέλευση:

- λαϊκή: προέρχεται από τις πηγαίες καθημερινές εκφράσεις ενός λαού (περιλαμβάνει έργα λαϊκής τέχνης, ήθη, έθιμα, θρύλους)
- λόγια: προέρχεται από τους πνευματικούς ανθρώπους μιας κοινωνίας (από τον Όμηρο και τους μεγαλύτερους τραγικούς ως τον Παλαμά και το Σεφέρη)

Είδη ως προς το περιεχόμενο:

- Καλλιτεχνική: περιλαμβάνει τα έργα της τέχνης του παρελθόντος
- Θρησκευτική: η θρησκεία και τα στοιχεία της θρησκευτικής λατρείας
- Επιστημονική: τα επιστημονικά επιτεύγματα και η μέθοδος επιστημονικής έρευνας
- Ιστορικά: τα ιστορικά γεγονότα που αναδεικνύουν την ιστορική συνέχεια ενός λαού
- Γλωσσική: η πορεία και διαχρονική εξέλιξη της γλώσσας
- Κοινωνική: κοινωνικοί θεσμοί, αξίες, τρόποι κοινωνικής οργάνωσης, αντιλήψεις
- Πολιτική: το πολίτευμα, οι νόμοι, οι πολιτικοί θεσμοί, η πολιτική οργάνωση
- Υλική: τα υλικά επιτεύγματα, η τεχνολογία κατασκευές και τεχνικές
- Φιλοσοφική: η φιλοσοφική σκέψη, ιδέες, αξίες, κοσμοθεωρίες

3. Αξία-προσφορά παράδοσης:

-στον εθνικό τομέα=> παράδοση και εθνική ταυτότητα

- η παράδοση αποτελεί θεμέλιο κι απόδειξη της εθνικής συνέχειας-καλλιεργεί την εθνική συνείδηση ενός λαού
- αποτελεί ενοποιητικό στοιχείο του λαού, χρησιμεύει στην τόνωση της συνειδητότητας και συνοχής
- αποτελεί τον καλύτερο δάσκαλο για το μέλλον-γίνεται μέσο παραδειγματισμού (προσφέρονται διδάγματα, αποφεύγονται λάθη του παρελθόντος)
- καθίσταται εγγύηση αυτονομίας-αποτελεί αδιάμφεστο μάρτυρα πλαστογράφησης της ιστορίας
- οι εθνικές αξίες, μεταγγιζόμενες μέσω της παράδοσης στο σήμερα, ευαισθητοποιούν και φρονηματίζουν
- με την παράδοση ισχυροποιείται το αίσθημα ασφάλειας και αυτοπεποίθησης ενός λαού, ώστε ν' αντιμετωπίζει το μέλλον μ' αισιοδοξία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

-στον πολιτιστικό τομέα:

- η παράδοση είναι η βάση και αφετηρία για κάθε καινούργια υλική, καλλιτεχνική και πνευματική δημιουργία
- τα ήθη και έθιμα, τα δημοτικά τραγούδια, οι θρησκευτικές πανηγυρεις κι άλλες παραδοσιακές εκδηλώσεις αποτελούν το συνεκτικό κρίκο του λαού, βοηθούν στην επικοινωνία των ανθρώπων
- αποφεύγεται η πολιτιστική αλλοτρίωση από την άκριτη αποδοχή ξένων πολιτισμικών στοιχείων
- τα παραδοσιακά στοιχεία αντισταθμίζουν τον τυποποιημένο και βιομηχανοποιημένο τρόπο ζωής με την αυθεντικότητα και την πρωτοτυπία τους.

4. Προσκόλληση-εμμονή στην παράδοση

α.) αιτίες=>

- το παρελθόν εξωραϊζεται γιατί προσεγγίζεται με τη φαντασία και τη μνήμη- θεωρείται μοναδικό, αξεπέραστο
- η αξία προσώπων, έργων, ιδεών δύσκολα έχει σύγχρονη αναγνώριση
- το καινούργιο είναι ανολοκλήρωτο-ατελές
- οι παλιότερες, κυρίως γενιές, φοβούνται τις αλλαγές

β.) συνέπειες αρνητικές=>

- απομόνωση λαού=> ανάπτυξη εθνικιστικού πνεύματος
- παρεμποδίζονται οι διακρατικές σχέσεις
- πνευματική στασιμότητα, οπισθοδρόμηση Επιστήμης
- κυριαρχούν στην κοινωνία προκαταλήψεις, προλήψεις, ξενοφοβία=> δε γίνονται αποδεκτές νέες ιδέες και αντιλήψεις
- η τέχνη παρακμάζει=> δεν υπάρχει πρωτοτυπία
- υποτιμούνται οι ήρωες του παρόντος=> αίσθημα αναξιοσύνης των απογόνων

5. Άρνηση-περιφρόνηση της παράδοσης:

α.) αιτίες=>

- ξενομανία, εκμοντερνισμός
- οι νέοι ταυτίζουν την παράδοση με το κατεστημένο, το αναχρονιστικό
- υλιστικό πνεύμα εποχής

β.) συνέπειες αρνητικές=>

- αμβλύνεται η εθνική συνείδηση=> κίνδυνος εθνικής και πολιτιστικής αλλοτρίωσης
- η τέχνη γίνεται μίμηση ξένων προτύπων
- γίνονται άκριτα αποδεκτές ξένες αντιλήψεις, συνήθειες, τρόποι συμπεριφοράς χωρίς να αξιολογηθούν και να επιλεγθούν σωστά

6. Προϋποθέσεις-μέτρα για σωστή λειτουργία παράδοσης:

- κριτική προσέγγιση παράδοσης
- επιλογή από την παράδοση των ζωντανών, διαχρονικών κι επίκαιρων στοιχείων της κι απόρριψη των αναχρονιστικών κι ανεπίκαιρων
- απαλλαγή από στείρο μιμητισμό
- δημιουργική αφομοίωση των ξένων πολιτισμικών στοιχείων
- παιδεία=> καλλιέργεια παράδοσης, γνωριμία των νέων μαζί της
- προβολή παράδοσης κι από άλλους φορείς κοινωνικοποίησης (οικογένεια-Μ.Μ.Ε-πνευματικοί άνθρωποι) κι αγωγής
- μελέτη και διάσωση μνημείων }
• ίδρυση Λαογραφικών μουσείων } πολιτεία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- καταγραφή+ανάλυση μύθων, θρύλων, τραγουδιών κτλ.

7.Η ελληνική παράδοση

Χαρακτηριστικά: -είναι πολύπλευρη, πλούσια, μακρόχρονη
-εμπεριέχει στοιχεία ανατολικών και δυτικών πολιτισμών, καθώς βρίσκεται στο σταυροδρόμι τους
-ξεπέρασε τα τοπικά και εθνικά όρια κι αποτέλεσε παράδοση ολόκληρης της ανθρωπότητας

Το περιεχόμενο της / Σταθμοί:

- Η αρχαία ελληνική φιλοσοφία με τις διαχρονικές ιδέες και αξίες για τα καίρια σημεία της ανθρώπινης ύπαρξης
- Οι έννοιες της δημοκρατίας και της ατομικής ελευθερίας ως κατακτήσεις του ελληνικού πνεύματος
- Η ελληνική γλώσσα με την εκφραστική της δύναμη, τη λογική της δομή και τη μακραίωνη συνέχεια της
- Τα επιτεύγματα στην τέχνη της κλασικής περιόδου της αρχαιότητας
- Τα διδάγματα της Ορθοδοξίας με το ανθρωπιστικό τους περιεχόμενο
- Οι ιστορικοί αγώνες των Ελλήνων για την επιβίωση και την ελευθερία
- Τα ήθη και έθιμα του ελληνικού λαού, η λαϊκή τέχνη από τα θαυμαστά παραμύθια της αρχαιότητας ως τα λαϊκά και δημοτικά τραγούδια με το απόσταγμα της σοφίας που περιέχουν.

«ΣΧΟΛΕΙΑ “ΥΙΟΘΕΤΟΥΝ” ΜΝΗΜΕΙΑ»

(από το σχολικό βιβλίο)

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

1. Γιατί επιλέγονται από το πρόγραμμα ως επί το πλείστον μνημεία άγνωστα από το κοινό;
2. Για ποιους λόγους επιδιώκεται να γίνουν αυτές οι αλλαγές με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις;
3. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο και ποια χαρακτηριστικά του το επιβεβαιώνουν;
4. Ποια εκφραστικά μέσα χρησιμοποιούνται στην α' § (αρχή) για να πετύχει ο συγγραφέας το στόχο του;
5. Να χαρακτηρίσετε το ύφος και το χαρακτήρα του κειμένου.
6. Να βρείτε συνώνυμα των λέξεων – φράσεων : κοινοποιήσουν, υποβαθμισμένα, υπό την αιγίδα, προς υιοθεσία, εκπονείται.
7. Εξεταστέα ύλη – εξετασθείσα ύλη : Ποια η διαφορά των δύο όρων;
8. «Εκπονείται». Να βρείτε τέσσερις λέξεις με β' συνθετικό τη λέξη «πόνος».

ΕΡΩΤΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.

Γιατί δε «γνωρίζουμε» τα μνημεία μας σήμερα στην Ελλάδα; Ποιους κινδύνους εγκυμονεί κάτι τέτοιο για τους νέους και την κοινωνία μας ευρύτερα, και πως το σχολείο θα εθίσει τους νέους στην ουσιαστική συναναστροφή με τα μνημεία; Υποθέστε ότι γράφετε σχετικό άρθρο σε σχολικό περιοδικό. (600 λέξεις).

Ενδεικτικό σκεδιάγραμμα

α) Τίτλος.

β) Αφορμή από το συγκεκριμένο γεγονός.

γ) Παραδείγματα.

δ) Αίτια: - αντιπαραδοσιακό πνεύμα.

- υλικός ευδαιμονισμός

- ηθική χαλάρωση

- τυποποιημένος τρόπος ζωής

- έλλειψη υγιών προτύπων από ΜΜΕ

- κρίση θεσμού οικογένειας

- κρίση σχολείου

- φύση νέων – αμφισβητίες – αλαζονεία νιότης

- κράτος – δεν προβάλλει τα μνημεία.

ε) Αποτελέσματα – κίνδυνοι: - αλλοίωση εθνικής φυσιογνωμίας – απομάκρυνση νέων από κοινές ρίζες – έλλειψη αισθητικής.

στ) Σχολείο → βιωματική σχέση με παρελθόν - όχι νέα ειδικά μαθήματα – οργανωμένες επισκέψεις σε μνημεία – αλλαγή νοοτροπίας σχολείου – προσφορά ανθρωπιστικής παιδείας - χρέος του σχολείου να δημιουργήσει ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ – ολοκληρωμένοι με γνήσια επαφή με την παράδοση του τόπου τους.

Η ιστορία και το έθνος

Δεν υπάρχει έθνος, δεν υπάρχει λαός που να μη βρίσκεται φύσει και θέσει μέσα στην Ιστορία του. Γιατί δυνάμεις σκοτεινές, αβυσσαλέες, φωνές επίμονες που αναπηδούν από τα βαθιά υποστρώματα της συνείδησης του λαού κατευθύνουν, επιτάσσουν και, κατά κάποιο τρόπο, καθορίζουν το στάδιο και το περιθώριο των δυνατοτήτων του.

Η ιστορία είναι η αιώνια, μέσα στο χρόνο, φωτιά, που ζεσταίνει την ψυχή ενός έθνους, που της προσφέρει εμπνεύσεις, που της δίδει τη δυνατότητα να βλέπει μέσα στη θολιά της τρέχουσας, αγχώδης ζωής. Κι ακόμη, η ιστορία είναι μία δύναμη πλούσια, παιδευτική, ο Μεγάλος Δάσκαλος της ανθρωπότητας, κατά τις αντιλήψεις που δέσποζαν ως τον τελευταίο πόλεμο σ' ολόκληρο τον πολιτισμένο μας κόσμο.

Το βασικό αίτημα είναι πως ένα έθνος, ένας λαός, για να είναι συντονισμένος με την ιστορία του, άξιος της, πρέπει να ζει με τα μάτια στραμμένα προς τις κορυφώσεις της εθνικής ζωής του παρελθόντος. Εμείς οι νεοέλληνες, λόγου χάρη, πρέπει να ζούμε εναρμονισμένοι με το πνεύμα και το ήθος που εγαλβάνισε το 1821, το 1940. Γιατί μέσα στην ιστορία, υπάρχουν σφάλματα, τραγικά λάθη, αδυναμίες, χαμερπείς ώρες, υπάρχουν πτώσεις. Αλλά αυτά όλα, ένας λαός με σφύζουσα πνευματικότητα και αποσαφηνισμένη τη θέση του και την αποστολή του μέσα στον κόσμο φροντίζει εγκαίρως να τα απομονώνει σαν νοσογόνες εστίες, να τα καυτηριάζει, να κλείνει τις πηγές απ' όπου χύνονται μέσα στον οργανισμό του έθνους δηλητήρια. Ν' αναγνωρίσεις τα σφάλματα σου, για να τα νικήσεις, να τα υπερπηδήξεις. Αυτό το αξίωμα ισχύει τόσο για το άτομο, όσο και για τους λαούς.

Κι έτσι ένα έθνος πατώντας στα σίγουρα πάνω στην ιστορία του αγωνίζεται ν' αρνηθεί, να εξουδετερώσει πρακτικά τα σφάλματα του και τις συνέπειες τους, για να ξαναπλάσει, να επαναλάβει μέσα στα σύγχρονα δεδομένα της ζωής τα κορυφώματα του παρελθόντος του, που αποτελούν την αυθεντική του παρουσία, να τα ξανακάμει παρόν, να προβάλει και πάλι καθαρή και λάμπουσα την ιστορική του φυσιογνωμία.

Χρειάζεται να σκύψουμε και να μελετήσουμε, όλοι οι λαοί, την ιστορία, όχι για να την κάνουμε υλικό πανηγυρικών λόγων αλλά σύμβουλο και οδηγό. Κάτω από το σίγουρο φως της ιστορίας θα μπορέσουμε ν' ανακαλύψουμε και ν' αποκαθάρουμε την εθνική μας φυσιογνωμία. Γιατί η εθνική φυσιογνωμία είναι η αμετάθετη κοίτη απ' όπου περνά η τρέχουσα πάντοτε ζωή κι αφήνει το χρυσάφι που τυχόν συμπαρασύρει με τα θολά της νερά. Είναι μεγάλη και κρίσιμη ανάγκη σήμερα να είμαστε εναρμονισμένοι με το πνεύμα της ιστορίας, δηλαδή σαν άνθρωποι και σαν λαοί να είμαστε Συνεπείς και Γνήσιοι.

Κ.Ε. Τσιρόπουλο
Θεμέλιο στο χώρο των ιδεών
Τόμος 3^{ος} εκδ. Μπαχαράκη

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Όλες οι κοινωνίες έχουν ανάγκη τους πνευματικούς τους ανθρώπους, που δεν μπορούν να βοηθούν έξω από τον προβληματισμό της εποχής. Πρέπει να προσφέρουν ό,τι καλύτερο έχουν αποκομίσει, ό,τι καλύτερο κατέχουν στην κοινή προσπάθεια

- α.) Ποιοι είναι αυτοί οι πνευματικοί άνθρωποι κάθε κοινωνίας και ποια η σχέση τους με την εποχή τους και το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο;
β.) Ποιος ο ρόλος τους στην κοινωνία και η ευθύνη τους απέναντι σ' αυτή;
γ.) Ποιες οι συνέπειες αν η πνευματική ηγεσία ενός τόπου δε στέκεται στο ύψος της αποστολής της;

ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΕΝΝΟΙΑ: πνευματικός άνθρωπος-πνευματική ηγεσία

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ: α.) ποιοι είναι οι πνευματικοί άνθρωποι

κάθε κοινωνίας (χαρακτηριστικά τους)

β.) σχέση τους με την εποχή και το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο

γ.) ρόλος-προσφορά τους στην κοινωνία

δ.) ευθύνη πνευματικού ανθρώπου

ε.) συνέπειες μη σωστής διεκπεραίωσης της αποστολής του

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ: επαναδιαπραγμάτευση

χρησιμοποιούμε τα δεδομένα του θέματος

γενικά αναφερόμαστε στους πνευματικούς ανθρώπους, που αποτελούν ανάγκη κάθε κοινωνίας, γιατί αυτοί είναι που οδηγούν τον κόσμο μπροστά, γίνονται οραματιστές και εμπνευστές του καινούργιου, της κάθε αλλαγής, ανήκουν στην εποχή τους, δεν βρίσκονται έξω από τους προβληματισμούς της, σχετίζονται με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, αναφορά (συνοπτικά) στο ρόλο και την προσφορά του.

Χουρμούζιος: «ο πνευματικός άνθρωπος περισσότερο από κάθε άλλον, ακόμη κι απ' το μαχητή του δρόμου, που μεταβάλλει τους αγώνες των ιδεών σε πράξεις έχει την ευθύνη των κοινωνικών και πολιτικών καθεστώτων που επιβάλλονται στην εποχή του, και το μέγεθος της ευθύνης αυτής είναι κατευθείαν ανάλογο με το βαθμό συνεξάρτησης του πνευματικού ατόμου και του πλήθους»

Σημείωση: στο συγκεκριμένο θέμα αποφεύγουμε στον πρόλογο τον ορισμό, γιατί αποτελεί ζητούμενο του α' ερωτήματος.

2. ΚΥΡΙΟ ΘΕΜΑ:

A. ΕΡΩΤΗΜΑ

1.) Ορισμός (=ποιοι είναι οι πνευματικοί άνθρωποι) και χαρακτηριστικά τους:

• Πνευματικοί άνθρωποι είναι άνθρωποι της επιστήμης και των γραμμάτων, οι καθηγητές Πανεπιστημίων, οι ακαδημαϊκοί, οι επικεφαλές μεγάλων πνευματικών οργανισμών (π.χ. μουσείων, σχολών θεάτρου), οι ποιητές, οι λογοτέχνες, οι άνθρωποι του θεάτρου και του κινηματογράφου (ηθοποιοί, σκηνοθέτες κ.λ.π.), οι εκπρόσωποι γενικά των επιστημονικών, καλλιτεχνικών και πνευματικών τάσεων που ασκούν σημαντική επιρροή στο κοινωνικό σύνολο.

Πνευματική ηγεσία: ιντελιγκέντσια (διεθνής όρος)

Διάκριση: από τους πνευματικούς ανθρώπους, άλλοι μπορεί να κατέχουν καίρια θέση στον κρατικό μηχανισμό και να έχουν επίσημη αναγνώριση, δεν εξαιρούνται όμως από τον όρο κι αυτοί που, χωρίς να έχουν τίτλους σπουδών, αξιώματα ή φήμη, εντάσσονται στο χώρο της κοινωνικής προσφοράς μέσα από τη δράση και το δημιουργικό τους έργο

Παρατηρήσεις:-δεν πρέπει να γίνεται σύγχυση ανάμεσα στον πνευματικό και στον καλλιεργημένο άνθρωπο. Ο πνευματικός ασχολείται πιο πολύ με την επιστήμη, τα γράμματα ή την τέχνη, ενώ ο καλλιεργημένος μόνο ως ένα σημείο είναι πνευματικός-επίσης, δεν πρέπει να συγχέεται ο πνευματικός

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

άνθρωπος με τον πνευματικό ηγέτη (που συνήθως έχει θρησκευτική αίγλη ή είναι αρχηγός θρησκευτικού δόγματος)

Χαρακτηριστικά (ή στοιχεία) του πνευματικού ανθρώπου:

- διαθέτει πλήρη επιστημονική κατάρτιση
- πολύπλευρη μόρφωση με ενδιαφέροντα κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά και ηθικά
- έχει ολοκληρωμένη, πνευματικά και ηθικά, προσωπικότητα
- έχει ευρύτητα σκέψης, σωστή κρίση και καθαρό μυαλό, που συλλαμβάνει τα μηνύματα της εποχής
- είναι ανθρωπιστής, οραματιστής, ασυμβίβαστος
- αγωνίζεται για την πρόοδο της κοινωνίας κι όχι μόνο για το ατομικό του συμφέρον
- είναι υπεύθυνος, έχει επίγνωση του χρέους και του καθήκοντος έναντι της κοινωνίας
- έχει πνευματικές ανησυχίες και προβληματισμούς
- έχει αυτογνωσία, ευγένεια, διαλλακτικότητα, φρόνηση, εντιμότητα, αποφασιστικότητα
- έχει μετριοφροσύνη, σεμνότητα κι ευαισθησία
- είναι ηθικός και δίκαιος, με υπακοή στους νόμους
- είναι πρωτοπόρος στη διαφύλαξη της ειρήνης
- θεματοφύλακας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπέρμαχος της ελευθερίας του πλήθους

2. Σχέση πνευματικού ανθρώπου με την εποχή και τη μάζα:

- σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης με το πλήθος=> ο πνευματικός άνθρωπος δίνει πρότυπα, καθοδηγεί το πλήθος=> η μάζα όμως του δίνει το ερέθισμα, το ιδεολογικό υπόβαθρο, από τη μάζα πάσχει και προβληματίζεται / οι μεγάλοι δημιουργοί επηρεάζουν καθορίζουν με το έργο τους την Εποχή τους, αλλά και επηρεάζονται, καθορίζονται από τα ρεύματα που διασταυρώνονται μέσα σ' αυτή όπως «ο ποταμός που με τη ροή του φτιάχνει την κοίτη του, αλλά και η κοίτη με τη μορφή της δίνει κατεύθυνση και κίνηση στον ποταμό» / εξάλλου κι οι πνευματικοί άνθρωποι, όπως κι οι κοινοί θνητοί, μέσα στην εποχή τους αναπνέουν, ζουν κι εργάζονται, μόνο που την «υπερβαίνουν», βλέπουν πέρα απ' αυτή, κι ενώ είναι «στρατευμένοι» στην υπηρεσία της, «αποσυνδέονται» απ' αυτή, χωρίς αυτό να σημαίνει αδιαφορία ή αναισθησία ή προδοσία (για τους όρους «υπέρβαση», «στράτευση», «αποσύνδεση» βλ. δοκίμιο Κων/νου Δεδόπουλου «η ζωή και το πνεύμα»)
- κάποιες, βέβαια, φορές, όπως αποδεικνύει η ιστορία, (βλ. Σωκράτη) οι σχέσεις των πνευματικών ανθρώπων με την εποχή τους και το πλήθος μπορεί να είναι εχθρικές (διωγμοί, φθόνος, θάνατος, φυλάκιση κ.α.)

B. ΕΡΩΤΗΜΑ:

1) Ρόλος-προσφορά τους στην κοινωνία

- σημαντικός ο ρόλος των πνευματικών ανθρώπων, ιδιαίτερα στη σύγχρονη κοινωνία που μαστίζεται από ποικίλα προβλήματα (κρίση αξιών και ιδεολογική σύγχυση, παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απειλή πυρηνικού πολέμου, οικολογική καταστροφή, μαζοποίηση, μιμητισμός και ξενομανία)
- διαφωτιστικός και καθοδηγητικός ο ρόλος της πνευματικής ηγεσίας
- παραδειγματικός, δίνει υποδείγματα σκέψης και συμπεριφοράς, αποτελεί πρότυπο ειδικά για τους νέους
- συμβάλλει στη διαμόρφωση των ηθικών αντιλήψεων της εποχής, καταπολεμά την άγνοια, την αμάθεια, τις προλήψεις
- μεταδίδει τη γνώση, δημιουργεί πνευματικά έργα (βιβλία, έργα τέχνης...) με τα οποία μεταδίδει τα ιδανικά και την κληρονομιά μας από γενιά σε γενιά
- στηρίζει την παράδοση, προβάλλοντας ορισμένες διαχρονικές αξίες, καλλιεργεί την καλαισθησία
- διαμορφώνει την κοινή γνώμη πάνω στα καυτά προβλήματα της εποχής του
- αφυπνίζει συνειδήσεις και βοηθά στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων
- συντελεί στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου
- αγωνίζεται για την ειρήνη / δυναμώνει τη θρησκευτική πίστη

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- ανεβάζει το πνευματικό, ηθικό και πολιτιστικό επίπεδο του λαού
- στιγματίζει το κακό, το μίσος, τη βία, την εκμετάλλευση, την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- σε κρίσιμες ώρες γίνεται μπροστάρης και πρωτοπόρος, οδηγεί στο λαό στη συνειδητοποίηση της ιστορικής του ενότητας και την καλλιέργεια της εθνικής του συνείδησης

2.) Ευθύνη πνευματικού ανθρώπου

- ο πνευματικός άνθρωπος είναι υπεύθυνος για την εξέλιξη, τη στασιμότητα ή την οπισθοδρόμηση της κοινωνίας και του πολιτισμού
- έχει χρέος απέναντι στον εαυτό του και στο κοινωνικό σύνολο
- οφείλει να συμμετέχει ενεργά στις κοινωνικές εξελίξεις και το χρέος του αυτό γίνεται πιο επιτακτικό σε ώρες κρίσης
- οφείλει να βρίσκεται σε συνεχή επαγρύπνηση και να προασπίζει τα δικαιώματα του κοινωνικού συνόλου

Σήμερα όμως η πνευματική ηγεσία δεν ανταποκρίνεται στην αποστολή της:

- γίνεται όργανο της άρχουσας τάξης
- επιδιώκει αξιώματα, διακρίσεις κι αμοιβές και γίνεται κερδοσκοπική, κυνηγώντας το ατομικό συμφέρον
- οδηγείται στην εξειδίκευση και την πνευματική μονομέρεια
- αποδέχεται «μοιρολατρικά» πολλές φορές την κοινωνική ανικανότητα και την εκμετάλλευση
- η στάση και ο τρόπος ζωής των πνευματικών ανθρώπων έρχονται σ' αντίθεση με τις αρχές που προβάλλουν και μ' όσα υποστηρίζουν στα πνευματικά τους δημιουργήματα
- δεν φροντίζουν την αναβάθμιση του πνευματικού-πολιτιστικού επιπέδου του λαού κι απόδειξη η έντονα υποβαθμισμένη και με προβλήματα παιδεία

Γ. ΕΡΩΤΗΜΑ

συνέπειες από την παραπάνω αρνητική στάση:

- αμφισβήτηση και κλονισμός της αξιοπιστίας της πνευματικής ηγεσίας από το λαό
- επικράτηση ανηθικότητας, κοινωνικής αδικίας και διαφθοράς
- έλλειψη σωστών προτύπων για τη νεολαία, που στρέφεται σ' αρνητικά κι εφήμερα πρότυπα
- οπισθοδρόμηση πολιτισμού
- εξαχρείωση στην πολιτική ζωή της χώρας, παραβίαση δημοκρατικών αρχών, κίνδυνος για επικράτηση ολοκληρωτικών καθεστώτων
- έλλειψη πρωτοπόρων και καθοδηγητών
- επικράτηση ατομικισμού και προσωπικού συμφέροντος

3. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

γενικό συμπέρασμα

Ο πνευματικός άνθρωπος, λοιπόν, πρέπει να είναι συνεπής, υπεύθυνος, να βρίσκεται κοντά στο λαό κι όχι στεγανοποιημένος στο «γυάλινο πύργο» του, να είναι φωτεινός οδηγός για την αναβάθμιση της κοινωνίας και του πολιτισμού. Κι όπως λέει κι ο Σολωμός «πάντ' ανοιχτά, πάντ' άγρυπνα τα μάτια της ψυχής του»

ΠΟΙΝΗ / ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ορισμός:

Ποινή η τιμωρία, η κύρωση που υφίσταται ο παραβάτης ενός κανόνα που θεσπίστηκε με κοινή συμφωνία, με άμεσες ή έμμεσες δημοκρατικές διαδικασίες και που σκοπό έχει την αποκατάσταση της κοινωνικής ευρυθμίας ≠ ποινή αυταρχικής εξουσίας, η οποία θεσπίζει ανέγκριτους από το κοινωνικό σύνολο κανόνες.

Είδη ποινής

- θάνατος («η έσχατη των ποινών» στις περισσότερες χώρες του κόσμου έχει καταργηθεί η ποινή του θανάτου)
- κάθειρξη (ισόβια-πρόσκαιρη 5-10 χρόνια)
- φυλάκιση (10 μέρες-5 χρόνια)
- κράτηση (1 μέρα-1 μήνα)
- περιορισμός (εντός σωφρονιστηρίου ανηλίκων, 5-10 χρόνια)
- χρηματική ποινή (καταβολή χρηματικού ποσού)
- πειθαρχική (για υπηρεσιακά πταίσματα)
- παιδαγωγική
- επανορθωτική (που συντελεί στην επανόρθωση του αδικήματος)
- άλλες ποινές:
  - στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων
  - απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος
  - στέρηση άδειας εξόδου από τη χώρα κ.α.

Ρόλος ποινής

- 1.) σωφρονισμός δράστη
- 2.) καταστολή παρανομίας=> με τον περιορισμό της ατομικής ελευθερίας του παραβάτη διακόπτεται η εγκληματική ή παράνομη δραστηριότητά του=> εξυγίανση της κοινωνίας από κοινωνική παραβατικότητα
- 3.) πρόληψη παρανομίας=> ο φόβος της ποινής αποτελεί κίνητρο για τη διαφύλαξη της έννομης τάξης-μέσο παραδειγματισμού για το κοινωνικό σύνολο με σκοπό την αποτροπή από παράνομες ενέργειες κι εγκληματικές πράξεις
- 4.) αποκατάσταση του περί δικαίου αισθήματος=> -απόδοση δικαιοσύνης
- 5.) τόνωση κοινωνικής συνείδησης=> η ποινή ηθικοποιεί, υπενθυμίζει στον πολίτη την ανάγκη αλληλοσεβασμού και πειθαρχίας σε κάποιους συλλογικούς κανόνες
- 6.) ενίσχυση αισθήματος ασφάλειας των πολιτών
- 7.) έλεγχος πολιτικής εξουσίας=> με τη βοήθεια της ποινής μειώνονται οι πιθανότητες ατασθαλιών κι εγκληματικότητας από τους πολιτικούς, ο πολίτης προστατεύεται από τη διαφθορά της εξουσίας
- 8.) προστασία δικαιωμάτων εργαζομένου, στον επαγγελματικό χώρο=> με τη συμβολή των ποινών καταδικάζονται φαινόμενα κερδοσκοπίας, εντοπίζονται και καταπολεμούνται παρασιτικά επαγγέλματα εξασφαλίζονται οι καλύτερες επαγγελματικές συνθήκες (ωράριο, αμοιβές, όροι εργασίας...)

Προϋποθέσεις:

- 1.) παιδαγωγικός χαρακτήρας ποινής=> στόχος της όχι η εκδίκηση, αλλά ο σωφρονισμός του παραβάτη, η αναμόρφωση του χαρακτήρα του, η προετοιμασία του για ομαλή επανένταξη στην κοινωνία
- 2.) δημοκρατική οργάνωση της κοινωνίας=> ίσοι όλοι οι πολίτες έναντι των νόμων, εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων
- 3.) αδέκαστη, χωρίς προκαταλήψεις κι εμπάθειες, αμερόληπτη δικαιοσύνη

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- 4.) ποινή ανάλογη του αδικήματος-ύπαρξη μέτρου
- 5.) άμεση κι αποτελεσματική ποινή, βέβαιη κι όχι πιθανή
- 6.) ιδρύματα που να πληρούν τους όρους σωφρονισμού και βελτίωσης «εγκληματικής ψυχής»

Απόδειξη εξ αντιστρόφου: / Αρνητικά

Η ποινή δεν αποτελεί όμως «πανάκεια», δεν είναι επαρκής δύναμη ανάσχεσης της παρανομίας=>

- η αυστηρή χωρίς λόγο ποινή από μέσο σωφρονισμού γίνεται μέσο εκδίκησης=> διαβρώνεται η προσωπικότητα του ενόχου=> γεννάται αντίδραση («η βία γεννά βία»)
- έλλειψη κατάλληλων σωφρονιστικών ιδρυμάτων (ανθυγιεινές συνθήκες στις φυλακές, υπερσυσσώρευση κρατουμένων, απουσία κατάλληλου επιστημονικού προσωπικού)=> κοινωνικός αποκλεισμός, αδυναμία κοινωνικής επανένταξης ατόμου
- η ύπαρξη πολλών ποινών=> σύγχυση, αποπροσανατολισμός πολίτη => περίπλοκες διατάξεις και νόμοι=> άγνοια δικαίου
- παρόμοια αυστηρότητα ποινών για κάθε περίπτωση=> ταύτιση στα μάτια του πολίτη πλημμελήματος και κακουργήματος.

Τι πρέπει να γίνει:

- 1.) Καλύτερη «ποινή» η πρόληψη=> επισήμανση βαθύτερων αιτιών που προκαλούν τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας
- 2.) απαραίτητη η ηθική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση των μελών μιας κοινωνίας=> ενσυνείδητη πειθαρχία του πολίτη στους νόμους, όχι εξαιτίας του φόβου της ποινής
- 3.) μέριμνα από τους φορείς κοινωνικοποίησης: οικογένεια, σχολείο
- 4.) συμβολή Μ.Μ.Ε
- 5.) πολιτεία=> εξανθρωπισμός και εκσυγχρονισμός σωφρονιστικού συστήματος... (βλ. και τρόπους αντιμετώπισης βίας και εγκληματικότητας)

Θανατική ποινή:

Διατηρείται, σήμερα, σε 100 περίπου χώρες με τη δικαιολογία ότι είναι απαραίτητη για ν' αντιμετωπιστούν, αποτελεσματικά, φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας όπως η ανθρωποκτονία κι ο βιασμός, η εξάλειψη εμπορίας ναρκωτικών ή της τρομοκρατίας και σε μερικές χώρες χρησιμοποιείται ως μέσο για την εξόντωση πολιτικών αντιπάλων κι αντιφρονούντων.

Λόγοι κατάργησης θανατικής ποινής

- α.) η θανατική ποινή δεν είναι αποδεδειγμένο αποτελεσματικό μέσο (ο δείκτης εγκληματικότητας στις χώρες, όπου, ισχύει, δεν είναι χαμηλότερος απ' ότι στις χώρες, όπου έχει καταργηθεί)
  - β.) η εκτέλεση της θανατικής ποινής αποκτηνώνει όσους συμμετέχουν στην επιβολή της
  - γ.) επιβάλλεται δυσανάλογα στις διάφορες κοινωνικές τάξεις, εφαρμόζεται κυρίως σε βάρος των φτωχών ή των φυλετικών και εθνικών μειονοτήτων
  - δ.) συχνά χρησιμοποιείται ως μέσο πολιτικής καταπίεσης με αυθαίρετο τρόπο
  - ε.) η θανατική ποινή είναι σαφώς αμετάκλητη καταπίεσης με αυθαίρετο τρόπο
  - στ.) όταν αποδίδουμε την έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας στην κατάργηση της θανατικής ποινής απλώς εθελουφλούμε, προσπερνώντας τα ουσιαστικά αίτια που συντελούν στην έξαρση αυτών των φαινομένων (πολύ πιο «σύνθετα» μέτρα είναι πράγματι αναγκαία για την ουσιαστική καταπολέμηση των φαινομένων βίας και εγκληματικότητας κι όχι η επιβολή της θανατικής ποινής).
  - ζ.) πίσω από την επιβολή της θανατικής ποινής κρύβεται η επιθυμία για εκδίκηση και «δίκαιη» ανταπόδοση. Η ποινή όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε, δεν αποβλέπει στην εκδίκηση, αλλά στο σωφρονισμό του δράστη.
  - η.) το σημαντικότερο, η θανατική ποινή αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αφορούν εξίσου και τον πιο τρομερό εγκληματία.
- Η κοινωνία δεν έχει το ηθικό και νομικό δικαίωμα ν' αφαιρεί ζωές.

Το κείμενο προέρχεται από έντυπο της Διεθνούς Αμνηστίας κατά της θανατικής ποινής.

Αυθαίρετη, άδικη και αμετάκλητη...

Η πραγματικότητα για τη θανατική ποινή είναι ότι εκείνος που εκτελείται και που χάνεται, συχνά καταδικάζεται όχι μόνο για τη φύση του εγκλήματος που διέπραξε αλλά και για την εθνική και ταξική προέλευση του, τα οικονομικά του μέσα ή τις πολιτικές απόψεις του.

Όταν η δυνατότητα σωστής νομικής εκπροσώπησης γίνεται ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες για την τελική έκβαση της δίκης, τότε τα φυλετικά οικονομικά και ταξικά ζητήματα αποκτούν ζωτική σημασία και επιδρούν πάνω στη διοίκηση της δικαστικής εξουσίας. Οι πλούσιοι και εκείνοι που έχουν ισχυρές πολιτικές γνωριμίες, αλλά και τα μέλη των κυρίαρχων φυλετικών και εθνικών ομάδων είναι λιγότερο πιθανό να καταδικαστούν σε θάνατο ή να καταδικαστούν για εγκλήματα ανάλογης σπουδαιότητας απ' ό,τι οι φτωχοί, οι αντιφρονούντες και τα μέλη των θρησκευτικών και πολιτικών μειονοτήτων.

Η πιθανότητα της δικαστικής πλάνης, για οποιονδήποτε λόγο, αποκτά μεγαλύτερη σημασία στις περιπτώσεις που αφορούν αδικήματα που τιμωρούνται με θάνατο, ακριβώς επειδή η θανατική ποινή είναι αμετάκλητη.

Όντας αμετάκλητη έχει αναγνωρισθεί σαν ποιοτικά διαφορετική απ' όλες τις άλλες μορφές ποινών. Από τη στιγμή που θα εκτελεσθεί δεν μπορεί να μετατραπεί. Η επιβολή της θανατικής ποινής αρνείται τη σύγχρονη αντίληψη της ποινολογίας που βασίζεται στη θεωρία ότι είναι εφικτή η αναμόρφωση του εγκληματία.

Η σημασία της μη μετατροπής της ποινής φαίνεται πιο καθαρά στις χώρες που εφαρμόζουν στην πράξη τη θανατική ποινή σε βάρος των πολιτικών αντιπάλων τους. Η θανατική ποινή σ' αυτές τις περιπτώσεις καθοδηγείται από την κυβερνητική πολιτική και επιβάλλεται από δικαστήρια που δεν έχουν ανεξάρτητη κρίση. Τα πολιτικά εγκλήματα, για τα οποία μπορεί να επιβληθεί η θανατική ποινή, κάτω από τέτοιες συνθήκες, μπορούν να καθοριστούν με τέτοιο τρόπο που στην ουσία οποιαδήποτε πολιτική να θεωρείται αδίκημα που τιμωρείται με θάνατο.

Συχνά λέγεται ότι η θανατική ποινή είναι ένα χρήσιμο όργανο στην κρατική προσπάθεια για την καταστολή της πολιτικής βίας ότι δηλαδή η προοπτική της εκτέλεσης θα αποτρέψει τις βίαιες πολιτικές αντιδράσεις. Παρ' όλα αυτά, σε πολλές περιπτώσεις, άντρες και γυναίκες, πεπεισμένοι για τη νομιμότητα των αγώνων τους, είναι έτοιμοι να θυσιαστούν για τα πιστεύω τους. Όπως έχουν επισημάνει αρμόδιοι δημόσιοι υπάλληλοι –υπεύθυνοι για την καταπολέμηση τέτοιων εγκλημάτων- οι εκτελέσεις είναι πιο πιθανό να αυξήσουν τις τρομοκρατικές ενέργειες παρά να τις αναχαιτίσουν.

ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ – ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. Διαβάστε τα παρακάτω στοιχεία για τη θανατική ποινή και τοποθετήστε τα έτσι, ώστε δύο τοποθετήσεις κάθε φορά να οδηγούν σε ένα συμπέρασμα. Τα συμπεράσματα να καταλήγουν στην κύρια θέση – κρίση.

α. Η θανατική ποινή προσβάλλει τα ανθρώπινα δικαιώματα.

β. Αναζωπυρώνεται η τρομοκρατία λόγω της θανάτωσης κάποιων ατόμων

γ. Ο αμετάκλητος χαρακτήρας της πρέπει να μας ευαισθητοποιήσει, αφού οι πιθανότητες δικαστικής πλάνης είναι υπαρκτές.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- δ. Δεν αμβλύθηκε η δράση των εμπόρων ναρκωτικών.
- ε. Τα ολοκληρωτικά καθεστώτα μέσω της θανατικής ποινής εξοντώνουν τους πολιτικούς αντιπάλους.
- στ. Πολλοί υποστηρίζουν την εφαρμογή τους σε ειδικές περιπτώσεις, αλλά και σε αυτές αποδεικνύεται αναποτελεσματική.
- ζ. Η εφαρμογή της καταδικάζεται ως αναποτελεσματική και αντιανθρωπιστική.

2. Με τι είδους συλλογιστική πορεία οργανώνονται τα παρακάτω επιχειρήματα;

- α. Η δικαστική πλάνη είναι μια πιθανότητα που ενυπάρχει σε κάθε δικαστική απόφαση.
Η θανατική ποινή είναι απόφαση του δικαστή.
Άρα η επιβολή θανατικής ποινής μπορεί να είναι απόρροια δικαστικής πλάνης.
- β. Πολλοί υποστηρίζουν ότι σε περιπτώσεις οργανωμένου εμπορίου ναρκωτικών αρμόζει η θανατική ποινή.
Οι στατιστικές όμως δείχνουν ότι η ποινή δε λειτουργεί αποτρεπτικά.
Έτσι αποδεικνύεται (και σε αυτή την περίπτωση) η αναποτελεσματικότητα της.
- γ. Η τρομοκρατία είναι εγκληματική ενέργεια που σκορπά τον θάνατο.
Οι τρομοκράτες πρέπει να καταδικάζονται στην εσχάτη των ποινών.
Άρα κάθε ενέργεια που προκαλεί το θάνατο πρέπει να επισείει την εσχάτη των ποινών.

«Σωφρονισμός – Παραδειγματισμός – Θανατική ποινή»

Σκοπός της ποινής, γράφει ο Μπεκαρία, δεν είναι η εκδίκηση, αλλ' ο σωφρονισμός αυτού που διέπραξε το αδίκημα και ο παραδειγματισμός των άλλων. Άρα, ο σκοπός της ποινής είναι η πρόληψη υπό δύο έννοιες: γενική πρόληψη του κακού, δηλαδή ν' αποτρέψει πολλούς άλλους από το να θελήσουν ν' αδικήσουν (σωφρονισμός) και ειδική πρόληψη, ν' αποτρέψει δηλαδή, το συγκεκριμένο άτομο από το να ξαναεγκληματήσει.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι οποιαδήποτε και αν είναι τα ελατήρια που ώθησαν το άτομο που διέπραξε το αδίκημα – έστω κι αν αυτά δεν φαίνονται άμεσα -, η ποινή που θα του επιβληθεί είναι αναγκαίο να έχει έναν εξαγνιστικό, καθαρτικό χαρακτήρα, μ' άλλα λόγια να παίζει ένα ρόλο νουθέτησης κι όχι να φορτίζεται με το στοιχείο της εκδίκησης, γιατί τότε πια η τιμωρία παύει να είναι ποινή. Τιμωρία στ' αρχαία ελληνικά σημαίνει, σε πρώτη σημασία, βοήθεια, αρωγή, συνδρομή. Κατά μία έννοια, συνδρομή παραμένει και με την έννοια της ποινής, εφόσον συμβάλλει στον «επανανθρωπισμό» του εγκληματία. Αντίθετα, μια πράξη βίας, αν αντιμετωπιστεί πάλι με βία, θα επιφέρει στην ψυχή του δράστη περισσότερο μίσος τόσο για τη δικαιοσύνη, όσο και για την κοινωνία, με αποτέλεσμα το έγκλημα να επαναληφθεί περισσότερο βίαιο και αποτρόπαιο, αλλ' ίσως πιο τεχνικά σχεδιασμένο. Αν και τη δεύτερη φορά επιβληθεί τιμωρία πάλι με τη μορφή εκδίκησης, πιο σκληρή από την προηγούμενη, το μίσος θ' αυξηθεί και θα ξαναεκτονωθεί σε τρίτο έγκλημα, ακόμη χειρότερο. Έτσι είναι φα-νερό ότι θα έχουμε μια ακολουθία εγκλημάτων, συνοδευόμενη ταυτόχρονα από μια αντίστοιχη ακολουθία ποινών. Το κακό, λοιπόν, θ' αναπαράγεται και το αποτέλεσμα θα είναι να «πείσουμε» τον εγκληματία να παραμείνει παντοτινός «πελάτης» των δικαστηρίων και των φυλακών.

Με το σωφρονισμό του καταδικαζομένου πετυχαίνουμε το σημαντικότερο αποτέλεσμα, που έγκειται στο να πεισθεί αυτός για το έγκλημά του, ώστε όχι μόνο να μην το επαναλάβει, αλλ' ούτε – στο μέτρο που μπορεί – ν' αφήσει και άλλους να το διαπράξουν. Έτσι ο χτεσινός εγκληματίας γίνεται σήμερα ανασχετικός παράγοντας στην επέκταση του εγκλήματος. Αυτό συνιστά την ουσία του πραγματικού σωφρονισμού. Γιατί βέβαια επιτυχία το να εμποδίσει η ποινή έναν εγκληματία να επαναλάβει την πράξη του, όμως το να μπορέσει να τον σωφρονίσει σε βάθος, με αποτέλεσμα να γίνει ο ίδιος εμπόδιο στην εγκληματική ενέργεια κάποιου άλλου, αποτελεί πολλαπλή επιτυχία και μόνο σ' αυτήν τη βάση μπορεί να λειτουργήσει η δικαιοσύνη στην πιο άρτια μορφή της.

Εάν, λοιπόν, η οικογένεια δεν κατόρθωσε να δώσει στο άτομο μια σωστή αγωγή, εάν το σχολείο ή το ευρύτερο περιβάλλον του το επηρέασαν αρνητικά στον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς κι αν, τέλος, κάποια δυσλειτουργία ορισμένων θεσμών ή κάποια δυσμενής συγκυρία σε συνάρτηση με ορισμένους υποκειμενικούς παράγοντες στον τομέα των διαπροσωπικών σχέσεων το οδήγησαν στο έγκλημα, οφείλει η πολιτεία, χρησιμοποιώντας το χρησμό της δικαιοσύνης, να επαναφέρει τον εγκληματία στην ευθεία, να τον προσανατολίσει σε κάποιες αξίες και να του μεταδώσει κάποιες αρχές, πείθοντας τον έτσι ν' αποφύγει κάποιες παρεκτροπές. Για πολλούς ευαίσθητοποιημένους ανθρώπους η ποινή, στη μορφή, τουλάχιστον, που την ξέρουμε, είναι απαράδεκτη. Πιστεύεται ότι ο εγκληματίας είναι ψυχικά ασθενής και δεν χρειάζεται τιμωρία αλλά θεραπεία. Συνεπώς, η πολιτεία είναι προτιμότερο να κτίζει όχι φυλακές αλλ' ειδικού τύπου θεραπευτήρια, που να λειτουργούν ως εκπαιδευτήρια. Όσο κι αν μοιάζει χιμαιρική η φράση του Αδαμάντιου Κοραή πως «και αν πλέον η θηριώδης ψυχή, ακουούσα τα θάνατα παραγγέλματα των αρχαίων συγγραφέων της ελληνικής γλώσσας, θα μεταβληθεί εις ενάρετον», εντούτοις είναι η πλέον ρεαλιστική. Μόνο μορφώνοντας το κεφάλι των ανθρώπων, δεν θα χρειαστεί ποτέ η πολιτεία να το κόψει, έλεγε ο Ουγκό.

Η ποινή παίζει διπλό ρόλο. Περ' από το σωφρονισμό αυτού που διέπραξε το αδίκημα, πρέπει να συντελεί και στον παραδειγματισμό των άλλων. Όταν ο εγκληματίας τιμωρηθεί με πνεύμα σωφρονιστικό και τελικά πεισθεί για την ενοχή του, είναι φυσικό να παραδειγματιστούν και πολλοί, όταν διαπιστώσουν ότι ο δράστης αποστρέφεται την πράξη του. Βλέποντας, δηλαδή, τον εγκληματία τιμωρημένο, μετανιωμένο και σωφρονισμένο, είναι δύσκολο να μην παραδειγματιστεί από αυτόν κάποιος, που είχε ροπή προς την αδικία και να μην κρατηθεί μακριά από αυτή. Γιατί σε τελευταία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ανάλυση δεν υπάρχει μεγαλύτερη δύναμη παραδείγματος απ' αυτήν που προσφέρει ο σωφρονισμός του ίδιου του ενόχου.

Φυσικά μια κοινωνία πρέπει να είναι δημοκρατική, αλλά δεν πρέπει να είναι αφελής. Δεν επιτρέπεται στο όνομα καμιάς δήθεν σωφρονιστικής σκοπιμότητας η επίδειξη ανοχής. Η τιμωρία – έστω και μικρή- πρέπει να είναι βέβαιο πως θα επιβληθεί. Η ατιμωρησία γεννά την ηθική παραλυσία κι εκτρέφει κάθε λογής αντικοινωνικές συμπεριφορές.

Υπάρχει, τέλος, και το θέμα της θανατικής «ποινής», που τα τελευταία χρόνια επανέρχεται διαρκώς στο πεδίο των έντονων συζητήσεων, λόγω της κατακόρυφης αύξησης της βίας και του εγκλήματος. Προσωπικά πιστεύουμε πως η εκτέλεση του ενόχου δεν είναι ούτε λύση αλλ' ούτε και ποινή, όπως είπαμε προοιμιακά, πρέπει να έχει το στοιχείο του σωφρονισμού. Θα ήταν αφέλεια, λοιπόν, να μιλάμε για σωφρονισμό, αναφερόμενοι σε μελλοθάνατους. Όσον αφορά στον τομέα του παραδειγματισμού, κυριαρχεί η άποψη πως η θανάτωση του εγκληματία είναι το αποτελεσματικότερο μέτρο αποτροπής. Η «αποτελεσματικότητα» όμως αυτή οφείλεται στο φόβο και όταν η συμπεριφορά των πολιτών καθορίζεται από αυτόν, τότε είναι σωστότερο να μιλάμε για τρομοκρατία και όχι για δημοκρατία απαιτεί ελευθερία και η ελευθερία σημαίνει δυνατότητα επιλογών, χωρίς τρομοκρατικούς εξαναγκασμούς. Όταν όμως ο φόβος χαράζει την κατευθυντήρια γραμμή των πράξεων μας, δημιουργεί τον τρομοκρατημένο υπήκοο, που είναι ανίκανος να υπηρετήσει την δημοκρατία. Εξάλλου, ο φόβος δεν εξαλείφει το έγκλημα απλώς το αναβάλλει.

Επί αιώνες η θανατική ποινή εφαρμοζόταν αδιάλειπτα και συστηματικά. Αυτό δεν έκανε τους ανθρώπους ηθικότερους. Έπρεπε, λοιπόν, να βρεθούν νέοι τρόποι για την περιστολή και την καταστολή του εγκλήματος. Η κατάργηση της θανατικής ποινής βοήθησε θετικά προς την κατεύθυνση αυτή. Αναγνωρίστηκε πως ένα κεφάλι γίνεται καλύτερο, όταν το μορφώνεις και όχι όταν το... κόβεις.

Σ. Καργάκος

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

A. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (150 λέξεις)

B. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ροπή, αξίες, θεραπεία, γραμμή: Να δημιουργήσετε δύο διαφορετικές προτάσεις με καθεμία από τις παραπάνω λέξεις, με διαφορετικό κάθε φορά νόημα της λέξης.
2. Ποιους τρόπους πειθούς και ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο κείμενο; Να εντοπίσετε αντίστοιχο χωρίο του κειμένου (ενδεικτικά).
3. «Η ποινή παίζει διπλό ρόλο...ο σωφρονισμός του ίδιου του ενόχου»: με ποιόν τρόπο ή ποιους τρόπους έχει αναπτυχθεί η συγκεκριμένη παράγραφος και ποια είναι η δομή της;

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Πιστεύετε η ύπαρξη και η εφαρμογή των ποινών αλλά και ο πολλαπλασιασμός αυτών αποτελούν τρόπο ουσιαστικής αντιμετώπισης των σύγχρονων αυξανόμενων νοσηρών κοινωνικών φαινομένων; (600 λέξεις)

Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ

Υποθέστε ότι σε μια ξένη χώρα επίκειται η εκτέλεση ενός νεαρού θανατοποινίτη. το γεγονός έλαβε διεθνείς διαστάσεις. Στην πόλη σας έχει δημιουργηθεί μία κίνηση διαμαρτυρίας για την επικείμενη εκτέλεση και σας αναθέτουν την σύνταξη μιας σχετικής επιστολής.

Συντάξτε την επιστολή προς τον Πρόεδρο της χώρας (X) υποστηρίζοντας το αίτημα για τη μη εκτέλεση του θανατοποινίτη. (300 λέξεις). (Άσκηση από το σχολικό βιβλίο).

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

Καμιά θανατική ποινή δεν έχει εκτελεστεί στη χώρα μας από την εποχή της απαλλαγής της από την δικτατορία, και σωστά, για πολλούς λόγους.

Πρώτον, γιατί η θανάτωση ενός ανθρώπου δεν μπορεί λογικά και ουσιαστικά να συνιστά ποινή στο πλαίσιο του σύγχρονου Ποινικού Δικαίου, που συνειδητά αυτοπεριορίζεται και με τις κυρώσεις του επιδιώκει αποκλειστικά την πραγμάτωση κοινωνικών σκοπών. Μια ποινή επομένως που καταστρέφει την ανθρώπινη ζωή, παύει να είναι κοινωνικό μέτρο και συνιστά ανεπίτρεπτη για την κοινωνική φύση του δικαίου ανάμιξη του σε ξένο απ' αυτό χώρο, δηλαδή ανεπίτρεπτη «μετάβαση σε άλλο είδος», συγκεκριμένα εμπλοκή του στο χώρο του μεταφυσικού ερωτήματος για το νόημα της ζωής και του θανάτου. Αυτό δηλαδή που κάνει ο δράστης ανθρωποκτονίας και που συνιστά ακριβώς τη βαθύτερη ουσία του εγκληματικού χαρακτήρα της συμπεριφοράς του, ότι δηλαδή περιφρονεί για λόγους εγκόσμιους το νόημα της ανθρώπινης ζωής που ξεφεύγει από τη λογική σύλληψη μας, δεν επιτρέπει να το διαπράττει και η ίδια η κοινωνία με το δίκαιο της και να το αποκαλεί ποινή.

Δεύτερον, από τη σκοπιά της ειδικής πρόληψης, που επιδιώκεται πρωταρχικά με την άσκηση συγκρατητικής επίδρασης πάνω σ' εκείνον που έχει ήδη εγκληματήσει για να μην υποτροπιάσει, η θανατική ποινή αποτελεί καθαρό παραλογισμό. Γιατί η άσκηση αυτής της επίδρασης προϋποθέτει βέβαια τη φυσική ύπαρξη του ανθρώπου, που η θανατική ποινή καταστρέφει

Από τη σκοπιά πάλι της γενικής πρόληψης, της συγκράτησης τρίτων από την τέλεση εγκλημάτων, η αποτελεσματικότητα της θανατικής ποινής έχει αποδειχθεί και στατιστικά ανύπαρκτη. Γιατί ο δράστης που τελεί τα βαριά εγκλήματα για τα οποία προβλέπεται η θανατική ποινή, είτε τα διαπράττει κάτω από καταστάσεις ακραίας συναισθηματικής υπερδιέγερσης, οπότε δεν είναι σε θέση να λάβει υπόψη του ψυχράιμα τις συνέπειες, είτε τα διαπράττει με μεγάλη ψυχρότητα, «επαγγελματικά», και τότε εκείνο που σταθμίζει είναι οι πρακτικές ικανότητες διαφυγής του και όχι το είδος της ποινής που προβλέπεται από το νόμο για τη πράξη του, είτε τέλος είναι πρόσωπο τόσο καθυστερημένο πνευματικά, ώστε να μην είναι σε θέση να σταθμίσει σοβαρά της συνέπειες της πράξης του. Αντίθετα η ύπαρξη της θανατικής ποινής και η εκτέλεση της, που με όποιον τρόπο κι αν γίνεται συνιστά μια από τις πιο βάρβαρες εκδηλώσεις της ανθρώπινης κοινωνίας, έχει διαπιστωθεί ότι όχι μόνο δεν ενισχύει το γενικό πνεύμα σεβασμού προς την ανθρώπινη ζωή, αλλά απεναντίας το υποσκάπτει. Γιατί καλλιεργεί στην κοινή γνώμη, με το εντυπωσιακό παράδειγμα της πολιτείας, μια νοοτροπία που σχετικοποιεί την ηθική αξία της ανθρώπινης ζωής.

Η θανατική ποινή είναι απαράδεκτη και γιατί είναι ριζικά αντίθετη προς τη φύση της δημοκρατικής πολιτείας. Ο βαθύτερος, κατά τη γνώμη μου, λόγος της επιμονής στη διατήρηση της θανατικής ποινής είναι ότι η ποινή αυτή αποτελεί την πιο δραστική επίδειξη της δύναμης της κρατικής εξουσίας. Με την ύπαρξη δηλαδή της ποινής αυτής το κράτος προβάλλει με τον πιο εντυπωσιακό τρόπο την ικανότητα του να ξεπερνά ηθικούς δισταγμούς, ανθρωπιστικά αιτήματα και «λεπτολόγες» επιστημονικές διαπιστώσεις, όταν πρόκειται να εξυπηρετηθούν οι σκοπιμότητες του. Έτσι, η διατήρηση της θανατικής ποινής θεωρείται –έστω και όχι πάντα συνειδητά- ότι στηρίζει και ενισχύει την αυθεντία της κρατικής εξουσίας και την ικανότητα επιβολής της. Αυτό όμως σημαίνει ότι η κρατική αυθεντία στηρίζεται στο φόβο των ατόμων μπροστά στην ωμή δύναμη του κράτους και έτσι πάνω σε ένα ηθελημένο χάσμα ανάμεσα στην εξουσία και τον λαό.

Μια τέτοια στήριξη όμως της κρατικής αυθεντίας είναι βασικά αντίθετη προς τη φύση της δημοκρατικής πολιτείας. Η προστασία της αξίας του ανθρώπου και η άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων προϋποθέτουν λογικά και πρακτικά τη φυσική του ύπαρξη. Αυτό όμως το «δικαίωμα στη ζωή» και την αξία του ανθρώπου που αυτό στηρίζει προσβάλλει η θανατική ποινή. Η νομοθετική επομένως πρόβλεψη της ποινής αυτής είναι αντίθετη προς την πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας που συνίσταται στο σεβασμό και στην προστασία της αξίας του ανθρώπου. Γι' αυτόν το λόγο η θανατική ποινή είναι αντισυνταγματική.

Α. Μαγκάκης

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΖΗΤΟΥΜΕΝΑ

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (120 λέξεις)

B. Αφού διαβάσετε το κείμενο του A. Μαγκάκη, το οποίο εναντιώνεται στην εφαρμογή της θανατικής ποινής, να γράψετε δύο παραγράφους, χρησιμοποιώντας στη μία επιχειρήματα και επίκληση στη λογική και στην άλλη κυρίως τεκμήρια και επίκληση στο συναίσθημα, το ήθος του πομπού ή του δέκτη, ώστε να υποστηρίξετε μέσω αυτών την εφαρμογή της θανατικής ποινής σε κάποιες περιπτώσεις.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Στον ψυχολογικό τομέα

- λύτρωση από την καθημερινή ρουτίνα: απαλλαγή από άγχος, πλήξη, ανία, κόπωση
- δημιουργική αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου=> εκφόρτιση του ατόμου=> αποφυγή φαινομένων κοινωνικής παθογένειας, βία εγκληματικότητα, ναρκωτικά...κι νόθης ψυχαγωγίας.
- ομορφιά της ζωής=> αισιοδοξία, εσωτερική γαλήνη κι ισορροπία

Στον πνευματικό τομέα

- οδηγεί στο στοχασμό, οξύνει την κρίση και τον προβληματισμό
- διεύρυνση πνευματικών οριζόντων=> απαλλαγή από φανατισμούς και χειραγώγηση- ελεύθερη βούληση
- καλλιέργεια πολύπλευρων ενδιαφερόντων=> αποφυγή πνευματικής μονομέρειας
- περίσκεψη, διεύρυνση φαντασίας=> νέες ιδέες, αμφισβήτηση
- αυτογνωσία: συνειδητοποίηση της ύπαρξης του ατόμου, των επιθυμιών και των πραγματικών του αναγκών=> ετερογνωσία, ανθρωπογνωσία

Στον ηθικό τομέα=> ηθικοποίηση του ατόμου

- ευαισθητοποίηση, εξευγενισμός του ανθρώπου=> αισθητική καλλιέργεια, απόκτηση ανώτερης αισθητικής ποιότητας (εθισμός στην αρμονία των ήχων, ρυθμών, σχημάτων, χρωμάτων)
- απαλλαγή από πάθη, προκαταλήψεις, ένστικτα, εγωισμό
- πρότυπα, αρετές, αξίες, ιδανικά
- αποφυγή υπερβολών εκμετάλλευσης του συνανθρώπου

Στον κοινωνικό τομέα

- συνειδητοποίηση κοινωνικών προβλημάτων
- ευαισθητοποίηση=> συμμετοχή στην επίλυσή τους
- συνεργασία, άμιλλα, διαλλακτικότητα, κοινωνική αλληλεγγύη=> δημιουργία κοινωνικής συνείδησης

Στον πολιτικό τομέα

- μέσο υποστήριξης των θεσμών και των ατομικών δικαιωμάτων=> διαφώτιση για τα πολιτικά δικαιώματα, παρακίνηση για δράση και διεκδίκηση (η τέχνη επαναστατεί)

Στον πολιτιστικό τομέα

- καλλιτεχνική έκφραση μιας εποχής, το κλίμα, ο παλμός της
- γνώση της πολιτισμικής ταυτότητας: γλώσσα, έθιμα, διατήρηση της παράδοσης, αποφυγή ξενομανίας

Στον εθνικό τομέα

- διασφάλιση εθνικής ταυτότητας=> τα δημιουργήματα ενός λαού, που αποτελούν τον εθνικό του πολιτισμό, δεν εκφράζουν μόνο την ψυχή του λαού, αλλά αποτελούν κι αδιάσειστα στοιχεία της ιστορικής του συνέχειας

Στις διακρατικές σχέσεις

- η τέχνη συμβάλλει στην επικοινωνία και συναδέλφωση των λαών: η γλώσσα της τέχνης είναι πανανθρώπινη, ανεξάρτητα από χρώμα και θρησκεία=> σύσφιξη διεθνιστικών σχέσεων, κατάργηση σοβινιστικών και ρατσιστικών αντιλήψεων
- απέχθεια προς κάθε απάνθρωπη ιδεολογία: καταδίκη του πολέμου και της εκμετάλλευσης
- συμπάρασταση και παρακίνηση για λήψη μέτρων σε προβλήματα που αφορούν όλη την ανθρωπότητα: οικολογικά, πείνα και ασθένειες στον τρίτο κόσμο, ναρκωτικά και συναυλίες, λογοτεχνικά έργα, πίνακες ζωγραφικής.

Γενικά: η τέχνη συμβάλλει=>

- ολοκλήρωση προσωπικότητας του ατόμου
- καλυπτερεύση ποιότητας της ζωής
- κοινωνική πρόοδο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΕΧΝΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ

- Ύπαρξη πολιτικής ελευθερίας (Σίλερ: «για να αναπτυχθούν οι τέχνες πρέπει να θηλάσουν το γάλα της ελευθερίας»)
- Απαλλαγή από ιδιοτελείς σκοπούς: οικονομικά συμφέροντα, προπαγάνδα.
- Απαλλαγή από φανατισμό, δογματισμό, ρατσισμό, στείρο κομματισμό, προκαταλήψεις=> μονολιθικές και μονομερείς αντιλήψεις.
- Ηθική προσωπικότητα του δημιουργού: στόχος η διαμόρφωση ευαίσθητης και ηθικής συνείδησης.
- Ψυχολογική ελευθερία: απαλλαγή από συμπλέγματα και διάφορες εξαρτήσεις (π.χ. ναρκωτικά).
- Κοινωνική συμμετοχή του δημιουργού: παρακολούθηση κι αποκρυπτογράφηση των κοινωνικών μηνυμάτων.

ΠΟΤΕ Η ΤΕΧΝΗ ΔΕΝ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ

- Όταν υιοθετεί την αντίληψη «η τέχνη για την τέχνη» τότε γίνεται αυτοσκοπός και δεν υπηρετεί τον άνθρωπο.
- Όταν ασκεί προπαγάνδα, κατευθύνεται από οργανωμένα συμφέροντα, εξυπηρετεί ιδεολογίες και σκοπιμότητες που αντιστρατεύονται το κοινωνικό συμφέρον.
- Όταν απευθύνεται στα σκοτεινά πάθη και τα κατώτερα ένστικτα. Οι «τέχνες» αυτές, όπως η πορνογραφική, εξάπτουν τη φαντασία, διεγείρουν τα ένστικτα και οδηγούν στην ηθική κατάπτωση.
- Όταν δεν έχει πρωτοτυπία, δεν εκφράζει αληθινές ανάγκες και αποτελεί απλή φωτογραφική απομίμηση της πραγματικότητας

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

- Η ζωή του ατόμου γίνεται ανιαρή, ισόπεδη, μονότονη.
- Δεν καλλιεργείται η αισθητική του ατόμου.
- Δεν αναπτύσσεται η φαντασία, αποκοιμίζετε το πνεύμα.
- Επέρχεται πολιτιστική καθυστέρηση.
- Δεν υπάρχει κοινωνική ευαισθητοποίηση=> παθητικοποίηση ατόμου (βλ. και σημασία Τέχνης)

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

α.) Ελεύθερη τέχνη: η τέχνη που υπηρετεί μόνο το κάλλος, την ιδέα της αισθητικής μορφής, την αίσθηση του ωραίου («η τέχνη για την τέχνη»)

β.) Στρατευμένη τέχνη: η τέχνη που αναφέρεται γενικότερα στα κοινωνικά (όχι μόνο, στα πολιτικά) φαινόμενα και παίρνει θέση απέναντί τους. Είναι η τέχνη που εκφράζει μία πολιτική, φιλοσοφική, θρησκευτική ιδεολογία.

Μεγάλη διαμάχη υπήρξε για το ποια τέχνη, η στρατευμένη ή η ελεύθερη, έχει τη μεγαλύτερη αξία... Η τέχνη ήταν πάντα στρατευμένη στην εξυπηρέτηση της κοινωνικής πραγματικότητας και αναγκαιότητας. Γιατί ο καλλιτέχνης συνδέεται με την κοινωνία μ' έναν «ομφάλιο λώρο», εφόσον ζει μέσα σ' αυτήν, αποτελείται σ' αυτήν κι αυτή διαθέτει για το έργο του τα τεχνικά μέσα και τις ανάγκες της.

Όλοι οι διανοούμενοι, οι καλλιτέχνες και οι άλλοι δημιουργοί είναι στρατευμένοι σε ιδέες και σκοπούς.

Το δίλημμα επομένως, στρατευμένη ή ελεύθερη τέχνη, ουσιαστικά δεν υφίσταται, αλλά τίθεται αξία ή ανάξια τέχνης. Ο προβληματισμός πρέπει να επικεντρώνεται στο σε ποια ιδέα ή σε ποιο σκοπό είναι στρατευμένη η τέχνη. Αν η στράτευση αποσκοπεί στην αναβάθμιση του ατόμου και στο καλό του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, αποτελεί χρέος του πνευματικού ανθρώπου και είναι έμπρακτη απόδειξη της υπευθυνότητας του (π.χ. Κάλβος, Σολωμός, Φεραίος). Η στράτευση αρχίζει να λειτουργεί αρνητικά, όταν γίνεται «καθ' υποταγή» στράτευση σε συμφέροντα, ιδιοτελείς σκοπιμότητες, κομματικές οργανώσεις, παρατάξεις και σ' άλλες μορφές εξουσίας.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ

- Γίνεται πομπός και δείκτης των μηνυμάτων της ζωής, είναι ο «σειсмоγράφος» κάθε κοινωνικής μεταβολής.
- Φορτίζεται, εμπνέεται, συγκινείται από το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει και δημιουργεί.
- Μετουσιώνει την προσωπική και κοινωνική του ευαισθησία σε έργα με αισθητικό αποτέλεσμα.
- Εκφράζει την εποχή του: το άγχος, τους προβληματισμούς, την αγωνία, το κλίμα της εποχής.
- Εμβαθύνει στον τρόπο ζωής της εποχής του επηρεάζει την κοινωνική ζωή, προβληματίζει, ενεργοποιεί, κάνει ρεαλιστή με ιδεολογικούς στόχους το σύγχρονο άνθρωπο.
- Εκφράζει την επιθυμία του ανθρώπου για ελεύθερη δημιουργία, περιφρονεί το καθιερωμένο, αρνείται το συμβιβασμό, είναι δημοκρατικός και υπεύθυνος πολίτης.

ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ

- Να αποτελεί ενεργό μέλος της κοινωνίας.
- Να συμβάλλει στην επίλυση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.
- Να προωθεί τις ηθικές αξίες.
- Να επιδιώκει την πνευματική ανάπτυξη του ατόμου.
- Να αποτελεί πρότυπο συμπεριφοράς.
- Να αγωνίζεται για την ψυχολογική του ελευθερία.
- Να είναι πολιτικοποιημένος.
- Να δείχνει ενδιαφέρον για τα εθνικά θέματα: διασφάλιση εθνικής ακεραιότητας, διαφύλαξη εθνικής ταυτότητας, υπεράσπιση της γλώσσας, καταπολέμηση ξενομανίας, σεβασμός, διατήρηση, προώθηση των υγιών στοιχείων της παράδοσης (χωρίς όμως φανατισμό, ρατσισμό, προκατάληψη).
- Να αποβλέπει στη συναδέλφωση των λαών και στην επίλυση των παγκοσμίων προβλημάτων: πόλεμοι, πείνα, οικολογικά προβλήματα.
- Να μην επιδιώκει το εφήμερο και παροδικό, αλλά το διαχρονικό.
- Να μεταδίδει την τέχνη του, να μυεί στον τρόπο δημιουργίας του νέους ανθρώπους, που θα συνεχίσουν το έργο του.

ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

A.) ΑΙΤΙΑ

- Υλικός ευδαιμονισμός=> υποτίμηση των πνευματικών αναγκών=> κυνήγι υλικών αγαθών.
  - Απουσία καλλιτεχνικής παιδείας και αγωγής (από οικογένεια, σχολείο, Μ.Μ.Ε.)
  - Σύγχρονος τρόπος ζωής: άγχος, υπερένταση=> εκτόνωση μ' ανούσιες διασκεδάσεις.
  - Το ακατανόητο της τέχνης: χρήση αισθητικών και επιστημονικών μεθόδων και θεωριών, που ο μέσος άνθρωπος αγνοεί, εξειδικευμένοι κώδικες=> απογοήτευση, αδιαφορία.
  - Ελιτισμός και πνευματικός ρατσισμός της τέχνης.
  - Εμπορευματοποίηση της τέχνης=> αναζήτηση κέρδους, χαμηλή ποιότητα το έργο τέχνης γίνεται «εμπόρευμα», κάτι που αγοράζεται και πουλιέται=> η αξία του καλλιτέχνη καθορίζεται από τους εμπόρους της τέχνης, τις δημόσιες σχέσεις και τη μόδα.
  - «Παρακουλτούρα»: προορίζεται για κατώτερα στρώματα=> εμπορικός κιν/φος (βία, ανηθικότητα=αμοραλισμός, εκχυδαϊσμός ανθρωπίνων σχέσεων).
- Θέατρο: (ανώδυνες κωμωδίες, παρωχημένα δράματα, μιούζικαλ)
- Μουσική: (μέτρια τραγούδια μ' ασήμαντη μουσική και ακόμα πιο ασήμαντο στίχο, που υποβιβάζουν το πνευματικό επίπεδο του σύγχρονου ανθρώπου).
- Εξυπηρέτηση πολιτικών-κομματικών συμφερόντων.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

B.) ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- Ο μέσος άνθρωπος μένει ακαλλιέργητος, δεν μπορεί να ξεφύγει από την πεζή πραγματικότητα, ούτε να εξευγενίσει τα συναισθήματα του μέσα από την ομορφιά της τέχνης.
- Οι καλλιτέχνες απογοητεύονται και συχνά εγκαταλείπουν την τέχνη.
- Απειλείται με αφανισμό η πολιτιστική ταυτότητα των λαών και η αφομοίωσή τους από τον υπερκαταναλωτικό «πολιτισμό».

Γ.) ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΜΕΤΡΑ

1. ΑΤΟΜΟ

- ατομική ευθύνη για επαφή με την τέχνη
- εξοικείωση με την τέχνη, με τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα με συχνή, μεθοδική και συστηματική επαφή και αυτό για να αποκτήσει καλλιτεχνικό κριτήριο και ευαισθησία.

2. ΣΧΟΛΕΙΟ

- διδασκαλία Ιστορίας και Τέχνης
- καλλιτεχνικά εργαστήρια στα σχολεία (ζωγραφικής, γλυπτικής, μουσικής...)
- επισκέψεις, ξεναγήσεις μαθητών σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, θέατρα κ.α.

3. Μ.Μ.Ε

- επιμορφωτικά ντοκιμαντέρ
- συζητήσεις με καλλιτέχνες
- καλλιτεχνικές εκδηλώσεις

4. ΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ

- οικονομική ενίσχυση των σημαντικότερων καλλιτεχνών, ώστε να δημιουργούν απερίσπαστοι.
- επιδόματα ή μισθός γι' αξιόλογους καλλιτέχνες.
- διαγωνισμοί-χρηματικά βραβεία.
- υποτροφίες για σπουδαστές-παροχή ευκαιριών γι' ανάδειξη νέων ταλέντων

5. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ

- κλίση, ευαισθησία, αισθαντικότητα, πνευματική καλλιέργεια.
- εκπαίδευση λογοτεχνική
- ελευθερία από συμφέροντα, προπαγάνδα
- επαφή με το κοινό

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ

«Και πραγματικά δεν είναι λογικό να ρωτούμε αν η Τέχνη πρέπει να είναι αυτόνομη –η αυτονομία της Τέχνης είναι αξίωμα- αλλά αν πρέπει ο καλλιτέχνης, στην τυραννισμένη και κομματιασμένη εποχή μας, ν' αποφασίσει πως η Τέχνη είναι δευτερεύουσα υπόθεση και να την εξαρτήσει από τα κριτήρια και την επιτυχία μιας πολιτικής σκοπιμότητας. [...].

Αν ο τεχνίτης προτιμήσει την πολιτική σκοπιμότητα, δεν έχω τίποτε να πω. Για εκείνους όμως που θα προτιμήσουν την Τέχνη, θα ήθελα να προσθέσω ακόμη δυο λόγια.

Όταν λέω Τέχνη, δεν εννοώ διόλου τη θεωρία που πρέσβευε «η τέχνη για την τέχνη». Η διδασκαλία αυτή, που δε χρησιμεύει πια σε τίποτε, κατάντησε να σημαίνει τη δουλειά ενός ανάπηρου ανθρώπου που φτιάχνει αδειανά κομψοτεχνήματα κλεισμένος μέσα σ' ένα αποστειρωμένο δωμάτιο. Εννοώ μόνο την πνευματική τάξη που δημιουργούν τα καλά έργα της τέχνης, περασμένα ή σημερινά, εκείνα που νομοθετούν, εκείνα που θα μας διδάξουν. Αν κοιτάξουμε λοιπόν τα συμπεράσματα που βγαίνουν από αυτά τα έργα, θα ιδούμε πως δεν είναι διόλου ξένα από τους αγώνες και τους πόθους της εποχής τους. «Ο μεγάλος καλλιτέχνης» όπως είπαν «δεν είναι της εποχής του, είναι αυτός ο ίδιος η εποχή του.» Και αληθινά, η ζωή του ποιητή: αυτό το σύνολο των εντυπώσεων, αισθήσεων, αντιδράσεων που είναι το υλικό του έργου του, είναι συνάμα ένα κομμάτι της ανθρωπότητας που τον περιστοιχίζει με τους καημούς της, τους πόνους της, το μεγαλείο της, τους εξευτελισμούς της. Όσο περισσότερο «όμοιος εαυτώ» είναι ο καλλιτέχνης –και θα ήθελα τούτο να νοηθεί όχι με την έννοια μιας επιφανειακής συνείδησης, αλλά μιας γνώσης που ανατρέχει στα πιο βαθιά και αγνοημένα στρώματα της ανθρώπινης ύπαρξης- τόσο πιο πλέρια μεταγγίζει την εποχή του στο έργο του. Ο δεσμός του ποιητή με την εποχή του δεν είναι ο διανοητικός ή και ο αισθηματικός ακόμη δεσμός που συνδέει τους ανθρώπους σε μια πολιτική διαδήλωση, αλλά ένας ομφάλιος λώρος, όπως το έμβρυο με τη μητέρα του, ένας δεσμός καθαρά βιολογικός».

Γιώργος Σεφέρης. «Η τέχνη και η εποχή», Δοκίμες, Α' εκδόσεις «Ικαρος», Αθήνα 1999, σ. 264-266.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να δώσετε το διάγραμμα της παραγράφου: «Όταν λέω Τέχνη, ... καθαρά βιολογικός».
2. «Ο δεσμός του ποιητή ... καθαρά βιολογικός»: Πώς περιγράφεται η σχέση του καλλιτέχνη με την εποχή του στο συγκεκριμένο χωρίο, και με ποιο τρόπο αποδίδεται;

Γ. ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε τα συνώνυμα των ακόλουθων λέξεων: α)ξένα, β)συνάμα, γ)έννοια, δ)βαθιά, ε)δεσμός
2. Να σχηματίσετε δύο (2) σύνθετα με βάση το δεύτερο συνθετικό μέρος των λέξεων: α)κομψοτεχνήματα, β)αντιδράσεων, γ)διαδήλωση.

Δ. ΕΚΘΕΣΗ – ΕΚΦΡΑΣΗ

Πιστεύετε ότι η τέχνη πρέπει να υπηρετεί ορισμένους σκοπούς (π.χ. ιδεολογικούς, πολιτικούς) ή πρέπει να είναι τελείως ελεύθερη; (500-600 λέξεις).

Η “στράτευση”

Αν η “στράτευση”, στην πλατιά της έννοια, αποτελεί ψεύτικο πρόβλημα μετατρέπεται, ωστόσο, σε πρόβλημα αληθινό απ’ την ώρα που “στενεύει”, απ’ την ώρα που γίνεται στράτευση σ’ ένα κόμμα, σε μια παράταξη ή σε μια εξουσία.

Καθώς μάλιστα η ρίζα της λέξης είναι ο “στρατός”, έρχονται στο νου συνειρμοί όχι και τόσο ευάρεστοι: “διαταγή από πάνω” και “υποταγή των κάτω”... “πειθαρχία” και “πειθαρχείο” ή άλλα εξίσου τερπνά και ωφέλιμα...

Το πρόβλημα, λοιπόν, είναι μήπως αυτού του είδους η στράτευση οδηγεί σε τέχνη που αναγκάζεται να υπηρετεί ορισμένες σκοπιμότητες, να εξαίρει ό,τι συμφέρει και να αποκρύβει ό,τι ενοχλεί, να λέει πράγματα που δεν πιστεύει και να μη λέει ό,τι πιστεύει...

Τότε, όμως ο διανοούμενος, ο καλλιτέχνης, ενώ είναι εξορισμού, εργάτης και φρουρός της ελευθερίας του συνόλου, άρα και της δικής του, χάνει την πνευματική του ελευθερία και συνακόλουθα, δεν μπορεί “να συνδράμει” στη διασφάλιση της ελευθερίας των άλλων... Τότε, εφαρμόζεται κατά γράμμα η σαρκαστική αναφώνηση του Γιουβενάλη **“Ποιος θα φυλάξει τους ίδιους τους φύλακες”**, όχι ποιος θα μας φυλάξει απ’ την αυθαιρεσία των φυλάκων μας (όπως εννοούσε ο ρωμαίος σατιρικός), αλλά ποιος θα φυλάξει τους φύλακες μας από την άνωθεν αυθαιρεσία...

Χρειάζεται τάχα να πούμε πως η υποταγή του δημιουργού σε τέτοιες επιταγές θολώνει την όραση του, νοθεύει την κρίση του, στομώνει την έκφραση του, φιμώνει την κριτική του για τα “δρώμενα” της παράταξης του και προπάντων, των προκαθημένων της;

Αλλά η λειτουργία του διανοούμενου και του καλλιτέχνη είναι κατ’ εξοχήν κριτική. Δε φτάνει ν’ αναζητά την αλήθεια πρέπει να έχει το θάρρος και τη δυνατότητα να τη λέει ατόφια για όλους και προς όλους... πρέπει να ασκεί (όπως λέει ο Μαρξ) “αλύπητη κριτική σε οτιδήποτε υπάρχει, αλύπητη στην έννοια πως η κριτική δε φοβάται ούτε τα ίδια της τα αποτελέσματα, ούτε τη σύγκρουση με τις υπάρχουσες δυνάμεις”, όχι μόνο τις εχθρικές, αλλά και τις “φίλιες” βέβαια... Πολύ εύστοχα ο Πωλ Μπόραν παρατηρεί:

“Ο διανοούμενος είναι ουσιαστικά ένας κοινωνικός κριτικός που έργο του είναι ν’ αναγνωρίζει, ν’ αναλύει και, μ’ αυτό τον τρόπο, να βοηθά στην υπερνίκηση των εμποδίων που φράζουν το δρόμο προς μια καλύτερη, ανθρωπινότερη και λογικότερη κοινωνική τάξη. Σαν τέτοιος γίνεται συνείδηση της κοινωνίας και εκπρόσωπος των προοδευτικών δυνάμεων που υπάρχουν σε κάθε περίοδο της Ιστορίας”.

Κι όσο για κείνους που αντιτείνουν πως, κρίνοντας τους “ομόφρονες”, εξυπηρετούμε τους “αλλόφρονες” ή “αλλοφρονούντες”, θα πούμε, για μυριστή φορά, πως αυτό που εξυπηρετεί τα μέγιστα τους άλλους είναι η δικιά μας “κακή, άστοχη, ασυνεπής, κλπ., δράση”, όχι η κρίση για τη δράση αυτή... Πιο ωμά, ο πάντα επίκαιρος Όργουελ έγραφε πως αυτές οι κατηγορίες κατά της ελεύθερης έκφρασης και κρίσης “δεν είναι παρά ένα ανακριτικό τέχνασμα που σκοπός του είναι να προσδώσει αξιοπρεπή εμφάνιση στη διαστρέβλωση της ιστορίας”. Και από διαστρεβλώσεις πια...

Όποιος ενδίδει σ’ αυτή την απάρνηση της πνευματικής λειτουργίας, παραδίδεται στην άνωθεν λογοκρισία –το ακόμα πιο εξευτελιστικό- επιδίδεται στην αυτολογοκρισία που υποβιβάζει τη γραφή σε μια σειρά **“από προκατασκευασμένες φράσεις, βιδωμένες μεταξύ τους, όπως τα κομμάτια ενός παιδικού μεκανό”** ... Οδηγείται ακάθεκτα στον ευνουχισμό ή αυτοευνουχισμό του λόγου του, και, τελικά, της σκέψης του... καταντά κεκράκτης, λιβανιστής, παλαμιστής, είτε μιας άρχουσας τάξης είτε των “αρχών”, δηλαδή των αρχόντων, μιας παράταξης.

Και τότε, η “στράτευση” εκφυλίζεται και ευτελίζεται σε αποστράτευση του πραγματικά δημιουργικού πνεύματος... και οι “μαχητές της τέχνης και της προόδου” γίνονται απόμαχοι σιτιζόμενοι, βέβαια, στο “πρυτανείο”, αλλά πένητες αληθινού “άρτου ζωής”...

Μάριος Πλωρίτης, Η “στράτευση”

Το Βήμα, 12 Φεβρουαρίου 1987

**ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ-ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΘΕΣΗ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΗΜΕΡΑ**

A. Συνταγματική κατοχύρωση:

Η θέση της γυναίκας άλλαξε (βλ. ιστορική αναδρομή) με τη Βιομηχανική Επανάσταση, όταν δηλαδή άρχισε να συμμετέχει στην παραγωγή, να γίνεται οικονομικά ανεξάρτητη και να διεκδικεί κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, νομικά κατοχυρωμένα.

Νομοθετικές ρυθμίσεις που κατοχυρώνουν τη γυναίκα [στη χώρα μας: Σύνταγμα 1975 φέρει την πλήρη εξίσωση των δύο φύλων]

- Ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις με τον άντρα σ' όλους τους τομείς δραστηριότητας
- Δικαίωμα στην εργασία: ίσες επαγγελματικές ευκαιρίες, ισότητα στην αμοιβή
- Δικαίωμα μόρφωσης: ίσες δυνατότητες στην εκπαίδευση, διάκριση στο χώρο γραμμάτων και επιστημών
- Δικαίωμα «εκλέγειν» και «εκλέγεσθαι»: συμμετοχή σ' όλα τα επίπεδα της δημόσιας και πολιτικής ζωής
- Αναθεώρηση οικογενειακού δικαίου: κατάργηση προίκας, κοινή ευθύνη στην ανατροφή των παιδιών, δικαίωμα να διατηρεί το όνομά της μετά το γάμο, προστασία διαζευγμένης γυναίκας, κοινωνική ελευθερία.

B. Καθημερινή πραγματικότητα:

[εντοπισμός του προβλήματος της ανισότητας]

Παρ' όλη τη συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων της γυναίκας, οι ανισότητες σε βάρος της δεν έχουν εκλείψει. Αυτό φαίνεται:

- πολλοί άνθρωποι, ακόμα και κάποιες από τις ίδιες τις γυναίκες, εξακολουθούν να πιστεύουν ότι η κύρια κι αποκλειστική απασχόληση της γυναίκας πρέπει να 'ναι στο σπίτι, το νοικοκυριό
- πολλές γυναίκες δεν πραγματοποιούν τα επαγγελματικά τους όνειρα, γιατί ασχολούνται περισσότερο με τις ανάγκες του σπιτιού και την ανατροφή των παιδιών, αφήνοντας απερίσπαστο το σύζυγο στην επαγγελματική του ανέλιξη
- δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που το φύλο καθορίζει την πρόσληψη σε μια εργασία πολλοί εργοδότες δεν προσλαμβάνουν γυναίκες ή τις απολύουν για να γλιτώσουν άδειες κηδείας, επιδόματα κτλ.
- πολλές επαγγελματικές θέσεις θεωρούνται ακόμη, παραδοσιακά αντρικές (40% μόνο του εργατικού δυναμικού είναι γυναίκες στην Ευρώπη, με μέσο εισόδημα 60% μικρότερο απ' το εισόδημα των αντρών)
- οι θέσεις που καταλαμβάνουν οι γυναίκες στα πολιτικά αξιώματα, είναι ελάχιστες σε σχέση με τον αριθμό τους (μόλις 5% των βουλευτών εδρών).
- συχνά η γυναίκα αντιμετωπίζεται ως «θηλυκό» κι όχι ως προσωπικότητα, ως αντικείμενο πόθου, ασκείται σε βάρος της σωματική ή ψυχολογική βία π.χ. σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας.
- τα Μ.Μ.Ε υποβαθμίζουν τη γυναίκα, την παρουσιάζουν ματαιόδοξη, φιλάρεσκη, ανόητη, την προβάλλουν ως σεξουαλικό «αντικείμενο» κι ως καταναλωτικό ον
- σε ορεινές περιοχές της χώρας μας εξακολουθεί να υπάρχει η αντίληψη ότι η γυναίκα δεν είναι ανάγκη να μορφώνεται. Αυτό το αποδεικνύει το γεγονός ότι το ποσοστό αναλφάβητων γυναικών είναι μεγαλύτερο απ' αυτό των αντρών
- ακόμη και σήμερα με τη λέξη «παιδιά» εννοούν τα αγόρια
- η γυναίκα δεν αντιμετωπίζεται με σεβασμό, εξακολουθεί να υπάρχει ένα ιδιότυπος ρατσισμός που θέλει τη γυναίκα «μέσα» στο σπίτι και τον άντρα «έξω», ν' ασχολείται με οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά ενδιαφέροντα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Σημείωση: Η κατάσταση για τη γυναίκα είναι χειρότερη σε χώρες της Ανατολής, της Αφρικής και της Ασίας, υπανάπτυκτες γενικά, όπου η γυναίκα δεν υπολογίζεται, υποτιμάται, καταπιέζεται, στερείται και στοιχειωδών δικαιωμάτων.

ΑΙΤΙΑ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Ιστορικά:

- Η μυϊκή ανωτερότητα του άντρα=> περιορισμός της γυναίκας στις εσωτερικές δουλειές του σπιτιού, που θεωρούνται πιο ελαφριές της συμμετοχής του στη διαδικασία παραγωγής, που για τις πρώτες κοινωνίες ήταν ζωτικής σημασίας=> η γυναίκα κατώτερο ον βιολογικά
- Η δέσμευση της γυναίκας, εξαιτίας του ρόλου της ως μητέρας: περιορισμός στο σπίτι για την ανατροφή των παιδιών
- Η έλλειψη παιδείας=> συνέβαλε στο να δεχτεί η γυναίκα παθητικά αυτό το ρόλο
- Ο συντηρητισμός των θρησκειών π.χ. μουσουλμανισμός. Αλλά και η εβραϊκή παράδοση είναι καθαρά αντιφεμινιστική π.χ. η αντίληψη ότι η γυναίκα δημιουργήθηκε από τον άντρα, η γυναίκα, Εύα ευθύνεται για το αμάρτημα (Ι. Χρυσόστομος: «η γυναίκα απ' όλα τ' άγρια θηρία είναι το πιο βλαβερό»)

Έτσι:

- Νόμοι κατοχυρώνουν σιγά-σιγά την υπεροχή του άντρα=> πατριαρχική δομή της κοινωνίας, διαμόρφωση κοινωνικών προκαταλήψεων για την υπεροχή του αντρικού φύλου=> και διαπαιδαγώγηση των παιδιών, σύμφωνα μ' αυτές τις αντιλήψεις=> διαιώνιση του προβλήματος
- οικονομική εξάρτηση γυναίκας
- υποτίμηση του ρόλου της νοικοκυράς
- ευθύνη Μ.Μ.Ε.=> σεξιστική αντιμετώπιση, υποτιμητική προβολή του γυναικείου φύλου
- ευθύνη αντρών=> προσπάθεια και επιθυμία να διατηρήσουν τα «κεκτημένα» δικαιώματά τους=> ψυχολογικοί λόγοι: ζήλια κι εγωισμός, συμπλέγματα κατωτερότητας μπροστά στην επαγγελματική και κοινωνική επιτυχία των γυναικών=> συμφέροντα: τα μειωμένα δικαιώματα των γυναικών εξασφαλίζουν για τους εργοδότες φτηνά και χωρίς απαιτήσεις εργατικά χέρια
- ανταγωνισμός για επιβίωση και προαγωγή=> οδηγεί σε σύγκρουση τα δύο φύλα.
- ευθύνη των ιδεών των γυναικών:
=> λάθη φεμινιστικού κινήματος: μίμηση ή ανταγωνισμός, καταπίεση ή υποτίμηση του άντρα=> συγκρούσεις, αρνητική στάση άντρα=> μια μερίδα γυναικών θεωρεί ασύμφορη την ανάληψη νέων καθηκόντων και συνειδητά επιλέγει τον περιορισμό σε παραδοσιακούς ρόλους=> σύγκρουση ρόλων στην ίδια τη γυναίκα=> συνδυασμός επαγγελματικής σταδιοδρομίας, μητρότητα, οικογένεια=> σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

- η διατήρηση της ανισότητας διαταράσσει τις ομαλές σχέσεις ανδρών και γυναικών, εμποδίζει τη συνεργασία τους, τόσο μέσα στην οικογένεια=> κρίση του θεσμού, όσο κι ευρύτερα στην κοινωνία=> κοινωνικά προβλήματα
- δημιουργία συγκρούσεων, αδικιών, παραπόνων
- καλλιέργεια προκαταλήψεων
- δημιουργία άσκοπου ανταγωνισμού
- δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις, όταν ο άντρας θεωρεί τη γυναίκα κατώτερη του, αλλά και στην ανατροφή των παιδιών
- η κοινωνία στερείται παραγωγικών και ικανών μελών της, όταν γυναίκες με προσόντα εμποδίζονται από το να αναδειχτούν στον επαγγελματικό, πολιτικό, κοινωνικό στίβο
- επικρατεί κοινωνικός ρατσισμός
- κλονίζεται το δημοκρατικό πολίτευμα, φαλκιδεύονται οι θεσμοί, όταν οι νόμοι δε βρίσκουν εφαρμογή στην καθημερινή πραγματικότητα.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

-Άτομα

- οι ίδιες οι γυναίκες πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι είναι ισότιμα όντα, να συμφιλιωθούν με το ρόλο τους, να αποβάλλουν τις ανταγωνιστικές τάσεις, να ενεργοποιηθούν μέσα στην κοινωνία, να ενδιαφερθούν για τα κοινά
- οι άντρες πρέπει ν' απαλλαγούν απ' την αξίωση υπεροχής, να δουν την πρόοδο της γυναίκας, όχι ως μείωση του κύρους τους, αλλά ως ανακούφιση από τη μονομερή ανάληψη ευθυνών, που παραδοσιακά τους βαρύνουν

-Παιδεία

- σωστή οικογενειακή αγωγή-παροχή προτύπων στους νέους
- ισοτιμία στην εκπαίδευση και μόρφωση
- μη σεξιστική διαπαιδαγώγηση μαθητών (να μη γίνονται διακρίσεις με βάρος το φύλο των μαθητών).
- καταπολέμηση προκαταλήψεων και ρατσιστικών αντιλήψεων=> η αλλαγή νοοτροπιών είναι θέμα παιδείας περισσότερο κι όχι νόμων

-Μέσα μαζικής ενημέρωσης

- συζητήσεις ειδικών
- διαφώτιση κοινού
- σωστή προβολή γυναίκας στα Μ.Μ.Ε.

- Πολιτεία

- ουσιαστική νομική εξίσωση φύλων, εξάλειψη νομοθετικών διακρίσεων
- λήψη μέτρων για προστασία μητρότητας
- επαγγελματική και ασφαλιστική κάλυψη γυναικών
- διεύρυνση συμμετοχής γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων
- χορήγηση επιδόματος στη γυναίκα-νοικοκυρά, αναγνώριση του ρόλου της.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

« Η αξία ενός ατόμου, άσχετα με το φύλο ή την κοινωνική του θέση ή την ηλικία του κρίνεται κυρίως από το φυσικό (βιολογικό), κοινωνικό και πολιτιστικό του προορισμό» (Σταύρος Απέργης) ήταν περιορισμένο, πρόσφερε στην κοινωνία. Παράδειγμα, οι «ηγερίες», γυναίκες που κινούσαν τα νήματα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής πίσω από έναν άντρα (Ασπασία, Θεοδώρα, Ιωσηφίνα κ.τ.λ)

Αξία γυναίκας =>

- διαιώνιση του είδους με τη συμβολή του άντρα
- προσφορά υπηρεσιών στο σπίτι
- δασκάλα και παιδαγωγός=> ανατρέφει και διαπαιδαγωγεί τα παιδιά της
- στηρίζει την οικογένεια ως σύζυγος στο πλευρό του άντρα
- αντεπεξέρχεται σ' όλους τους τομείς, επιστήμες, τέχνες, γράμματα, πολιτική, εργασία.
- στη νεότερη ιστορική περίοδο κυρίως, όσες φορές πόλεμοι της στέρησαν τον άντρα, βγήκε από το σπίτι, εργάστηκε και στήριξε την οικογένεια
- δεν υστέρησε στους πολέμους (π.χ. Μανιάτισσες, Σουλιώτισσες κ.τ.λ.)

Απόψεις

- «Ο θεός, επειδή δεν μπορούσε να είναι παντού, έπλασε τη γυναίκα» (κινέζικη παροιμία)
- «Η γυναίκα είναι το ωραιότερο ελάττωμα της φύσης» (Μίλτων)
- «Ο εξαντρισμός της γυναίκας, δηλαδή να μιμείται η γυναίκα το φέρσιμο του άντρα, δε είναι ανωτερότητα, ούτε ισότητα, αλλά τραγωδία και κατωτερότητα» (Τιμ. Κιλίφης)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- «Ο μισογυνισμός δεν είναι τίποτε άλλο, παρά ένας ρατσισμός ο πιο καθολικός, ο πιο βαθύς και ο πιο ύπουλος των ρατσισμών, ο πιο αξιοπρεπής και ο πιο εύκολος να εφαρμόσει κανείς» (Μ. Γκρουτ)
- «Ο άντρας αντλεί την αξιοπρέπεια του και την ασφάλεια του από την εργασία του. Η γυναίκα οφείλει και τη μια και την άλλη στο γάμο» (Ζαν. Φουαγιέ, υπουργός Δικαιοσύνης, Φεβρ.1973)

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Η αγωγή της ψυχής η ηθικοπνευματική καλλιέργεια, που αποβλέπει στη διάπλαση της προσωπικότητας του ατόμου και δημιουργεί ψυχική ευχαρίστηση, τέρψη, ένα αίσθημα πληρότητας στον άνθρωπο / Διασκέδαση ≠ ψυχαγωγία. Με τη διασκέδαση σπάει η ρουτίνα της καθημερινότητας, χαρίζει κάποιες ευχάριστες στιγμές στον άνθρωπο αλλά δεν εξευγενίζει την ψυχή αντίθετα φθείρει τον άνθρωπο, καλλιεργεί τη νωθρότητα και την παθητικότητα.

ΜΟΡΦΕΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ

Γνήσια => δημιουργική αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου

- αθλητισμός, κίνηση
- επαφή με την Τέχνη
- πολιτιστικές και πολιτικές εκδηλώσεις
- ανθρώπινες σχέσεις-επικοινωνία
- ταξίδια, περιηγήσεις
- ερασιτεχνική απασχόληση

Νόθα => ψευτοδιασκέδαση, «σκότωμα» του χρόνου

- κακές έξεις (π.χ. χαρτοπαιξία)
- (βία στα γήπεδα)
- παθητική παρακολούθηση τηλεόρασης
- ηλεκτρονικά παιχνίδια
- υποκουλτούρα
- ομαδοποίηση
- καταναλωτικές αγορές
- παθητική διασκέδαση (π.χ. νυχτερινά κέντρα)

ΣΗΜΑΣΙΑ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ

Η ψυχαγωγία είναι ανάγκη στο σύγχρονο άνθρωπο=>

Ηρεμεί, γαληνεύει, αναζωογονεί ψυχική ισορροπία
Ξεκουράζει και ασκεί το σώμα σωματική ευεξία
Καλλιεργεί το άτομο πνευματικά
Συντελεί στην κοινωνικοποίηση
Μέσο ορθής αγωγής των παιδιών
Τα ταξίδια ευνοούν τον κοσμοπολιτισμό

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ

1. Μορφωτικό επίπεδο
2. Προσωπικές ανάγκες, τάσεις και ενδιαφέροντα
3. Τον τόπο κατοικίας
4. Οικονομική δυνατότητα
5. Η φύση της εργασίας του ατόμου
6. το βαθμό κόπωσης, και προσωπικής αντοχής
7. το πνευματικό και βιοτικό επίπεδο του περίγυρου
8. φύλο, ηλικία

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝ ΤΗ ΝΟΘΗ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ:

1. Εξειδίκευση Παιδείας, εργασίας
2. εξαντλητικοί ρυθμοί, άγχος
3. απομόνωση, ανταγωνιστικές σχέσεις
4. καταναλωτικός τρόπος ζωής, διαφήμιση
5. ΜΜΕ: μεταβάλλουν το άτομο σε μονάδα αγοράς,

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

6. Προσανατολίζουν σε προϊόντα υποκουλούρας
6. Ιδεολογική σύγχυση, έλλειψη πνευματικότητας
7. Το Περιβάλλον δεν ασκεί ορθή διαπαιδαγώγηση

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ: Στο άτομο: ψυχικός μαρασμός, πλήξη, αδράνεια, παθητικότητα, πνευματική στασιμότητα, μαζοποίηση, Απογοήτευση

Στην κοινωνία: αποξένωση από τα κοινά, αντικοινωνική Συμπεριφορά, ανομία, πολιτιστική στασιμότητα

ΤΡΟΠΟΙ Άτομο: συνειδητοποίηση της αξίας, της ψυχαγωγίας,
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ: σωστές επιλογές, αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου.

Ανθρωπιστική Παιδεία:

Πολιτεία: ● Ποιοτική αναβάθμιση ΜΜΕ

- Κίνητρα επιμόρφωσης
- Κρατική παρέμβαση κατά των εμπορευμάτων των μέσων ψυχαγωγίας

«Η ψυχαγωγία δεν είναι φυγή»

Τίθεται ωστόσο το ερώτημα: Είναι απλό και εύκολο πράγμα στην εποχή μας η ψυχαγωγία ή μήπως κι αυτή έχει γίνει ένα πρόβλημα; Αν σκεφτούμε με πόση δίψα κυνηγάει ο σύγχρονος άνθρωπος την ψυχαγωγία, παρά την ύπαρξη τόσων τεχνικών μέσων που θεωρητικά ικανοποιούν την ανάγκη αυτή, θα πρέπει να μη βιαστούμε να δώσουμε μια πρόχειρη απάντηση. Όλοι οι εργαζόμενοι κατά τις ημέρες της δουλειάς δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να περιμένουν σχεδόν εναγώνια την προσεχή αργία. Και η αμφιβολία μένει: τελικά τη χαίρονται πάντοτε την αργία τους; Τα πράγματα δείχνουν ότι δεν μπορούμε σε πολλές περιπτώσεις να απαντήσουμε καταφατικά. Για ένα σημαντικό μέρος ανθρώπων η ψυχαγωγία εκφυλίστηκε απλώς σε μια φυγή από την πραγματικότητα. Η φυγή όμως είναι άρνηση· δεν είναι θέση ...

... Χρειάζεται, λοιπόν μια ριζική μεταβολή προοπτικής, στροφή 180 μοιρών στην θεωρία και στην πράξη του βίου. Από τα πρώτα χρόνια της ζωής και τα μαθητικά θρανία έως το τέρμα των πανεπιστημιακών σπουδών και έπειτα κατά την περίοδο της μαθητείας στο επάγγελμα, να διαπαιδαγωγήσουμε και να εξοικειώσουμε τη νέα γενεά στην ιδέα ότι η ζωή δεν έγινε για να την περνούμε ιδροκοπώντας για τον επιούσιο και την κοινωνική διάκριση, αλλά κυρίως για να τη χαιρόμαστε με την ευγενή ψυχαγωγία, τη χαρά, το γέλιο στο στόμα. «Εάν θέλουμε να αλλάξουμε γραμμή και, απλώς να υποφέρουμε τον ελεύθερο χρόνο, να ζούμε και να χαιρόμαστε μια ζωή που προσφέρει πολύν ελεύθερο χρόνο, πρέπει πρώτα να αλλάξουμε τις έννοιες που έχουμε σχηματίσει για τον χρόνο. Με την ηθική του παρόντος σκεπτόμαστε ότι διαθέτουμε και χρησιμοποιούμε το χρόνο, ότι γεμίζουμε και σπαταλούμε το χρόνο, προλαβαίνουμε και αφήνουμε πίσω μας τον χρόνο, τον στενεύουμε και τον απλώνουμε. Να εγκαταλείψουμε αυτούς τους αριστοτελικούς όρους και να κοιτάξουμε με άλλα μάτια τα προβλήματα της αργίας. Τότε ο χρόνος – αυτός που τον ζούμε, τον αισθανόμαστε, ο ανοιχτός και ο κλειστός – θα πάρει νόημα με την κατανόηση που θα φέρει της ανθρώπινης ύπαρξης μέσα σ' ένα κόσμο σχετικής αργίας».

Αθ. Κιτσάκης

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

A] Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (100 λέξεις)

(Μονάδες 25)

B]1] «Από τα πρώτα χρόνια ... το γέλιο στο στόμα»: Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

(Μονάδες 10)

2] Να δώσετε έναν πλαγιότιτλο για κάθε μία από τις παραγράφους του κειμένου.

(Μονάδες 9)

3] Να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις που ακολουθούν σε δύο προτάσεις την κάθε μία. Στη μία να χρησιμοποιηθεί με τη δηλωτική της σημασία και στην άλλη με την συνυποδηλωτική: δίψα, γραμμή, φυγή.

(Μονάδες 6)

Γ] ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Να γράψετε ένα άρθρο για ένα νεανικό περιοδικό όπου θα αναφερθείτε στους παράγοντες που μπορούν να βοηθήσουν τους νέους να στραφούν στην υγιή ψυχαγωγία. Σας βρίσκει σύμφωνους η άποψη ότι η κατάλληλη αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου δεν είναι μόνον υπόθεση του ίδιου του ατόμου αλλά πρέπει να απασχολεί και την πολιτεία;

(300 περίπου λέξεις)

(Μονάδες 50)

ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ

ΟΡΙΣΜΟΣ

- Η πίστη στο μελλοντικό ερχομό ενός μεσσία και γενικότερα ενός σωτήρα στον πολιτικό ή εθνικό επίπεδο, δηλαδή σ' ένα πρόσωπο με εξαιρετικές ικανότητες (χαρισματικό ηγέτη) το οποίο θα λυτρώσει το λαό ή το έθνος από τα προβλήματά του (Λεξικό Μπαμπινιώτη).

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- *στο πολιτικό επίπεδο:*
  - δημιουργεί άβουλα, πειθήνια άτομα, υπηκόους όχι πολίτες
  - περιστέλλει τη διάθεση συμμετοχής στα κοινά
  - το άτομο αποδέχεται την αντιδημοκρατική λειτουργία της πολιτικής, εκχωρώντας στην πολιτική ηγεσία το δικαίωμα να αποφασίζει «για το λαό», «εν ονόματι του λαού» και όχι «με το λαό»
  - μαζοποιεί τους πολίτες που γίνονται ευπειθείς στη συνθηματολογία, στον κενό λόγο, ευάλωτοι στην παραπλανητική ρητορεία
  - ευνοεί την επικράτηση αυταρχικών - ολοκληρωτικών καθεστώτων ή αρχηγικών, προσωπαγών κομμάτων.
- *στον κοινωνικό χώρο:*

διαμορφώνει - παγιώνει μία κοινωνική ιεραρχία στην οποία κάποιιοι εμφανίζονται ως ηγέτες - μεσσίες και το υπόλοιπο κοινωνικό σώμα αποτελεί τα εκτελεστικά όργανα.

ΜΑΖΟΠΟΙΗΣΗ – ΚΟΜΦΟΡΜΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Μαζοποίηση είναι η διαδικασία και το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο καταργείται η ατομική βούληση, οι άνθρωποι παθητικοποιούνται, αποκτούν αγελαία νοοτροπία, συνήθως μέσα από έντεχνους μηχανισμούς υποβολής διαβρωτικών μηνυμάτων, οι οποίοι αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση «ιδίων συμφερόντων».

Κομφορμισμός (ελληνικά: συμβατισμός) είναι η τάση του ανθρώπου να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στις αντιλήψεις, τις συνήθειες, τα έθιμα κ.λ.π. της κοινωνίας στην οποία ανήκει, ακόμη κι αν δεν τον εκφράζουν.

Η πρόοδος της κοινωνίας προϋποθέτει την παρουσία του προσώπου, εκείνου δηλαδή του ανθρώπου που αισθάνεται τον εαυτό του, νιώθει πως ελέγχει, τις επιθυμίες, τη βούληση, τις ίδιες τελικά τις πράξεις του. Μόνο έτσι διαμορφώνεται ένα πλαίσιο δράσης, που θεμελιώνεται στην ατομικότητα, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε ανθρώπου, τα οποία συνθέτουν το ψηφιδωτό της κοινωνίας.

Δυστυχώς, κάτι τέτοιο δεν υφίσταται, όταν κυριαρχεί το φαινόμενο της μαζοποίησης, γιατί απλώς καταργείται καθετί που είναι διαφορετικό, καθετί που υπερέχει, που είναι χαρισματικό, εκλεκτό. Όλοι πρέπει να υποτασσόμαστε, να υπακούμε σε μια ανώνυμη, απρόσωπη εξουσία, που καθορίζει τις επιλογές μας και προδιαγράφει τη συμπεριφορά μας. Είμαστε, συνεπώς, εγκλωβισμένοι σ' έναν αόρατο εξουσιαστή, απ' τον οποίο παίρνουμε εντολές και συμμορφωνόμαστε στις ορέξεις του. Το ζητούμενο στη ζωή μας δεν είναι πλέον το δικαίωμα στη διαφορά, αλλά η ανάγκη ταύτισης και προσαρμογής στα πρότυπα που διοχετεύει και επιβάλλει η κοινωνική πραγματικότητα σ' εμάς. Είναι, επομένως, η μάζα κοπάδι ανεξέλεγκτο, αγέλη ατόμων με «κοινή συνείδηση», «πολτός» που εύκολα χειραγωγείται, γιατί ισοπεδώνεται η ατομική βούληση και έτσι ανοίγει ο δρόμος του ετεροφωτισμού, της νάρκωσης, ακόμη και της οχλοποίησης.

«Οι μάζες είναι κελύφη ανθρώπινα», προσκολλημένα σ' έναν τεράστιο μηχανισμό, που δεν τον κατανοούν αλλά και δεν ενδιαφέρονται να τον κατανοήσουν. Αυτό μπορεί εύκολα να εξηγηθεί, αν αναλογιστούμε το σύγχρονο δόγμα που γεννιέται από την αλλοτρίωση του προσώπου και συμπυκνώνεται στην έκφραση: «είμαι όπως με θέλετε». Αφού, λοιπόν, εξαρτιόμαστε από την επιδοκimasία των άλλων, οφείλουμε συνεχώς να αρέσουμε. Καθώς η αίσθηση της αξίας μας στηρίζεται στους άλλους, σαν απόδειξη για τον κομφορμισμό μας πρέπει να ευθυγραμμίζομαστε ολοένα και περισσότερο με το κατεστημένο, ώστε να αισθανόμαστε «πράγματι» ευτυχείς και ολοκληρωμένοι.

Η κύρια ψυχική δύναμη του μέλους της μάζας δεν είναι η συνείδηση του, αλλά το γεγονός ότι δεν έχει αποσυνδεθεί από το σύστημα. Κάθε φορά, λοιπόν, που αλλάζει το κοινωνικό σκηνικό αρχίζει η διαδικασία προσαρμογής, διότι διαφορετικά ελλοχεύει η απόρριψη, κατάσταση που σημαίνει ενοχή, γιατί το άτομο δεν μπόρεσε να συμβαδίσει, να μείνει στο «κοπάδι».

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Το φαινόμενο της μαζοποίησης λειτουργεί σαν άγονο χωνευτήρι σκέψεων, ιδεών, γούστων, συμπεριφορών. Οδηγεί τον πολίτη στην εξαθλίωση, γιατί κάθε ενέργεια του εξομοιώνεται μ' αυτή των υπολοίπων. Η περιχαράκωση στο συρμό, στη μόδα, ενέχει πλήθος επιπτώσεων για την ατομική υπόσταση και την κοινωνική συνοχή. Η μάζα πλέον λειτουργεί τυφλά, βασίζεται στη συναισθηματική έκρηξη· το λεγόμενο «τυφλό συναίσθημα» δρα με βάση τις ορμές και τα ένστικτα. Είναι ασταθής και εύπλαστη, κινείται καθώς τη στρέφεις. Κατ' αυτό τον τρόπο μπορεί να εξηγηθεί κάθε είδους φανατισμός, κάθε βίαιη και εγκληματική ενέργεια, κυρίως ομαδική. Έθνη εγκλωβίζονται σε αρρωστημένα εθνικιστικά οράματα και αλληλοσπαράσσονται. Στο όνομα της αδερφοσύνης προδίδονται ιδανικά, αλλοιώνονται αξίες και ιδέες.

Ο κοινωνός της μάζας είναι μέτοχος στο κακό. Ζει με συναισθήματα μνησικακίας και εκδίκησης, παλεύει ενάντια στη δικαιοσύνη και τον ανθρωπισμό, λειτουργεί διαβρωτικά. Στεκόμενοι κριτικά σ' αυτό το φαινόμενο οφείλουμε να επιδιώξουμε την αφύπνιση μας αλλά και την ανατοποθέτηση της κοινωνίας. Πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε τους στόχους μας πάνω σε μια βάση ανθρωποκεντρική, μακριά από την ομοιομορφία και την ομοιογενεποίηση της εποχής, κατάσταση που προϋποθέτει εγρήγορση και δημοκρατική συνείδηση.

Λόγου Σπουδή Γ' Λυκείου,
Τάνια Δ.Κωστάλα, εκδ. Σαββάλα.

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΜΦΟΡΜΙΣΜΟΣ

[...] Είναι σημαντικό να εξετάσουμε κατά ποιο τρόπο ο πολιτισμός μας ενισχύει την τάση κομφορμισμού, μολονότι πολύ λίγα χτυπητά παραδείγματα μπορούν ν' αναφερθούν στο θέμα αυτό. Η κατάπνιξη των αυθόρμητων αισθημάτων, και κατά συνέπεια της ανάπτυξης της αυθεντικής ατομικότητας, αρχίζει από πολύ νωρίς, ουσιαστικά από τα πρώτα στάδια διαπαιδαγώγησης ενός παιδιού. Αυτό δε σημαίνει πως η διαπαιδαγώγηση πρέπει να κατατείνει στην κατάπνιξη του αυθόρμητισμού, εφόσον πραγματικός σκοπός της εκπαίδευσης είναι η προώθηση της ανεξαρτησίας και ατομικότητας του παιδιού, της ανάπτυξης και ακεραιότητας του. Οι περιορισμοί που τυχόν μπορεί να επιβάλει ένα τέτοιο είδος εκπαίδευσης πάνω στο παιδί αποτελούν προσωρινά μέτρα, που ουσιαστικά προωθούν το προτσές ανάπτυξης και ανόδου. Στον πολιτισμό μας, πάντως, η εκπαίδευση έχει σαν αποτέλεσμα την εξαφάνιση του αυθόρμητισμού και την αντικατάσταση των πρωτοτύπων φυσικών ενεργειών με εντυπωμένα αισθήματα, σκέψεις και επιθυμίες. (Επαναλαμβάνω πως λέγοντας «πρωτότυπα» δεν εννοώ πως μια ιδέα δεν είχε συλληφθεί πρωτύτερα από κάποιον άλλο, αλλά πως γεννιέται στο άτομο, είναι το αποτέλεσμα της δικής του δραστηριότητας και μ' αυτή την έννοια αποτελεί δική του σκέψη.) Ένα παράδειγμα κάπως αυθαίρετο είναι οι πρώτες απωθήσεις των αισθημάτων που αφορούν την εχθρότητα και την απέχθεια. Τα περισσότερα παιδιά νιώθουν σ' ένα ορισμένο μέτρο εχθρότητα και δείχνουν ανυπακοή που προκαλείται από τις συγκρούσεις με το περιβάλλον τους, το οποίο τείνει να ανακόψει την εκδηλωτικότητα τους και στο οποίο, επειδή είναι ασθενέστερα, συνήθως υποκύπτουν. Ένας από τους βασικούς σκοπούς της αγωγής είναι να εξαλείψει την ανταγωνιστική αυτή αντίδραση.

[...] Από το άλλο μέρος, στα πρώτα στάδια της διαπαιδαγώγησης του, το παιδί διδάσκεται να έχει αισθήματα που δεν είναι στο σύνολο τους «δικά» του. Ιδιαίτερα διδάσκεται να συμπαθεί τους ανθρώπους, να δείχνεται χωρίς διάκριση φιλικό προς αυτούς και να χαμογελά. Ό,τι δεν κατορθώσει να πραγματοποιήσει η διαπαιδαγώγηση, το πετυχαίνει στη μετέπειτα ζωή του η κοινωνική πίεση. Αν δε χαμογελάς θεωρούν πως δεν είσαι «ευχάριστο» πρόσωπο για να προσφέρεις τις υπηρεσίες σου είτε σα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

γκαρσόνι, είτε σαν υπάλληλος καταστήματος, είτε σα γιατρός. Μόνο όσοι βρίσκονται στη βάση της κοινωνικής πυραμίδας, που δεν προσφέρουν παρά μόνο τη φυσική τους εργασία, καθώς και όσοι βρίσκονται στη κορυφή της, δε χρειάζεται να είναι ιδιαίτερα «ευχάριστοι». Η φιλία, η καλή διάθεση και όλα όσα υποτίθεται πως εκφράζει ένα χαμόγελο γίνονται αυτόματα ανακλαστικά, που τα φορεί ή τα βγάζει κανείς ακριβώς, όπως γυρίζοντας τον διακόπτη, αναβοσβήνουμε το φως.

Βέβαια, πολλές φορές το πρόσωπο έχει συνείδηση πως υποκρίνεται. Στις περισσότερες περιπτώσεις όμως χάνει αυτή τη συνείδηση και επομένως και την ικανότητα να κάνει τη διάκριση ανάμεσα στο ψεύτικο αίσθημα και την αυθόρμητη φιλικότητα. Δεν είναι μόνο εχθρότητα που απωθείται άμεσα και η φιλικότητα που σκοτώνει με το επίπλαστο αίσθημα. Πολλά αυθόρμητα απωθούνται και παραχωρούν τη θέση τους σε πλαστά αισθήματα. Ο Φρόνιτ πήρε μια τέτοια απώθηση και την έκανε επίκεντρο του όλου συστήματος του, συγκεκριμένα τη σεξουαλική απώθηση.

[...] Στην κοινωνία μας, τα συναισθήματα γενικά αποθαρρύνονται. Ενώ δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία πως κάθε δημιουργική σκέψη –καθώς και κάθε άλλη δημιουργική δραστηριότητα- συνδέεται αδιάσπαστα με το συναίσθημα, έχει γίνει ιδανικό να σκεφτόμαστε και να ζούμε χωρίς συναισθήματα. Το να είσαι «συναισθηματικός» έχει καταντήσει συνώνυμο με το να είσαι νοσηρός και μη ισορροπημένος. Με την αποδοχή αυτού του κανόνα, το άτομο έχει εξασθενήσει πάρα πολύ. Η σκέψη του φτώχεψε και έγινε ανούσια. Από τα άλλο μέρος, μια και τα συναισθήματα δεν είναι δυνατόν να σκοτωθούν ολότελα, θα πρέπει να υπάρχουν εντελώς ξέχωρα από την πνευματική πλευρά της προσωπικότητας. Αποτέλεσμα είναι η ‘φτηνή’ και ανειλικρινής συναισθηματικότητα με την οποία ο κινηματογράφος και τα λαϊκά τραγούδια τρέφουν εκατομμύρια πεινασμένα για συναίσθημα άτομα.

Έριχ Φρομ, Ο φόβος μπροστά στην Ελευθερία, εκδ.Μπουκουμάνη, σελ. 276, 268, 269

‘ΑΠΟΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ’

Κείμενο

Μας ανακουφίζει η σκέψη πως περνούμε μεταβατική εποχή. Αλλά τούτο δεν εμποδίζει τις προβλέψεις. Οι καιροί μας ευνοούν την αλληλογνωριμία και την αλληλοκατανόηση των λαών. Κι ωστόσο, η εσωτερική ύπαρξη έχει καταντήσει μεσαιωνικό κάστρο. Δεν υπάρχουν παρά οι πολεμίστρες, για να τοποθετείς το όπλο και να σημαδεύεις και να σκοτώνεις. Χρειάζονται συνεχείς αλώσεις για να μπορέσεις να κερδίσεις λίγη εμπιστοσύνη, ένα κόκκο φιλίας. Έτσι, όταν μιλούμε για τον ερμητισμό στην έκφραση είμαστε υποχρεωμένοι να μη λησμονούμε, πως περ’ από την επίσης θεμιτή αναζήτηση της πρωτοτυπίας ακόμη και της πιο έξαλλης, περ’ από την επίδραση, τέλος, του καλλιτεχνικού συρμού, που είναι, σε κάθε περίπτωση, ανυπολόγιστη δύναμη, υπάρχει κι ένα αντικειμενικό δεδομένο με ιστορική σημασία: ο καταναγκασμός του ανθρώπου σε μια αλγεινή απομόνωση, που άλλοτε είναι εκδήλωση εσωτερικής στέγνας και άλλοτε μέσο αυτοπροστασίας. Και δεν μπορεί αυτό το αντικειμενικό δεδομένο να μην έχει σύνθετες επιπτώσεις στην όλη διάρθρωση του πολιτισμού μας.

Για τούτο πρέπει να διερωτηθούμε: που πάμε; προς ένα πολιτισμό που σφυρηλατεί την κοινότητα των εθνών και, παράλληλα, κατεργάζεται την προοδευτική απομόνωση των ατόμων; που πάμε; προς έναν κόσμο όπου το απομονωμένο άτομο, συστρεφόμενο ολοένα γύρω από τον άξονα του, χάνει την αληθινή, την ακέρια του επαφή με τα ολόγυρα του άτομα και νιώθει να ξυπνούν μέσα του οι απωθητικές δυνάμεις, που φτωχαίνουν την εσωτερική ζωή; Οι γνωριμίες μας πολλαπλασιάζονται και τυποποιούνται. προσπαθούμε να δίνουμε το λιγότερο που μπορούμε. Και τούτο, από κάποιες απόψεις, θεωρείται ευπρέπεια. Διευκολύνει, άλλωστε, τη συμβίωση χωρίς μεγάλες ψυχικές και πνευματικές δαπάνες. Αλλά μήπως έτσι, προσπαθώντας να πλάσουμε το συλλογικό άνθρωπο, χάνουμε από την όραση μας το πρόσωπο του ανθρώπου, θυσιάζουμε τον ένα στους πολλούς και δε σώζουμε μήτε τους πολλούς μήτε τον ένα μήτε τον εαυτό μας τον ίδιο; Ιδού ένα ερώτημα που αξίζει τον κόπο.

I.M. Παναγιωτοπούλου:

« Ο σύγχρονος άνθρωπος»

-Ερωτήσεις-

1. Να συνταχθεί η περίληψη του κειμένου (50 – 60 λέξεις)
2. Να σχολιάσετε την επιλογή του α’ πληθυντικού προσώπου από το συγγραφέα.
3. εμποδίζει, θεμιτή, καταναγκασμός, αλγεινή: να γραφούν τα συνώνυμα των λέξεων.
4. α) «Κι ωστόσο ... κόκκο φιλίας»: Ποια είναι η κυριολεκτική σημασία της μεταφορικής έκφρασης; β) Τι επιτυγχάνει ο συγγραφέας με τη χρήση μεταφορικού – εικονοπλαστικού λόγου;
5. Ο συγγραφέας επισημαίνει μεταξύ των άλλων τον κίνδυνο αποπροσωποποίησης του σύγχρονου ανθρώπου. Ποιες αιτίες κατά τη γνώμη σας οδηγούν στην απώλεια της ατομικότητας του σύγχρονου ανθρώπου; Ποιες οι συνέπειες του φαινομένου; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σ’ ένα κείμενο 500 λέξεων.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η δημοκρατούμενη κοινότητα κτίζεται και στερεώνεται επάνω στις ατομικότητες των ανθρώπων, ενώ η μάζα στηρίζεται επάνω στις ορμές, στις ροπές, στο τυφλό συναίσθημα και στα κολακευόμενα του ανθρώπου ένστικτα. Η κοινότητα είναι μια οργανικά μεγαλωμένη με κοινά πεπρωμένα ενότητα ατόμων, δεμένων με τη συναίσθηση ότι συνειδητά και υπεύθυνα υπηρετούν τον ίδιο σκοπό. Η κοινότητα είναι "ολότητα" ώριμων, υπεύθυνων και αυτοκυριαρχούμενων ανθρώπων, όπου εκτιμάται το διαφοροποιημένο των μελών της, το ανόμοιο και η ατέλεια τους. Η μάζα αντίθετα αγαπά την ομοιομορφία. Είναι ενιαία, όχι ολότητα, παρά "όγκος". Τα μέλη της κατέχονται πανομοιότυπα από τις ίδιες ορμές, ένστικτα και πάθη, που θολώνουν το μάτι και το νου, όπου η ατομικότητα πηγαίνει πολύ πίσω, τόσο ώστε αυτή να χάνεται, να αφανίζεται ολότελα.

Στη δημοκρατούμενη κοινότητα κάθε μέλος ενεργεί και δρα μέσα σ' έναν κύκλο ανεξαρτησίας, ενώ τη μάζα και το πλήθος της το δένουν οι ορμές και το συνέχουν τα πάθη, τα οποία εξωτερικεύονται κατά τον ίδιο και απαράλλαχτα όμοιο, πανομοιότυπο τρόπο. Εκείνο που δένει την κοινότητα είναι η σύνεση, η ορθοφροσύνη, το κοινό πνεύμα, που σφυρηλατεί το δεσμό κατά συνειδητό και ελεύθερο τρόπο ανάμεσα στα διάφορα άτομα διάφορων τάξεων. Η μάζα όμως ακολουθεί πάντα τη γραμμή που της δίνεται, δηλαδή που της επιβάλλεται απ' έξω, χωρίς να μπορεί ν' ασκήσει κανένα είδος κριτικής. Η κοινότητα πραγματοποιεί τους σκοπούς της ακολουθώντας διάφορους δρόμους και τρόπους, γιατί σε κάθε μέλος της είναι επιτρεπτό, να ζει και να δρα κατά τον τρόπο του κι ελεύθερα.

Παρομοίωσαν τον άνθρωπο, δηλαδή κάθε μέλος της δημοκρατούμενης κοινότητας, με τα πετράδια του ψηφιδωτού. Το καθένα κρατά μέσα στην ατέλειά του το δικό του χρώμα και σχήμα. Το ένα συμπληρώνει το άλλο και όλα μαζί το σύνολο. Μέσα στο σύνολο και για το σύνολο έχει το καθένα του την ξεχωριστή του θέση και παίρνει την αξία του. Το ένα δεν μπορεί να αντικαταστήσει το άλλο. Ωστόσο, αυτή η ανομοιότητα προσδίδει στο καθένα την αξία του. Αν όλα τα πετραδάκια ήταν όμοια κι απαράλλαχτα το ένα με το άλλο, τότε το καθένα θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τον οποιοδήποτε τυχόντα αντιπρόσωπο του. Το ίδιο παρατηρείται και στους ανθρώπους μέσα σε μια σωστή κοινότητα. Ο ένας δε μοιάζει με τον άλλον. Αν οι άνθρωποι ήταν τέλεια κι απαράλλαχτα όμοιοι, τότε ο καθένας θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τον άλλον, από τον οποιοδήποτε δηλαδή τυχόντα αντιπρόσωπό του.

Ωστόσο, μόνο τα κουτιά του εργοστασίου, τα προϊόντα της μηχανής επαναλαμβάνονται ίδια και παρόμοια. Ο άνθρωπος ποτέ δεν επαναλαμβάνεται ίδια κι απαράλλαχτα. Ο καθένας είναι ατελής αλλά στο δικό του τρόπο. Αυτό το ανόμοιο και η ατέλεια έχουν ως συνέπεια το απαραίτητο και το ανάλλαχτο του καθενός. Ο κάθε άνθρωπος δεν είναι πολύπλευρος, παρά είναι μοναδικός. Αυτό το "μοναδικό" δίνει στο πετραδάκι του ψηφιδωτού εν σχέσει προς το όλον του την αξία του. Σ' αυτό το "μοναδικό" βρίσκεται το νόημα του ανθρώπου, αυτή η μοναδικότητά του τού δίνει την αξία μέσα στο υπερταγμένο "όλο". Και μόνο μέσα στο "όλο" το πρόσωπο του ανθρώπου παίρνει το νόημα της προσωπικότητας και ξεπερνά τον εαυτό του.

Ακριβώς σ' αυτό το σημείο υφίσταται η διαφορά κοινότητας και μάζας. Η μάζα δεν ανέχεται την ατομικότητα. Το άτομο στη μάζα είναι ό,τι και όπως είναι το μόριο της ασφάλτου στον ασφαλτοστρωμένο δρόμο. Κάθε μόριο της ασφάλτου είναι όμοιο και απαράλλαχτο με το άλλο, γι' αυτό και μπορεί ν' αντικατασταθεί με οποιοδήποτε άλλο. Αυτή η αντικατάσταση δεν έχει καμιά ποιοτική αξία για το "όλο", γιατί αυτό το "όλο" της μάζας δεν είναι ένα "όλο" με το νόημα της "ολότητας", παρά είναι ένας "όγκος". Το όλο του ψηφιδωτού μας παρουσιάζει την ομορφιά και την αρμονία. Το ασφαλτοστρωμένο, μόνο το φτηνό ωφελμισμό. Η μάζα αγνοεί την αξία και την αξιοπρέπεια του ατόμου, αυτά που τα προσέχει η κοινότητα και τα εκτιμά πολύ. Μέσα στη δημοκρατική κοινότητα το άτομο βρίσκει τον εαυτό του. Στη μάζα χάνεται η μοναδικότητα της ύπαρξης του ατόμου, θάβεται μέσα στη μάζα, και πρέπει να θαφτεί, γιατί αυτή ενοχλείται από την ατομικότητα και γι' αυτό στρέφεται εχθρικά προς αυτήν.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο σε 100 περίπου λέξεις.

Μονάδες 25

B.1. Να σχολιάσετε σε μία παράγραφο 80 περίπου λέξεων την πρώτη πρόταση της δεύτερης παραγράφου: «Στη δημοκρατούμενη κοινότητα κάθε μέλος ενεργεί και δρα μέσα σ' έναν κύκλο ανεξαρτησίας».

Μονάδες 10

B.2. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του κειμένου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

B.3. Ποιον τρόπο πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τρίτη παράγραφο του κειμένου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

B.4. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 10

B.5. Να δώσετε ένα αντώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις: στερεώνεται, ενιαία, επιτρεπτό, ατελής, απαραίτητο.

Μονάδες 5

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γ. Συμμετέχετε σε μια συζήτηση με θέμα: «Το φαινόμενο της μαζοποίησης στη σύγχρονη εποχή». Να διαμορφώσετε μια εισήγηση με την οποία θα παρουσιάζετε τις συνέπειες της μαζοποίησης τόσο στο άτομο όσο και στην κοινωνία διερευνώντας ταυτόχρονα τα αίτια του φαινομένου. (500 περίπου λέξεις).

Μονάδες 40

ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΑΙ ΑΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ασεβεί προς το Δίκαιο και τον Δίκαιο λόγο:

- παραμορφώνει τη γλώσσα με σκοπό να υπηρετήσει τις επιδιώξεις και τα συμφέροντά της
- χρησιμοποιεί τον αυθαίρετο λόγο
- επιδιώκει την υποταγή
- παραπληροφορεί και παραπλανά
- εξωραΐζει την πραγματικότητα
- χρησιμοποιεί έννοιες με φορτισμένο (ιδεολογικά, εθνικά, ηθικά, πολιτικά) περιεχόμενο, όπως πατρίδα, λαός, έθνος, αριστερά, δεξιά, συντηρητικός – προοδευτικός, προδότης, πατριώτης κλπ.
- κινδυνολογεί και εκφοβίζει
- μεγθύνει τη σημασία μιας κατάστασης για να προκληθεί τεχνητή ένταση ή υποβαθμίζει μια άλλη για να αποπροσανατολίζει τον πολίτη
- χρησιμοποιεί τη λαϊκιστική και μεσσιανική ρητορεία
- μεταβάλλει σε αγέλες τα ανθρώπινα πλάσματα
- αλλοιώνει / κάμπει τη βούληση του δέκτη και τον αλλοτριώνει
- χρωματίζει και προσφέρει στην κοινή γνώμη ό,τι συμφέρει στην εξουσία
- φορτισμένη ιδεολογικά δεν αντανakλά απλώς, αλλά συμμετέχει στην πάλη των τάξεων
- χρησιμοποιεί λανθάνοντα από πλευράς μορφωσύνταξης διατακτικό χαρακτήρα (ευρύτατη χρήση ουσιαστικών συνοδευόμενων από προσδιορισμούς που υπογραμμίζουν δογματικά και απόλυτα αυταπόδεικτες αλήθειες)
- κυριαρχεί ο ονοματικός, ενώ περιορίζεται ο ρηματικός ή άλλος παραστατικός ευκρινής λόγος
- χρησιμοποιεί τους εξακολουθητικούς χρόνους των ρημάτων
- προτιμά το λεκτικό συμβολισμό που καλλιεργεί την αοριστία, τη γενικότητα και τον ημικαταληπτό λόγο
- επιδιώκει έντεχνα τη δημιουργία αποστάσεων ανάμεσα στο σοφό πομπό και στον ασήμαντο δέκτη

από πλευράς περιεχομένου

- μηδενίζει τη σκέψη και την κριτική
- προβάλλει δομικά αντικριτικά στοιχεία
- επιβάλλει με δογματικότητα και απολυτότητα τα μηνύματα του πομπού
- είναι γλώσσα αποστεωμένη και μουσειακή, γιατί δεν ερευνά, δεν κρίνει, δε συσχετίζει, δε διαλέγεται
- είναι αυταρχική (δεν αφήνει περιθώρια διαλόγου)
- με την υπέρβαση της πραγματικότητας και τη γενίκευση του λεκτικού συμβολισμού υποβάλλει τα περιεχόμενα των μηνυμάτων της, στεγαζόμενα σε αποδεκτές και μεγάλες αξίες (πατρίδα, θρησκεία, οικογένεια)
- είναι γλώσσα φθοράς και διαφθοράς (διασαλεύει αυθαίρετα τη σχέση συμβόλων και συμβολιζομένων, σημαινόντων και σημαινομένων)
- η στρέβλωση και η αυθαιρεσία θριαμβεύουν σε βάρος της γλώσσας

ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Υπηρετεί το Δίκαιο Λόγο:

- έχει ως κύριο γνώρισμά της την ελευθερία
- αναδεικνύει την ανώτερη φύση του ανθρώπου, την πνευματική του ουσία
- αντιπροσωπεύει τον αντιεξουσιαστικό λόγο
- εκφράζει τη δίκαιη και ελεύθερη συνείδηση
- βασίζεται στην παιδεία και στις δυναμικές της
- σβήνει τη διαφορά του ατομικού και του εθνικού εγώ και συ από την ταυτότητα ζωής
- αναδύει τη φωνή της ηθικής
- καλλιεργεί τον ορθολογισμό για την επίλυση των προβλημάτων του ως αντίποδα του μεσσιανισμού
- επιδρά θετικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της νεοελληνικής πολιτισμικής πραγματικότητας
- απελευθερώνει το νέο από το δογματισμό, τις προλήψεις, δεισιδαιμονίες κλπ.
- εκφράζει τον ανθρωπισμό και την ανθρωποκεντρική φιλοσοφία
- διατυπώνει τις δημοκρατικές αρχές και αξίες
- βοηθά τον άνθρωπο να φτάσει στην αυτογνωσία

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

ΔΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

α) ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ή ΠΕΡΙΟΔΟΣ (θπ)

Βρίσκεται συνήθως στην αρχή της παραγράφου, αλλά αυτό δεν είναι υποχρεωτικό. Μπορεί να μπει στην αρχή, στο μέσο, ή στο τέλος της ή και να μη δηλώνεται σαφώς, αλλά να συνάγεται από τα σχόλια της παραγράφου.

Είναι αυτή που εκφράζει την κύρια ιδέα που θέλουμε να αναπτύξουμε συνήθως με ακρίβεια και σαφήνεια.

β) ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ή ΣΧΟΛΙΑ ή ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Είναι οι περίοδοι και οι προτάσεις που διασαφηνίζουν, επεξηγούν, αναπτύσσουν, αιτιολογούν και γενικά στηρίζουν την κύρια ιδέα που υπάρχει στη θεματική πρόταση.

γ) ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Βρίσκεται, όταν δεν παραλείπεται, πάντα στο τέλος της παραγράφου. Κλείνοντας την παράγραφο συνοψίζει το θέμα της ή προετοιμάζει τη μετάβαση στην επόμενη παράγραφο ή λειτουργεί ως μερικό συμπέρασμα σε ένα αποδεικτικό κείμενο.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

1) ΜΕ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Η λειτουργία του παραδείγματος είναι διπλή: διασαφηνίζει και επαληθεύει όσα υποστηρίζουμε. Τα παραδείγματα τα αντλούμε από την καθημερινή ζωή και την εμπειρία μας, από την ιστορία ή μπορούμε ακόμα και να τα επινοήσουμε.

Σημάδια αναγνώρισης: Αν μεν υπάρχουν οι λέξεις και οι φράσεις: παράδειγμα, για παράδειγμα, για παραδείγματος χάρη, λόγου χάρη, ας πούμε, τότε αναγνωρίζεται εύκολα. Αν λείπουν, θα πρέπει να προσέξεις αν οι βασικές λεπτομέρειες λειτουργούν επεξηγηματικά για τη θεματική πρόταση ή οι βοηθητικές για τις βασικές τους.

Η έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση έχει μεγάλη σημασία για τη ζωή του ανθρώπου. Ο έγκαιρα και έγκυρα ενημερωμένος άνθρωπος μπορεί να διευθετεί μια σειρά από πρακτικά, αλλά σημαντικά ζητήματα, όπως η αγορά χρήσιμων προϊόντων, τα ψυχαγωγικά του προγράμματα και η εκπλήρωση υποχρεώσεών του στις τακτές προθεσμίες. Η πληροφόρηση είναι πολλαπλά χρήσιμη και για σοβαρότερα ζητήματα, λόγου χάρη για την εκπλήρωση υποχρεώσεων και την άσκηση δικαιωμάτων που έχει ο άνθρωπος ως πολίτης. Εξάλλου, εφόσον ο άνθρωπος είναι καλά ενημερωμένος για σύγχρονα θέματα, μπορεί ευκολότερα και καλύτερα να επικοινωνεί με άλλους ανθρώπους, με την άλλη γενιά ή με πολίτες άλλων χωρών, για παράδειγμα. Γι' αυτό ο άνθρωπος είναι τόσο πιο συνεπής στις υποχρεώσεις του και τόσο πιο ουσιαστικά παρεμβαίνει στις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις, όσο πιο έγκυρα και έγκαιρα πληροφορημένος είναι.

2) ΜΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ-ΑΝΤΙΘΕΣΗ

Συγκρίνουμε δύο ή περισσότερα διαφορετικά ή παρόμοια πράγματα, πρόσωπα, γεγονότα, φαινόμενα, καταστάσεις, ιδέες, χαρακτήρες, να βρούμε πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κ.α. Αυτά που συγκρίνουμε τα ονομάζουμε **μέλη της αντίθεσης**. Για να γίνει σύγκριση, πρέπει τα μέλη να έχουν «γνωρίσματα που συγκροτούν **κοινό τόπο ομοιοτήτων και ετεροτήτων**». Δε μπορούμε για παράδειγμα να συγκρίνουμε ένα δρομέα με τον άνεμο αντιθετικά, αλλά μπορούμε αναλογικά.

Τα εκφραστικά μέσα που αποδίδουν με τον καλύτερο τρόπο την αντίθεση είναι οι εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις, οι εναντιωματικές μετοχές, οι αντώνυμες λέξεις όπως και οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί που δηλώνουν αντίθεση.

Υπάρχουν δύο τρόποι ανάπτυξης της παραγράφου αυτής:

1^{ος} παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και στη συνέχεια, αντιθετικά, όλα τα γνωρίσματα μαζί του άλλου μέλους.

2^{ος} καταγράφονται σημείο προς σημείο οι διαφορές των συγκρινόμενων /αντιτιθέμενων μελών.

Τρόπος πρώτος

Ανάμεσα στα δυο κείμενα υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στη μορφή, στο ύφος. Ο Ε.Π. εννοεί τη γλώσσα περισσότερο ως στατική κατάσταση και τονίζει την ανάγκη να γίνονται σεβαστοί οι γραμματικοί και συντακτικοί κανόνες της, το «νομοθετικό καθεστώς», όπως λέει. Στο λόγο του Ε.Π., μακροπερίοδο και πυκνό, επικρατεί ένας επιστημονικός τόνος με τη χρήση επιστημονικών όρων (λεκτικών κατασκευών, κανόνες, σχήματα). Αντίθετα, ο Χ.Τ., χωρίς να παραβλέπει τη σημασία των γραμματικών και συντακτικών κανόνων, πιστεύει ότι αυτοί έρχονται, χρονικά και λογικά, ύστερα, αφού η διδασκαλία της γλώσσας με τέτοιους κανόνες δεν είναι δυναμική και δημιουργική, αλλά στατική. Ο Χ.Τ. εννοεί τη γλώσσα ως κίνηση και δημιουργία. Στο λόγο του είναι πολύ συχνή η χρήση σχημάτων λόγου (μεταφορά, παρομοίωση, επανάληψη) τα οποία του προσδίδουν, πέρα από τον επιστημονικό, συγκινησιακό τόνο και λογοτεχνικό χαρακτήρα.

Τρόπος δεύτερος

Αν κάποιος με ρωτούσε, αν και τώρα ακόμα μου φαίνονται οι νόμοι του Λυκούργου ότι παραμένουν αμετάβλητοι, αυτό μα το Δία θα το έλεγα με επιφύλαξη. Γιατί ξέρω ότι πρωύτερα οι Λακεδαιμόνιοι προτιμούσαν να συναναστρέφονται στην πατρίδα τους μεταξύ τους έχοντας λίγα αγαθά παρά να διαφθείρονται ως αρμοστές στις πόλεις και να κολακεύονται. Και γνωρίζω ότι κάποτε αυτοί φοβούνταν να έχουν χρήματα, ενώ τώρα μερικοί υπερηφανεύονται που τα έχουν αποκτήσει. Ξέρω καλά επίσης ότι παλιότερα γι' αυτό το λόγο γίνονταν ξηνηλασίες και ότι δεν ήταν δυνατό να αποδημούν, για να μη γίνονται οκνηροί οι πολίτες εξαιτίας των ξένων. Εντούτοις, αυτοί που τώρα θεωρούνται πρώτοι επιδιώκουν με ζήλο πώς δε θα πάνουν ποτέ να είναι αρμοστές σε ξένη πόλη. Και κάποτε φρόντιζαν πώς θα ήταν άξιοι να διοικούν. Τώρα όμως ασχολούνται πολύ περισσότερο με το πώς θα γίνουν άρχοντες παρά πως θα γίνουν άξιοι γι' αυτά τα αξιώματα. (Ξενοφώντας)

Σημάδια αναγνώρισης: λέξεις και φράσεις: αντίθετα, απεναντίας, εντούτοις, αλλά, ωστόσο, όμως, παρόλου που, διαφέρω, διαφορά, αντιθέτω, αντίθεση, συγκρίνω, σύγκριση, από την άλλη πλευρά, αν και, μολονότι, και που, και ας, και αν, και να, και κ' οι αντώνυμες λέξεις.

3) ΜΕ ΟΡΙΣΜΟ

Ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν την οριστέα έννοια τους διακρίνουμε σε αναλυτικούς και γενετικούς ή συνθετικούς.

Αναλυτικός λέγεται ο ορισμός που εκθέτει όλα τα γνωρίσματα που περιέχονται στην οριστέα έννοια.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Γενετικός ή συνθετικός λέγεται ο ορισμός, όταν περιγράφεται η διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας ή ενός πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του.

Στοιχεία ορισμού:

Η οριστέα έννοια: η έννοια που πρέπει να οριστεί

Το γένος: η ευρύτερη έννοια στην οποία εντάσσεται η οριστέα

Η ειδοποιός διαφορά: τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της οριστέας έννοιας που τη διακρίνουν από τις υπόλοιπες οι οποίες ανήκουν στο ίδιο γένος.

Σημάδια αναγνώρισης οι λέξεις: ορισμός, ορίζω, είναι, εννοώ, σημαίνω, με τον όρο...

Στη δική μου κρίση είναι πολύ βασικό να συνειδητοποιήσουμε τούτο: Η Δημοκρατία, εκτός από όσα εορταστικά, ενθουσιαστικά, έγχρωμα και τραγουδιστά κάθε φορά στις εκλογές της αποδίδονται, είναι (και) κάτι πάρα πολύ σοβαρό, ίσως το σοβαρότερο, που στηρίζει τη συμβίωση των ανθρώπων: είναι διαδικασία. Είναι η συμφωνημένη διαδικασία για την παραγωγή πολιτικής βούλησης, είναι κυρίως η συμφωνημένη διαδικασία της διαφωνίας. Από αυτή τη διαπίστωση βγαίνει το συνήθως λεγόμενο, ότι η Δημοκρατία συμφέρει όλες τις πολιτικές δυνάμεις που ζητούν στήριγμα στη λαϊκή βάση. (Δ. Τσάτσος)

4) ΜΕ ΔΙΑΙΡΕΣΗ

Με τη διαίρεση αναλύουμε ένα όλο (γένος) στα μέρη του (είδη) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (διαιρετική βάση).

ΓΕΝΟΣ	ΔΙΑΙΡΕΤΙΚΗ ΒΑΣΗ
	ΕΙΔΗ (ΜΕΛΗ)

Σημάδια αναγνώρισης οι λέξεις: διαιρούμε, χωρίζουμε, διακρίνουμε, είδη, μορφές, μέρη, κλάδοι, τομείς.

Η καλύτερη μελέτη του επιστητού σε όλο το φάσμα του επέβαλε να χωριστεί η επιστήμη σε κλάδους και να ειδικεύονται οι επιστήμονες σε κάποιον από αυτούς. Συμβατικά, λοιπόν, τις επιστήμες τις διακρίνουμε σε φυσικές και σε ανθρωπιστικές ή κοινωνικές. Οι μεν ερευνούν τη φύση και τη νομοτέλεια που τη διέπει, οι δε τον άνθρωπο και την κοινωνία. Κλάδοι των φυσικών επιστημών είναι η φυσική, η χημεία, η βιολογία, η αστρονομία, η γεωλογία κ.ά. Κλάδοι των ανθρωπιστικών ή κοινωνικών επιστημών είναι η νομική, η ιστορία, η κοινωνιολογία, η οικονομία, η γλωσσολογία, η ψυχολογία, κ.ά. Αλλά και αυτοί οι κλάδοι χωρίζονται σε άλλους επιμέρους τομείς και θα χωρίζονται συνεχώς όσο η επιστήμη θα προοδεύει και η επιστημονική έρευνα θα γίνεται πιο λεπτομερής.

5) ΜΕ ΑΝΑΛΟΓΙΑ

Είναι και αυτή σύγκριση. Μόνο που με την αναλογία δε βρίσκουμε διαφορές, αλλά ομοιότητες.

Σημάδια αναγνώρισης: όπως... έτσι, τόσο...όσο, ανάλογος,-η,-ο, αναλογικά, κατ' αναλογία, όμοια, παρόμοια, μοιάζω, παραλληλίζω, παραβάλλω, παραβολή.

Πρώτα απ' όλα ας προσπαθήσουμε να περιγράψουμε συνοπτικά το Internet και ειδικότερα τον παγκόσμιο ιστό (Web) με μια αναλογία. Ας φανταστούμε τον κυβερνοχώρο ως μια τεράστια έκθεση. Ο κάθε «εκθέτης» δημιουργεί το δικό του περίπτερο (site) που καταχωρείται σε μία διεύθυνση (www.address). Ο χρήστης του διαδικτύου, μέσα από τους τηλεπικοινωνιακούς διαδρόμους που δημιούργησε η σύζευξη τηλεφώνου υπολογιστή, επισκέπτεται αυτήν την άυλη, διαρκή και παγκόσμια ψηφιακή έκθεση. Περνά από διάφορα sites, επικοινωνεί με τον «εκθέτη», και βεβαίως μπορεί να πάρει («κατεβάσει») πληροφοριακό υλικό. Αρκεί να έχει εξασφαλίσει την είσοδό του μέσω ενός προμηθευτή (provider) σύνδεσης στο Internet. (Le Monde diplomatique)

6) ΜΕ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ

Εξηγούμε στον αναγνώστη **γιατί** αυτό που υποστηρίζουμε είναι λογικά σωστό (ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ=ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ)

Σημάδια αναγνώρισης: λέξεις και φράσεις: επειδή, διότι, γιατί, αφού, καθώς, που, εφόσον, η αιτία, ο λόγος η εξήγηση είναι, γι' αυτό το λόγο, κατ' αυτόν τον τρόπο, έτσι, αυτό οφείλεται, εξηγείται, αιτιολογείται, αποδεικνύεται, οι αιτιολογικές μετοχές, οι εμπρόθετοι και πτωτικοί προσδιορισμοί της αιτίας.

Πίσω από τέτοιες τοποθετήσεις, ότι δηλαδή τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι «μέτρο πολιτικού ανθρωπισμού», αλλά έκφραση του δυτικού πολιτικού και πολιτισμικού ιμπεριαλισμού, κρύβεται, μεταξύ άλλων, μια παρανόηση της ιδέας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Γιατί η υιοθέτησή της εκ μέρους άλλων πολιτισμών δεν οδηγεί νομοτελειακά αυτούς τους πολιτισμούς σε αλλοτρίωση και απώλεια της ταυτότητάς τους και επειδή τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι αυτονόητο μέρος του δυτικού πολιτισμού, αλλά σηματοδοτούν τις βαθιές κρίσεις του και θα έπρεπε λογικά να αποτελούν «σύμμαχο» και όχι «απειλή» για τους μη δυτικούς λαούς. Πάντως, αν αναλογιστεί κανείς ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου ήταν και είναι και στη Δύση αντικείμενο έντονων αντιπαραθέσεων, τότε δεν πρέπει να απορεί για το γεγονός ότι αυτά και στους άλλους λαούς προκαλούν αντιδράσεις. Ίσως αυτό να είναι μια αναγκαία φάση στην πορεία αντικειμενικότερης προσέγγισής τους. Το γεγονός ωστόσο ότι και εκείνοι που απορρίπτουν τα δικαιώματα του ανθρώπου ως δυτική ιδεολογία, τα επικαλούνται για να στηρίζουν διάφορα αιτήματά τους, αποδεικνύει ότι αυτά αποτελούν «κληρονομιά ολόκληρης της ανθρωπότητας». (Κ. Δεληκωσταντής)

7) ΜΕ ΑΙΤΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σημάδια αναγνώρισης: εκτός από τις λέξεις και φράσεις με αιτιολογική σημασία, υπάρχουν λέξεις και φράσεις που δηλώνουν αποτέλεσμα ώστε, για να, να, με αποτέλεσμα, λοιπόν, άρα, επομένως, συνεπώς, κατά συνέπεια, έτσι.

Ο πνευματικός άνθρωπος πρέπει να συναισθάνεται το ρόλο του μέσα στον κοινωνικό χώρο. Από κάποια ιδιαιτερότητα που οφείλεται σε φυσικές διεργασίες (για παράδειγμα, αυξημένος δείκτης νοημοσύνης), σε κοινωνικές συνθήκες (για παράδειγμα, άνεση για σπουδές και για κοινωνική ανάδειξη) και σε προσωπικό μόχθο έχει φθάσει σε υψηλό, σε σύγκριση πάντα με το μέσο επίπεδο των άλλων μελών της κοινωνίας του, επίπεδο πνευματικής καλλιέργειας· είναι συνεπώς σε καλύτερη θέση να αντιληφθεί τη λειτουργία της κοινωνικής ζωής, να διαγνώσει τις ανάγκες της και στο μέτρο των δυνάμεών του να συμβάλει σε αποτελεσματική κάλυψή τους*.

(Θ.Μαυρόπουλος)

8) ΜΕ ΑΠΑΡΙΘΜΗΣΗ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΩΝ

Η απαρίθμηση προσθέτει αλληπάλληλες πληροφορίες σχετικές με τη θεματική πρόταση, αλλά η καθεμιά έχει και κάποια νοηματική αυτοτέλεια που τη διαφοροποιεί σημαντικά από τις άλλες (μερικές φορές η παράθεση γίνεται αριθμητικά πρώτος, δεύτερος... κλπ)

Σημάδια αναγνώρισης: λέξεις και φράσεις που έχουν προσθετική σημασία και, επίσης, ακόμη, επιπλέον, εκτός απ' αυτό, τέλος, καθώς, αν σ' αυτό προσθέσουμε και το ασύνδετο σχήμα.

Η προσφορά της Τέχνης στον άνθρωπο είναι πολύτιμη. Τον ψυχαγωγεί, τον βοηθάει στην απελευθέρωσή του και διαμορφώνει το ήθος και το πνεύμα του. Καλλιεργεί τα αισθητικά κριτήρια, τη φαντασία και την παρατηρητικότητα του ανθρώπου. Του διδάσκει την αξία και το σεβασμό της πολιτιστικής του κληρονομιάς. Τον παρηγορεί, του τονώνει την πίστη, τα φιλειρηνικά του αισθήματα και του εμπνέει την αγάπη για τη φύση. Όλα αυτά είναι η αναμφισβήτητη προσφορά της Τέχνης, έστω κι αν από πολλούς δεν έχει εκτιμηθεί ανάλογα.

9) ΜΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΤΡΟΠΩΝ (ΜΕΘΟΔΩΝ) ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι συνδυασμοί ποικίλλουν ανάλογα με το περιεχόμενο και τις απαιτήσεις ανάπτυξης της παραγράφου.

Η πίστη σε ένα δόγμα είναι το υπόβαθρο του φανατισμού. Δόγμα είναι φιλοσοφική, ιδεολογική αρχή ή θρησκευτική δοξασία που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση του κύρους της. Το δόγμα, επειδή δεν ερμηνεύεται με τους κανόνες της λογικής και δεν ευνοεί τις αποδείξεις, απαιτεί την άκριτη αποδοχή του. Ο δογματισμός έχει, ωστόσο, την εξήγησή του, αν λάβουμε υπόψη μας πως το δόγμα έρχεται να καλύψει, να πληρώσει ψυχικές ανάγκες, ανθρώπινες μειονεξίες και ποικίλες υστερήσεις. Η ελλιπής, λόγου χάρη, παιδεία, η έλλειψη σταθερών ερεισμάτων στη ζωή και η μεταφυσική αγωνία εύκολα μπορεί να ωθήσουν τον άνθρωπο να ζητήσει καταφύγιο σε ένα δόγμα που, όπως πιστεύει, θα τον λυτρώσει. Έτσι ο πιστός, θέτοντας τον εαυτό του στην υπηρεσία μιας «ιερής» υπόθεσης, δημιουργεί ένα είδος εξάρτησης από το δόγμα, το οποίο και υπερασπίζεται με πάθος, φανατικά. Όποιος το απορρίπτει είναι λίγο-πολύ ασεβής εχθρός. Η έμμονη δε προσκόλλησή του σ' αυτό οδηγεί στη μισαλλοδοξία, τη φανατική δηλαδή αντιμετώπιση άλλων δοξασιών.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

1. Σαφής σκοπός

Σαφής και ξεκάθαρη διατύπωση της πρόθεσής μας για ό,τι στη συνέχεια θα αναπτύξουμε

2. Επάρκεια

3. Ενότητα

Στενή νοηματική σχέση όλων των λεπτομερειών, βασικών και βοηθητικών, της παραγράφου με τη θεματική της πρόταση.

4. Αλληλουχία

Είναι η λογική σειρά στην οποία πρέπει να μπου οι λεπτομέρειες της παραγράφου.

5. Συνοχή

Είναι η σύνδεση, με διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις, των λεπτομερειών μεταξύ τους με τέτοιο τρόπο, που ο αναγνώστης να μπορεί να παρακολουθεί τη σκέψη μας βήμα βήμα χωρίς προσκόμματα ή χάσματα.

6. Έμφαση

Σκόπιμη προβολή των λεπτομερειών/ιδεών της παραγράφου, που κατά την κρίση αυτού που γράφει την παράγραφο είναι πιο σημαντικές.

Α. ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ.

1. Για τα γενικά χαρακτηριστικά:

- Το περιεχόμενο .....
- Η εικόνα .....
- Η φυσιογνωμία .....
- Το νόημα .....
- Το πραγματικό φαινόμενο.....
- Μελετώντας το φαινόμενο .....

2. Για τα είδη / τις μορφές:

- Διακρίνεται .....
- Αποτελείται.....
- Επιμερίζεται .....

3. Για τα αίτια:

- Λόγοι που έχουν οδηγήσει .....
- Λόγοι που έχουν δημιουργήσει .....
- Λόγοι που έχουν συντελέσει στη δημιουργία .....
- Η ύπαρξη του φαινομένου οφείλεται .....
- Το φαινόμενο είναι ευεξήγητο αν σκεφτεί κανείς ότι .....

4. Για τους παράγοντες:

- Το φαινόμενο εξαρτάται .....
- Το φαινόμενο επηρεάζεται .....
- Δυνάμεις που συντελούν .....
- Δυνάμεις που επιδρούν .....
- Δυνάμεις που επηρεάζουν .....

5. Για τα αποτελέσματα:

ΘΕΤΙΚΑ

Δημιουργεί
Οδηγεί
Προσφέρει
Εξασφαλίζει
Ικανοποιεί
Παρέχει
Αξιοποιεί
Συντελεί
Ωφέλειες
Οφέλη
Πλεονεκτήματα

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Επιφέρει
Οδηγεί
Συντελεί
Διαστρεβλώνει
Παραποιεί
Αποπροσανατολίζει
Νοθεύει
Συνέπειες
Κίνδυνοι που απορρέουν
Βλάβες που απορρέουν
Μειονεκτήματα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

6. Για τους τρόπους αντιμετώπισης:

- Η λύση του προβλήματος .....
- Κάθε ζήτημα που έχει στη βάση του την ανθρώπινη δυνατότητα είναι από τη φύση του αντιμετωπίσιμο .....
- Θα ήταν άστοχο να θεωρήσουμε το πρόβλημα δεδομένο και κάθε προσπάθεια για αντιμετώπιση του άστοχη .....
- Η επίλυση του προβλήματος ..... απαιτεί φυσικά μια μακροχρόνια, πολύμοχθη προσπάθεια στο επίπεδο τόσο του ατόμου όσο και του κοινωνικού συνόλου.

7. Παράλληλη, Συμπληρωματική ή Αντιθετική τοποθέτηση:

Συνακόλουθα	Αντίθετα
Παράλληλα	Από το άλλο μέρος
Ταυτόχρονα	Αφετέρου
Συνδυαστικά	Αν και

8. Συμπερασματική τοποθέτηση:

- Αναπόφευκτα .....
- Προφανές είναι .....
- Είναι φανερό .....
- Όπως λογικά προκύπτει .....
- Συμπερασματικά θα λέγαμε .....
- Όλα αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα .....
- Οι παραπάνω σκέψεις εύκολα οδηγούν στο συμπέρασμα .....
- Οι σκέψεις / οι προβληματισμοί που απορρέουν .....
- Επομένως .....
- Συνεπώς .....

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΠΙΛΟΓΟ:

- Όπως διαπιστώθηκε και είναι πλέον προφανές.....
- Είναι φυσιολογική διαπίστωση / εκτίμηση που προκύπτει από την επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε .....
- Οι προβληματισμοί που παρουσιάστηκαν οδηγούν στο συμπέρασμα .....
- Είναι άμεσα εμφανές ότι .....
- Υπό το καθεστώς / την επίδραση / Υπό τη λογική βαρύτητα των παραπάνω θέσεων / ιδεών / απόψεων που εκφράστηκαν διαφαίνεται ότι .....

Β. ΠΟΙΑ ΘΕΩΡΙΑ ΕΞΕΤΑΖΕΤΑΙ

<p>Συνοχή Παραγράφου:</p>	<p>Επιτυγχάνεται μέσω: α) αντωνυμιών`                  β) μεταβατικών / διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων` γ) επανάληψης ή παράφρασης λέξεων / φράσεων` δ) νοηματικής συγγένειας. (Βλ. και Παράρτημα.)</p>
<p>Ανάπτυξη Παραγράφου:</p>	<p>α) με ειδικές λεπτομέρειες`                  β) με παραδείγματα` γ) με σύγκριση και αντίθεση`                  δ) με αιτιολόγηση` ε) με ορισμό`                  στ) με διαίρεση` ζ) με αίτια και αποτελέσματα`                  η) με αναλογία` θ) με συνδυασμό (των παραπάνω) μεθόδων. (Βλ. και Παράρτημα.)</p>
<p>Δομή Παραγράφου:</p>	<p>Διακρίνεται: α) θεματική περίοδος / πρόταση`                  β) λεπτομέρειες / σχόλια` γ) πρόταση / περίοδος - κατακλείδα.</p>
<p>Σύνδεση Παραγράφων:</p>	<p>α) μορφική: μεταβατικές / διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις` β) νοηματική: ποικίλλει ανάλογα με το κείμενο (π.χ. η μία παράγραφος θέτει ένα πρόβλημα και η επόμενη παρουσιάζει τις συνέπειες ή τους τρόπους αντιμετώπισης του).</p>
<p>Τρόποι πειθούς:</p>	<p>Η πειθώ επιτυγχάνεται: α) με επίκληση στη λογική`                  β) με επίκληση στο συναίσθημα` γ) με επίκληση στην αυθεντία`                  δ) με επίκληση στο «ήθος» του πομπού` ε) με επίκληση στο «ήθος» του δέκτη` στ) με επίθεση στο «ήθος» του αντιπάλου.</p>
<p>Εντοπισμός τεκμηρίων:</p>	<p>Τεκμήριο είναι κάθε στοιχείο που αποτελεί συγκεκριμένη πληροφορία (παράδειγμα, αλήθεια, γεγονός, αυθεντία, στατιστικό δεδομένο, κτλ.) και χρησιμοποιείται για την ισχυροποίηση του επιχειρήματος ή της επιχειρηματολογίας.</p>
<p>Αξιολόγηση τεκμηρίων:</p>	<p>Είναι: α) εύστοχα - σχετικά με τη θέση που στηρίζουν`                  β) αξιόπιστα (ελεγμένα και εξακριβωμένα)` γ) αρκετά</p>

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

<p>Καταγραφή Συλλογισμών:</p>	<p>Οργανώνουμε το περιεχόμενο του αποσπάσματος που δίνεται σε συλλογισμό, ώστε να διακρίνονται οι δύο προκείμενες και το συμπέρασμα.</p> <ol style="list-style-type: none"> Καταρχήν εντοπίζουμε ποια είναι η θέση του αποσπάσματος και θεωρούμε ότι αυτή αποτελεί το συμπέρασμα του συλλογισμού. Κατόπιν διαμορφώνουμε την πρώτη - μείζονα προκείμενη, ώστε να εμπεριέχει το κατηγορημα του συμπεράσματος, και τη δεύτερη - ελάσσονα προκείμενη, ώστε να εμπεριέχει το υποκείμενο του συμπεράσματος, με κοινό το μεσαίο όρο, που αποσιωπάται στο συμπέρασμα. <p>Κάποια προκείμενη ή και το συμπέρασμα μπορεί να εννοείται. (Βλ. και Κεφάλαιο 1: Θεωρία πειθούς.)</p>
<p>Αξιολόγηση επιχειρημάτων:</p>	<p>Το επιχείρημα έχει αποδεικτική ισχύ όταν είναι:</p> <p>α) έγκυρο } Τότε είναι <i>απόδειξη</i> β) αληθές }</p> <p>Αν είναι κατά τα φαινόμενα έγκυρο, αλλά οδηγεί σ' αναληθές - ψευδές συμπέρασμα, είναι σόφισμα.</p> <p>(Βλ. και Κεφάλαιο 1: Θεωρία πειθούς.)</p>
<p>Καταγραφή συλλογιστικής πορείας / είδους συλλογισμού:</p>	<p>Ο τρόπος οργάνωσης μιας επιχειρηματολογίας / ενός επιχειρήματος μπορεί να είναι:</p> <ol style="list-style-type: none"> επαγωγικός παραγωγικός (αναλογικός - δε ζητείται) <p>(Βλ. και Κεφάλαιο 1: Θεωρία πειθούς.)</p>
<p>Διάγραμμα κειμένου:</p>	<p>Με βάση τις θεματικές περιόδους ή τους πλαγιότιτλους των παραγράφων.</p>
<p>Χωρισμός ενοτήτων:</p>	<p>Ανά συναφείς νοηματικά θεματικές περιόδους (ή, αλλιώς, πλαγιότιτλους).</p>
<p>Πλαγιότιτλοι:</p>	<p>Η θεματική περίοδος της παραγράφου ή, αλλιώς, μια φράση που να εντοπίζει το βασικό θέμα της.</p>
<p>Ποιητική και Αναφορική λειτουργία:</p>	<p>Η αναφορική λειτουργία είναι ευδιάκριτη στις κυριολεκτικές διατυπώσεις. Η ποιητική λειτουργία είναι ευδιάκριτη στις μεταφορικές.</p>
<p>Ενεργητική και Παθητική σύνταξη:</p>	<p>α) Ερμηνεία της επιλογής τους στο λόγο. Για να τονιστεί το υποκείμενο που ενεργεί - ενεργητική. Για να τονιστεί η πράξη του υποκειμένου - παθητική.</p> <p>β) Μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική ή το αντίστροφο (βλ. Ν.Ε.Σ., σελ. 66-68)</p>
<p>Ευθύς και Πλάγιος λόγος:</p>	<p>Μετατροπή του λόγου από ευθύ σε πλάγιο ή το αντίστροφο (βλ. Ν.Ε.Σ., σελ. 153-155)</p>

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

<p>Προσδιορισμός κειμενικού είδους:</p>	<p>Δοκίμιο → πραγματεία μελέτη διατριβή μονογραφία → διδαχή ημερολόγιο επιστολή διάλογος → άρθρο επιφυλλίδα χρονογράφημα</p> <p>Αν πρέπει να προσδιοριστεί το είδος του κειμένου με κριτήριο κυρίως τον τρόπο πειθούς που χρησιμοποιείται σ' αυτό (και όχι το ύφος του, το περιεχόμενο του κτλ.), καλό είναι να θυμόμαστε και τη εξής διάκριση των κειμένων:</p> <p>α) επιστημονικά, β) δικανικά, γ) διαφημιστικά, δ) πολιτικά, ε) δοκιμιακά,</p>
<p>Προσδιορισμός δοκιμιακού είδους:</p>	<p>α) δοκίμιο στοχασμού, β) δοκίμιο αποδεικτικό ή πειθούς.</p>
<p>Εντοπισμός δομής δοκιμίου:</p>	<p>Το αποδεικτικό, κυρίως, διαρθρώνεται σε:</p> <p>α) Εισαγωγή (έκθεση). β) Ανάπτυξη. γ) Συμπέρασμα.</p>
<p>Αναγνώριση της πρόθεσης, του σκοπού του δοκιμιογράφου:</p>	<p>Η πρόθεση του δοκιμιογράφου μπορεί να είναι:</p> <p>α) να πληροφορήσει (σοβαρός τόνος) · β) να διασκεδάσει / τέρψει (χιουμοριστικός - σκωπτικός τόνος) · γ) να διδάξει (φιλοσοφικός - σατυρικός τόνος).</p>
<p>Θέμα του δοκιμίου:</p>	<p>Ο τίτλος δεν είναι πάντα ενδεικτικός του περιεχομένου (παραπλανητικός τίτλος). Το θέμα συνάγεται από την αξιολόγηση του περιεχομένου.</p>
<p>Αξιολόγηση της γλώσσας / του ύφους:</p>	<p>Το ύφος κρίνεται ακατάλληλο / κατάλληλο ανάλογα με την πρόθεση του δημιουργού - συγγραφέα και ανάλογα με το ποιος είναι ο αποδέκτης - αναγνώστης του κειμένου.</p>

Ειδικότερα για διαφημιστικό κείμενο:	
Αξιολόγηση της επιτυχίας μιας διαφήμισης:	<p>Πετυχημένη είναι μια διαφήμιση όταν:</p> <p>α) ελκύει την προσοχή του δέκτη`                      β) προκαλεί το ενδιαφέρον του δέκτη` γ) δημιουργεί επιθυμία αγοράς` δ) οδηγεί στην αγορά. (Βλ. σχολ. Βιβλίο, σελ. 40)</p>
Προσδιορισμός είδους διαφήμισης:	<p>α) αναπτύσσονται με άμεσο τρόπο`                      β) είναι αφηγηματικά` γ) αποδίδονται με τη μορφή διαλόγου`                      δ) επεξηγούν την εικόνα` ε) στηρίζονται σε τεχνάσματα - ευρήματα</p>
Προσδιορισμός μέσων / τεχνικών της διαφήμισης:	<p>α) συνειρμός ιδεών`                      β) αναλυτική περιγραφή και επίδειξη των ιδιοτήτων του προϊόντος` γ) επίκληση στην αυθεντία`                      δ) επίκληση στο συναίσθημα` ε) επίκληση στη λογική` στ) λανθάνων αξιολογικός χαρακτηρισμός (Βλ. σχολ. Βιβλίο, σελ. 40)</p>

Γ. ΕΙΔΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΟΥ Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥΣ ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ

A. Ως προς τη μορφή:

- **Γραπτό δοκίμιο** (αποδεικτικό).
- **Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος** (γραπτό κείμενο που προορίζεται να εκφωνηθεί
 ως ομιλία, δημόσια τοποθέτηση).
- **Ανοιχτή επιστολή** (που δημοσιεύεται στον Τύπο).
- **Κλασική επιστολή** (που απευθύνεται, σε παράδειγμα, σε οικείους, ανωτέρους, φορείς,
 έντυπα κτλ.).
- **Άρθρο** (συνήθως με παροχή συγκεκριμένων πληροφοριών - ειδήσεων και δεδομένη προσωπική άσκηση).
- **Διαφήμιση.**

B. Ως προς το περιεχόμενο: κείμενα παρεμβατικού χαρακτήρα:

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- **προτάσεις** (λύσεις, τρόποι αντιμετώπισης ενός προβλήματος)·
- **κείμενα παραίνεσης** (προτροπής - αποτροπής)·
- **κείμενα διαμαρτυρίας - καταγγελίας**·
- **μανιφέστα - διακηρύξεις**·
- **κείμενα συμπαράστασης**·
- **κείμενα αρχών** [υποδείξεων, δεοντολογίας (κώδικες αρχών)].

Δ. ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ.

ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

1.

- **Αποσιωπητικά (...):** χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί κάποια παράλειψη λόγου (προφορικού ή γραπτού).
- **Άνω τελεία / άνω στιγμή (´):** χρησιμοποιείται στο εσωτερικό μιας περιόδου και δηλώνει μικρότερη διακοπή από την τελεία και μεγαλύτερη από το κόμμα.
- **Θαυμαστικό (!):** χρησιμοποιούμε αυτό το σημείο στίξης, όταν θέλουμε να τονίσουμε τον επιφωνηματικό χαρακτήρα μιας λέξης, έκφρασης ή πρότασης.
- **Διπλή τελεία (:):** Χρησιμοποιείται:
  - α) μπροστά από τα λόγια που παραθέτονται κατά λέξη
  - β) μπροστά από μια απαρίθμηση, μια ερμηνεία, ένα απόσπασμα
  - γ) μπροστά από ένα ρητό, μια παροιμία.
- **Παρένθεση (( )):** Μέσα σε παρένθεση βάζουμε μια λέξη ή μια φράση που εξηγεί ή συμπληρώνει τα λεγόμενα.
- **Κόμμα (,):** Με κόμμα χωρίζουμε:
  - α) τους όμοιους όρους μιας πρότασης
  - β) προτάσεις όμοιες ασύνδετες
  - γ) δευτερεύουσες προτάσεις από τις κύριες
  - δ) την κλητική προσφώνηση.

Δεν βάζουμε κόμμα μπροστά από τις ειδικές, τις πλάγιες ερωτηματικές και τις διστακτικές προτάσεις.

ΕΥΘΥΣ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

2.

- Ευθύς - πλάγιος λόγος: Όταν ακούμε τα λόγια ενός προσώπου όχι ακριβώς όπως τα είπε το ίδιο το πρόσωπο που μιλάει, αλλά όπως τα μεταφέρει κάποιο άλλο πρόσωπο, τότε λέμε ότι ο λόγος είναι **πλάγιος**.
- **Πλάγιος λόγος** ακολουθεί κυρίως ύστερα από ρήματα που έχουν τη σημασία των: λέγω, διατάζω, αισθάνομαι, γνωρίζω, ρωτώ κ.τ.ό.

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Καμιά εξάρτηση

Εξάρτηση από ρήματα: λεκτικά, αισθητικά, γνωστικά, ερωτηματικά

πρόταση κρίσεως	→	ειδική πρόταση
πρόταση επιθυμίας	→	βουλευτική πρόταση
ευθεία ερώτηση	→	πλάγια ερώτηση
δευτερεύουσα πρόταση	→	δευτερεύουσα πρόταση

- Ένας πλάγιος λόγος μπορεί να προέρχεται και από κύριες προτάσεις και από κύριες που συνοδεύονται από δευτερεύουσες.
- Όταν ο ευθύς λόγος μετατρέπεται σε πλάγιο, εκτός από τις αλλαγές στις εγκλίσεις, στους χρόνους και στα πρόσωπα του ρήματος καθώς και στις αντωνυμίες, μπορεί να αλλάξει σύμφωνα με το νόημα και το τοπικό ή χρονικό επίρρημα. (*Συντακτικό Νεοελληνικής Γλώσσας, Μ. Τριανταφυλλίδη, σελ. 153 - 155*).

3.

- Δήλωση - Συνυποδήλωση:

Οι όροι δήλωση και συνυποδήλωση χρησιμοποιούνται συχνά στη νεότερη γλωσσολογία. Δήλωση είναι η άμεση καθημερινή και πιο απλή σημασία της λέξης. Η λέξη «λευκό», π.χ. σημαίνει λευκό, το χρώμα του άσπρου τοίχου. Αυτό είναι δήλωση. Κάποτε όμως και σε ορισμένα γλωσσικά περιβάλλοντα το «λευκό» σημαίνει το καθαρό, το αγνό, το χρώμα της αθωότητας. Αυτό είναι συνυποδήλωση. Τη δεύτερη φορά δηλαδή η λέξη έχει συνειρμική σημασία. Έτσι λέμε τη σημασία που ποικίλλει σε μία λέξη ανάλογα με τις εμπειρίες του ομιλητή. Αντίθετη της είναι η γνωστική (δηλωτική) σημασία, που είναι απρόσωπη και σταθερή.²

4.

- **Σύνδεση:** Με την παρατακτική σύνδεση συνδέονται όμοιες προτάσεις (π.χ. κύριες με κύριες).

Με την υποτακτική σύνδεση συνδέονται, *αφενός* μία κύρια με μία δευτερεύουσα και *αφετέρου* μία δευτερεύουσα με άλλη δευτερεύουσα· σ' αυτή τη περίπτωση, η πρώτη είναι πιο ισχυρή και εξαρτά τη δεύτερη δευτερεύουσα πρόταση

5.

- **Ύφος:** Για το ύφος γενικά μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε χαρακτηρισμούς, όπως καλαίσθητο - ακαλαίσθητο, φυσικό - τεχνητό, λιτό - πομπώδες, ακαδημαϊκό κ.ά.
- **Γλώσσα:** Για τη γλώσσα μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε όρους, όπως πειστική, ασυνήθιστη, κατανοητή, εκφραστική κ.ά.

Τα στοιχεία αυτά εξαρτώνται βέβαια από τον συγγραφέα και την τεχνοτροπία του (ρεαλιστής, συμβολικός, αισιόδοξος, γλαφυρός κ.ά.).

“ΠΕΙΘΩ,,

A. ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- απλός και επιγραμματικός
- ελλειπτικός, συνθηματικός και εντυπωσιακός
- ανάλογα με την περίπτωση γίνεται αφηγηματικός, περιγραφικός, επεξηγηματικός, μονόλογος, ή διάλογος.
- χρησιμοποιεί νεολογισμούς και σχήματα λόγου, εκφυολογήματα
- συχνά είναι χιουμοριστικός
- σπανιότερα επιχειρηματολογεί και χρησιμοποιεί τεκμήρια

B. ΔΙΚΑΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Τρόποι πειθούς: επίκληση στη λογική, στο συναίσθημα των δικαστών, στο ήθος του πομπού, επίθεση στο ήθος του αντιπάλου
- περιγραφικός, αναλυτικός, επεξηγηματικός λόγος που καταλήγει σε λογικά συμπεράσματα ή ρητορικά ερωτήματα
- το ύφος συνήθως είναι απλό
- αν καταφεύγει στη συγκινησιακή χρήση της γλώσσας, σε στρεψοδικία και σε σοφίσματα το ύφος γίνεται στομφώδες
- η απόφαση του δικαστηρίου ονομάζεται διατακτικό→διακρίνεται για τον τεκμηριωμένο λόγο, σοβαρότητα και επιστημότητα ύφους, χρησιμοποιεί λόγιες λέξεις, δικανικούς όρους (αποτελεί τυπικό δείγμα παραγωγικού συλλογισμού).

Γ. ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Αυταρχικά πολιτεύματα: η εξουσία επιβάλλεται με τη φυσική ή την ψυχολογική βία (προπαγάνδα)
- Δημοκρατία: το πολίτευμα της πειθούς.
- Ο πολιτικός λόγος δείχνει τόσο το ήθος του πολιτικού όσο και το μορφωτικό επίπεδο και τη δημοκρατική ωριμότητα του πολίτη.
- Υπεύθυνος πολιτικός λόγος: στοχεύει στην έγκυρη πληροφόρηση του πολίτη, στηρίζεται σε επιχειρήματα, σε λογική δομή, σε κριτική, αλλά όχι σε εξύβριση των αντιπάλων, σε λογική χρήση της γλώσσας.
- Ο ανεύθυνος πολιτικός λόγος: στηρίζεται σε συνθήματα, δημαγωγία και φανατισμό, σε παραποίηση των εννοιών και καπηλεία των αξιών, σε ηθικολογία, σε αμετροέπεια, σε εριστική διάθεση και σε συγκινησιακή χρήση της γλώσσας.

Δ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

- ορθολογιστικές μέθοδοι έρευνας
- λόγος ⇒ περιγραφικός, ερμηνευτικός, αποδεικτικός, απρόσωπος, αντικειμενικός ορθολογικός
- τρόποι πειθούς: επίκληση στη λογική (τεκμήρια, επιχειρήματα), επίκληση στην αυθεντία (βιβλιογραφία).

ΔΟΚΙΜΙΟ (essay/essai→ δοκιμή, προσπάθεια) (Montaique)

ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ

Ιδιότυπο γραμματειακό είδος: βρίσκεται ανάμεσα στα λογοτεχνικά κείμενα και στις σύντομες μελέτες.

1. Μέση έκταση-ανολοκλήρωτη διαπραγμάτευση ενός θέματος
2. Εκλαϊκευμένο-προσιτό στο ευρύ κοινό
3. απόλυτα προσωπικό ύφος-υποκειμενικότητα
4. διαχρονικός χαρακτήρας
5. θεματικό κέντρο και σταθερή δομή

ΕΙΔΗ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

1. ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟ ή

πειθούς

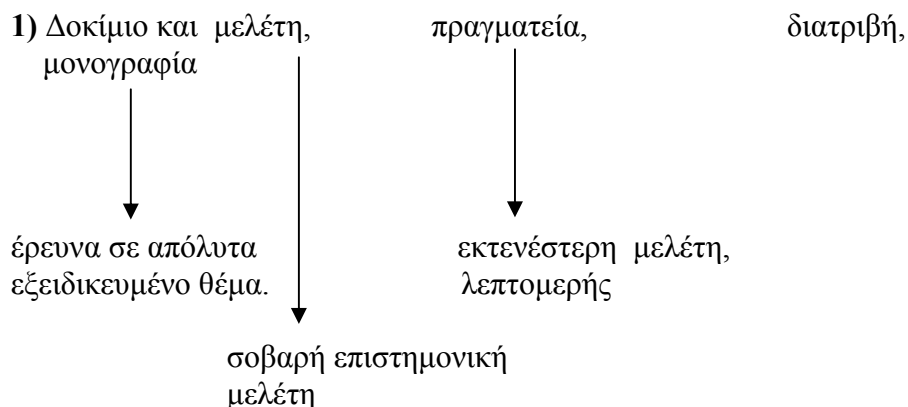
- τεκμηρίωση απόψεων → λογική σειρά-στήριξη στη γνώση και όχι στη φαντασία, παρατήρηση
- αντικειμενικός χαρακτήρας
- Στόχος: να πείσει, να πληροφορήσει, να διδάξει
- λογική δομή
- επίκληση στη λογική- αυθεντία
- γλώσσα κυριολεκτική

2. ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ

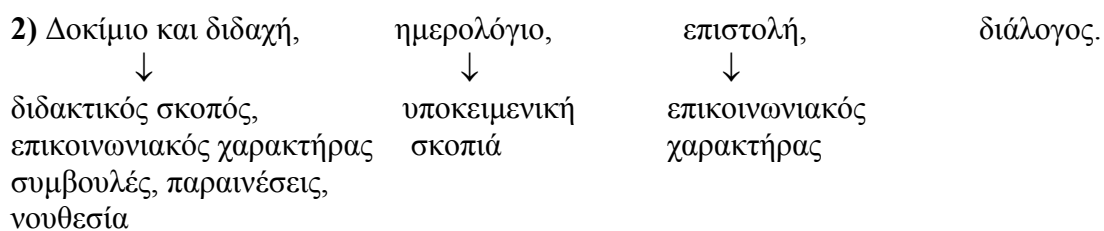

- απόλυτη ελευθερία – ο συγγραφέας ελεύθερα περιδιαβαίνει στο χώρο των ιδεών
- υποκειμενικός χαρακτήρας
- Στόχος: να τέρψει
- χρήση συμβόλων, εικόνες (συνειρμός ιδεών)
- προσεγγίζει τη λογοτεχνία
- επίκληση στο συναίσθημα
- γλώσσα συνυποδηλωτική.

ΔΟΚΙΜΙΟ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΑ ΕΙΔΗ

Οι δοκιμογράφοι δεν εξαντλούν το θέμα και εκφράζουν υποκειμενικές απόψεις. Αντίθετα, οι επιστήμονες, απευθυνόμενοι σε ειδικούς, αναπτύσσουν ένα θέμα συστηματικά, μεθοδικά και λογικά. Δίνουν έγκυρη ενημέρωση, εμπειριστατωμένη πληροφόρηση (χρήση ειδικού λεξιλογίου)-(αυστηρή λογική οργάνωση)-(αντικειμενικότητα)-(σαφήνεια, ακρίβεια).

3) Δοκίμιο και άρθρο, επιφυλλίδα, χρονογράφημα.

Ο κοινωνικός τους χαρακτήρας αγγίζει τον αντίστοιχο του δοκιμίου. Το αντικείμενο που πραγματεύεται σχετίζεται με κάποιο σύγχρονο θέμα, ενώ το δοκίμιο αντλεί υλικό από κάποιο εσωτερικό συμβάν, ιδέα, σκέψη κ.τ.λ. και ανάγεται από το επικαιρικό στο μόνιμο.

ΥΦΟΣ

«Υφος είναι ο ιδιαίτερος εκείνος τρόπος, με τον οποίο επινοεί κανείς και εκφράζει τις σκέψεις του. Είναι ισοδύναμο με τη φυσιογνωμία, το πνεύμα και τον χαρακτήρα του συγγραφέα. Έτσι άλλο το ύφος το Πλατωνικό, άλλο το Αριστοτελικό, άλλο το Αισχύλειο και άλλο το Ευριπίδειο, άλλο το Παλαμικό, άλλο το Βαλαωριτικό και άλλο το Κρυσταλλικό. Είναι σχετικό με το πρόσωπο του συγγραφέα, διαφορετικό πάντα. Έτσι δεν μπορεί να ειπεί κανείς, ότι το ύφος έχει γενικούς και σταθερούς κανόνες, αφού κάθε συγγραφέας μπορεί να έχει το δικό του ύφος: Ο Buffon λέγει: “Le styl est l’ home même”. (Το ύφος είναι ο ίδιος ο άνθρωπος). Ο ίδιος λέγει, ότι το ύφος είναι η τάξη και η ρυθμική κίνηση, κάτω από την οποία θέτουμε τις σκέψεις μας. [...]

Είδη ύφους

Υπάρχουν αρετές ή ιδιότητες του λεκτικού (το λεκτικό φανερώνει την έκφραση της σκέψης και περιλαμβάνει και το ύφος και την προφορά) που είναι χαρακτηριστικά γνωρίσματα κάθε συγγραφέα ή προκύπτουν από τη φύση του θέματος και έχουν μερική σημασία, ειδική αξία. Επειδή κατ’ αυτόν τον τρόπο παρουσιάζονται άπειρες ποικιλίες και μορφές στο λεκτικό, οι τεχνολόγοι τις ένωσαν σε τέσσερα είδη βασικά, το απλό, το μέσο, το υψηλό και το μικτό, στα οποία μπορεί να κατατάξει κανείς όλα τα είδη της λεκτικής συνθέσεως. Έτσι διακρίνουμε ύφος **απλό**, ύφος **μέσο**, ύφος **υψηλό**, ύφος **μικτό**.

Το **απλό ύφος** ή ισχνό ή αφελές εκφράζει τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις εικόνες με φυσικότητα, αυθορμητισμό, χωρίς να στολίζει, χωρίς να παρουσιάζει τέχνη. Ο Boileau λέγει ότι «η απλότητα ευχαριστεί χωρίς μελέτη και τέχνη».

Το απλό ύφος του λόγου δεν έχει στολίδια, είναι φειδωλό στα σχήματα και δεν διαφέρει σχεδόν από την καθημερινή και κοινή ομιλία. (σ.σ. Η καθημερινή και κοινή ομιλία δίνει οικειότητα στο λόγο, ενώ οι λόγιες λέξεις επισημότητα.) Ευχαριστεί και προκαλεί το διαφέρον από την αλήθεια των ιδεών, την ακρίβεια των εκφράσεων, την καθαρότητα, την κυριολεξία και την ορθότητα των φράσεων. [...]

Το **μέσο** ή **μέτριο ύφος** ή όπως αλλιώς λέγεται ανθηρό και γλαφυρό, έχει την ονομασία αυτή, γιατί και ως προς τα στολίδια και κοσμήματα του λεκτικού, και ως προς τις ιδέες και τα συναισθήματα, βρίσκεται στο μέσο, μεταξύ των σεμνών μορφών της απλότητας και των μεγαλοπρεπών εκδηλώσεων του υψηλού. [...]

Το **υψηλό ύφος** ή αδρό διακρίνεται για τη μεγαλοπρέπεια και το μεγαλείο του, το ανάλογα υψηλό λεκτικό, τη συναισθηματική του δύναμη και την έξαρση των ιδεών του, σύμφωνα με το μέγεθος και το μεγαλείο του υποκειμένου. Το ύφος αυτό ταιριάζει σε υψηλές και σοβαρές υποθέσεις, στα μεγάλα επικά ποιήματα και προπαντός στα δράματα και ιδιαίτερα στην τραγωδία. [...]

Ο **στόμφο** που είναι η χρησιμοποίηση υπερβολικών μέσων, λέξεων, φράσεων, συναισθημάτων, για να εκφράσουμε κοινές και ασήμαντες σκέψεις, τα πομπώδη και φουσκωμένα λόγια, οι πομφόλυγες (φούσκες), είναι το πιο φρικτό μειονέκτημα του λόγου, γιατί τον παρουσιάζουν έτσι κούφιο εσωτερικά και με μόνο προσόν το εξωτερικό αδικαιολόγητο μεγαλείο. [...]

Αν προσέξουμε όμως και τα πιο ομοίμορφα στο ύφος λογοτεχνήματα, θα ιδούμε, ότι δεν υπάρχει σε όλη την έκτασή τους το ίδιο ύφος, αλλά από σημείο σε σημείο διαφέρει, και παρουσιάζεται τότε απλό, τότε γλαφυρό και μέτριο και τότε υψηλό και αδρό. Το **ύφος** αυτό λέμε τότε, ότι είναι **μικτό**

(Πηγή: Κ.Ι. Παπανικολάου, Νεοελληνική Καλολογία, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας»)

Άσκηση

Να χαρακτηρίσεις το ύφος στα αποσπάσματα που ακολουθούν και να αιτιολογήσεις το χαρακτηρισμό σου.

Πρώτο απόσπασμα

Και η προπαγάνδα αυτή ξεκινάει απ' την «ανώδυνη» προβολή προϊόντων διάφορων πολυεθνικών εταιρειών και φτάνει ως την επιβολή ενός «τρόπου ζωής» όπου κυριαρχούν ο αμοραλισμός, η κερδομανία, η βία, διόλου ανώδυνα. Ένας κόσμος που έχει υποστεί τέτοια πλύση εγκεφάλου, που έχει περιαχθεί σε τέτοια πνευματική αδράνεια, δεν είναι διόλου δύσκολο να μπολιαστεί με «πολιτικές» απόψεις που στρώνουν με δάφνες το δρόμο σε επίδοξους απόλυτους κυρίαρχους της «πλανητικής αγέλης»... (Μ. Πλωρίτης)

Δεύτερο απόσπασμα

Και αναρωτιέμαι μήπως δε με συγκινούν περισσότερο άνθρωποι άλλων χρόνων, που οι γνώσεις τους μπορεί να έφερναν σήμερα θυμηδία, αλλά που είχαν αισθήσεις πιθανότατα πιο κοντά στην ισορροπία που θα λαχταρούσα να έβλεπα κάπου-κάπου στις ψυχές των τριγυρινών μου.

Ο ένας που έτυχε να έχω στο νου, είναι ένας αγράμματος Έλληνας των αρχών του περασμένου αιώνα. Τα λιγοστά γράμματα που ήξερε, τα είχε μάθει στα τριανταπέντε του χρόνια για να γράψει Απομνημονεύματα, πασίγνωστα σήμερα. Μιλά, καθώς το σημειώνει, σε κάτι στρατιώτες, προς το τέλος της Ελληνικής Επανάστασης, που γύρευαν να πουλήσουν σε «Ευρωπαίους» δυο αρχαία αγάλματα τους λέει: «Αυτά, και δέκα χιλιάδες τάλαρα να σας δώσουνε, να μην το καταδεχτείτε να βγουν από την πατρίδα σας. Γι' αυτά πολεμήσαμε». Μνημόνευα τον Μακρυγιάννη (Β' 303). Τα λόγια του δεν είναι ρητορείες σοφολογιότατου. Λέγονται από έναν άνθρωπο που ήξερε, καθώς το μαρτυρά η ζωή του, και το βάρος της λαλιάς και το βάρος του πόνου. (Γ. Σεφέρης)

Τρίτο απόσπασμα

Υπάρχουν αναμφισβήτητα ιδέες που είναι «ιδέες – δυνάμεις» και που οι πιο κυνικοί υποστηρικτές της ιδιοτέλειας και της βίας δεν μπορούν να μην υπολογίζουν. Από το πολύ επαναλαμβάνονται οι ιδέες αυτές μετουσιώνονται σε πραγματικές δυνάμεις και ριζώνουν μέσα στις ψυχές των ανθρώπων. Συνήθως τις ιδέες αυτές τις διακηρύσσουν έμπειροι πολιτικοί που δεν τις πιστεύουν και τις ασπάζονται αδαή ανθρωπάκια που δεν τις διακηρύσσουν. Αλλά όπως νάναι, οι ιδέες αυτές επιδρούν, κατά κάποιο μέτρο, στην εξέλιξη των γεγονότων. Και μόνη άλλωστε η επίμονη υποκρισία με την οποία οι πονηροί ηγέτες δημόσια τις προσκυνούν είναι τρανή απόδειξη της δύναμης των. (Κ. Τσάτσος)

Σπυρίδων Κ. Κούτρας, Εγχειρίδιο λόγου για την Έκφραση -Έκθεση

Πρόσθετες ασκήσεις θεωρίας

1. Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α΄ με εκείνες της στήλης Β΄. Κατόπιν χαρακτηρίστε τον τρόπο πειθούς που χρησιμοποιείται σε κάθε απόσπασμα της στήλης Α΄ (περισεύει ένα).

Επίκληση στη λογική, στο συναίσθημα, στην αυθεντία, στο «ήθος» του πομπού/του δέκτη, επίθεση στο «ήθος» του αντιπάλου.

Α΄:ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ	Β΄:ΕΙΔΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
<p>α) «Η χώρα χρειάζεται μια άλλη αναπτυξιακή πορεία. Μια πορεία με τη δημοκρατία στη θέση του αυταρχισμού. Με τη συμμετοχή των εργαζομένων αντί για την περιθωριοποίησή τους. Με τη στήριξη του εισοδήματός τους. Με τη διεύρυνση των κοινωνικών τους κατακτήσεων...» Τρόπος πειθούς: .....</p> <p>β) «Αυτό που με προβληματίζει και που πρέπει να προβληματίζει όλους είναι ότι πάρα πολλές φορές ο χρονογράφος δεν εκφραζόταν έτσι, ακολουθώντας μια συγκεκριμένη πολιτική γραμμή, αλλά υπακούοντας σε μια ενστικτώδη ανάγκη δημιουργίας εντυπωσιακής είδησης, δηλαδή στην ανάγκη να κάνει ένα μπανάλ γεγονός να φανεί σημαντικό». Τρόπος πειθούς: .....</p> <p>γ) «Για τον Αριστοτέλη, <i>πράξις</i> είναι εκείνη η ανθρώπινη δραστηριότητα που έχει το τέλος τη <i>εν εαυτη</i>, και όχι σ' ένα εξωτερικό προς αυτήν αποτέλεσμα. Ας σημειώσουμε εν παρόδω ότι η αριστοτελική διάκριση <i>πράξις / ποιήσις</i> εξαρτάται από την κατηγορία της ουσίας, μορφή συνδεδεμένη κατά τρόπο επίμονο με μια ύλη...» Τρόπος πειθούς: .....</p> <p>δ) «Τοπία παρθένα, άγνωστα στο ευρύ ταξιδιωτικό κοινό, με φυσικό πλούτο, άγρια ομορφιά, περίεργα ήθη και έθιμα. Πανσπερμία γλωσσών, θρησκειών, δοξασιών, πολιτισμών. Κάθε χώρα και μια αποκάλυψη! Κόσμοι διαφορετικοί, αρχέγονοι, γοητευτικοί περιμένουν να τους γνωρίσετε». Τρόπος πειθούς: .....</p>	<p>1. Δικανικό</p> <p>2. Επιστημονικό</p> <p>3. Διαφημιστικό</p> <p>4. Πολιτικό</p> <p>5. Δοκιμακό</p>

2. Να αξιολογήσετε τα παρακάτω επιχειρήματα ως προς την ορθότητα τους. Να επισημάνετε ποια είναι παραλογισμοί, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο τετράγωνο.

α) Οι άνθρωποι με ισορροπημένο εσωτερικό κόσμο έχουν πάντα ήπια συμπεριφορά. Ο πατέρας του Νίκου είναι άνθρωπος με ισορροπημένο κόσμο.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Άρα, ο πατέρας του Νίκου έχει πάντοτε ήπια συμπεριφορά

Ορθό Παραλογισμός

Αιτιολόγηση:.....

β) Μια μετοχή είναι είτε επιθετική είτε επιρρηματική είτε κατηγορηματική

Η μετοχή της πρότασης αυτής δεν είναι κατηγορηματική.

Άρα, η μετοχή της πρότασης αυτής είναι επιρρηματική ή επιθετική.

Ορθό Παραλογισμός

Αιτιολόγηση:.....

γ) Οι κάτοικοι του Τρίτου Κόσμου είναι κατά κανόνα αναλφάβητοι.

Οι αναλφάβητοι προσαρμόζονται δύσκολα στις κοινωνικές συνθήκες.

Άρα, οι κάτοικοι του Τρίτου Κόσμου προσαρμόζονται κατά κανόνα δύσκολα στις κοινωνικές συνθήκες.

Ορθό Παραλογισμός

Αιτιολόγηση:.....

3. Να αναγνωρίσετε το βασικό τρόπο πειθούς που εφαρμόζεται στο παρακάτω απόσπασμα.

Α) Γλώσσα είναι, βασικά, τα δύο κύρια επίπεδα κάθε γλώσσας: το εσωτερικό, γενικό σύστημα που χαρακτηρίζει τη δομή μιας φυσικής γλώσσας (ο λόγος) και η συγκεκριμένη από τα άτομα μιας γλωσσικής κοινότητας πραγμάτωση του (η ομιλία) [...] η γλώσσα είναι και φυσική και ψυχολογική οντότητα μαζί, και υλική και άυλη, και κοινωνική και ατομική διαδικασία, και στατική (ως κατάσταση) και δυναμική (ως εξέλιξη) παρουσία.

Τρόπος πειθούς: .....

4. «Αυτός ο κόσμος δεν είναι ανθρώπινος, γιατί ακριβώς είναι γιγάντιος, κι αυτός ο άνθρωπος δεν είναι άνθρωπος, ακριβώς γιατί ο κόσμος στον οποίο ζει δεν είναι καμωμένος στα μέτρα του».

Alberto Moravia, Θεμέλιο, μτφρ. Κ. Π., τόμ. 4,

1987, σελ. 179

α) Να συμπληρώσετε το συλλογισμό καταγράφοντας τις προκείμενες που οδηγούν στο συμπέρασμα αυτό.

Μείζων προκείμενη →

.....

Ελάσσων προκείμενη →

.....

Συμπέρασμα → Άρα, ο κόσμος δεν είναι ανθρώπινος κι αυτός ο άνθρωπος δεν είναι άνθρωπος.

β) Να εξηγηθεί το οξύμωρο σχήμα «... ο άνθρωπος, δεν είναι άνθρωπος...»

γ) Να αξιολογηθεί ο παραπάνω συλλογισμός και να χαρακτηριστεί το επιχείρημα ως προς την ορθότητα του.

5. Τα ακόλουθα αποσπάσματα θα μπορούσαν να θεωρηθούν αποσπάσματα δοκιμιακού λόγου. Να εντοπίσετε τον τρόπο πειθούς που χρησιμοποιείτε σε καθένα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

απ' αυτά, αντιστοιχίζοντας τα δεδομένα της στήλης Α με εκείνα της στήλης Β (περισσεύουν δύο) και στη συνέχεια να προσδιορίσετε την πρόθεση του κάθε δοκιμιογράφου, επιλέγοντας από την τρίτη στήλη (Γ) του πίνακα τα αντίστοιχα στοιχεία (περισσεύουν δύο).

Α'	Β'	Γ'
<p>I. «... Όταν αναμένονται μεγάλες καταιγίδες συμβαίνει πάντοτε το ίδιο, μερικοί από τους ψαράδες δένουν γερά τα καΐκια τους στην παραλία και τρέχουν να προφυλαχτούν στην στεριά, άλλοι πάλι βιάζονται να ξανοιχτούν στη θάλασσα. Τα καΐκια όταν είναι καλοτάξιδα, είναι πιο ασφαλισμένα στη φουρτούνα παρά στην παραλία. Ακόμα και μέσα στις πιο μεγάλες καταιγίδες μπορούν να σωθούν από το έμπειρο χέρι του καπετάνιου, στην παραλία όμως ακόμα και σε πιο μικρές καταιγίδες θα κομματιαστούν από τα κύματα. Για τους ιδιοκτήτες τους αρχίζει τότε μια πάρα πολύ σκληρή ζωή».</p> <p>II. Ορίζουμε σαν ευτυχία την (συνήθως προσωρινή) κατάσταση, όπου η πραγματικότητα συμπίπτει με τις επιθυμίες μας. Σε αναλογία, δυστυχία πρέπει να είναι η μη σύμπτωση ανάμεσα σε επιθυμία και πραγματικότητα. Με άλλα λόγια, δυστυχία μπορούμε να ονομάσουμε την απόσταση ανάμεσα σε επιθυμία και πραγματικότητα.</p> <p>III. Βρίσκουμε τους ανθρώπους πολύ μόνους στη σημερινή κοινωνία. Λέγοντας το έτσι δε σημαίνει τίποτε νομίζω. Υπάρχουν άνθρωποι αβίωτοι, τους οποίους αποφεύγει όλος ο κόσμος γιατί στ' αλήθεια δεν είναι προικισμένοι με μοναξιά. Άνθρωποι που δε βλέπουν, δεν ακούν, ενοικούν στη ζωή μ' οποιοδήποτε τίμημα. Άνθρωποι τρομαγμένοι, απομονωμένοι από τον τρόπο τους ακόμη και απ' την ιδέα της μοναξιάς της ζωής...</p> <p>IV. ...Στις ΗΠΑ, οι οποίες είναι μια</p>	<p>α) Επίκληση στη λογική</p> <p>β) Επίκληση στο συναίσθημα</p> <p>γ) Επίκληση στο ήθος του πομπού</p> <p>δ) Επίκληση στο ήθος του δέκτη</p> <p>ε) Επίκληση στην αυθεντία</p> <p>στ) Επίθεση στο</p>	<p>1. Να προσπαθήσει να ερμηνεύσει μια κατάσταση ή μια στάση.</p> <p>2. Να τεκμηριώσει μια τοποθέτηση με αναφορά συναφών απόψεων.</p> <p>3. Να αξιολογήσει μια κατάσταση επισημαίνοντας πιθανούς κινδύνους.</p> <p>4. Να τέρψει αστεειύμενος σχετικά με μια κατάσταση.</p> <p>5. Να διδάξει μέσω μιας έμμεσης αναλογίας.</p>

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

<p>κατά πολύ απολίτικη κοινωνία, είναι μια πολύ επικίνδυνη πιθανότητα. Συγκεκριμένα η ανάπτυξη του θρησκευτικού φανατισμού είναι πολύ απειλητικό φαινόμενο. Ευτυχώς οι ηγετικές φιγούρες του κινήματος είναι εξαιρετικά διεφθαρμένες, κάτι που είναι πολύ καλό. Κάθε φορά ανακαλύπτω πως ένας απ' αυτούς δε θέλει τίποτα άλλο από χρυσές Cadillac's, ελεύθερο σεξ κ.λ.π. Το επιδοκιμάζω. Όσο είναι διεφθαρμένοι δεν είναι επικίνδυνοι. Θα χάσουν τους αγωνιστές τους. Αλλά αν κάποιος απ' αυτούς θέλει εξουσία, μπορεί να γίνει πολύ επικίνδυνος.</p> <p>V. Σύνοψη συνοχής ομάδας ευσυνειδήτης, το ελληνικόν πρωτοπροσδιορίζεται από τον Ηρόδοτο. Ο ορισμός του Ηροδότου, που για την εποχή του βέβαια μπορεί να θεωρηθεί δόκιμος, μιλά για το όμαιμον, αλλά προσθέτει αμέσως ισοδύναμα και το ομόθησκον, το ομόηθες και το ομόγλωσσον, ως τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής ταυτότητας. Φυλή, θρησκεία, γλώσσα, ήθη, ιδού τα θεμελιακά στοιχεία που συσπείρωσαν την ανθρώπινη ομάδα, την κοινότητα που ονομάζεται «Έλληνες».</p>	<p>ήθος του αντιπάλου</p>	<p>6. Να πληροφορήσει αντικειμενικά, με πληθώρα στατιστικών.</p> <p>7. Να προσεγγίσει λογικά μια έννοια προσδιορίζοντας την.</p>
--	---------------------------	--

6. Τα ακόλουθα αποσπάσματα δεν ανήκουν σε δοκιμακά κείμενα.

α) Να προσδιορίσετε το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκουν, αντιστοιχίζοντας τα αποσπάσματα της στήλης Α' με τα κειμενικά είδη που αναφέρονται στη στήλη Β' (δύο περισσεύουν).

β) Να εντοπίσετε σε κάθε απόσπασμα τα σημεία εκείνα τα οποία θα μπορούσαν να αποτελούν το περιεχόμενο ενός δοκιμίου, δηλώνοντας το θέμα του.

Α. Αποσπάσματα	Β. Είδος κειμένου	Γ. Θέμα δοκιμίου
<p>I. «Το χειρότερο σας, ω ανώτεροι άνθρωποι, είναι πως δε μαθαίνετε όλοι να χορεύει κανείς – να χορεύετε περνώντας από πάνω σας: Τι σημασία έχει τ' ότι</p>	<p>α) Διάλογος</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

<p>αποτυχαίνετε! Πόσα και πόσα δεν υπάρχουν ακόμα που μπορούν να γίνουν! Μάθετε, λοιπόν, να γελάτε περνώντας πάνω από τα κεφάλια σας! Υψώστε τις καρδιές σας, ω καλοί χορευτές, ψηλά, ψηλότερα! Και μην ξεχνάτε ούτε και το καλό γέλιο! Αυτό το στεφάνι του γελαστού, αυτό το στεφάνι από ρόδα: σε σας, αδελφοί μου, πετώ το στεφάνι! Άγιασα το γέλιο! Ω ανώτεροι άνθρωποι, μάθετε, λοιπόν να γελάτε!»</p> <p>II. Τι σημαίνει αυτό το αιφνίδιο ξύπνημα –μέσα σ’ αυτό το σκοτεινό δωμάτιο- με του θορύβους μιας πόλης ξαφνικά ξένης: Όλα μου είναι ξένα, όλα, χωρίς ένα πλάσμα δικό μου, δίχως τόπο για να κλείσω αυτή τη πληγή. Τι κάνω εδώ, τι νόημα έχουν αυτές οι κινήσεις, αυτά τα χαμόγελα: Δεν είμαι απ’ εδώ, ούτε όμως και από αλλού. Ο κόσμος ένα άγνωστο τοπίο όπου η καρδιά μου δε βρίσκει πια στήριγμα. Ξένος, ποιος μπορεί να ξέρει τι σημαίνει αυτή η λέξη;</p> <p>III. Τελειώνοντας θα ήθελα να σε συγχαρώ –όσο κι αν δε σου χρειάζονται τα συγχαρητήρια ενός νεότερου και ασημότερου σου- για το μέρος όπου λες και πιστεύεις ότι «πρώτο χρέος μας είναι να έχουμε το πνεύμα μας ανοιχτό προς όλες τις μεριές και να προσπαθούμε να καταλάβουμε τι γίνεται τριγύρω μας». Πόσο καλά θα ‘τανε για την πνευματική ζωή του τόπου αν είχαν τη δύναμη να σκέπτονται παρόμοια μερικοί</p>	<p>β) Επιστολή</p> <p>γ) ημερολόγιο</p> <p>δ) Διδαχή</p> <p>ε) Χρονογράφημα</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--	---	--

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

<p>υπερασπιστές σου συνάδελφοι και μεγαλόσημοι πεζογράφοι! Δυστυχώς... Αλλά τι να τα λέμε; Ξέρω πολύ καλά πως με όλη αυτή την υπόθεση έχω κερδίσει πολλούς εχθρούς και τη γενική αντιπάθεια του φιλολογικού μας κόσμου. Σου ορκίζομαι όμως πως δεν έχω γεννηθεί για την κολακεία και πως η τεχνητή δημιουργία φήμης ή συμπάθειας είναι το τελευταίο πράγμα που υπολογίζω.</p> <p>IV. –Σε μεγάλο βαθμό έτσι συμβαίνει, είπε. Αλλά ας το διορθώσουμε· γιατί κινδυνεύουμε να μην ορίσουμε σωστά τον φίλο και τον εχθρό. -Τι ορισμό δώσαμε, Πολέμαρχε; -Πως ο φίλος είναι εκείνος που φαίνεται καλός. -Και τώρα όμως, είπα εγώ, πώς θα τον διορθώσουμε; -Αυτόν που και θεωρείται και είναι πραγματικά καλός θα πούμε φίλο, απάντησε αυτός, ενώ όποιος μοιάζει καλός αλλά δεν είναι πραγματικά, απλώς να θεωρείται φίλος, αλλά να μην είναι και σχετικά με τον εχθρό η ίδια τοποθέτηση. -Καθώς φαίνεται, φίλος θα είναι ο αγαθός και εχθρός ο κακός, σύμφωνα με τον ορισμό αυτό. -Ναι!</p>	<p>στ) Μελέτη</p>	
--	-------------------	--

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Γελάει καλύτερα όποιος γελάει τελευταίος

Τις προάλλες έσπασα όλα τα ραδιόφωνα του σπιτιού κι ύστερα βγήκα στην αυλή και τσάκισα το ραδιοκασετόφωνο του αυτοκινήτου. «Κύριε Κούλογλου, είστε πολύ ντεμοντέ. Το μεγάλο πρόβλημα της εποχής μας είναι η τηλεόραση», μου φώναξε η διανοούμενη της απέναντι αυλής, που βλέπει κρυφά Τριανταφυλλόπουλο. «Το πρόβλημα μου δε είναι το μέσον», απάντησα αγανακτισμένος. «Είναι ο Αλέκος».

Εννοούσα εκείνη τη ραδιοφωνική διαφήμιση μιας αλυσίδας ηλεκτρικών ειδών: ένας τύπος ρωτάει από το τηλέφωνο κάποιον Αλέκο αν έχει κλιματιστικό ή κάποιο άλλο προϊόν. Ο Αλέκος απαντάει αρνητικά και ο τύπος που ρώτησε ξελιγώνεται στα γέλια μαζί με την παρέα του. ύστερα μια τρίτη φωνή μας διαβεβαιώνει ότι ο –κάθε- Αλέκος μπορεί να αγοράσει κλιματιστικό με δόσεις και να περάσει ένα ευτυχισμένο καλοκαίρι. Η ίδια ιδέα επαναλαμβάνεται και με μια σειρά άλλα προϊόντα τα οποία ο Αλέκος, όντας μ..., είτε δεν έχει αγοράσει καθόλου είτε δεν έχει αγοράσει ακριβότερα. Ο ερωτών και η παρέα του δεν μπορούν να κρατηθούν από τα γέλια. Μέχρι που έλεγα να βρω κι εγώ τον Αλέκο, μήπως και γελάσει το χειλάκι μου.

Όμως λίγο αργότερα συνειδητοποίησα τη δύναμη της διαφήμισης: το σπίτι άρχισε να παραγεμίζει με ηλεκτρικές συσκευές. Η αρχή έγινε με ένα καινούριο στερεοφωνικό, για να ακολουθήσει ένα δεύτερο πλυντήριο πιάτων για το εξοχικό, πέντε ηλεκτρικές οδοντόβουρτσες, ένας απιονιστής και ένας φούρνος που φτιάχνει μουσακά μόνος του. Τόλμησα να παραπονεθώ στη συμβία μου, που τις είχε παραγγείλει. «Καλά, δεν άκουσες τη διαφήμιση με τον Αλέκο;» απάντησε υποτιμητικά, λες και ήμουν η μετεμψύχωση του Αλέκου.

Τις επόμενες ημέρες σημειώθηκε στο σπίτι μια πραγματική έφοδος νέων καταναλωτικών αγαθών: Ένα κομπιούτερ τελευταίας εσοδείας, τρία Play Station – ώστε το κάθε παιδί να έχει το δικό του, για να μην του δημιουργηθεί ψυχικό τραύμα σε τόσο τρυφερή ηλικία- δύο printers, ολοκαίνουργια Pokemon με ρήτρα Power Ranger, μία Barbie κομμώτρια και μία νοικοκυρά, καθώς και μια μηχανή που φτιάχνει σπιτικό ψωμί την ώρα που εσύ κοιτάξεις διαφημίσεις με ολίγη από κινηματογραφική ταινία στο ολοκαίνουργιο, τεράστιο home cinema. Το τελευταίο το κουβάλησαν στο σπίτι δύο Αλβανοί, που μπορείς να τους αγοράσεις αμέσως και να τους εξοφλήσεις σε 65 δόσεις – με την πρώτη δόση σε ένα χρόνο από τώρα. Υπάρχει πάντα η δυνατότητα να τους καρφώσεις στην αστυνομία για απέλαση, οπότε δεν πληρώνεις ούτε τις δόσεις. Έτσι μου 'ρθε να πάρω τον Αλέκο μήπως κι έχει πληρώσει εν τω μεταξύ τους δικούς του Αλβανούς, ώστε να ξαναγελάσουμε. Είναι αλήθεια ότι τον πρώτο καιρό περάσαμε πολύ ωραία με το νέο εξοπλισμό. Αγοράσαμε –πάντα με δόσεις- ένα DVD και ένα σύστημα ήχου τελευταίας τεχνολογίας για να ευχαριστηθούμε τις ταινίες στο home cinema, ένα μηχάνημα που φτιάχνει ποπκόρν κι ένα για γρανίτες, με στόχο να δημιουργηθεί ατμόσφαιρα κινηματογράφου, ένα φορητό τηλέφωνο – για να μη σηκωνόμαστε αν τηλεφωνεί κάποιος την ώρα της προβολής- καινούργιο καναπέ και μια μπερζέρα, μια ψηφιακή βιντεοκάμερα για να βλέπουμε στη μεγάλη οθόνη τις αγαπημένες οικογενειακές στιγμές και ένα ειδικό printer, που τυπώνει από την προαναφερθείσα κάμερα φωτογραφίες άριστης ποιότητας. Δεν παραλείψαμε να γραφτούμε σε ένα συνδρομητικό κανάλι, για περισσότερη ποικιλία προγραμμάτων. Μαζί με μια συνδρομή κινητού τηλεφώνου, κερδίσαμε μια τηλεόραση 14 ιντσών, την Τρίτη του σπιτιού, την οποία τοποθετήσαμε στην τουαλέτα, σε κίνηση που συμβολίζει το επίπεδο της ελληνικής τηλεόρασης.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Ένας συναγερμός ήταν επίσης απαραίτητος μήπως πλακώσουν οι Αλβανοί και μας τα πάρουν ενώ ακόμη δεν έχουμε ξοφλήσει τις δόσεις. Χώρια από τα παραπάνω, τα χαρτοκιβώτια που είχαν μαζευτεί μέσα στο σπίτι, καθώς δεν προλαβαίναμε να τα πετάμε, είχαν σχηματίσει κάτι σαν μικρά οδοφράγματα, γεγονός που μου θύμιζε τα επαναστατικά μου χρόνια.

Ενθουσιαστήκαμε τόσο, ώστε προχωρήσαμε και σε άλλες επιτυχημένες εμπορικές κινήσεις ακούγοντας προσεκτικά σχετικές διαφημίσεις από το ραδιόφωνο του καινούργιου συγκροτήματος. Πήραμε δύο καταναλωτικά δάνεια, γραφήκαμε οικογενειακώς σε καμιά εικοσαριά καινούργιες πιστωτικές κάρτες, αγοράσαμε ένα αυτοκίνητο με πολύ χαμηλό επιτόκιο και εξασφάλισαμε ένα στεγαστικό δάνειο, που μας το έφεραν στο σπίτι οι υπάλληλοι της τράπεζας σε μια κρίση ευγένειας. Ύστερα ασφαλίσαμε –έναντι ενός γενναίου ποσού- το αυτοκίνητο από βανδαλισμούς ή έκτροπα αναρχικών, βρήκαμε μια καλή ασφάλεια πυρός, σεισμού και κλοπής για το καινούργιο σπίτι και στο τέλος αυτοασφαλιστήκαμε- αν πάθουμε κάτι πριν ξοφλήσουμε το δάνειο του σπιτιού. Όλα έμοιαζαν με επίγειο παράδεισο, μέχρι τη στιγμή που χτύπησε το φορητό. Ήταν ο Αλέκος. «Πόσα πρέπει να πληρώνεις σε δόσεις το μήνα για να ξεπληρώσεις αυτά που πήρες;» με ρώτησε. «Πόσα;» επανέλαβε πριν αυτός και η παρέα του σκάσουν στα γέλια...

Στέλιος Κούλογλου, Σημειώσεις, Madame Figaro, τεύχ. 68,

Ιούνιος 2000

1. Αφού διαβάσετε το κείμενο του Στέλιου Κούλογλου, να προσδιορίσετε το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει.
  - α) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορά στη γλώσσα και στο ύφος του κειμένου.
  - β) Να εντοπίσετε την πρόθεση του συγγραφέα.
  - γ) Να συντάξετε μια παράγραφο σε αυστηρό, αντικειμενικό ύφος που θα έχει ως θεματική περίοδο το μήνυμα που, έμμεσα, μεταδίδει το παρακάτω κείμενο.
  - δ) Να δώσετε ένα δικό σας τίτλο στο κείμενο, διατυπωμένο με χιουμοριστικό τόνο.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

Στις παραγράφους και τα αποσπάσματα που ακολουθούν να βρείς:

- α) τη θέση του συγγραφέα β) τον τρόπο πειθούς που χρησιμοποιεί
γ) τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί δ) να ελέγξεις την ορθότητα των επιχειρημάτων που υπάρχουν.

Πρώτο

Η τεχνολογία είναι μέρος του πολιτισμού μας κοινωνίας και υπό μίαν έννοια ορίζει και τον βαθμό ανάπτυξής της. Παλαιότερα οι άνθρωποι επικοινωνούσαν με σύννεφα καπνού, με περιστέρια ή με τη λάμψη της ασπίδας. Σήμερα επικοινωνούν με ταχυδρομείο, με fax, με σταθερό και κινητό τηλέφωνο, με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και φυσικά μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους παλιούς τρόπους, αν θέλουν. Αυτό θεωρείται και είναι, πιστεύω, ανάπτυξη. Φαίνεται λοιπόν πως είναι αντιφατικό να υποστηρίζει κανείς ότι η τεχνολογία είναι ανταγωνιστική του πολιτισμού ενώ αποτελεί μέρος αυτού. (Από τον Τύπο)

Δεύτερο

Τις αρετές όμως τις αποκτούμε αφού πρώτα τις εφαρμόσουμε στην πράξη, όπως ακριβώς συμβαίνει και στις άλλες τέχνες· γιατί όσα πρέπει να κάνουμε μαθαίνοντάς τα, αυτά τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα, όπως οικοδόμοι γίνονται χτίζοντας σπίτια και κιθαρίστες παίζοντας κιθάρα έτσι, κάνοντας δίκαιες πράξεις, γινόμαστε δίκαιοι, κάνοντας συνετές πράξεις γινόμαστε σώφρονες και κάνοντας ανδρείες πράξεις γινόμαστε ανδρείοι. (Αριστοτέλη *Ηθικά Νικομάχεια* Β 1,4)

Τρίτο

Το ίδιο λοιπόν συμβαίνει και με τις αρετές· γιατί κάνοντας όσα συμβαίνουν στη συναλλαγή μας με τους άλλους ανθρώπους γινόμαστε άλλοι δίκαιοι κι άλλοι άδικοι, κάνοντας όμως όσα προκαλούν φόβο και συνηθίζοντας να αισθανόμαστε φόβο παρά θάρρος, άλλοι γινόμαστε ανδρείοι κι άλλοι δειλοί. Κατά τον ίδιο τρόπο συμβαίνουν και όσα έχουν σχέση με τις επιθυμίες και την οργή μας γιατί άλλοι γίνονται σώφρονες και πράοι κι άλλοι ακόλαστοι και οργίλοι, οι πρώτοι συμπεριφερόμενοι με αυτόν το συγκεκριμένο τρόπο και οι άλλοι με τον αντίθετο. Και με ένα λόγο από όμοιες ενέργειες διαμορφώνονται τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας. Γι' αυτό πρέπει να προσδίδουμε μίαν ορισμένη ποιότητα στις ενέργειές μας. (Αριστοτέλη *Ηθικά Νικομάχεια*, Β 1, 7-8)

Τέταρτο

Οι δυο περισσότερο θλιβερές πρωτιές που κατέχει η Ελλάδα στην Ευρώπη αφορούν το κάπνισμα και τα τροχαία δυστυχήματα. Ο μέσος Έλληνας καπνίζει 3.020 τσιγάρα τον χρόνο, σχεδόν δύο φορές περισσότερα από τον μέσο Ευρωπαίο! Δύο φορές περισσότεροι από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους είναι και οι Έλληνες που σκοτώνονται στην άσφαλτο. Σε κάθε 100.000 κατοίκους αντιστοιχούν 22,3 θάνατοι σε τροχαία δυστυχήματα, έναντι 11,7 στην υπόλοιπη Ευρώπη. Εντελώς αντίθετη είναι η εικόνα στις αυτοκτονίες και στα κρούσματα του AIDS! Σε ό,τι αφορά τις αυτοκτονίες η Ελλάδα έχει τον χαμηλότερο μέσον όρο στην Ευρώπη (3,1 στους 100.000 κατοίκους), ενώ εμφανίζει μόλις 13 κρούσματα AIDS ανά εκατομμύριο κατοίκων, έναντι 24,8 στην ΕΕ και 93,3 στην Ισπανία, η οποία έχει και το υψηλότερο ποσοστό θανάτων από τη μάλιστα του αιώνα. (Από τον Τύπο)

Πέμπτο

Οι μεγαλειώδεις ιδέες κοστίζουν αμέτρητα θύματα. Δικαιολογούν τη βία και την επιζήτούν. «Σαν τους βρυκόλακες, οι αξίες χρειάζονται αίμα, για να ενισχύσουν τις

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ζωτικές τους δυνάμεις. Και όσο περισσότεροι οι νεκροί, τόσο πιο λαμπρές και θεϊκές γίνονται οι αξίες, στο βωμό των οποίων καίγονται τα πτώματα». Οι πόλεμοι γίνονται στο όνομα των ύψιστων αξιών, φρικωδίες εκτελούνται προς τιμή των ειδώλων. Εναντία στους άπιστους οργανώνονται θρησκευτικές σταυροφορίες, οι «άγριοι» και οι «βάρβαροι» αφανίζονται από τους «πολιτισμένους», με την πρόφαση της πολιτισμικής ανωτερότητας και της εκτέλεσης της αποστολής τους. (W. Sofsky *Πραγματεία περί της βίας*, εκδ. Νέα Σύνορα)

**ΣΥΛΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ**

1. Εν μέσω ακουσμάτων και διαβασμάτων σχετικά με τη δύναμη της εικόνας και την αμεσότητα των τηλεοπτικών μεταδόσεων, συναντάτε την ακόλουθη άποψη:

Απαραίτητη και χρήσιμη η τηλεόραση, δεν μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να αναπληρώσει τις εφημερίδες. Γιατί ο προφορικός λόγος φεύγει και χάνεται και είναι αδύνατον να «ξαναδιαβάσεις» αυτό που άκουσες, εάν επιδιώξεις την εμπειριστατωμένη έρευνα σε συνδυασμό με το ουσιώδες και τις ερμηνευτικές αποχρώσεις. Ναι, η εικόνα μιλάει αλλά δεν εξηγεί.

(Από άρθρο της Μ. Παπαδοπούλου με τίτλο «Πάσχα με ιπτάμενα τέρατα», στην εφημερίδα «Τα Νέα», 13.4.99)

Να υποθέσετε ότι αξιοποιείτε το περιεχόμενο αυτής της παραγράφου σε μία δημόσια συζήτηση σχετικά με τη θέση της εικόνας στη ζωή μας. Στη συζήτηση αυτή υποστηρίζετε την άποψη ότι ο ηλεκτρονικός τύπος, όσο χρήσιμος και αν είναι, δεν μπορεί να αναπληρώσει τα κείμενα των εφημερίδων. Να ετοιμάσετε τα λεγόμενά σας (προσχεδιασμένος προφορικός λόγος), τα οποία δεν θα υπερβαίνουν τις 300 λέξεις, αναπτύσσοντας τους συλλογισμούς σας και χρησιμοποιώντας όποιο ή όποια είδη τεκμηρίων θεωρείτε κατάλληλα για την περίπτωση.

2. Μετέχοντας, ως εκπρόσωπος μαθητών Λυκείου, σε μια τηλεοπτική εκπομπή με θέμα «Εκπαίδευση και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση», αναγκάζεστε να διερευνήσετε συστηματικά το αν και κατά πόσο το σημερινό Λύκειο συμβάλλει ικανοποιητικά στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής συνείδησης των Ελλήνων μαθητών.

Για το σκοπό αυτό αξιοποιείτε τις απόψεις που εκφράζονται στο οικείο τμήμα του ανωτέρω αποσπάσματος, και διατυπώνετε τις θέσεις επ' αυτών, περιγράφοντας και αξιολογώντας συγχρόνως:

- i. το περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων του Λυκείου (διδασκόμενα μαθήματα),
- ii. το περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων διαφόρων μαθημάτων, και
- iii. την καθημερινή διδακτική πράξη και πρακτική.

Να εκπονήσετε την εισήγηση αυτή, έκτασης 500 λέξεων, ακολουθώντας επαγωγική συλλογιστική πορεία, τεκμηριώνοντας τις θέσεις σας με ενδεικτικά παραδείγματα και πειστικά επιχειρήματα και χρησιμοποιώντας γλωσσική ποικιλία και ύφος που να γίνονται κατανοητά από το ευρύ, κατά τεκμήριο, κοινό μιας τηλεοπτικής εκπομπής.

3. Το ακόλουθο απόσπασμα από το διαλογικό άρθρο του Νίκου Δήμου, *The glory that was Greece* (Η παλιά δόξα της Ελλάδας), θίγει το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο οι ξένοι αντιμετωπίζουν την αρχαιοελληνική μας παράδοση και τους νεοέλληνες ως εντολοδόχους του αρχαιοελληνικού πολιτισμού. Αξιοποιώντας τα στοιχεία του περιεχομένου του που θεωρείτε απαραίτητα, και επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές στη δομή και τη μορφή

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

του, να συνθέσετε τις δύο παραγράφους ενός ευρύτερου δοκιμίου με θέμα τη σημερινή ταυτότητα του νεοέλληνα και την αντιμετώπισή του από τους «Άλλους». Στην πρώτη απ' αυτές να αναφερθείτε στη συμβολή της Δύσης στη μελέτη, καλλιέργεια και αναβίωση του αρχαιοελληνικού πολιτισμού και στη δεύτερη στον τρόπο που αυτή αντιμετωπίζει τους νεοέλληνες. Φροντίστε να τεκμηριώσετε τις θέσεις σας με κατάλληλα επιχειρήματα και ενδεικτικά παραδείγματα.

4. Επειδή θεωρείται ότι το συγκεκριμένο κείμενο δεν προσφέρει μιαν ολοκληρωμένη εικόνα για τον αιώνα μας, αποφασίσατε σε ένα απαντητικό τρόπον τινά κείμενο 5-6 παραγράφων να εκθέσετε τα όσα θα μπορούσατε να καταλογίσετε στο παθητικό του 20^{ου} αιώνα. Στο κείμενο σας διατυπώνετε από την αρχή με σαφήνεια και ακρίβεια τη θέση σας και αναπτύσσετε τις επιμέρους ιδέες σας με λογική σειρά, τεκμηριώνοντας τες με λογικά επιχειρήματα και ενδεικτικά παραδείγματα, ώστε οι αναγνώστες σας μετά την ανάγνωση και του δικού σας κειμένου να μπορέσουν να σχηματίσουν τη δική τους γνώμη και να αξιολογήσουν ανάλογα τον αιώνα που πέρασε.
5. Αν ο ρόλος της τύχης στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και της επιστήμης είναι τόσο μικρός, ποιο ρόλο νομίζετε ότι διαδραματίζει η τύχη στη ζωή των ανθρώπων; Να αναπτύξετε την άποψη σας σε 400 περίπου λέξεις, όπως θα την υποστηρίζατε σε έναν απαιτητικό συνομιλητή που έχει αντίθετη γνώμη από σας.
6. Με αφορμή το κείμενο του Τερζάκη αποφασίσατε να συζητήσετε στην τάξη σας για το αν και κατά πόσο η γλυπτική ή η ζωγραφική, γενικότερα και όχι μόνο στην Ελλάδα, απεικονίζουν το ανθρώπινο πρόσωπο ευτυχισμένο και χαμογελαστό και επομένως υποβάλλουν ένα αίσθημα αισιοδοξίας. Για το σκοπό αυτό μελετάτε διάφορα κείμενα, μεταξύ των οποίων το δοκίμιο του Χρ. Καρούζου, «Η κλασική πλαστική» (Κ.Ν.Α. Γ' Λυκείου, Ο.Ε.Δ.Β., σσ. 233-238), καθώς και το ακόλουθο απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Μίλαν Κούντερα *Αθανασία*.
Να αξιοποιήσετε όσα στοιχεία θα αντλήσετε και από τα τρία κείμενα σχετικά με την περιγραφή και την αιτιολόγηση του θέματος που σας απασχολεί, για να τα παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας σε μία ανακοίνωση, τεσσάρων το πολύ παραγράφων, η οποία θα έχει καθαρά πληροφοριακό χαρακτήρα, προκειμένου στη συνέχεια να επακολουθήσει η σχετική συζήτηση στην τάξη.
7. Έχοντας αναλάβει να παρουσιάσετε –μέσω διαδικτύου– στους μαθητές ενός σχολείου ορεινής αγροτικής περιοχής τις σκέψεις που σας γεννά η ζωή σε μια σύγχρονη μεγαλούπολη, διαβάζετε διάφορα κείμενα, μεταξύ των οποίων και το ακόλουθο απόσπασμα από το μυθιστόρημα Μίλαν Κούντερα *Αθανασία*. Αποφασίζετε λοιπόν, προκειμένου να πρωτοτυπήσετε, αποφεύγοντας τα κοινότοπα σχήματα που στηρίζονται στην επίκληση στη λογική, να εκθέσετε τις σκέψεις σας συντάσσοντας ένα δοκιμιακό κείμενο 500 το πολύ λέξεων, που να προσεγγίζει τη λογοτεχνία. Έτσι αξιοποιείτε τον τρόπο με τον οποίο εκτίθενται οι σκέψεις της ηρώιδας στο συγκεκριμένο απόσπασμα (προσωπική σκοπιά, συνειρμική ανάπτυξη της σκέψης, όχι όμως απαραίτητα τρίτο ρηματικό πρόσωπο) και χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα σύμβολα και γλώσσα κατά το μάλλον ή ήττον λογοτεχνική, συντάσσετε το δικό σας στοχαστικό δοκίμιο, με στόχο περισσότερο να δημοσιοποιήσετε τις σκέψεις σας, προκαλώντας αισθητική συγκίνηση, παρά να πληροφορήσετε αντικειμενικά για τη ζωή σε μια μεγαλούπολη.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

8. Αξιοποιώντας τις ιδέες που εμπεριέχονται στο συγκεκριμένο κείμενο, αλλά χωρίς να μιμηθείτε τη δομή και τη μορφή του, να αναπτύξετε τις σκέψεις σας επ' αυτών σε ένα δοκιμακό κείμενο 300-400 λέξεων, το οποίο θα έχει στόχο χωρίς συναισθηματική φόρτιση, αλλά με σαφήνεια και πειστικότητα να πληροφορήσει τους αναγνώστες της σχολικής εφημερίδας σας για τα συγκεκριμένα ζητήματα και, επομένως, να τους πείσει για την αναγκαιότητα αλλαγής της υπάρχουσας νοοτροπίας και πρακτικής. Το κείμενο σας θα το τιτλοφορήσετε εσείς, ανάλογα με το περιεχόμενο και την εστίαση της έμφασης που δώσατε.
9. Επειδή συχνά γίνεται λόγος για τη μοναξιά του σύγχρονου ανθρώπου με τρόπο γενικευτικά απαξιωτικό, αποφασίσατε να αποκαταστήσετε τα πράγματα και να παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας την «αντίπαλη» θέση. Για το σκοπό αυτό συντάσσετε και στέλνετε στο περιοδικό του σχολείου σας ένα κείμενο 5 το πολύ παραγράφων, στο οποίο με ενδεικτικά παραδείγματα και πειστικά επιχειρήματα προσπαθείτε να ευαισθητοποιήσετε τους αναγνώστες σας για τη σημασία της μοναξιάς στη ζωή του ανθρώπου. Επειδή ακριβώς ο στόχος σας είναι από την πρώτη παράγραφο να «προκαλέσετε» την έκπληξη και, επομένως, την προσοχή του αναγνώστη σας, ακολουθείτε παραγωγική πορεία και διατυπώνετε τη θέση σας με όσο το δυνατό μεγαλύτερη ακρίβεια και σαφήνεια.
10. III.Γ.1.2. Ως εκπρόσωπος της ελληνικής νεολαίας σε ένα διεθνές συνέδριο της UNESCO σχετικά με το πρόβλημα της ένδειας των χωρών του «τρίτου κόσμου», ετοιμάζετε την ομιλία σας. Σ' αυτήν προσπαθείτε να περιγράψετε την παρούσα κατάσταση, ώστε να παροτρύνετε τους συνέδρους να διατυπώνουν προτάσεις και να λάβουν μέτρα. Τα στοιχεία που δίνονται στη συνέχεια θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σ' αυτήν την εισήγηση. Να συνθέσετε αυτό το κείμενο (περίπου 500 λέξεων), απευθυνόμενοι στη λογική και στο συναίσθημα των ακροατών σας.
11. Σε ένα δοκίμιο 500 περίπου λέξεων, να υποστηρίξετε τη σκοπιμότητα της μελέτης και αξιοποίησης κάποιου στοιχείου της ελληνικής παράδοσης (λ.χ. της μουσικής, του χορού, της αρχιτεκτονικής, της λαϊκής τέχνης). Να υποθέσετε ότι το κείμενό σας θα αποτελέσει την ομιλία σας σε πολιτιστική σχολική εκδήλωση αφιερωμένη στην παράδοση του τόπου μας.
12. Στην τελευταία (μεταθανάτια) ποιητική συλλογή του Οδυσσέα Ελύτη *Εκ του πλησίον* (εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ.70) συναντάτε την ακόλουθη αποφθεγματική ρύση:

Το πείσμα είναι υγεία. Είναι πρωινή γυμναστική που πρέπει να την κάνουμε κάθε μέρα, εάν θέλουμε να κρατήσουμε την επαφή μας με το ζωντανό μέρος των πραγμάτων.

Με το θάρρος που σας παρέχει η αλήθεια του ποιητικού λόγου, γράφετε μια επιστολή σε ένα φίλο που εμφανίζει έλλειψη αυτοπεποίθησης και τάσεις παραίτησης από τους προσωπικούς του στόχους. Στο κείμενο αυτό να εξηγήσετε σε μία παράγραφο τη διαφορά ανάμεσα στο υγιές και το νοσηρό πείσμα και στην επόμενη παράγραφο να προσπαθήσετε να πείσετε τον

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

αποδέκτη της επιστολής για το είδος της «πεισματικής» νοοτροπίας και συμπεριφοράς που νομίζετε ότι πρέπει να υιοθετήσει.

13. Η προοπτική εγκατάστασης μιας βιομηχανικής μονάδας στην περιοχή σας προκάλεσε έντονες συζητήσεις και δίχασε τους κατοίκους. Μερικοί απ' αυτούς επέμειναν στην αναγκαιότητα της εγκατάστασής της, επειδή με τον τρόπο αυτό θα λυθούν τα οικονομικά προβλήματα της περιοχής, και άλλοι το αντίθετο, υποστηρίζοντας ότι αυτή θα έχει οδυνηρές συνέπειες στο περιβάλλον. Στην ανοικτή συζήτηση που ακολούθησε, αποφασίσατε να πάρετε το λόγο και να εκφράσετε τη δική σας θέση, τεκμηριώνοντάς την με κατάλληλα επιχειρήματα και ενδεικτικά παραδείγματα. Να εκπονήσετε την εισήγησή σας, έκτασης 300 το πολύ λέξεων, ακολουθώντας παραγωγική συλλογιστική πορεία και αξιοποιώντας όποιες από τις απόψεις των ανωτέρω κειμένων θεωρείτε πρόσφορες για την τεκμηρίωση της θέσης σας.
14. Π.Α.1.1. Με αφορμή μια προγραμματισμένη συζήτηση στην τάξη σας με θέμα την περιώνυμη φράση της χριστιανικής διδασκαλίας «αγαπάτε αλλήλους», μελετάτε διάφορα σχετικά κείμενα, ανάμεσά τους και τα δύο ακόλουθα αποσπάσματα. Θεωρώντας ότι η δική σας συμβολή στη συζήτηση αυτή δεν είναι αναγκαίο να γίνει με ένα δοκιμαστικό κείμενο που να απευθύνεται στη λογική, αποφασίζετε να αξιοποιήσετε χαρακτηριστικά της αγάπης που θίγονται στα ακόλουθα αποσπάσματα και να εκθέσετε τις σκέψεις σας γι' αυτά, παρουσιάζοντάς τες με εικόνες – σύμβολα που σας ήλθαν συνειρμικά στο νου από τη μελέτη τους. Να χρησιμοποιήσετε, κατά το δυνατόν, λογοτεχνικό ύφος.
15. Να ετοιμάσετε μία ομιλία, περίπου 400 λέξεων, για τη Βουλή των Εφήβων, στην οποία θα αναπτύσσετε (παραγωγικά) το όραμα και τις προτάσεις σας για τις αρχές και τον προσανατολισμό της παιδείας που θα επιθυμούσατε να απολαύσουν τα παιδιά σας. Σ' αυτήν την ομιλία επικαλείσθε τη λογική αλλά και το συναίσθημα των ακροατών σας και χρησιμοποιείτε ως εναρκτήριο αξίωμα τη ρήση του Ρ. Ρούφου (από το βιβλίο *Μεταμορφώσεις του Αλάριχου*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1971):

Χρέος του δημοκράτη είναι να συντελέσει στην ανάπτυξη της παιδείας προς εκείνες ακριβώς τις κατευθύνσεις που φοβάται ο ολοκληρωτισμός.
16. Ετοιμάσετε ένα αφιέρωμα στα κλασικά αθλήματα στίβου, το οποίο θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα. Ένα από τα άρθρα του αφιερώματος έχει τίτλο «Πρωταθλητισμός και αθλητικό ιδεώδες». Προσπαθώντας να συγκεντρώσετε, από διαβάσματα και ακούσματα, υλικό για το κείμενο, καταγράφετε τα ακόλουθα στοιχεία. Από αυτά να διακρίνετε τα επεξεργασμένα και εξακριβωμένα στοιχεία, και να πλαισιώσετε με δικούς σας συλλογισμούς, ερωτήματα και συμπεράσματα και να συνθέσετε το άρθρο σε περίπου 500 λέξεις.
17. Να γράψετε ένα δικό σας κείμενο, περίπου 200 λέξεων, όπου θα υποστηρίζετε την αναγκαιότητα της τέχνης, επικαλούμενοι τόσο τη λογική όσο και το συναίσθημα των αναγνωστών.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

- 18. Π.Α.1.2.** Με την υπόθεση ότι η τάξη σας συμμετέχει σε ένα ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα αλληλογνωριμίας των ευρωπαϊκών μαθητών για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αποφασίζετε να περιγράψετε στους συμμαθητές σας των άλλων ευρωπαϊκών χωρών χαρακτηριστικά γνωρίσματα και αντιδράσεις των νεοελλήνων.
Διαβάζοντας διάφορα σχετικά κείμενα, στέκεστε στο ακόλουθο δοκιμαϊκό απόσπασμα, από το οποίο αποφασίζετε να αξιοποιήσετε τα χαρακτηριστικά του ελληνικού ήθους που επισημαίνονται και να τα παρουσιάσετε σε ένα κείμενο 4-5 παραγράφων, χρησιμοποιώντας λογοτεχνική γλώσσα και εικόνες – σύμβολα που να αποτυπώνουν τα χαρακτηριστικά αυτά καθώς και τις σκέψεις που σας προκάλεσαν.
- 19.** Η κατάσταση στο δεκαπενταμελές συμβούλιο, στο οποίο και προεδρεύετε, είναι πλέον εκρηκτική. Οι διαφωνίες, οι εμμονές και η ισχυρογνωμοσύνη έχουν οδηγήσει σε αδυναμία στοιχειώδους συζήτησης. Αναλαμβάνετε πρωτοβουλία για να ξεπεραστεί η κρίση. Προσπαθείτε να πείσετε για την αξία της ανεκτικότητας, καθώς και του σεβασμού της άποψης του άλλου. Σε μία ομιλία περίπου 400 λέξεων αφηγείστε σύντομα ιστορίες και περιστατικά επιστρατεύοντας και το χιούμορ σας, ώστε να προξενήσετε συγκεκριμένα συναισθήματα στους συμμαθητές σας (λ.χ. ντροπή, πραότητα) και να αλλάξετε τη νοοτροπία και τη συμπεριφορά τους.
- 20. Π.Α.2.1.2.** Το σχολείο σας μόλις συνδέθηκε με το διαδύκτιο (internet). Έχοντας διαβάσει δημοσιεύματα όπως τα ακόλουθα, διαθέτοντας διάφορα άλλα δεδομένα που τροφοδοτούν τον προβληματισμό σας, αλλά διατηρώντας και τον ενθουσιασμό σας για τις δυνατότητες αυτού του ηλεκτρονικού μέσου, ετοιμάζετε μία ομιλία που θα εκφωνήσετε στη σχετική σχολική εκδήλωση. Σ' αυτό το κείμενο, 600 περίπου λέξεων, χρησιμοποιείτε παραγωγική μέθοδο, για να δείξετε πως το διαδύκτιο μπορεί να προαγάγει αλλά και να απειλήσει τη δημοκρατία (με τη στενή και την ευρεία έννοια της λέξης) και καταλήγετε σε προτάσεις για τον τρόπο χρήσης του.
- 21. Π.Α.2.1.1.** Ας υποθέσουμε ότι οι γονείς σας, εδώ και αρκετό καιρό, σας παροτρύνουν να ακολουθήσετε το επικερδές επάγγελμα του πατέρα σας, το οποίο όμως δεν αισθάνεστε ότι σας ταιριάζει, σε αντίθεση με εκείνο που έχετε ήδη επιλέξει να ακολουθήσετε. Για να αντιμετωπίσετε την πίεση που υφίστασθε, αποφασίζετε να επιστρατεύσετε συλλογισμούς και τεκμήρια που υποστηρίζουν ότι βασική πηγή ικανοποίησης σ' ένα επάγγελμα είναι η χαρά της δημιουργίας. Στον (προσχεδιασμένο προφορικό) λόγο σας και με 400 περίπου λέξεις, να αναπτύξετε τη θέση σας, ακολουθώντας επαγωγική πορεία, την οποία και θεωρείτε πιο αποτελεσματική για την περίπτωση.
- 22.** Η τάξη σας αποφάσισε να τυπώσει ένα άλμπουμ για ένα αρχαιολογικό μνημείο της περιοχής σας, το οποίο να περιέχει όχι μόνο φωτογραφίες του αλλά και τις σκέψεις σας γι' αυτό. Αποφασίζετε, λοιπόν, να συμμετάσχετε στην προσπάθεια αυτή αποστέλλοντας ένα κείμενό σας, 500 το πολύ λέξεων, στο οποίο αναπτύσσετε συνειρμικά τις δικές σας σκέψεις στη θέαση των ερειπίων του, χρησιμοποιώντας γλωσσική ποικιλία και ύφος που να προσεγγίζει τη λογοτεχνία και να απευθύνεται όχι τόσο στη λογική όσο στο συναίσθημα των αναγνωστών σας.

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

1] ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΘΕΜΑ

«Είμαστε επιβάτες του ίδιου πλανήτη, που ο ένας εξαρτάται από τον άλλον, πλήρωμα του ίδιου καραβιού. Και αν είναι καλό να αντιτάσσονται οι πολιτισμοί ο ένας στον άλλον, για να ευνοούνται οι νέες συνθέσεις, είναι απαίσιο να αλληλοσπαράζονται» (Saint Exsepery, «Γη των ανθρώπων»).

2] ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΘΕΜΑ

«Η μάζα συντρίβει καθετί που είναι διαφορετικό, καθετί που υπερέχει, που είναι χαρισματικό, ατομικό, εκλεκτό. Ο καθένας που δεν είναι σαν τον καθένα, που δε σκέφτεται σαν τον καθένα κινδυνεύει ν' αφανιστεί»

(Γκασέτ)

3] ΕΡΩΤΗΜΑ ΜΕ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΟΡΙΣΜΟΥ

«Στην εποχή της ηθικής χαλάρωσης την οποία βιώνουμε, είναι επιτακτικό το αίτημα για ύπαρξη ανθρωπισμού, ο οποίος, όπως και οι περισσότερες αξίες σήμερα, διέρχεται κρίση.

- α) Πώς αντιλαμβάνεστε τον όρο «ανθρωπισμός»;
- β) Να παρουσιάσετε την κρίση του ανθρωπισμού και τις προϋποθέσεις για την αντιμετώπισή της. Υποθέστε ότι εκθέτετε τις απόψεις σας σε φιλολογικό περιοδικό.

4] Υποθέστε ότι είστε πρόεδρος του 15μελούς συμβουλίου του σχολείου σας και εκφωνείται λόγο στους συμμαθητές σας σχετικά με το πώς το σχολείο θα βοηθήσει στην καλλιέργεια του γόνιμου και εποικοδομητικού διαλόγου. Τι θα λέγατε; (προϋποθέσεις διαλόγου: δεκτικότητα, απαλλαγή από αυθεντισμό, αυτάρεσκη αυτάρκεια, σεβασμός στην άλλη γνώμη-ευγνωμοσύνη γι' αυτή, ψυχική ανωτερότητα, κρίση λογική όχι εμπάθειες προσωπικές, μόνος στόχος η ανακάλυψη της αλήθειας, αυτοκυριαρχία).

5] Υποθέστε ότι συμμετέχετε σε παγκόσμιο Συνέδριο Νεολαίας και διατυπώνετε τις απόψεις σας σχετικά με το φαινόμενο της ξενοφοβίας που αναπτύσσεται σε διάφορες χώρες τις Ευρώπης και ειδικά στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Πού αποδίδεται και πώς μπορεί ν' αντιμετωπιστεί; (φαινόμενο κοινωνικοποίηση

→ ξενοφοβία → μαζική εισροή μεταναστών – προσφύγων – ανεργία – ρατσισμός – δημιουργία «γκέτο» - «μαφία» - εγκληματικότητα – κίνδυνος αλλοίωσης εθνικής ταυτότητας – ηθική χαλάρωση – αποξένωση – έλλειψη ανθρωπιστικής παιδείας άρα καλλιέργεια πνεύματος → εξευγενισμός – κοινωνική συνείδηση – ολυμπιακό ιδεώδες – διεθνείς οργανισμοί – πολιτικοί – πνευματικοί ηγέτες – νέοι).

6] Να αναλύσετε τη διαλεκτική σχέση ελευθερίας-ευθύνης. Υποθέστε ότι ορθογραφείτε στην εφημερίδα του Δήμου σας. (600 λέξεις)

7] Η σύγχρονη ειδησεογραφία φέρνει συχνά στο προσκήνιο της επικαιρότητας περιπτώσεις ένοπλων επεμβάσεων των ηγέτιδων δυνάμεων της υφ'ηλίου σε κράτη μικρότερα, αναπτυσσόμενα ή υπανάπτυκτα. Ως ευαισθητοποιημένος πολίτης, να συντάξετε ένα κείμενο διαμαρτυρίας το οποίο θα στηλιτεύει τις πρακτικές των

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ισχυρών και θα υποδεικνύει άλλους τρόπους υλοποίησης του ανθρωπιστικού οράματος στην εποχή μας. (600 λέξεις)

8] Σε μια επιστολή σας προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ να διατυπώσετε τους προβληματισμούς σας για τις συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προτείνοντας ταυτόχρονα τρόπους επιβολής των ψηφισμάτων του Οργανισμού. (500-600 λέξεις)

9] Συμμετέχεις σε μια τηλεοπτική συζήτηση με θέμα "Τεχνολογία και Δημοκρατία,,. Σε ένα κείμενο 500-600 λέξεων να παρουσιάσεις τις απόψεις σου για τη σχέση των δύο εννοιών με τα κατάλληλα επιχειρήματα.

10] Να εκθέσεις και να αιτιολογήσεις τις απόψεις σου για τα προτερήματα που πρέπει να έχει ο καλός πολίτης και ο καλός ηγέτης σε μια σύγχρονη δημοκρατία. (500 λέξεις)

11] Πιστεύετε ότι η ύπαρξη και η εφαρμογή των ποινών αλλά και ο πολλαπλασιασμός αυτών αποτελούν τρόπο ουσιαστικής αντιμετώπισης των σύγχρονων αυξανόμενων νοσηρών κοινωνικών φαινομένων; (600 λέξεις)

12] Υποθέστε ότι στο πολιτιστικό κέντρο του Δήμου σας λαμβάνει χώρα μια εκδήλωση με θέμα την επίδραση της διαφήμισης στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Ανάμεσα στις ομιλίες που εκφωνούνται περιλαμβάνεται και η δική σας, που αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους η διαφήμιση γνωρίζει τέτοια τεράστια εξάπλωση σήμερα και ασκεί τόσο έντονη επίδραση στον άνθρωπο, καθώς και στις επιπτώσεις που μπορεί αυτή να έχει στην ελευθερία του σημερινού ανθρώπου. Να καταγράψετε τις απόψεις σας (600 λέξεις).

13] Πολλοί υποστηρίζουν ότι το σημερινό υψηλό βιοτικό επίπεδο δεν συμβαδίζει με αντίστοιχα υψηλή ποιότητα ζωής και ότι ζούμε σε έναν παράλογο κόσμο. Αν συμμαρρίζετε την άποψή τους, προσπαθήστε να την τεκμηριώσετε με λογικά επιχειρήματα και συγκεκριμένα παραδείγματα. (600 λέξεις)

14] Η ικανότητα του να πείθουμε με τα επιχειρήματά μας τους άλλους αποτελεί μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες δεξιότητες του ατόμου:

1. Ποιοι τρόποι πειθούς υπάρχουν και ποιος πρέπει να είναι ο επιδιωκόμενος;
2. Ποιες προϋποθέσεις θεωρείτε αναγκαίες για την υιοθέτηση του επιδιωκόμενου τρόπου πειθούς;
3. Ποια η σημασία του για το άτομο και το κοινωνικό σύνολο;
(μορφή αποδεικτικού δοκιμίου).

15] Ο Άγγελος Τερζάκης τονίζει: « ζούμε σε μία στιγμή της Ιστορίας όπου η δύναμη των πραγμάτων, αναγκαιότητες απροσμάχητες έχουν αναγάγει σε σύνθημα μια νέα ιδέα Οικουμενισμός. Οι εθνότητες με ό, τι είχαν άλλοτε το αποκλειστικό, το μισαλλόδοξο, το επιθετικό, μπορεί να περάσουν μεσ' από το μοιραίο χωνευτήρι και να συνθέσουν κάτι σήμερα απρόβλεπτα. Αλλά, όπως θα ήταν απελπιστικό να φανταστούμε πως μια μέρα όλοι δίχως εξαίρεση οι άνθρωποι θα έχουν το ίδιο ακριβώς πρόσωπο, την ίδια φυσιογνωμία, κάτι που θα τους έκανε αντί επώνυμα άτομα απρόσωπους ανθρώπους, έτσι μπορούμε να είμαστε βέβαιοι πως οι πατρίδες δε θα δύσουν. Θα διαπλαθούν πάντοτε η καθεμία τα παιδιά της μέσα στη μήτρα της, με τον

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

οίστρο, που δίνει σφραγίδα στην προσωπικότητα. Γίνεται εδώ μια αυτόματη διάκριση πατρίδας και φυλής. Ο σωβινισμός οδήγησε στο ρατσισμό. Η πατρίδα είναι απαλλαγμένη από τέτοιες παρενέργειες.

α) Ποιες είναι οι ωφέλειες και οι ζημιές του διεθνισμού;

β) Γιατί η πατρίδα είναι απαλλαγμένη από τις παρενέργειες του σωβινισμού και του ρατσισμού;

γ) Ποιοι λόγοι επιβάλλουν σήμερα τη συνεργασία των εθνών;

16] Στην εποχή μας αναγνωρίζεται όλο και πιο πολύ η ανάγκη γνωριμίας, κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των λαών σε παγκόσμια κλίμακα. Αυτό σημαίνει πως το πρώτο βήμα για την επίτευξη αυτού σκοπού θα πρέπει να είναι η καταπολέμηση του εθνικιστικού κλίματος μεταξύ αντιπάλων-κρατών και παράλληλα η καλλιέργεια μιας διεθνιστικής αντίληψης.

ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Αγαπητοί συμπολίτες,
το σημαντικότερο ίσως γεγονός τα τελευταία χρόνια για τη χώρα μας είναι (και θα είναι και τα προσεχή χρόνια μέχρι και το 2004) η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων. Η Ελλάδα, πατρίδα των Υψηλών αυτών αγώνων, οφείλει να δείξει την καλύτερη δυνατή εικόνα και ν' ανταποκριθεί στις προσδοκίες με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Το κράτος με τους μηχανισμούς του μεριμνά γι' αυτό το σκοπό και οι πολίτες, ο καθένας χωριστά και σε συνεργασία μεταξύ τους, οφείλουν να τοποθετήσουν την προσωπική τους σφραγίδα στην υλοποίηση αυτού του μεγαλεπήβολου στόχου. Ο εθελοντισμός αποτελεί ύψιστη μορφή έκφρασης κοινωνικής συνείδησης κι ευθύνης, γι' αυτό σας καλώ όλους να δηλώσετε συμμετοχή ως εθελοντές / εθελόντριες.

Οι Ολυμπιακοί αγώνες άλλωστε και το πνεύμα του Ολυμπισμού σημαίνουν συναδέλφωση, αλληλεγγύη και άμιλλα μεταξύ των λαών, ενίσχυση του «εμείς» και της ειρήνης. Άρα όλα αυτά είναι άμεσα συνυφασμένα με το πνεύμα της ανιδιοτελούς προσφοράς και της πραγματοποίησης υψηλών κοινωνικών στόχων που σημαίνει και επιδιώκει ο εθελοντισμός ως κίνημα.

Θα ήθελα, κυρίες και κύριοι, Ελληνίδες και Έλληνες, ν' αναφερθώ λίγο πιο συγκεκριμένα στην έννοια και την αρετή – αξία του εθελοντισμού, ο οποίος πράγματι τις τελευταίες δεκαετίες στην Ευρώπη έχει λάβει τη μορφή κινήματος και κυρίως σε θέματα οικολογικά.

Και πρώτα πρώτα ο ορισμός του εθελοντισμού είναι η οργανωμένη προσφορά υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο χωρίς την απαίτηση ανταλλάγματος.

Ο εθελοντισμός συνδέεται με την ανάληψη πρωτοβουλιών από άτομα που λειτουργούν συνήθως ομαδικά χωρίς καμία εξωτερική πίεση, προκειμένου να συμβάλλουν στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και την αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής. Ιδιαίτερα θετική επίδραση μπορεί να ασκήσει ο εθελοντισμός σε θέματα κοινωνικής πολιτικής, όταν το κράτος δεν διαθέτει την κατάλληλη δομή και τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους, ώστε να υλοποιήσει διάφορα έργα. Η ιδέα του εθελοντισμού, άλλωστε, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ιδέα της ανιδιοτελούς προσφοράς, του φιλότιμου και του ανθρωπισμού, στοιχεία που αποτελούν αρχές των Ελλήνων από αρχαιοτάτων χρόνων. Ταιριάζει λοιπόν ο εθελοντισμός και με την όλη ιδιοσυγκρασία και κουλτούρα του Έλληνα. Σήμερα μάλιστα, που ζούμε στην εποχή του υλικού ευδαιμονισμού και του ατομικισμού και που οι ανθρώπινες σχέσεις χαρακτηρίζονται από ένα πνεύμα αδιαφορίας και ωχαδελφισμού σχετικά με το κοινωνικό σύνολο και τη γενικότερη πορεία του, είναι απαραίτητη περισσότερο από κάθε άλλη εποχή η μύηση στο πνεύμα του εθελοντισμού, ώστε να πάψουμε να δρούμε ωφελιστικά και να ενδιαφερθούμε ουσιαστικά για το κοινωνικό σύνολο.

Η αξία του εθελοντισμού για το ίδιο το άτομο ως προσωπικότητα, αλλά και για την ποιότητα της Δημοκρατίας και τη γενικότερη κοινωνική πρόοδο είναι τεράστια.

Πιο, συγκεκριμένα, όσον αφορά στο ίδιο το άτομο, μέσω του εθελοντισμού επιτελεί το καθήκον του, αλλά και ταυτόχρονα βρίσκει υψηλά ενδιαφέροντα και αξιοποιεί δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο του, οπότε διαμορφώνει μια πιο ολοκληρωμένη προσωπικότητα παρουσιάζοντας ως άτομο μια πιο αξιόλογη δράση. Το άτομο ξεφεύγει από την ανία και την πλήξη της καθημερινότητας και από

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ανούσιες μορφές διασκέδασης και μέσω του εθελοντισμού αξιοποιεί τις εσωτερικές του δυνάμεις, καλλιεργεί το θάρρος, την αποφασιστικότητα, ενεργοποιείται και «τολμά» - «επιχειρεί» με γνώμονα το κοινό όφελος.

Μαθαίνει να συμπεριφέρεται με σεβασμό στους άλλους και με υψηλό αίσθημα ευθύνης, να θέτει στόχους και ν' αγωνίζεται για την πραγμάτωσή τους, δηλαδή δεν φέρεται ατομιστικά κι όλα αυτά και γεμίζουν τη ζωή του και τον ίδιον προσωπικά αλλά σφυρηλατούν μια ισχυρή προσωπικότητα με αρετές και αξίες.

Εκτός αυτού, οι άνθρωποι που λειτουργούν με βάση το πνεύμα του εθελοντισμού βρίσκονται σε διαρκή επαγρύπνηση και πνευματική εγρήγορση, παρακολουθούν τις εξελίξεις, ενημερώνονται, δεν εφησυχάζουν, άρα δεν μετατρέπονται σε μάζα ούτε γίνονται εύκολα θύματα αποπροσανατολισμού και χειραγώγησης. Εξετάζουν και ελέγχουν τα δρώμενα, ώστε να επισημαίνουν τις ανάγκες της κοινωνίας, και δρουν αναλόγως σε συνεργασία με συμπολίτες τους.

Γιατί, λοιπόν κι εσείς σε μια τόσο ιερή στιγμή όπως η στιγμή της διοργάνωσης των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 στη χώρα μας να μην επιδείξετε ένα ανάλογο ήθος, αφού μέσα από μια τέτοια συμπεριφορά μόνο οφέλη μπορείτε ν' αποκομίσετε;

Και για να «διασκεδάσω» όλες τις αμφιβολίες θα προχωρήσω στο λόγο μου παρουσιάζοντας τις συνέπειες του εθελοντισμού στην κοινωνική πρόοδο γενικότερα.

Πρώτα πρώτα εφόσον μέσω του εθελοντισμού καλλιεργείται το πνεύμα της συνεργασίας και της αλληλεγγύης των πολιτών, είναι βέβαιον πως λόγω αυτού αναπτύσσεται η κοινωνική συνείδηση, προτάσσεται το κοινό καλό σε σχέση με το στενά ευνοούμενο ατομικό συμφέρον και με την όλη αυτή προσφορά στο σύνολο αναβαθμίζονται οι θεσμοί, διασφαλίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό η αξιοκρατία και η δικαιοσύνη και αναλαμβάνονται πρωτοβουλίες για την ανακούφιση των μεταναστών και των μειονοτήτων, οπότε περιορίζεται ο ρατσισμός και γίνεται πράξη ο μεγαλύτερος σεβασμός στ' ανθρώπινα δικαιώματα. Αμβλύνονται, λοιπόν, οι κοινωνικές συγκρούσεις, περιορίζονται οι αντιδράσεις και η κάθε μορφής βία και εδραιώνεται η κοινωνική ευρυθμία και αρμονία.

Οι πολίτες μαθαίνουν καλύτερα να διεκδικούν τα δικαιώματά τους και να υλοποιούν τις υποχρεώσεις τους, όχι μόνον αυτές που απορρέουν από το γραπτό νόμο αλλά και από το άγραφο δίκαιο, τη συνείδηση, συμμετέχουν ενεργά στα κοινά κι αυτό είναι η ουσία της Δημοκρατίας. Σήμερα που επικρατούν δημοκρατικά πολιτεύματα αλλά οι περισσότεροι αδιαφορούν για τα κοινά και το Κράτος πρόνοιας υπολειπεται, είναι απαραίτητη η ανάπτυξη του πνεύματος του εθελοντισμού, ώστε ν' αντιμετωπιστεί η πολιτική κρίση, να ενισχυθεί η κοινωνική πολιτική και ν' αναβαθμιστεί η δημοκρατία.

Μετά απ' όλα αυτά, αγαπητοί μου συμπολίτες, σας καλώ όλους να φανείτε αντάξιοι των προσδοκιών και να γίνετε εθελοντές / εθελόντριες τοποθετώντας ο καθένας το λιθαράκι του στην οικοδόμηση του στόχου που λέγεται Ολυμπιάδα του 2004. Πιστεύω πως το αποτέλεσμα θα μας δικαιώσει όλους και θα μας κάνει να αισθανθούμε εθνικά υπερήφανοι, συνειδητοποιώντας και δίνοντας και στους άλλους λαούς να καταλάβουν για ακόμη μια φορά ότι όταν οι Έλληνες θέλουν, μεγαλουργούν!

Σας ευχαριστώ

ΤΥΧΗ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Λίγες μέρες πριν από τις εξετάσεις για τις ανώτατες σχολές ετοιμάζετε ένα άρθρο ψυχολογικής υποστήριξης προς τους υποψηφίους, που θα δημοσιεύσετε στο τελευταίο φύλλο της εφημερίδας του σχολείου σας. Μιλάτε για την τύχη, το ρόλο της στις εξετάσεις σας, την ανάγκη να τη διαμορφώσετε εσείς οι ίδιοι. Καταλήγεται στο συμπέρασμα ότι η επιτυχία ή η αποτυχία στις εξετάσεις δεν προδιαγράφει την ευτυχία ή τη δυστυχία στη ζωή. Να παρουσιάσετε το άρθρο σας σε ένα κείμενο 500 λέξεων.

Νοηματικός προσδιορισμός της τύχης

Η προσεκτική παρατήρηση των συνθηκών που επηρεάζουν και καθορίζουν τη ζωή διδάσκει ότι δεν είναι εφικτό να προβλέψουμε, να προγραμματίσουμε και να ελέγξουμε όλες τις εξελίξεις σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων μας. Η ζωή αποδεικνύει ότι ο ρόλος της τύχης είναι θεμελιακός, ανατρέπει ιεραρχίες, αποδιοργανώνει ανθρώπους. Με τον όρο τύχη αναφέρομαι στις συγκυρίες, στους αστάθμητους παράγοντες στις απρόβλεπτες συνθήκες που μας ξεπερνούν, που υπερβαίνουν το μέτρο των αντιδράσεων μας.

Ο ρόλος της τύχης στις γενικές εξετάσεις

Ειδικά στη σκληρή και επίπονη δοκιμασία των γενικών εξετάσεων, που σε λίγες μέρες θα αντιμετωπίσουμε, ο καθένας μας πρέπει να οπλιστεί με ψυχικές δυνάμεις για να ανταποκριθεί στη σοβαρότητα των περιστάσεων. Υπάρχει ωστόσο τύχη στις εξετάσεις; Ένας μοιρολάτρης από μας θα έλεγε τώρα ότι η επιτυχία μας ή όχι είναι θέμα τύχης αφού, άλλοι πέρα και έξω από μας, θα επιλέξουν τα θέματα πάνω στα οποία θα διαγωνιστούμε, θα καθορίσουν το βαθμό δυσκολίας τους, την πολυπλοκότητα και τη σπανιότητα τους, οπότε το προσωπικό και πολύμοχθο διάβασμα μας πιθανόν να εξουδετερωθεί. Παράλληλα, θα μας τρώμαζε με αναφορές σε προβλήματα υγείας που μπορεί ξαφνικά να μας εμφανιστούν ή ακόμα για προσωπικά ή και οικογενειακά προβλήματα που θα

κάμψουν τις δυνάμεις μας και θα μας οδηγήσουν με αρνητική προδιάθεση στις εξετάσεις. Κατ' αντιδιαστολή θα ισχυριζόταν ότι είναι πολύ πιθανό να γράψουν καλά άνθρωποι που διάβασαν λίγο, αλλά θα είναι τυχεροί και τα θέματα θα είναι από αυτά τα λίγα που μελέτησαν.

Ο ρόλος του ανθρώπου στη διαμόρφωση της τύχης

Παρ' όλο που τα παραπάνω ανήκουν στο χώρο πιθανοτήτων δε θα υιοθετήσω την αντίληψη που υποστηρίζει ότι κυριαρχούν και καθορίζουν το αποτέλεσμα. Αντιθέτως, πιστεύω ότι ο ρόλος τους αν και υπαρκτός είναι επουσιώδης. Από μας εξαρτάται να προκαλέσουμε την ευνοϊκή συμπεριφορά της τύχης. Αρκεί να επαναλάβουμε προσεκτικά την ύλη μας με ουσιαστικό διάβασμα, να ασχοληθούμε με όλη την έκτασή της, να προστατεύσουμε τον εαυτό μας από εξωτερικούς κινδύνους και απειλές, να τον φροντίσουμε, να τον διαφυλάξουμε. Επειδή ο άνθρωπος είναι αυτός που καθορίζει τη ζωή του, επιβάλλεται να αντιμετωπίσουμε τις εξετάσεις ως μια φυσιολογική διαδικασία χωρίς υπερβολές και συγκινησιακές ακρότητες. Πρέπει να οπλιστούμε με θάρρος, τόλμη, επιμονή και αγωνιστικότητα, και κυρίως να πειστούμε ότι μπορούμε να κερδίσουμε.

Σχέση της επιτυχίας με την ευτυχία

Όμως εκείνο που θεωρώ σημαντικότερο είναι να μάθουμε να αντιμετωπίζουμε τους στόχους και τις εμπειρίες της ζωής με ανάλογη φιλοσοφία. Να αντιληφθούμε ότι η επιτυχία στις εξετάσεις είναι ένα θετικό βήμα, αλλά δεν προδιαγράφει την ευτυχία. Η ευτυχία είναι συνάρτηση μιας σειράς προσωπικών επιλογών, τρόπου ζωής που μας προσφέρει ισορροπία, αρμονία όχι μόνο κοινωνική κάλυψη αλλά και πνευματική και ψυχική πληρότητα. Προφανώς μια επιτυχία προσφέρει ώθηση για την προσέγγιση της ευτυχίας, αλλά δεν την εξασφαλίζει.

Σχέση της αποτυχίας με τη δυστυχία

Κατ' αναλογία φιλοσοφημένα πρέπει να μάθουμε να περιμένουμε και την αποτυχία και να την αντιμετωπίζουμε δυναμικά. Επιβάλλεται να αναζητάμε τις βαθύτερες αιτίες της και να αντιδρούμε ανάλογα. Αν έχουμε κάνει εσφαλμένες επιλογές, προφανώς επαναπροσδιορίζουμε τους στόχους μας. Αν συγκυριακά μας επηρέασε η τύχη αρνητικά, επαναλαμβάνουμε την προσπάθειά μας. Εξάλλου, και μια αποτυχία μπορεί να αποτελέσει βάση για πιο σωστές επιλογές. Η ζωή είναι πολύ μεγάλη για να κρίνεται από μερικές στιγμές και ειδικά όταν αυτές βρίσκονται στα πρώτα βήματά της. Καλή τύχη σε όλους.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ 2001-ΟΡΟΣΗΜΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ.....	σελ. 5
ΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ.....	σελ. 6
ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ.....	σελ. 10
ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ.....	σελ. 13
ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	σελ. 18
ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ.....	σελ. 28
ΔΙΑΛΟΓΟΣ.....	σελ. 36
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.....	σελ. 38
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.....	σελ. 46
Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ.....	σελ. 53
ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ.....	σελ. 61
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ.....	σελ. 64
ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ.....	σελ. 69
ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ.....	σελ. 79
ΠΑΤΡΙΔΑ – ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ (ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΑ).....	σελ. 80
ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	σελ. 82
ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΩΝ ΠΡΟΤΕΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.....	σελ. 89
ΓΛΩΣΣΑ.....	σελ. 92
ΕΠΙΣΤΗΜΗ.....	σελ. 99
ΚΛΩΝΟΠΟΙΗΣΗ.....	σελ.106
ΕΡΓΑΣΙΑ.....	σελ.109
ΠΑΙΔΕΙΑ.....	σελ.112
INTERNET – ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ.....	σελ.125
ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ- ΒΙΑ – ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	σελ.132
ΠΟΛΕΜΟΣ.....	σελ.140
ΛΑΙΚΙΣΜΟΣ.....	σελ.142
ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	σελ.146
ΠΑΡΑΔΟΣΗ.....	σελ.151
Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.....	σελ.156
ΠΟΙΝΗ – ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ.....	σελ.159
Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ.....	σελ.167
ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ – ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ.....	σελ.173
ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ.....	σελ.177
ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΣ.....	σελ.180
ΜΑΖΟΠΟΙΗΣΗ – ΚΟΜΦΟΡΜΙΣΜΟΣ.....	σελ.181
ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΑΙ ΑΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.....	σελ.187
ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ.....	σελ.189
ΠΕΙΘΩ.....	σελ.204
ΔΟΚΙΜΙΟ.....	σελ.205
ΥΦΟΣ.....	σελ.207
ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΘΕΩΡΙΑΣ.....	σελ.209.
ΓΕΛΑΕΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΟΠΟΙΟΣ ΓΕΛΑΕΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ.....	σελ. 215
ΣΥΛΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ.....	σελ.219
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ.....	σελ.224
ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ.....	σελ.227
ΤΥΧΗ.....	σελ.229

